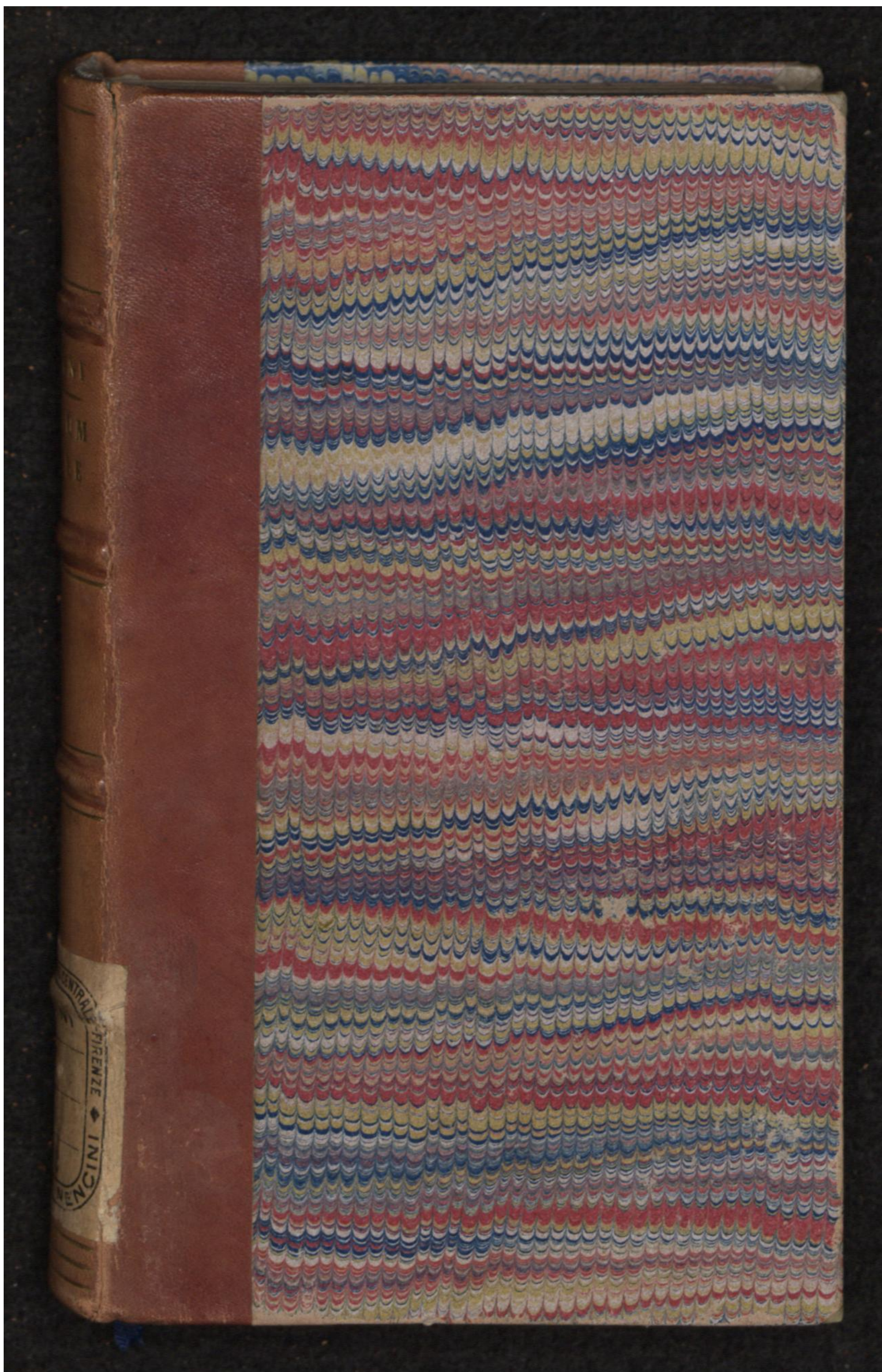

LUCANI
BELLUM
CIVILE
BIBLIOTECA NAZIONALE CENTRALE FIRENZE
RACCOLTA NENCINI
ALDINI
I
I
22

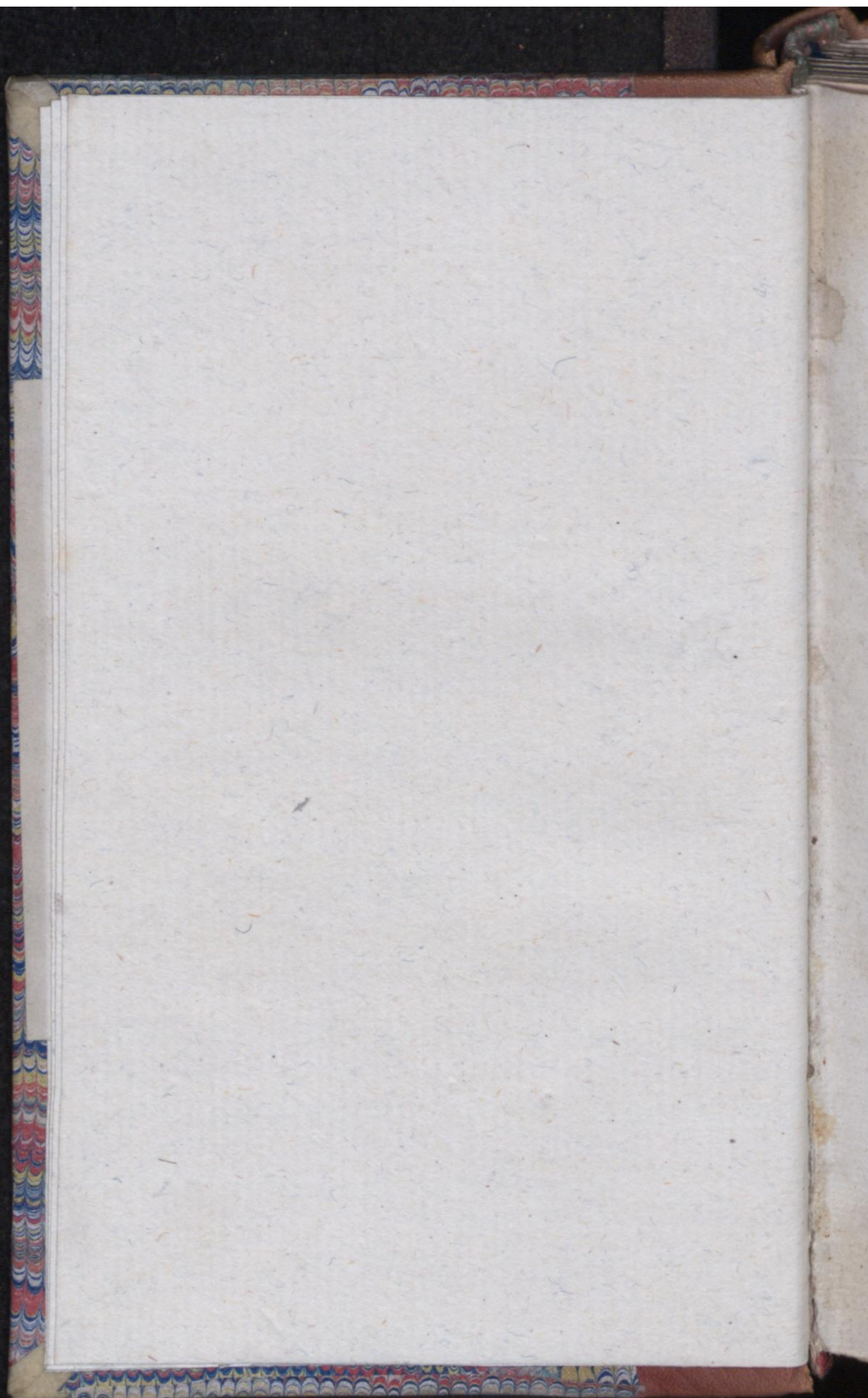

BIBLIOTECA NAZIONALE CENTRALE-FIRENZE
ALDINI
I
1
22
RACCOLTA NENCINI

OTIVM
SINE LITERIS
MORS EST
Seneca
Ex Libris Joannis Nencini
1874

LVCANVS

Aldus Ro. Marco Antonio Mauroceno Veneto, & Equiti Clariss. S. P. D.

Omnes libros, qui industria nostra excusi exeūt in manus hominum, aliqua epistola, quae sit tāquā eorum argumentū, amicis, iisq; doctiss. nuncupare statuimus. Quare Anneum Lucanum hisce characteribus nostris in tuo nomine publicamus Eques inclyte, Tum quia tuum mihi Lucanum et antiquum, et correctum, ut eo exemplari uterer, & benigne, et humaniter commodasti, Tum etiam q cum Lucanus bella terra, mariq; a` Romanis inter se gesta sic scripserit, ut oratoribus magis, quā poetis adnumerādus uideatur, & tu exercitibus. S. V. unà cum imperatoribus summa laude olim praefueris, oratorq; doctrina, & eloquentia singulari a` Senatu tuo sapientiss. ad summos Christianorum missus fueris, haec tibi maxime conuenire existimauimus. Adde quod Lucanum propter eius orationes sublimes, et concitatas, esse tibi scimus ualde familiarem. Munusculum uero hoc nostrum gratum tibi fore putamus, & quia tu es humaniss. & quia ipse liber dignus cum propter plurima, tum etiam quia commodius in manibus sua paruitate haberi poterit. Vale.

Corduba me genuit. rapuit Nero. praelia dixi,
Quae gessere pares, hinc Socer, inde Gener.
Continuo nunquam direxi carmina ductu,
Quae tractim serpit, plus mihi comma placet.
Fulminis in morem, quae sunt miranda citentur,
Haec uero sapiet dictio, quae feriet.

M. ANNEI LVCANI CIVILIS BELLI LIBER PRIMVS.

Bella per emathios plus quàm ciuilia campos,
b Iuſq́; datum ſceleri canimus, populumq́; potentem
In ſua uictricia conuerſum uiſcera dextra,
Cognataſq́; acies, & rupto fœdere regni
Certatum, totis concuſſi uiribus orbis
In commune nefas, infeſtiſq́; obuia ſignis
Signa, pares aquilas, & pila minantia pilis.
Quis furor ó ciues, quæ tanta licentia ferri,
Gentibus inuiſis Latium præbere cruorem?
Cumq́; ſuperba foret Babylon ſpolianda trophæis
Auſonijs, umbraq́; erraret Craſſus inulta,
Bella geri placuit nullos habitura triumphos.
Heu quantum terræ potuit, pelagiq́; parari
Hoc, quem ciuiles hauſerunt ſanguine dextræ,
Vnde uenit titan, & nox ubi ſydera condit,
Quaq́; dies medius flagrantibus æſtuat horis,
Et qua bruma rigens, ac neſcia uere remitti,
Aſtringit Scythicum glaciali frigore pontum.
Sub iuga iam Seres, iam Barbarus iſſet Araxes,
Et gens ſi qua iacet naſcenti conſcia Nilo.
Tum ſi tantus amor belli tibi Roma nefandi,
Totum ſub Latias leges cum miſeris orbem,
In te uerte manus, non dum tibi defuit hoſtis.
At nunc ſemirutis pendent quod mœnia tectis

V rbibus Italiæ, lapsis'q; ingentia muris
S axa iacent, nullo'q; domus custode tenentur,
R arus & antiquis habitator in urbibus errat.
H orrida quod dumis, multos'q; inarata per annos
H esperia est, desunt'q; manus poscentibus aruis,
N on tu Pyrrhe ferox, nec tantis cladibus author
P œnus erit nulli penitus discindere ferro
C ontigit. alta sedent ciuilis uulnera dextræ.
Q uod si non aliam uenturo fata Neroni
I nuenêre uiam, magno'q; æterna parantur
R egna Deis, cœlum'q; suo seruire tonanti
N on nisi sæuorum potuit post bella gigantum.
I am nihil o' superi querimur scelera ista, nefasq;
H ac mercede placent. diros Pharsalia campos
I mpleat, & Pœni saturentur sanguine manes.
V ltima funesta concurrant prælia Munda.
H is Cæsar Perusina fames, Mutinæ'q; labores
A ccedant fatis, & quas premit aspera classes
L eucas, & ardenti seruilia bella sub Aetna.
M ultum Roma tamen debes ciuilibus armis,
Q uod tibi res acta est, te, cum statione peracta
A stra petes serus, prælati regia cœli
E xcipiet gaudente polo, seu sceptra tenere,
S eu te flammiferos Phœbi transcendere currus,
T ellurem'q; nihil mutato sole timentem
I gne uago lustrare iuuat. tibi numine ab omni
C edetur, iuri'q; tuo natura relinquet
Q uis Deus esse uelis, ubi regnum ponere mundi.
S ed neq; in arctoo sedem tibi legeris orbe,
N ec polus aduersi calidus qua uergitur austri,

Vnde tuam uideas obliquo sydere Romam.
Aetheris immensi partem si presseris unam,
Sentiet axis onus, librati pondera cœli
Orbe tene medio. pars ætheris illa sereni
Tota uacet, nullæq; obstent à Cæsare nubes.
Tunc genus humanum positis sibi consulat armis,
Inq́; uicem gens omnis amet, pax missa per orbem
Ferrea belligeri compescat limina Iani.
Sed mihi iam numen, nec si te pectore uates
Accipiam, cyrrhæa uelim secreta mouentem
Sollicitare Deum, Bacchumq́; auertere Nysa.
Tu satis ad uires romana in carmina dandas.
Fert animus causas tantarum expromere rerum,
Immensumq́; aperitur opus, quid in arma furentem
Impulerit populum, quid pacem excusserit orbi.
Inuida fatorum series, summisq́; negatum
Stare diu, nimioq́; graues sub pondere lapsus,
Nec se Roma ferens. sic cum compage soluta
Sæcula tot mundi suprema coëgerit hora,
Antiquum repetens iterum chaos, omnia mistis
Sydera syderibus concurrent, ignea pontum
Astra petent, tellus extendere littora nolet,
Excutietq́; fretum, fratri contraria Phœbe
Ibit, & obliquum bigas agitare per orbem
Indignata, diem poscet sibi, totaq́; discors
Machina diuulsi turbabit fœdera mundi.
In se magna ruunt. lætis hunc numina rebus
Crescendi posuere modum, nec gentibus ullis
Commodat in populum terræ, pelagiq́; potentem
Inuidiam Fortuna suam. tu causa malorum

F acta tribus dominis communis Roma, nec unquam
I n turbam missi feralia fœdera regni.
O male concordes, nimiáq; cupidine cæci,
Quid miscere iuuat uires? orbem'q; tenere
I n medio? dum terra fretum, terram'q; leuabit
A ër, & longi uoluent titana labores,
N ox'q; diem cælo totidem per signa sequetur,
N ulla fides regni socijs, omnis'q; potestas
I mpatiens consortis erit, nec gentibus ullis
C redite, nec longe fatorum exempla petantur,
F raterno primi maduerunt sanguine muri.
N ec pretium tanti tellus, pontus'q; furoris
T unc erat, exiguum dominos commisit Asylum
T emporis angusti mansit concordia discors,
P ax'q; fuit non spote ducum. nam sola futuri
C rassus erat belli medius mora. Qualiter undas
Qui secat & geminũ gracilis mare separat Isthmos,
N ec patitur conferre fretum, si terra recedat
I onium Aegæo franget mare. sic ubi sæua
A rma ducum dirimens miserando funere Crassus,
A ssyrias Latio maculauit sanguine Carras,
P arthica romanos soluerunt damna furores.
P lus illa uobis acie, quàm creditis, actum est
A rsacidæ, bellum uictis ciuile dedistis.
D iuiditur ferro regnum, populi'q; potentis,
Quæ mare. quæ terras, quæ totum possidet orbem,
N on cepit fortuna duos. nam pignora iuncti
S anguinis, & diro ferales omine tedas
A bstulit ad manes parcarum Iulia, sæua
I ntercepta manu. quod si tibi fata dedissent

M aiores in luce moras, tu sola furentem
I nde uirum poteras, atq; hinc retinere parentem,
A rmatasq́; manus excusso iungere ferro,
V t generos soceris mediæ iunxere Sabinæ.
M orte tua discussa fides, bellumq́; mouere
P ermissum ducibus, stimulos dedit æmula uirtus.
T u noua ne ueteres obscurent acta triumphos,
E t uictis cedat Piratica laurea Gallis
M agne times, te iam series, ususq́; laborum
E rigit, impatiensq́; loci fortuna secundi,
N ec quenquam iam ferre potest, Cæsarúe priorem,
P ompeiusúe parem. quis iustius induit arma
S are nefas, magno se iudice quisq; tuetur.
V ictrix causa Deis placuit, sed uicta Catoni.
N ec coiere pares. alter uergentibus annis
I n senium, longoq́; togæ tranquillior usu
D edidicit iam pace ducem, famæq́; petitor
M ulta dare in uulgus, totus popularibus auris
I mpelli, plausuq́; sui gaudere theatri,
N ec reparare nouas uires, multumq́; priori
C redere fortunæ. stat magni nominis umbra.
Q ualis frugifero quercus sublimis in agro
E xuuias ueteres populi, sacrataq́; gestans
D ona ducum, nec iam ualidis radicibus hærens
P ondere fixa suo est, nudosq́; per aëra ramos
E ffundens trunco non frondibus efficit umbram,
S ed quamuis primo nutet casura sub Euro,
T ot circum syluæ firmo se robore tollant,
S ola tamen colitur. Sed non in Cæsare tantum
N omen erat, nec fama ducis, sed nescia uirtus

S tare loco, solusq; pudor non uincere bello.
A cer, & indomitus quò spes, quóq; ira uocasset
F erre manū, et nunquam temerando parcere ferro,
S uccessus urgere suos, instare fauori
N uminis, impellens quicquid sibi summa petenti
O bstaret, gaudensq; uiam fecisse ruina.
Q ualiter expressum uentis per nubila fulmen
A etheris impulsi sonitu, mundíq; fragore
E micuit, rupitq; diem, populosq; pauentes
T erruit, obliqua perstringens lumina flamma,
I n sua templa furit, nulláq; exire uetante
M ateria, magnamq; cadens, magnámq; reuertens
D at stragem late, sparsósq; recolligit ignes.
H æ ducibus causæ suberant, sed publica belli
S emina, quæ populos semper mersere potentes.
N anq; ut opes nimias mundo fortuna subacto
I ntulit, & rebus mores cessere secundis,
P rædáq;, & hostiles luxum suasere rapinæ,
N on auro, tectísue modus, mensasq; priores,
A spernata fames, cultus gestare decoros
V ix nuribus, rapuere mares fœcunda uirorum
P aupertas fugitur, totóq; accersitur orbe
Q uo gens quæq; perit. tum longos iungere fines
A grorum, & quondam duro sulcata Camilli
V omere, & antiquos Curionum passa ligones
L onga sub ignotis extendere rura colonis.
N on erat is populus, quem pax tranquilla iuuaret,
Q uem sua libertas immotis pasceret armis.
I nde iræ faciles, & quod suasisset egestas,
V ile nefas, magnumq; decus, ferróq; petendum
P lus patria potuisse sua, mensuráq; iuris.

Vis erat. hinc leges, & plebiscita coactæ,
Et cum consulibus turbantes iura tribuni.
Hinc rapti fasces pretio, sectorq́; fauoris
Ipse sui populus, letalisq́; ambitus urbi,
Annua uenali referens certamina campo.
Hinc usura uorax, auidumq́; in tempore fœnus,
Et concussa fides, & multis utile bellum.
Iam gelidas Cæsar cursu superauerat alpes,
Ingentesq́; animo motus, bellumq́; futurum
Cœperat, ut uentum est parui Rubiconis ad undas,
Ingens uisa duci patriæ trepidantis imago,
Clara per obscuram uultu mœstissima noctem,
Turrigero canos effundens uertice crines
Cæsarie lacera, nudisq́; astare lacertis,
Et gemitu permista loqui. quò tenditis ultra?
Quò fertis mea signa uiri? si iure uenitis,
Si ciues, huc usq; licet. tunc perculit horror
Membra ducis, riguere comæ, gressumq́; coërcens
Langor in extrema tenuit uestigia ripa.
Mox ait, ó magnæ qui mœnia prospicis urbis
Tarpeia de rupe tonans, Phrygijq́; penates
Gentis Iuleæ, & rapti secreta Quirini,
Et residens celsa latialis Iuppiter Alba,
Vestalesq́; foci, summiq́; ó numinis instar,
Roma faue cœptis. non te furialibus armis
Persequor, en adsum uictor, terraq́;, mariq;
Cæsar ubiq; tuus. liceat modo, nunc quoq; miles
Ille erit ille nocens, qui me tibi fecerit hostem,
Inde moras soluit belli, tumidumq́; per amnem
Signa tulit propere. sicut squalentibus aruis

A estiferæ Libyes uiso Leo comminus hoste
S ubsedit dubius, totam dum colligit iram,
M ox ubi se sæuæ stimulauit uerbere caudæ,
E rexitq; iubas, uasto & graue murmur hiatu
I nfremuit, dum torta leuis si lancea Mauri
H æreat, aut latum subeant uenabula pectus,
P er ferrum tanti securus uulneris exit.
F onte cadit modico, paruusq; impellitur undis
P uniceus Rubicon, cum feruida canduit æstas,
P erq; imas serpit ualles, & Gallica certus
L imes ab Ausonijs disterminat arua colonis.
T um uires præbebat hyems, atq; auxerat undas
T ertia iam grauido pluuialis Cynthia cornu,
E t madidis Euri resolutæ flatibus Alpes.
P rimus in obliquum sonipes opponitur amnem
E xcepturus aquas, molli tum cætera rumpit
T urba uado faciles iam fracti fluminis undas.
C æsar ut aduersam superato gurgite ripam
A ttigit, Hesperiæ uetitis, & constitit, aruis,
H ic ait hic pacem, temerataq; iura relinquo,
T e fortuna sequor, procul hinc iam fœdera sunto.
C redidimus fatis, utendum est iudice bello.
S ic fatus, noctis tenebris rapit agmina ductor
I mpiger, & torto balearis uerbere fundæ
O cyor, & missa Parthi post terga sagitta,
V icinumq; minax inuadit Ariminum, & ignes
S olis lucifero fugiebant astra relicto,
I amq; dies primos belli uisura tumultus
E xoritur, seu sponte Deûm, seu turbidus auster
I mpulerat, mœstam tenuerunt nubila lucem.

Constitit ut capto iussus deponere miles
Signa foro stridor lituum, clangorq́; tubarum
Non pia concinuit cum rauco classica cornu.
Rupta quies populis, stratisq́; excita iuuentus
Diripiunt sacris affixa penatibus arma,
Quæ pax longa dabat, nuda iam crate fluentes
Inuadunt clypeos, curuataq́; cuspide pila,
Et scabros nigræ morsu rubiginis enses
Vt notæ fulsere Aquilæ, romanaq́; signa.
Et celsus medio conspectus in agmine Cæsar,
Diriguere metu, gelidus pauor occupat artus,
Et tacitos muto uoluunt in pectore questus.
O male uicinis hæc mœnia condita Gallis
O tristi damnata loco, pax alta per omnes,
Et tranquilla quies populos, nos præda furentum,
Primaq́; castra sumus, melius fortuna dedisses
Orbe sub coo sedem, gelidaq́; sub arcto,
Errantesq́; domos, Latij quàm claustra tueri.
Nos primi Senonum motus, Cimbrumq́; ruentem
Vidimus, & martem Libyes, cursumq́; furoris
Teutonici, quoties Romam fortuna lacessit,
Hac iter est bellis. Gemitu sic quisq; latenti
Non ausus timuisse palàm, uox nulla dolori
Credita, sed quantum uolucres cum bruma coërcet,
Rura silent, mediusq́; tacet sine murmure pontus
Tanta quies. Noctis gelidas lux soluerat umbras.
Ecce faces belli, dubiæq́; in prælia menti
Vrgentes addunt stimulos, cunctasq́; pudoris
Rumpunt fata moras, iustos fortuna laborat
Esse ducis motus, & causas inuenit armis.

E xpulit ancipiti discordes urbe tribunos
V icto iure minax iactatis curia Gracchis.
H os iam mota ducis, uicinaq; signa petentes
A udax uenali comitatur Curio lingua.
V ox quondam populi, libertatemq; tueri
A usus, & armatos plebi miscere potentes.
V tq; ducem uarias uoluentem pectore curas
C onspexit, dum uoce tuæ potuere iuuari
C æsar ait partes, quamuis nolente Senatu
T raximus imperium tunc, cum mihi rostra tenere
I us erat, & dubios in te transferre Quirites,
S ed postquam leges bello siluere coactæ,
P ellimur è patrijs laribus, patimurq; uolentes
E xilium, tua nos faciet uictoria ciues.
D um trepidant nullo firmatæ robore partes,
T olle moras. semper nocuit differre paratis,
P ar labor, atq; metus pretio maiore petuntur.
B ellantem geminis tenuit te Gallia lustris
P ars quota terrarum, facili si prælia pauca
G esseris euentu, tibi Roma subegerit orbem.
N unc neq; te longi remeantem pompa triumphi
E xcipit, aut sacras poscunt capitolia laurus.
L iuor edax tibi cuncta negat, gentesq; subactas
V ix impune feres. socerum depellere regno
D ecretum est genero. partiri non potes orbem,
S olus habere potes. sic postquam fatus, & ipsi
I n bellum prono, tantum tamen addidit iræ,
A ccenditq; ducem, quantum clamore iuuatur
E leus sonipes, quamuis iam carcere clauso
I mmineat foribus, pronusq; repagula laxet.

Conuocat armatos extemplo ad ſigna maniplos,
Vtq; ſatis trepidum turba coëunte tumultum
Compoſuit, uultu, dextraq; ſilentia iuſſit.
Bellorum ó ſocij, qui mille pericula martis
Mecum ait experti decimo iam uincitis anno,
Hoc cruor arctois meruit diffuſus in aruis,
Vulneraq; & mortes, hyemesq; ſub alpibus actæ,
Non ſecus ingenti bellorum Roma tumultu
Concutitur, quàm ſi pœnus tranſcenderet alpes
Annibal, implentur ualido tirone cohortes,
In claſſem cadit omne nemus, terraq;, mariq;
Iuſſus Cæſar agi. quid ſi mihi ſigna iacerent
Marte ſub aduerſo, ruerentq; in terga feroces
Gallorum populi? nunc cum fortuna ſecundis
Mecum rebus agat, ſuperiq; ad ſumma uocantes
Tentamur, ueniat longa dux pace ſolutus
Milite cum ſubito, partesq; in bella togatæ,
Marcellusq; loquax, & nomina uana Catonis.
Scilicet extremi Pompeium, emptiq; clientes
Continuo per tot ſociabunt tempora regno?
Ille reget currus non dum patientibus annis?
Ille ſemel raptos nunquam dimittet honores?
Quid iam rura querar totum ſuppreſſa per orbem
Ac iuſſam ſeruire famem? quis caſtra timenti
Neſcit miſta foro? gladij cum triſte minantes
Iudicium inſolita trepidum cinxere corona,
Atq; auſo medias perrumpere milite leges
Pompeiana reum clauſerunt ſigna Milonem.
Nunc quoq; ne laſſum teneat priuata ſenectus,
Bella nefanda parat, ſuetus ciuilibus armis,

Et docilis Syllam scelerum uicisse magistrum,
Vtq; feræ Tigres nunquam posuere furorem
Quas nemore Hyrcano matrum dũ lustra sequũtur
Altus cæsorum pauit cruor armentorum,
Sic & Syllanum solito tibi lambere ferrum
Durat Magne sitis nullus semel ore receptus
Pollutas patitur sanguis mansuescere fauces.
Quem tamen inueniet tam longa potentia finem?
Quis scelerũ modus est? ex hoc iã te improbe regno
Ille tuus saltem doceat discedere Sylla.
Post alicias'ne uagos, & lassi pontica Regis
Prælia Barbarico uix consumata ueneno,
Vltima Pompeio dabitur prouincia Cæsar?
Quod non uictrices Aquilas deponere iussus
Paruerim, mihi si merces erepta laborum est,
His saltem longi non cum duce præmia belli
Reddantur, miles sub quolibet iste triumphet,
Conferet exanguis quo'se post bella senectus?
Quæ sedes erit emeritis? quæ rura dabuntur,
Quæ noster ueteranus aret? quæ mœnia fessis?
An melius fient piratæ Magne coloni?
Tollite iam pridem uictricia tollite signa,
Viribus utendum est, quas fecimus. arma tenenti
Omnia dat qui iusta negat, nec numina desunt.
Nam neq; præda meis, neq; regnũ quæritur armis,
Detrahimus dominos urbi seruire paratæ.
Dixerat. at dubium non claro murmure uulgus
Secum incerta fremit, pietas, patriĳ'q; penates
Quanquam cæde feras mentes, animos'q; tumentes
Frangunt, sed diro ferri reuocantur amore,

D uctoris'q; metu summi tum munera pili
L ælius, emeriti'q; gerens insignia doni,
S eruati ciuis referentem præmia quercum,
S i licet exclamat romani maxime rector
N ominis, & ius est ueras expromere causas,
Q uod tam lenta tuas tenuit patientia uires
C onquerimur, deerat ne tibi fiducia nostri?
D um mouet hic calidus spirantia corpora sanguis.
E t dum pila ualent fortes torquere lacerti,
D egenerem patiere togam, regnum'q; Senatus?
V sque adeo miserum est ciuili uincere bello?
D uc age per Scythiæ populos, per inhospita Syrtis
L ittora, per calidas Libyes sitientis arenas.
H æc manus, ut uictum post terga relinqueret orbẽ,
O ceani tumidas remo compescuit undas,
F regit & arctoo spumantem uertice Rhenum.
I ussa sequi tam posse mihi, quàm uelle necesse est,
N ec ciuis meus est, in quem tua classica Cæsar
A udiero. per signa decem felicia castris,
P er'q; tuos iuro quocunq; ex hoste triumphos
P ectore si fratris gladium, iuguloq; parentis
C ondere me iubeas, plenæ'q; in uiscera partu
C oniugis, inuita peragam tamen omnia dextra.
S i spoliare Deos, ignem'q; immittere templis,
N umina miscebit castrensis flamma Monetæ.
S igna super thusci si ponere Tybridis undas,
H esperios audax ueniam metator in agros.
T u quoscunq; uoles in planum effundere muros,
H is Aries actus disperget saxa lacertis,
I lla licet penitus tolli quam iusseris urbem

Roma sit, his cunctæ simul assensere cohortes,
Elatasq; alte quæcunq; ad bella uocaret
Promisere manus. it tantus ad æthera clamor,
Quantus piniferæ boreas, cum Thracius Ossæ
Rupibus incubuit curuato robore pressæ,
Fit sonus, aut rursus redeuntis in æthera syluæ
Cæsar ut acceptum tam prono milite bellum,
Fataq; ferre uidet, ne quo langore moretur
Fortunam, sparsas per gallica rura cohortes
Euocat, & Romam motis petit undiq; signis.
Deseruere cauo tentoria fixa Lemanno,
Castraq; quæ Vogesi curuam super ardua ripam
Pugnaces pictis cohibebant Lingones armis.
Hi uada liquerunt Isaræ, qui gurgite ductus
Per tam multa suo famæ maioris in amnem
Lapsus ad æquoreas nomen non pertulit undas.
Soluuntur flaui longa statione Rhuteni,
Mitis Atax latias gaudet non ferre carinas,
Finis & Hesperiæ promoto milite Varus.
Quaq; sub Herculeo sacratus numine portus
Vrget rupe caua pelagus, non corus in illum
Ius habet, aut Zephyrus, solus sua littora turbat
Circius, & tuta prohibet statione Monœci,
Quaq; iacet littus dubium, quod terra, fretumq;
Vendicat alternis uicibus, cum funditur ingens
Oceanus, uel cum refugis se fluctibus aufert
Ventus, ab extremo pelagus sic axe uolutet,
Destituatq; ferens, an sydere mota secundo
Tethyos unda uagæ lunaribus æstuet horis,
Flammiger an titan ut alentes hauriat undas

Erigat

Erigat oceanum, fluctusq; ad sydera tollat.
Quærite quos agitat mundi labor. at mihi semper
Tu quæcunque moues tam crebros causa meatus,
Vt superi uoluere, late. tunc rura Nemetis
Qui tenet, & ripas Satyri, qua littore curuo
Molliter admissum claudit Tarbellicus æquor,
Signa mouet, gaudetq; amoto Santonus hoste,
Et Biturix, longisq; leues Saxones in armis,
Optimus excusso Leucus, Rhenusq; lacerto,
Optima gens flexis in gyrum Sequana frenis,
Et docilis rector monstrati Belga couini,
Aluerniq; ausi latios se fingere fratres
Sanguine ab Iliaco populi nimiumq; rebellis
Neruius, & cæsi pollutus sanguine Cottæ,
Et qui te laxis imitantur Sarmata bracis
Vangiones, Bathauiq; truces, quos ære recuruo
Stridentes acuere tubæ, quà Cinga pererrat
Gurgite, quà Rhodanus raptum uelocibus undis
In mare fert Ararim, qua montibus ardua summis
Gens habitat cana pendentes rupe Gebennas.
Tu quoq; lætatus conuerti prælia Treuir,
Et nunc tonse Ligur, quondam per colla decora
Crinibus effusis toti prælatæ comatæ.
Et quibus immittis placatur sanguine diro
Teutates, horrensq; feris altaribus Hesus,
Et Taranis Scythicæ non mitior ara Dianæ.
Vos quoq;, qui fortes animas, belloq; peremptas
Laudibus in longum uates dimittitis æuum,
Plurima securi fudistis carmina bardi.
Et uos barbaricos ritus, moremq; sinistrum

S acrorum Dryidæ positis repetistis ab armis.
S olis nosse Deos, & cœli numina uobis,
A ut solis nescire datum, nemora alta remotis
I ncolitis lucis. uobis authoribus umbræ
N on tacitas erebi sedes, ditisq́; profundi
P allida regna petunt, regit idem spiritus artus
O rbe alio, longæ canitis si cognita uitæ,
M ors media est, certe populi, quos despicit arctos,
F elices errore suo, quos ille timorum
M aximus haud urget leti metus, inde ruendi
I n ferrum mens prona uiris, animæq́; capaces
M ortis, & ignauum est rediturae parcere uitæ.
E t uos crinigeros bellis arcere Caicos
O ppositi petitis Romam, Rheniq́; feroces
D eseritis ripas, & apertum gentibus orbem.
C æsar ut immensæ collecto robore uires
A udendi maiora fidem fecere, per omnem
S pargitur Italiam, uicinaq́; mœnia complet.
V ana quoq; ad ueros accessit fama timores,
I rrupitq́; animos populi, cladem'q; futuram
I ntulit, & uelox properantis nuntia belli
I nnumeras soluit falsa in præconia linguas.
E st qui tauriferis ubi se Meuania campis
E xplicat, audaces ruere in certamina turmas
A fferat, & qua Nar tyberino illabitur amni
B arbaricas sæui discurrere Cæsaris alas,
I psum omnes aquilas, collataq́; signa ferentem
A gmine non uno, densisq́; incedere castris,
N ec qualem meminere uident, maiorq́; ferusq;
M entibus occurrit, uictoq́; immanior hoste.

Tunc inter Rhenum populos, alpesq́; iacentes,
Finibus arctois, patriaq́; à sede reuulsos
Pone sequi, iussamq́; feris à gentibus urbem
Romano spectante rapi, sic quisq; pauendo
Dat uires famæ, nulloq́; authore malorum,
Quæ finxere, timent, nec solum uulgus inani
Perculsum terrore pauet, sed curia, & ipsi
Sedibus exiliere patres, inuisaq́; belli
Consulibus fugiens mandat decreta Senatus
Tunc quæ tuta petant, et quæ metuẽda relinquant,
Incerti, quo quenq; fugæ tulit impetus, urget
Præcipitem populum, serieq́; hærentia longa
Agmina prorumpunt. credas aut tecta nefandas
Corripuisse faces, aut iam quatiente ruina
Nutantes pendere domos, sic turba per urbem
Præcipiti lymphata gradu, uelut unica rebus
Spes foret afflictis, patrios excedere muros
Inconsulta ruit, Qualis cum turbidus auster
Reppulit à libycis immensum syrtibus æquor,
Fractaq́; ueliferi sonuerunt pondera mali,
Desilit in fluctus deserta puppe magister,
Nautaq́;, & nondum sparsa compage carinæ
Naufragium sibi quisq; facit sic urbe relicta
In bellum fugitur, nullum iam languidus æuo
Eualuit reuocare parens, coniux'ue maritum
Fletibus, aut patrij, dubiæ dum uota salutis
Conciperent, tenuere lares, nec limine quisquam
Exit, & extremo tunc forsitan urbis amatæ
Plenus abit uisu, ruit irreuocabile uulgus.
O faciles dare summa Deos, eademq́; tueri

D issiales, urbem populis, uictis'q; frequentem
G entibus, & generis, coëat si turba, capacem
H umani, facilem uenturo Cæsare prædam
I gnauæ liquere manus. cum pressus ab hoste
C lauditur externis miles Romanus in oris,
E ffugit exiguo nocturna pericula uallo,
E t subitus rapti munimine cæspitis agger
P ræbet securos intra tentoria somnos.
T u tantum audito bellorum nomine Roma
D esereris, nox una tuis non credita muris.
D anda tamen uenia est tantorum danda pauorũ.
P ompeio fugiente timent. tum nequa futuri
S pes saltem trepidas mentes leuet, addita fati
P eioris manifesta fides, superi'q; minaces
P rodigijs terras implerunt. æthera. pontum.
I gnota obscuræ uiderunt sydera noctes,
A rdentem'q; polum flammis, cœlo'q; uolantes
O bliquas per inane faces, crinem'q; timendi
S yderis, & terris mutantem regna cometen.
F ulgura fallaci micuerunt crebra sereno,
E t uarias ignis denso dedit aëre formas.
N unc iaculum longo, nunc sparso lumine lampas,
E micuit cœlo tacitum sine nubibus ullis
F ulmen, & Arctois rapiens de partibus ignem
P ercussit latiale caput, stellæ'q; minores
P er uacuum solitæ noctis decurrere tempus
I n medium uenêre diem, cornu'q; coacto
I am Phœbe toto fratrem cum redderet orbe,
T errarum subita percussa expalluit umbra.
I pse caput medio Titan cum ferret olympo,

Condidit ardentes atra caligine currus,
Inuoluitq́; orbem tenebris, gentesq́; coëgit
Desperare diem, qualem fugiente per ortus
Sole Thyesteæ noctem duxere Mycenæ.
Ora ferox Siculæ laxauit Mulciber Aetnæ,
Nec tulit in cœlum flammas, sed uertice prono
Ignis in Hesperium cecidit latus, atra Charybdis
Sanguineum fundo torsit mare. flebile sæui
Latrauêre canes, Vestali raptus ab ara
Ignis, & ostendens confectas flamma Latinas
Scinditur in partes, geminoq́; cacumine surgit,
Thebanos imitata rogos. tum cardine tellus
Subsedit, ueteremq́; iugis nutantibus alpes
Discussere niuem. Tethys maioribus undis
Hesperiam calpen, summumq́; impleuit Atlanta.
Indigetes fleuisse deos, urbisq́; laborem
Testatos sudore lares, delapsaq́; templis
Dona suis, dirasq́; diem fœdasse uolucres
Accipimus, syluisq́; feras sub nocte relictis
Audaces media posuisse cubilia Roma.
Tunc pecudũ faciles humana ad murmura linguæ,
Monstrosiq́; hominum partus, numeroq́;, modoq́;
Membrorum, matremq́; suus conterruit infans,
Diraq́; per populum Cumanæ carmina uatis
Vulgantur, tunc quos sectis Bellona lacertis
Sæua mouet cecinere deos, crinemq́; rotantes
Sanguineum populis ulularunt tristia Galli.
Compositis plenæ gemuerunt ossibus urnæ,
Tunc fragor armorum, magnæq́; per auia uoces
Auditæ nemorum, & uenientes comminus umbræ,

Quiq; colunt iunctos extremis mœnibus agros
D iffugiunt, ingens urbem cingebat Erinnys
E xcutiens pronam flagranti uertice pinum,
S tridentesq; comas, thebanam qualis Agauen
I mpulit, aut saeui contorsit tela Lycurgi
E umenis, aut qualem iussu Iunonis iniquae
H orruit Alcides uiso iam dite Megaeram.
I nsonuere tubae, & quanto clamore cohortes
M iscentur, tantum nox atra silentibus umbris
E didit, & medio uisi consurgere campo
T ristia syllani cecinere oracula manes,
T ollentemq; caput gelidas Anienis ad undas
A gricolae fracto Marium fugere sepulchro.
H aec propter placuit thuscos de more uetusto
A ciri uates, quorum qui maximus aeuo
A runs incoluit desertae mœnia Lunae
F ulminis edoctus motus, uenasq; calentes
F ibrarum & motus errantis in aëre pennae,
M onstra iubet primum, quae nullo semine discors
P rotulerat natura, rapi, sterilisq; nefandos
E x utero foetus infaustis urere flammis.
M ox iubet & totam pauidis à ciuibus urbem
A mbiri, & festo purgantes mœnia lustro,
L onga per extremos pomœria cingere fines
P ontifices sacri, quibus est permissa potestas.
T urba minor ritu sequitur succincta gabino,
V estalemq; chorum ducit uittata sacerdos,
T roianam soli cui fas uidisse Mineruam.
T unc qui fata Deûm, secretaq; carmina seruant,
E t lotam paruo reuocant Almone Cybellen,

E t doctus uolucres augur seruare sinistras,
S eptemuir'q; epulis festis, Titij'q; sodales,
E t Salius læto portans ancilia collo,
A ttollens'q; apicem generoso uertice flamen.
D um'q; illi effusam longis anfractibus urbem
C ircueunt, Aruns dispersos fulminis ignes
C olligit, & terræ mœsto cum murmure condit,
D at'q; locis nomen, sacris tunc admouet aris
E lecta ceruice marem iam fundere bacchum
C œperat, obliquo'q; molas inducere cultro,
I mpatiens'q; diu non grati uictima sacri
C ornua succincti premerent cum torua ministri,
D eposito uictum præbebat poplite collum.
N ec cruor emicuit solitus, sed uulnere largo
D iffusum rutilo nigrum pro sanguine uirus.
P alluit attonitus sacris feralibus Aruns,
A tq; iram superum raptis quæsiuit in extis.
T erruit ipse color uatem, nam pallida tetris
V iscera tincta notis, gelido'q; infecta cruore
P lurimus asperso uariabat sanguine liuor.
C ernit tabe iecur madidum, uenas'q; minaces
H ostili de parte uidet, pulmonis anheli
F ibra latet, paruus'q; secat uitalia limes.
C or iacet, & saniem per hiantes uiscera rimas
E mittunt, produnt'q; suas omenta latebras,
Q uod'q; nefas, nullis impune apparuit extis.
E cce uidet capiti fibrarum increscere molem
A lterius capitis, pars ægra, & marcida pendet,
P ars micat, & celeri uenas mouet improba pulsu.
H is ubi concepit magnorum fata malorum,

E xclamat, uix fas superi quæcunq; mouetis
P rodere me populis. neq; enim tibi summe litaui
I uppiter hoc sacrum, cæsi'q; in uiscera tauri
I nferni uenêre Dei, non fanda timemus.
S ed uenient maiora metu. Dij uisa secundent,
E t fibris sit nulla fides, sed conditor artis
F inxerit ista Tages. flexa sic omnia Thuscus
I nuoluens, multa'q; tegens ambage canebat.
A t Figulus, cui cura deos, secreta'q; cœli
N osse fuit, quẽ non stellarum Aegyptia Memphis
A equaret uisu, numeris'q; mouentibus astra,
A ut hic errat ait nulla cum lege per æuum
M undus, & incerto discurrunt sydera motu,
A ut si fata mouent, urbi, generi'q; paratur
H umano matura lues, terræ ne dehiscent,
S ubsident'q; urbes? an tollet feruidus aër
T emperiem? segetes tellus infida negabit?
O mnis an infusis miscebitur unda uenenis?
Q uod cladis genus o superi, qua peste paratis
S æuitiam? extremi multorum tempus in unum
C onuenere dies, summo si frigida cœlo
S tella nocens nigros Saturni accenderet ignes,
D eucalioneos fudisset Aquarius imbres,
T ota'q; diffuso latuisset in æquore tellus.
S i sæuum radijs nemeæum Phœbe leonem
N unc premeres, toto fluerent incendia mundo,
S uccensus'q; tuis flagrasset curribus æther.
H i cessant ignes, tu qui flagrante minacem
S corpion incendis cauda, chelas'q; peruris,
Q uid tantum Gradiue paras? nam mitis in alto

I uppiter occasu premitur, Venerisq; salubre
S ydus hebet, motuq; celer Cyllenius hæret,
E t cœlum Mars solus habet, cum signa meatus
D eseruere suos, mundoq; obscura feruntur,
E nsiferi nimium fulget latus Orionis.
I mminet armorum rabies, ferriq; potestas
C onfundet ius omne manu, sceleriq; nefando
N omen erit uirtus, multosq; exibit in annos
H ic furor, & superos quid prodest poscere finem?
C um domino pax ista uenit. duc Roma malorum
C ontinuam seriem, clademq; in tempora multa
E xtrahe, ciuili tantum iam libera bello.
T erruerant satis hæc pauidam præsagia plebem,
S ed maiora premunt. nam qualis uertice Pindi
A edonis ogygio decurrit plena lyæo,
T alis & attonitam rapitur matrona per urbem,
V ocibus his prodens urgentem pectora Phœbum.
Q uo feror o Pæan, qua me super æthera raptam
C onstituis terra? uideo pangæa niuosis
C ana iugis, latosq; Aemi sub rupe Philippos.
Q uis furor hic o Phœbe doce, quo tela, manusq;
R omanæ miscent acies, bellumq; sine hoste est.
Q uo diuersa feror? primos me ducis in ortus,
Q ua mare lagæi mutatur gurgite Nili.
H unc ego fluminea deformis truncus arena
Q ui iacet, agnosco, dubiam super æquora syrtim,
A rentemq; feror libyen, quo tristis Erinnys
T ranstulit æmathias acies, nunc desuper alpis
N ubiferæ colles, atq; aëriam Pirenen
A rripimur, patriæ sedes remeamus in urbis,

I mpiaq; in medio peraguntur bella Senatu.
C onsurgunt partes iterum, totumq; per orbem
R ursus eo. noua da mihi cernere littora ponti,
T elluremq; nouam, uidi iam Phœbe Philippos.
H æc ait, & lapso iacuit defecta furore.

M. ANNEI LVCANI PHARSALIAE LIBER SECVNDVS.

i Amq; iræ patuere Deûm, manifestaq; belli
Signa dedit mundus, legesq;, & fœdera rerum
Præscia monstrifero uertit natura tumultu,
I ndixitq; nefas. cur hanc tibi rector olympi
S ollicitis uisum mortalibus addere curam,
N oscant uenturas ut dira per omina clades?
S iue parens rerum cum primum informia regna,
M ateriamq; rudem flamma cedente recepit,
F inxit in æternum causas, qua cuncta coërcet
S e quoq; lege tenens, & sæcula iussa ferentem
F atorum immoto diuisit limite mundum,
S iue nihil positum est, sed fors incerta uagatur,
F ertq;, refertq; uices, & habent mortalia casum.
S it subitum quodcunq; paras, sit cæca futuri
M ens hominum fati, liceat sperare timenti.
E rgo ubi concipiunt quantis sit cladibus urbi
C onstatura fides superum, ferale per urbem
I ustitium latuit, plebeio tectus amictu

O mnis honos, nullos comitata est purpura fasces,
T unc questus tenuere suos, magnus'q; per omnes
E rrabat sine uoce dolor. sic funere primo
A ttonitæ tacuere domus, cum corpora non dum
C onclamata iacent, nec mater crine soluto
E xigit ad sæuos famularum brachia planctus,
S ed cum membra premit fugiente rigentia uita,
V ultus'q; exanimes, oculos'q; in morte minaces,
N ec dum est ille dolor, sed iã metus incubat amens,
M iratur'q; malum, cultus matrona priores
D eposuit, mœstæ'q; tenent delubra cateruæ.
H æ lachrymis sparsere Deos, hæ pectora duro
A ffixere solo, laceras'q; in limine sacro
A ttonitæ fudere comas, uotis'q; uocari
A ssuetas crebris feriunt ululatibus aures.
N ec cunctæ summi templo iacuere tonantis,
D iuisere Deos, & nullis defuit aris
I nuidiam factura parens, quarum una madentes
S cissa genas, planctu liuentes atra lacertos,
N unc ait o miseræ contundite pectora matres,
N unc laniate comas, ne'ue hunc differte dolorem,
E t summis seruate malis, nunc flere potestas,
D um pendet fortuna ducum, cum uicerit alter,
G audendum est. his se stimulis dolor ipse lacessit.
N ec non bella uiri, diuersa'q; castra petentes,
E ffundunt iustas in numina sæua querelas.
O miseræ sortis, quod non in punica nati
T empora Cannarum fuimus, Trebiæ'q; iuuentus.
N on pacem petimus superi, date gentibus iras,
N unc urbes excite feras, coniuret in armis

M undus, Achemenijs decurrant medica susis
A gmina, Massagetes scythicus non alliget Ister.
F undat ab extremo flauos aquilone Sueuos
A lbis, & indomitum Rheni caput, omnibus hostes
R eddite nos populis, ciuile auertite bellum.
H inc dacus premat, inde getes, occurrat Iberis
A lter, ad eoas hic uertat signa pharetras,
N ulla uacet tibi Roma manus, uel perdere nomen
S i placet hesperium superi, collapsus in ignes
P lurimus ad terram per fulmina decidat æther.
S æue parens utrasq; simul partesq;, ducesq;
D um non dum meruere feri, tanto'ne nouorum
P rouentu scelerum quærunt uter imperet urbi?
V ix tanti fuerat ciuilia bella mouere,
V t neuter, tales pietas peritura querelas
E gerit, at miseros angit sua cura parentes,
O deruntq; grauis uiuacia fata senectæ,
S eruatosq; iterum bellis ciuilibus annos.
A tq; aliquis magno quærens exempla timori,
N on alios inquit motus tunc fata parabant,
C um post teutonicos uictor, libycosq; triumphos
E xul limosa Marius caput abdidit ulua.
S tagna auidi texere soli, laxæq; paludes
D epositum fortuna tuum, mox uincula ferri
E xedêre senem, longusq; in carcere pædor.
C onsul & euersa felix moriturus in urbe
P œnas ante dabat scelerum, mors ipsa refugit
S æpe uirum, frustraq; hosti est concessa potestas
S anguinis inuisi, primo qui cædis in ictu
D iriguit, ferrumq; manu torpente remisit.

V iderat immensam tenebroso in carcere lucem,
T erribiles'q; Deos scelerum, Marium'q; futurum,
A udierat'q; pauens, fas hæc contingere non est
C olla tibi, debet multas hic legibus æui
A nte suam, mortes, uanum depone furorem.
S i libet ulasci deletæ funera gentis,
H unc Cimbri seruate senem. non ille fauore
N uminis, ingenti superum protectus ab ira.
V ir ferus, & Romam cupienti perdere fato
S ufficiens. idem pelago delatus iniquo
H ostilem in terram, uacuis'q; mapalibus actus
N uda triumphati iacuit per regna Iugurthæ,
E t pœnos pressit cineres, solatia fati
C arthago, Marius'q; tulit, pariter'q; iacentes
I gnouere deis, Libycas, sibi colligit iras,
V t primum fortuna redit. seruilia soluit
A gmina, conflato sæuas ergastula ferro
E xeruere manus, nulli gestanda dabantur
S igna ducis, nisi, qui scelerum iam fecerat usum,
A ttulerat'q; in castra nefas. prò fata quis ille,
Q uis fuit ille dies, Marius quo mœnia uictor
C orripuit? quanto'q; gradu mors sæua cucurrit?
N obilitas cum plebe perit, late'q; uagatur
E nsis, & à nullo reuocatum est pectore ferrum.
S tat cruor in templis, multa'q; rubentia cæde
L ubrica saxa madent, nulli sua profuit ætas.
N on senis extremum piguit uergentibus annis
P ræcipitasse diem, nec primo in limine uitæ
I nfantis miseri nascentia rumperre fata.
C rimine quo parui cædem potuere mereri?

S ed satis est iam posse mori·trahit ipse furoris
I mpetus, & uisum est lenti, quæsisse nocentem.
I n numerum pars magna perit, rapuit'q; cruentus
V ictor ab ignota uultus ceruice recisos,
D um uacua pudet ire manu, spes una salutis
O scula pollutæ fixisse trementia dextræ,
M ille licet gladij mortis noua signa sequantur.
D egener o populus, uix sæcula longa decorum
S ic meruisse uiris ne dum breue dedecus æui,
E t uitam, dum Sylla redit, cui funera uulgi
F lere uacet? uix te sparsum per uiscera Bebi
I nnumeras inter carpentis membra coronæ
D iscerpsisse manus, aut te præsage malorum
A ntoni, cuius laceris pendentia canis
O ra ferens miles festæ rorantia mensæ
I mposuit, truncos lacerauit Fimbria Crassos.
S æua tribunitio maduerunt robora tabo.
T e quoq; neglectum uiolatæ Scæuola dextræ
A nte ipsum penetrale Deæ, semper'q; calentes
M actauere focos, patrum sed fessa senectus
S anguinis effudit iugulo, flammis'q; pepercit.
S eptimus exequitur repetitis fascibus annus,
I lle fuit uitæ Mario modus, omnia passo,
Q uæ peior fortuna potest, atq; omnibus uso,
Q uæ melior, menso'q; homini quid fata pararent.
I am quot apud Sacri cecidere cadauera portum,
A ut collina tulit stratas quot porta cateruas
T unc cum penè caput mundi, rerum'q; potestas
M utauit tralata locum, romana'q; Samnis
V ltra Caudinas sperauit uulnera furcas.

Sylla quoq; immensis accessit cladibus ultor,
Ille quod exiguum restabat sanguinis urbi
Hausit, dum'q; nimis iam putrida membra recidit,
Excessit medicina modum, nimium'q; secuta est,
Qua morbi duxere manus, periere nocentes.
Sed cum iam soli possent superesse nocentes,
Tunc data libertas odijs, resoluta'q; legum
Frenis ira ruit, non uni cuncta dabantur,
Sed fecit sibi quisq; nefas. semel omnia uictor
Iusserat. infandum domini per uiscera ferrum
Exegit famulus, nati maduere paterno
Sanguine, certatum est, cui ceruix cæsa parentis
Cederet, in fratrum ceciderunt præmia fratres.
Busta repleta fuga, permista'q; uiua sepultis
Corpora. nec populum latebræ cepere ferarum.
Hic laqueo fauces, elisa'q; guttura fregit,
Hic se præcipiti iaculatus pondere, dura
Desiluit percussus humo, mortes'q; cruento
Victori rapuere suas, hic robora busti
Extruit ipse sui, nec dum omni sanguine fuso,
Desilit in flammas, & dum licet, occupat ignes.
Colla ducum pilo trepidam gestata per urbem,
Et medio congesta foro, cognoscitur illic
Quicquid ubiq; iacet scelerum, non Thracia tantum
Vidit Bistonij stabulis pendere tyranni.
Postibus Antæi Libye, nec Græcia mœrens
Tot laceros artus pisæa fleuit in aula.
Cum iam tabe fluunt, confusa'q; tempore multo
Amisere notas, miserorum dextra parentum
Colligit, & pauido subducit cognita furto.

M e'q; ipsum memini cæsi deformia fratris
O ra rogo cupidum uetitis imponere flammis
O mnia Syllanæ lustrasse cadauera pacis,
P er'q; omnes truncos, cum qua ceruice recisum
C onueniat quæsisse caput. quid sanguine manes
P lacatos Catuli referam? cum uictima tristis
I nferias Marius forsan nolentibus umbris
P endit inexpleto non fanda piacula busto,
C um laceros artus, æquata'q; uulnera membris
V idimus, & toto quamuis in corpore cæso,
N il animæ letale datum, morem'q; nefandæ
D irum sæuitiæ pereuntis parcere morti.
A uulsæ cecidere manus, execta'q; lingua
P alpitat, & muto uacuum ferit aëra motu.
H ic aures, alius spiramina naris aduncæ
A mputat, ille cauis euoluit sedibus orbes,
V ltima'q; effodit spectatis lumina membris.
V ix erat ulla fides, tam sæui criminis unum
T ot poenas cepisse caput. sic mole ruinæ
F racta sub ingenti miscentur pondere membra.
N ec magis informes ueniunt ad littora trunci,
Q ui medio periere freto. quid perdere fructum
I uuit, & ut uilem Marij confundere uultum?
V t scelus hoc Sylle, cædes'q; ostensa placeret,
A gnoscendus erat. uidit Fortuna colonos
P rænestina suos cunctos simul ense recisos.
V nius populum pereuntem tempore mortis.
T unc flos Hesperiæ Latij iam sola iuuentus
C oncidit, & miseræ maculauit ouilia Romæ,
T ot simul infesto iuuenes occumbere leto

Sæpe

S æpe fames, pelagiq; furor subitæq; ruinæ,
A ut cœli, terræq; lues, aut bellica clades,
N unquam pœna fuit, densi uix agmina uulgi
I nter & exangues immissa morte cateruas,
V ictores mouere manus. uix cæde peracta
P rocumbunt, dubiaq; labant ceruice, sed illos
M agna premit strages, peraguntq; cadauera partem
C ædis, uiua graues elidunt corpora trunci.
I ntrepidus tanti sedit securus ab alto
S pectator sceleris, miseri tot millia uulgi
N on piguit iussisse mori, congesta recepit
O mnia tyrrhenus syllana cadauera gurges.
I n fluuium primi cecidere, in corpora summi,
P ræcipites hæsere rates, & strage cruenta
I nterruptus aquis fluxit prior amnis in æquor,
A d molem stetit unda sequens, nam sanguinis alti
V is sibi fecit iter, campumq; effusa per omnem,
P ræcipitiq; ruens tyberina ad flumina riuo
H ærentes adiuuit aquas, nec iam alueus amnem,
N ec retinent ripæ, redditq; cadauera campo.
T andem tyrrhenas uix eluctatus in undas
S anguine cœruleum torrenti diuidit æquor.
H is'ne salus rerum, felix his Sylla uocari,
H is meruit tumulum medio sibi tollere campo?
H æc rursus patienda manent. hoc ordine belli
I bitur. hic stabit ciuilibus exitus armis.
Q uãquam agitant grauiora metus, multumq; coitur
H umani generis maiore in prælia damno.
E xulibus Mariis bellorum maxima merces
R oma recepta fuit, nec plus uictoria Syllæ

P ræstitit, inuisas penitus quàm tollere partes.
H os aliò fortuna uocas, olim'q; potentes
C oncurrunt, neuter ciuilia bella moueret,
C ontentus quo Sylla fuit. sic mœsta senectus
P ræteriti'q; memor flebat, metuens'q; futuri.
A t non magnanimi perculsi pectora Bruti
T error, & in tanta pauidi formidine motus
P ars populi lugentis erat, sed nocte sopora
P arrhasis obliquos Elice cum uerteret axes,
A tria cognati pulsat non ampla Catonis,
I nuenit insomni uoluentem publica cura
F ata uirûm, casus'q; urbis, cunctis'q; timentem,
S ecurum'q; sui, fari'q; his uocibus orsus.
O mnibus expulsæ terris, olim'q; fugatæ,
V irtutis iam sola fides, quam turbine nullo
E xcutiet fortuna tibi, tu mente labantem
D irige me dubium, certo tu robore firma.
N anq; alij Magnum, uel Cæsaris arma sequantur,
D ux Bruto Cato solus erit, pacem'ne tueris
I nconcussa tenens dubio uestigia mundo?
A n placuit ducibus scelerum, populi'q; furentis
C ladibus immistum ciuile absoluere bellum?
Q uenq; suæ rapiunt scelerata in prælia causæ,
H os polluta domus, leges'q; in pace timendæ,
H os ferro fugienda fames, mundi'q; ruinæ
P ermiscenda fides, nullum furor egit in arma,
C astra petunt magna uicti mercede. tibi uni
P er se bella placent. quid tot durasse per annos
P rofuit immunem corruptis moribus æui?
H oc solum longæ pretium uirtutis habebis,

Accipient alios, facient te bella nocentem.
Nec tamen ó superi liceat feralibus armis
Has etiam mouisse manus, nec pila lacertis
Missa tuis cæcæ telorum in nube ferantur,
Nec tanta incassum uirtus eat, ingeret omnis
Se belli fortuna tibi, quis nolet ab isto
Ense mori, quamuis alieno uulnere labens,
Et scelus esse tuum? melius tranquilla sine armis
Otia solus ages, sicut cœlestia semper
Inconcussa suo uoluuntur sydera lapsu,
Fulminibus propior terræ succenditur aër
Imaq; telluris uentos, tractusq; coruscos
Flammarum accipiunt, nubes excedit olympus
Lege Deûm, minimas rerum discordia turbat.
Pacem summa tenent, quam lætæ Cæsaris aures
Accipient tantum uenisse in prælia ciuem.
Nam prælata suis nunquam diuersa dolebit
Castra ducis Magni nimium placet ipse, Catoni
Si bellum ciuile placet. pars magna Senatus,
Et Duce priuato gesturus prælia Consul
Sollicitant, proceresq; alij, quibus adde Catonem,
Sub iuga Pompeij, toto iam liber in orbe
Solus Cæsar erit. quod si pro legibus arma
Ferre iuuat patrijs, libertatemq; tueri,
Nunc neq; Pompeij Brutum, neq; Cæsaris hostem
Post bellum uictoris habes. sic fatur. at illi
Arcano sacras reddit Cato pectore uoces.
Summum Brute nefas ciuilia bella fatemur,
Sed quò fata trahunt, uirtus secura sequetur,
Crimen erit superis & me fecisse nocentem.

S ydera quis, mundumq; uelit spectare cadentem
E xpers ipse metus? quis, cum ruat arduus æther,
T erra labet, misto coëuntis pondere mundi
C ompressas tenuisse manus, gentes'ne furorem
H esperium ignotæ, Romanaq; signa sequentur,
D eductiq; fretis alio sub sydere reges,
O tia solus agam? procul hunc arcete furorem
O superi, motura Dacas ut clade, Getasq;,
S ecuro me Roma cadat, ceu morte parentem
N atorum orbatum longum producere funus
A d tumulum iubet ipse dolor. iuuat ignibus atris
I nseruisse manus, constructoq; aggere busti
I psum atras tenuisse faces, non ante reuellar,
E xanimem quàm te complectar Roma, tuumq;
N omen libertas, & inanem prosequar umbram,
S ic eat, immites Romana piacula diui
P lena ferant, nullo fraudemus sanguine bellum.
O utinam, cœliq; Deis, erebiq; liceret
H oc caput in cunctas damnatum exponere pœnas.
D euotum hostiles Decium pressere cateruæ,
M e gemine figant acies, me barbara telis
R heni turba petat, cunctis ego peruius hastis
E xcipiam medius totius uulnera belli.
H ic redimat sanguis populos, hac cæde luatur
Q uicquid Romani meruerunt pendere mores.
A d iuga cur faciles populi, cur sæua uolentes
R egna pati pereunt? me solum inuadite ferro,
M e frustra leges & inania iura tuentem,
H ic dabit hic pacem iugulus, finemq; laborum
G entibus hesperijs, post me regnare uolenti

N on opus est bello, quin publicat signa, ducemq;
P ompeium sequimur, nec si fortuna fauebit
H unc quoq; totius sibi ius promittere mundi
N on bene compertum est, ideo me milite uincat,
N ec sibi se uicisse putet. sic fatur, & acres
I rarum mouit stimulos, iuuenis'q; calorem
E xcitat in nimios belli ciuilis amores.
I nterea Phœbo gelidas pellente tenebras
P ulsatæ sonuere fores, quas sancta relicto
H ortensi mœrens irrupit Martia busto.
Q uondam uirgo toris melioris iuncta mariti,
M ox ubi connubij pretium, merces'q; soluta est,
T ertia iam soboles, alios fœcunda penates
I mpletura datur geminas e sanguine matris
P ermistura domos, sed postquam condidit urna
S upremos cineres, miserando concita uultu
E ffusas laniata comas, concussa'q; pectus
V erberibus crebris, cineres'q; ingesta sepulchri
N on aliter placitura uiro, sic mœsta profatur.
D um sanguis inerat, dum uis materna, peregi
I ussa Cato, & geminos excepi fœta maritos,
V isceribus lassis, partu'q; exhausta reuertor,
I am nulli tradenda uiro. da fœdera prisci
I llibata tori, da tantum nomen inane
C onnubij, liceat tumulo scripsisse, Catonis
M artia, nec dubium longo quæratur in æuo
M utarim primas expulsa, an tradita tedas,
N on me lætorum comitem, rebus'q; secundis
A ccipis, in curas uenio, partem'q; laborum.
D a mihi castra sequi, cur tuta in pace relinquar?

Et sit ciuili propior Cornelia bello?
Hæ flexere uirûm uoces, & tempora quanquam
Sint aliena toris, iam fato in bella uocante,
Fœdera sola tamen, uanaq; carentia pompa
Iura placent, sacrisq; Deos admittere testes.
Festa coronato non pendent limine serta,
Infulaq; in geminos discurrit candida postes,
Legitimæq; faces, gradibusq; accliuis eburnis
Stat torus, & picto uestes discriminat auro,
Turritaq; premens frontem matrona corona
Tralata uetuit contingere limina planta.
Non timidum nuptæ leuiter tectura pudorem
Lutea demissos uelarunt flammea uultus,
Balteus haud fluxos gemmis astrinxit amictus,
Colla monile decens, humerisq; hærentia primis
Suppara nudatos cingunt angusta lacertos.
Sic, ut erat mœsti seruans lugubria cultus,
Quoq; modo natos, hoc est amplexa maritum.
Obsita funerea cælatur purpura lana.
Non soliti lusere sales, nec more Sabino
Excepit tristis conuitia festa maritus.
Pignora nulla domus, nulli coiere propinqui.
Iunguntur taciti, contentiq; auspice Bruto.
Ille nec horrificam sancto dimouit ab ore
Cæsariem, duroq; admisit gaudia uultu,
Vt primum tolli feralia uiderat arma,
Intonsos rigidam in frontem descendere canos
Passus erat, mœstamq; genis increscere barbam.
Vni quippe uacat studijs, odijsq; carenti
Humanum lugere genus, nec fœdera prisci

S unt tentata tori, iusto quoq; robur amori
R esistit. hi mores, hæc duri immota Catonis
S ecta fuit, seruare modum, finem'q; tenere,
N aturam'q; sequi, patriæ'q; impendere uitam,
N ec sibi, sed toti genitum se credere mundo.
H uic epulæ uicisse famem, magni'q; penates
S ummouisse hyemem tecto, pretiosa'q; uestis
H irtam membra super Romani more quiritis
I nduxisse togam, Veneris'q; huic maximus usus
P rogenies: urbi pater est, urbi'q; maritus,
I ustitiæ cultor, rigidi seruator honesti,
I n commune bonus, nullos'q; Catonis in actus
S ubrepsit, partem'q; tulit sibi nata uoluptas.
I nterea trepido discedens agmine Magnus,
M œnia dardanij tenuit campana coloni.
H æc placuit belli sedes, hinc summa mouenti
H ostis in occursum sparsas extendere partes,
V mbrosis mediam qua collibus Apenninus
E rigit Italiam, nullo qua uertice tellus
A ltius intumuit, propius'q; accessit olympo.
M ons inter geminas medius se porrigit undas
I nferni, superi'q; maris, colles'q; coërcet
H inc Tyrrhena uado frangentes æquora Pisæ,
I llinc Dalmaticis obnoxia fluctibus Ancon.
F ontibus hic uastis immensos concipit amnes,
F lumina'q; in gemini spargit diuortia ponti,
I n læuum cecidere latus, uelox'q; Metaurus,
C rustumium'q; rapax, & iunctus Sapis Isauro,
S enna'q;, et Adriacas qui uerberat Aufidus undas,
Q uo'q; magis nullum tellus se soluit in amnem

Eridanus, fractas deuoluit in æquora syluas,
Hesperiamq; exhaurit aquis. hunc fabula primum
Populea fluuium ripas umbrasse corona,
Cumq; diem pronum transuerso limite ducens
Succendit Phaëthon flagrantibus æthera loris.
Gurgitibus raptis penitus tellure perusta
Hunc habuisse pares phœbeis ignibus undas.
Non minor hic Nilo, si non per plana iacentis
Aegypti libycas Nilus stagnaret arenas.
Non minor hic Istro, nisi quod dum permeat orbẽ
Ister, casuros in quælibet æquora fontes
Accipit, & scythicas exit non solus in undas.
Dexteriora petens montis decliuia Tybrim
Vnda facit, Rutubamq; cauum, delabitur inde
Vulturnusq; celer, nocturnæq; editor auræ
Sarnus, & umbrosæ Lyris per regna Maricæ
Vestinus impulsus aquis, radensq; Salerni
Culta Siler, nullasq; uado qui Macra moratus
Alnos, uicinæ percurrit in æquora Lunæ.
Longior educto qua surgit in aëra dorso
Gallica rura uidet, deuexasq; aspicit alpes.
Tunc Vmbris, Marsisq; ferax, domitusq; sabello
Vomere, piniferis amplexus rupibus omnes
Indigenas latij populos, non deserit ante
Hesperiam, quàm cum scyllæis clauditur undis,
Extenditq; suas in templa Lacinia rupes
Longior Italia, donec confinia pontus
Solueret incumbens, terrasq; repelleret æquor.
At postquam gemino tellus elisa profundo est,
Extremi colles siculo cessere Peloro,

Cæsar in arma furens nullas nisi sanguine fuso
Gaudet habere uias, quod non terat hoste uacantes
Hesperiæ fines, uacuosq; irrumpat in agros,
Atq; ipsum non perdat iter, consertaq; bellis
Bella gerat, non tam portas intrare patentes,
Quàm fregisse iuuat, nec tam patiente colono
Arua premi, quàm si ferro populetur, & igni,
Concessa pudet ire uia, ciuemq; uideri.
Tunc urbes latij dubiæ, uarioq; fauore
Ancipites, quanquam primo terrore ruentis
Cessuræ belli, denso tamen aggere firmant
Mœnia, & abrupto circundant undiq; uallo,
Saxorumq; orbes, & quæ super eminus hostem
Tela petant, altis murorum turribus aptant.
Pronior in Magnum populus, pugnatq; minaci
Cum terrore fides. ut cum mare possidet auster
Flatibus horrisonis hunc æquora tota sequuntur,
Si rursus tellus pulsu laxata tridentis
Aeolij tumidis immittat fluctibus eurum,
Quamuis icta nouo uentum tenuere priorem
Aequora, nubiferoq; polus concesserit Euro,
Vendicat unda notum. facilis sed uertere mentes
Terror erat, dubiamq; fidem fortuna ferebat.
Gens Hetrusca fuga trepidi nudata Libonis,
Iusq; sui pulso iam perdidit Vmbria Thermo.
Nec gerit auspicijs ciuilia bella paternis
Cæsaris audito conuersus nomine Sylla.
Varrus ut admotæ pulsarunt Auximon alæ
Per diuersa ruens neglecto mœnia tergo,
Qua syluæ, qua saxa fugit depellitur arce

Lentulus esculea uictor cedentibus instat,
Diuertitq; acies, solusq; ex agmine tanto
Dux fugit, & nullas ducentia signa cohortes.
Tu quoq; commissæ nudatam deseris arcem
Scipio Luceriæ, quanquam fortissima pubes
His sedeat castris, iam pridem Cæsaris armis
Parthorum seducta metu, qua gallica damna
Suppleuit Magnus, dumq; ipse ad bella uocaret,
Donauit socero Romani sanguinis usum.
At te Corfini ualidis circundata muris
Tecta tenent pugnax Domiti, tua classica seruat
Oppositus quondam polluto Tyro Miloni.
Vt procul immensam campo consurgere nubem,
Ardentesq; acies percussis sole corusco
Conspexit telis, socij decurrite dixit
Fluminis ad ripas, undæq; immergite pontem,
Et tu montanis totus nunc fontibus exi,
Atq; omnes trahe gurges aquas, ut spumeus alnos
Discussa compage feras, hoc limite bellum
Hæreat, hac hostis lentus terat otia ripa,
Præcipitem cohibete ducem, uictoria nobis
Hic primum stans Cæsar erit. nec plura locutus
Deuoluit rapidum nequicquam mœnibus agmen.
Nam prior è campis ut conspicit amne soluto
Rumpi Cæsar iter, calida prolatus ab ira,
Non satis est muris latebras quæsisse pauori,
Obstruitis campos, fluuijsq; arcere paratis?
Ignaui non, si tumido me gurgite Ganges
Summoueat, stabit iam flumine Cæsar in ullo
Post Rubiconis aquas, equitum properate cateruæ,

I te simul pedites, ruiturum ascendite pontem.
H æc ubi dicta, leuis totas accepit habenas
I n campum sonipes, crebroq; simillima Nimbo
T rans ripam ualidi torserunt tela lacerti.
I ngreditur pulsa fluuium statione uacantem
C æsar, & ad tutas hostis compellitur arces.
E t iam moturas ingentia pondera turres
E rigit, & medijs subrepsit uinea muris.
E cce nefas belli reseratis agmina portis
C aptiuum traxere ducem, ciuisq; superbi
C onstitit ante pedes, uultu tamen alta minaci
N obilitas recta ferrum ceruice poposcit.
S cit Cæsar pœnamq; peti, ueniamq; timeri,
V iue, licet nolis, & nostro munere dixit
C erne diem, uictis iam spes bona partibus esto,
E xemplumq; mei, uel si libet arma retenta,
E t nihil hac uenia, si uiceris ipse, paciscor.
F atur, & astrictis laxari uincula palmis
I mperat, heu quantum melius uel cæde peracta
P arcere romano potuit fortuna pudori.
P œnarum extremum cui sit, quod castra secutus
S it patriæ, Magnumq; ducem, totumq; Senatum,
I gnosci, premit ille graues interritus iras,
E t secum, Romamne petes, pacisq; recessus
D egener? in medios belli non ire furores
I amdudum moriture paras? rue certus, & omnes
L ucis rumpe moras, & Cæsaris effuge munus.
N escius interea capti ducis arma parabat
M agnus, ut immisso firmaret robore partes.
I amq; secuturo iussurus classica Phœbo,

T entandasq; ratus moturi militis iras,
A lloquitur tacitas ueneranda uoce cohortes,
O scelerum ultores, melioráq; signa secuti,
O uere Romana manus, quibus arma Senatus
N on priuata dedit, uotis deposcite pugnam.
A rdent hesperij saeuis populatibus agri.
G allica per gelidas rabies effunditur alpes,
I am tetigit sanguis pollutos Caesaris enses.
D ij melius, belli tulimus quod damna priores,
C oeperit inde nefas, iam iam me praeside Roma
S upplicium, poenamq; petat, neq; enim ista uocari
P raelia iusta decet, patriae sed uindicis iram.
N ec magis hoc bellũ est, quàm cũ Catilina parauit
A rsuras in tecta faces, sociusq; furoris
L entulus, exertiq; manus uesana Cethegi.
O rabies miseranda ducis, cum fata Camillis
T e Caesar, magnisq; uelint miscere Metellis,
A d Cinnas, Mariosq; uenis? sternêre profecto,
V t Catulo iacuit Lepidus, nostrasq; secures
P assus, sicanio tegitur qui Carbo sepulchro,
Q uiq; feros mouit Sertorius exul Iberos,
Q uanquam si qua fides his te quoq; iungere Caesar
I nuideo, nostrasq; manus quod Roma furenti
O pposuit, Parthorum utinam post praelia sospes,
E t scythicis Crassus uictor remeasset ab oris,
V t simili causa caderes, qua Spartacus hostis.
T e quoq; si superi titulis accedere nostris
I usserunt, ualet in torquendo dextera pilo,
F eruidus hic iterum circum praecordia sanguis
I ncaluit, disces non esse ad bella fugaces,

Qui pacem potuere pati, licet ille solutum,
D efectum'q; uocet, ne uos mea terreat ætas,
D ux sit in his castris senior, dum miles in illis.
Quo' potuit ciuem populus perducere, liber
A scendi, supra'q; nihil nisi regna reliqui,
N on priuata cupit, Romana quisquis in urbe
P ompeium transire parat. hinc consul uterq;,
H inc acies statura ducum est, Cæsar'ne senatus
V ictor erit? non tam cæco trahis omnia cursu,
T e'q; nihil fortuna pudet. multis'ne rebellis
G allia iam lustris, ætas'q; impensa labori
D ant animos? Rheni gelidis quos fugit ab undis,
O ceanum'q; uocans incerti stagna profundi,
T erritia quæsitis ostendit terga Britanis?
A n uanæ tumuere minæ, quod fama furoris
E xpulit armatam patrijs è sedibus urbem?
H eu demens non te fugiunt, me cuncta sequuntur,
Qui cum signa tuli toto fulgentia ponto,
A nte bis exactum quàm Cynthia conderet orbem,
O mne fretum metuens pelagi pyrata reliquit,
A ngusta'q; domum terrarum in sede poposcit.
I dem per Scythici profugum diuortia ponti
I ndomitum regem, Romana'q; fata morantem,
A d mortem Sylla felicior ire coëgi.
P ars mundi mihi nulla uacat, sed tota tenetur
T erra meis quocunq; iacet sub sole trophæis.
H inc me uictorem gelidas ad Phasidos undas
A rctos habet, calida medius mihi cognitus axis
A egypto, atq; umbras nusquam flectente Syene.
O ccasus mea iura timent, tethym'q; fugacem

Qui ferit Hesperius post omnia flumina Betis.
Me domitus cognouit Arabs, me marte feroces
Aeniochi, notiq; erepto uellere Colchi.
Cappadoces mea signa timent, & dedita sacris
Incerti iudæa Dei, mollesq; Sophenæ.
Armenios, aliasq; feros, taurosq; subegi,
Quod socero bellum præter ciuile reliqui?
Verba ducas nullo partes clamore sequuntur,
Nec matura petunt promissæ classica pugnæ.
Sensit & ipse metum Magnus, placuitq; referri
Signa, nec in tantæ discrimina mittere pugnæ
Iam uictum fama non uisi Cæsaris agmen
Pulsus ut armentis primo certamine taurus
Syluarum secreta petit, uacuosq; per agros
Exul in aduersis explorat cornua truncis,
Nec redit in pastus, nisi cum ceruice recepta
Excussi placuere tori, mox reddita uictor
Quoslibet in saltus comitantibus agmina tauris
Inuicto pastore trahit, sic uiribus impar
Tradidit Hesperiam, profugusq; per appula rura
Brundusii tutas conscendit Magnus in arces.
Vrbs est dictæis olim possessa colonis,
Quos profugos Creta uexere per æquora puppes
Cecropiæ, uictum mentitis Thesea uelis.
Hanc latus angustum iam se cogentis in arctum
Hesperiæ, tenuem producit in æquora linguam
Adriacas flexis claudit quæ cornibus undas,
Nec tamen hoc arctis immissum faucibus æquor
Portus erat, si non uiolentos insula coros
Exciperet saxis, lapsasq; refunderet undas.

H incillinc montes scopulosæ rupis aperto
O pposuit natura mari, flatusq; remouit,
V t tremulo starent contentæ fune carinæ,
H inc late patet omne fretum, seu uela ferantur
I n portus Corcyra tuos, seu læua petatur
I llyris Ionias uergens Epidaurus in undas.
H inc fuga nautarum, cum totas Adria uires
M ouit, & in nubes abiere ceraunia, cumq;
S pumoso calaber perfunditur æquore Sason.
E rgo ubi nulla fides rebus post terga relictis,
N ec licet ad duros martem conuertere Iberos,
C um mediæ iaceant immensis tractibus alpes,
T unc sobole ex tanta natum, cui firmior ætas,
A ffatur, mundi iubeo tentare recessus.
E uphraten, Nilumq; moue, quò nominis usq;
N ostri fama uenit, quas est uulgata per urbes
P ost me Roma ducem, sparsos per rura colonos
R edde mari Cilicas, Pharios hinc concute reges,
T igranemq; meum, Nec Pharnacis arma relinquas,
A dmoneo, neu tu populos utraq; uagantes
A rmenia, pontiq; feras per littora gentes,
R hiphæasq; manus, & quas tenet æquore denso
P igra palus Scythicæ patiens mæoticæ plaustri.
S ed quid plura moror? totos mea nate per ortus
B ella feres, totoq; urbes agitabis in orbe
P erdomitas, omnes redeant in castra triumphi,
E t uos qui latios signatis nomine fastos
P rimus in Epirum boreas agat, inde per arua
G raiorum, Macedumq; nouas, acquirite uires,
D um paci dat tempus hyems. sic fatur, & omnes

I ussa gerunt, soluuntq; cauas à littore puppes.
At nunquam patiens pacis, longæq; quietis
Armorum, nequid fatis mutare liceret,
Assequitur, generiq; premit uestigia Cæsar.
Sufficerent alijs primo tot mœnia cursu
Rapta, tot oppressæ depulsis hostibus arces,
Ipsa caput mundi bellorum maxima merces
Roma capi facilis, sed Cæsar in omnia præceps
Nil actum credens, cum quid superesset agendum,
Instat atrox, & adhuc quamuis possederit omnem
Italiam, extremo sedeat quod littore Magnus,
Communem tamen esse dolet, nec rursus aperto
Vult hostes errare freto, sed molibus undas
Obstruit, & latum deiectis rupibus æquor.
Cedit in immensum cassus labor, omnia pontus
Haurit saxa uorax, montesq; immiscet arenis
Vt maris ægæi medias si celsus in undas
Depellatur Eryx, nullæ tamen æquore rupes
Emineant, uel si conuulso uertice Gaurus
Decidat in fundum penitus stagnantis Auerni.
Ergo ubi nulla uado tenuit sua pondera moles,
Tunc placuit cæsis innectere uincula syluis,
Roboraq; immensis late religare cathenis.
Tales fama canit tumidum super æquora Xerxem
Construxisse uias multum cum pontibus ausus,
Europamq; Asiæ, Sestonq; admouit Abydo,
Incessitq; fretum rapidi super Hellesponti,
Non eurum, Zephyrumq; timens, cum uela, ratesq;
In medium deferret Athon, sic ora profundi
Arctantur casu nemorum, tunc aggere multo

Surgit opus, longæq; tremunt super æquora turres.
Pompeius tellure noua compressa profundi
Ora uidens, curis animum mordacibus angit,
Vt reseret pelagus, spargatq; per æquora bellum.
Sæpe noto plenæ, tensisq; rudentibus actæ
Ipsa maris per claustra rates fastigia molis
Discussere salo, spatiumq; dedere carinis,
Tortaq; per tenebras ualidis balista lacertis
Multifidas iaculata faces, ut tempora tandem
Furtiuæ placuere fugæ, ne littora clamor
Nauticus exagitet, neu buccina diuidat horas,
Neu tuba præmonitos perducat ad æquora nautas,
Præcepit socijs. iam cœperat ultima uirgo
Phœbum laturas ortu præcedere chelas,
Cum taciti soluêre rates, non anchora uoces
Mouit, dum spissis auellitur uncus arenis,
Dum iuga curuantur mali, dumq; ardua pinus
Erigitur, pauidi classis siluêre magistri.
Strictaq; pendentes deducunt carbasa nautæ,
Nec quatiunt ualidos, ne sibilet aura, rudentes.
Dux etiam uotis hoc te fortuna precatur,
Quam retinere uetas, liceat sibi perdere saltem
Italiam. uix fata sinunt, nam murmure uasto
Impulsum rostris sonuit mare, fluctuat unda,
Totq; carinarum permistis æquora sulcis.
Ergo hostes portis, quas omnes soluerat urbis
Cum fato conuersa fides, murisq; recepti,
Præcipiti cursu flexi per cornua portus
Ora petunt, pelagusq; dolent contingere classes.
Heu pudor exigua est fugiens uictoria Magnus.

A ngustus puppes mittebat in æquora limes
A rctior euboicæ quæ Calcida uerberat unda.
H ic hæsere rates geminæ, classiq; paratas
E xcæpere manus tractoq; in littora bello
H ic primum rubuit ciuili sanguine Nereus.
C ætera classis abit summis spoliata carinis,
V t pagasæa ratis peteret cum Phasidos undas,
C yaneas tellus emisit in æquora cautes,
R apta puppe minor subducta est montibus Argo,
V anaq; percussit pontum Symplegas inanem,
E t statura redit. iam Phœbum urgere monebat
N on idem eoi color ætheris, albaq; non dum
L ux rubet, & flammas propioribus eripit astris,
E t iam Pleias habet, flexi iam plaustra bootæ
I n faciem puri redeunt languentia cœli,
M aioresq; latent stellæ, calidumq; refugit
L ucifer ipse diem, pelagus iam Magne tenebas
N on ea fata ferens, quæ, cum super æquora toto
P rædonem sequerere mari, lassata triumphis
D estituit fortuna tuis, cum coniuge pulsus
E t natis, totosq;, trahens in bella penates.
V adis adhuc ingens populis comitantibus exul.
Q uæritur indignæ sedes longinqua ruinæ.
N on quia te superi patrio priuare sepulchro
M aluerint, phariæ busto damnatur arenæ,
P arcatur hesperiæ. procul hoc ut in orbe remoto
A bscondat fortuna nefas, romanaq; tellus
I mmaculata sui seruetur sanguine Magni.

M·ANNEI LVCANI CIVILIS BELLI LIBER TERTIVS.

PRopulit ut classem uelis cedētibus auster
Incumbēs, mediumq́; rates tenuere profundum,
Omnis in ionios spectabat nauita fluctus,
Solus ab hesperia non flexit lumina terra
Magnus, dum patrios portus, dum littora nunquam
Ad uisus reditura suos, tectumq́; cacumen
Nubibus, & dubios cernit uanescere montes.
Inde soporifero cesserunt languida somno
Membra ducis, diri tum plena horroris imago
Visa caput moestum per hiantes Iulia terras
Tollere, & accenso furialis stare sepulchro.
Sedibus elisiis, campoq́; expulsa piorum,
Ad stygias inquit tenebras, manesq́; nocentes
Post bellum ciuile trahor. uidi ipsa tenentes
Eumenidas quaterent quas uestris lampadas armis.
Præparat innumeras puppes Acherontis adusti
Portitor, in multas laxantur tartara poenas.
Vix operi cunctæ dextra properante sorores
Sufficiunt, lassant rumpentes stamina parcas.
Coniuge me lætos duxisti Magne triumphos,
Fortuna est mutata toris, semperq́; potentes
Detrahere in cladem fato damnata maritos.
Ennupsit tepido pellex Cornelia busto.
Hæreat illa tuis per bella, per æquora signis,

Dum non securos liceat mihi rumpere somnos,
Et nullum uestro uacuum sit tempus amori,
Sed teneat, Cæsar'q; dies, & Iulia noctes.
Me non lethææ coniux obliuia ripæ
Immemorem fecere tui, reges'q; silentum
Permisere sequi. ueniam te bella gerente
In medias acies, nunquam tibi Magne per umbras,
Per'q; meos manes generum non esse licebit.
Abscindis frustra ferro tua pignora, bellum
Te faciet ciuile meum. sic fata, refugit
Vmbra per amplexus trepidi delapsa mariti.
Ille Dei quamuis cladem, manes'q; minentur,
Maior in arma ruit certa cum mente malorum.
Ecquid (ait) uani terremur imagine uisus?
Aut nihil est sensus animis à morte relictum,
Aut mors ipsa nihil, Titan iam pronus in undas
Ibat, & igniferi tantum demerserat orbis,
Quantum deesse solet lunæ, seu plena futura est,
Seu iam plena fuit. tunc obtulit hospita tellus
Puppibus accessus faciles, legêre rudentes,
Et posito remis petierunt littora malo.
Cæsar, ut emissas uenti rapuere carinas,
Absconditq; fretum classes, & littore solus
Dux stetit hesperio, non illum gloria pulsi
Lætificat Magni, queritur quod tuta per æquor
Terga ferant hostes, neq; enim iam sufficit ulla
Præcipiti fortuna uiro, nec uincere tanti,
Vt bellum differret, erat. tum pectore curas
Expulit armorum, paci'q; intentus agebat,
Quo'q; modo uanos populi conciret amores.

Gnarus, & irarum cauſas, & ſumma fauoris
Annona momenta trahi. nanq; aſſerit urbes
Sola fames, emiturq́; metus, cum ſegne potentes
Vulgus alunt. neſcit plebes ieiuna timere.
Curio ſicanis tranſcendere iuſſus in urbes,
Qua mare tellurem ſubitis aut obruit undis,
Aut ſcidit, & medias fecit ſibi littora terras.
Vis illic ingens pelagi, ſemperq́; laborant
Aequora, ne rupti repetant confinia montes,
Bellaq́; ſardoas etiam ſparguntur in oras.
Vtraq; frugiferis eſt inſula nobilis aruis,
Nec plus heſperiam longinquis meſſibus ullæ,
Nec romana magis complerunt horrea terræ.
Vbere uix glebæ ſuperat ceſſantibus auſtris
Cum medium nubes borea cogente ſub axem
Effuſis magnum Libye tulit imbribus annum.
Hæc ubi ſunt prouiſa duci, tunc agmina uictor
Non armata trahens, ſed pacis habentia uultum
Tecta petit patriæ. pro' ſi remeaſſet in urbem,
Gallorum tantum populis, arctoq́; ſubacta,
Quam ſeriem rerum longa præmittere pompa,
Quas potuit belli facies, ut uincula Rheno,
Oceanoq́; daret, celſos ut Gallia currus
Nobilis, & flauis ſequeretur miſta Britanis.
Perdidit ó qualem uincendo plura triumphum.
Non illum lætis uadentem cœtibus urbes,
Sed tacitæ uidere metu. non conſtitit uſquam
Obuia turba duci, gaudet tamen eſſe timori
Tam magno populis, & ſe nec mallet amari.
Iamq́; & præcipites ſuperauerat Anxuris arces,

Et qua pontinas uia diuidit uda paludes,
Qua sublime nemus, scythicæ qua regna Dianæ,
Quaq; iter est latiis ad summam fascibus Albam,
Excelsa de rupe procul iam conspicit urbem,
Arctoi toto non uisam tempore belli,
Miratusq; suæ sic fatur mœnia Romæ.
Te'ne Deûm sedes non ullo marte coacti
Deseruere uiri? pro qua pugnabitur urbe?
Dii melius, quod non latias eous in oras
Nunc furor incubuit, nec iuncto sarmata uelox
Pannonio, dacisq; getes admistus habenti
Tam pauidum tibi Roma ducem, fortuna pepercit,
Quod bellum ciuile fuit. sic fatur, & urbem
Attonitam terrore subit. nanq; ignibus atris
Creditur ut captæ rapturus mœnia Romæ,
Sparsurusq; Deos. fuit hæc mensura timoris,
Velle putant quodcunq; potest, non omina festa,
Non fictas læto uoces simulare tumultu,
Vix odisse uacat. Phœbea palatia complet
Turba patrum, nullo cogendi iure Senatus
È latebris educta suis, non consule sacræ
Fulserunt sedes, non proxima lege potestas
Prætor adest, uacuæq; loco cessere Curules,
Omnia Cæsar erat, priuatæ curia uocis
Testis adest, sedere patres censere parati,
Si regnum, si templa sibi, iugulumq; Senatus,
Exiliumq; petat. melius, quod plura iubere
Erubuit, quam Roma pati. tamen exit in iram
Viribus an possent obsistere iura per unum
Libertas experta uirum, pugnaxq; Metellus,

V t uidet ingenti saturnia templa reuelli
M ole, rapit gressus, & Cæsaris agmina rumpens,
A nte fores non dum reseratæ constitit ædis.
V sque adeo solus ferrum, mortem'q; timere
A uri nescit amor, pereunt discrimine nullo
A missæ leges, sed pars uilissima rerum
C ertamen mouistis opes, prohibens'q; rapina
V ictorem clara testatur uoce tribunus,
N on nisi per nostrum uobis percussa patebunt
T empla latus, nullas'q; feres nisi sanguine sacro
S parsas raptor opes, certe uiolata potestas
I nuenit ista Deos, Crassum'q; in bella secutæ
S æua tribunitiæ uouerunt prælia diræ.
D etege iã ferrum, neq; enim tibi turba uerenda est
S pectatrix scelerum, deserta stamus in urbe.
N on feret è nostro sceleratus præmia miles,
S unt quos prosternas populi, quæ mœnia dones.
P acis ad exhaustæ spolium non cogit egestas,
B ellum Cæsar habes. his magnam uictor in iram
V ocibus accensus, uanam spem mortis honestæ
C oncipis, haud inquit iugulo se polluet isto
N ostra Metelle manus, dignum te Cæsaris ira
N ullus honos faciet. te uindice tuta relicta est
L ibertas? non usque adeo permiscuit imis
L ongus summa dies, ut non, si uoce Metelli
S eruentur leges, malint à Cæsare tolli.
D ixerat, & non dum foribus cedente tribuno
A crior ira subit, sæuos circunspicit enses
O blitus simulare togam, tum Cotta Metellum
C ompulit audaci nimium desistere cœpto.

Libertas inquit populi, quem regna coërcent
Libertate perit, cuius seruaueris umbram
Si quicquid iubeare, uelis, tot rebus iniquis
Paruimus uicti, uenia est hæc sola pudoris,
Degenerisq; metus, nil iam potuisse negari.
Ocyus auertat diri mala semina belli.
Damna mouent populos, si quos sua iura tuentur,
Non sibi, sed domino grauis est, quæ seruit, egestas.
Protinus abducto patuerunt templa Metello,
Tunc rupes tarpeia sonat, magnoq; reclusas
Testatur stridore fores, tunc conditus imo
Eruitur templo multis intactus ab annis
Romani census populi, quem punica bella,
Quem dederat Perses, quem uicti præda Philippi,
Quod tibi Roma fuga Pyrrhus trepidante reliquit,
Quo te Fabricius regi non uendidit auro,
Quicquid parcorum mores seruastis auorum,
Quod dites Asiæ populi misêre tributum,
Victoriq; dedit minoïa Creta Metello,
Quod Cato longinqua uexit super æquora Cypro.
Tunc orientis opes, captorumq; ultima regum
Quæ Pompeianis prælata est gaza triumphis,
Egeritur, tristi spoliantur templa rapina,
Pauperiorq; fuit tunc primum Cæsare Roma.
Interea totum Magni fortuna per orbem
Secum casuras in prælia mouerat urbes.
Proxima uicino uires dat Græcia bello.
Phocaicas Amphisa manus, scopulosaq; Cyrrha,
Parnasusq; iugo misit desertus utroq;.
Bœoti coïere duces, quos impiger ambit

Fatidicæ Cephisos aqua, cadmeaq; Dirce,
Pisææq; manus, populusq; per æquora mittens
Sicaniijs Alpheus aquas, tunc Mænala liquit
Arcas, & Herculeam miles trachinius œthen.
Thesproti, Dryopesq; ruunt, quercusq; silentes
Chaonio ueteres liquerunt uerticæ Sellæ.
Exhausit totas quamuis delectus Athenas,
Exiguæ Phœbea tenent naualia puppes,
Tresq; petunt ueram credi Salamina carinæ.
Iam dilecta Ioui centenis uenit in arma
Creta uetus populis, gnosasq; agitare pharetras
Docta, nec eois peior Gortyna sagittis.
Tunc qui Dardaniam tenet Orithon, et uagus altis
Dispersus syluis Athamas, & nomine prisco
Encheliæ uersi testantes funera Cadmi.
Colchis, & Adriacas spumans Absyrtos in undas,
Et Penei qui rura colunt, quorumq; labore
Thessalus Hæmoniam uomer proscindit Hiolcon.
Inde lacessitum primo mare, cum rudis Argo
Miscuit ignotas temerato littore gentes,
Primaq; cum uentis, pelagiq; furentibus undis
Composuit mortale genus, fatisq; per illam
Accessit mors una ratem. tunc linquitur Hemus
Thracius, & populum Pholoë mentita biformem.
Deseritur Strymon tepido committere Nilo
Bistonias consuetus aues, & barbara Cone
Sarmaticas ubi perdit aquas, sparsamq; profundo
Multifidi Peucen unum caput alluit Istri,
Mysiaq;, & gelido tellus perfusa Caico
Idalis, & nimium glebis exilis Arisbe.

Quiq; colunt Pitanen, & quæ tua munera Pallas
L ugent damnatæ Phœbo uictore Celænæ,
Qua celer, & rectis descendens Marsya ripis,
E rrantem Mæandron adit, mistusq; refertur,
P assáq; ab auriferis tellus exire metallis
P actolon, qua culta secat non uilior Hermus,
I liacæ quoq; signa manus, peritura'q; castra
O minibus petiere suis, nec fabula Troiæ
C ontinuit, phrygijq; ferens se Cæsar Iuli,
A ccedunt Syriæ populi, desertus Orontes,
E t felix sic fama Ninos, uentosa Damascus,
G azáq;, & arbusto palmarum diues Idume,
E t Tyros instabilis, pretiosáq; murice Sidon,
H as ad bella rates non flexo limite ponti,
C ertior haud ullis duxit cynosura carinis.
P hœnices primi, famæ si creditur, ausi
M ansuram rudibus uocem signare figuris.
N on dum flumineas Memphis contexere biblos
N ouerat, & saxis tantum, uolucresq; feræq;.
S culptáq; seruabant magicas animalia linguas.
D eseritur tauriq; nemus, persæáq; Tarsos,
C orycium'q; patens exesis rupibus antrum,
M allos, & extremæ resonant naualibus Aegæ,
I tq; alix iusta iam non pyrata carina.
M ouit & eoos bellorum fama recessus
Qua colitur Ganges, toto qui solus in orbe
H ostia nascenti contraria soluere Phœbo
A udet, & aduersum fluctus impellit in eurum,
H ic ubi Pellæus post tethyos æquora ductor
C onstitit, & magno uinci se fassus ab orbe est.

Quaq; ferens rapidum diuiso gurgite fontem
Vastis Indus aquis mistum non sentit Hydaspen,
Quiq; bibunt tenera dulces ab arundine succos,
Et qui tingentes croceo medicamine crinem
Fluxa coloratis astringunt carbasa gemmis,
Quiq; suas struxere pyras, uiuiq; calentes
Conscendere rogos. prò quanta est gloria genti
Iniecisse manum fatis, uitaq; repletos
Quod superest, donasse deis. Venêre feroces
Cappadoces duri populus nunc cultor Amanni,
Armeniusq; tenens uoluentem saxa Niphatem,
Aethera tangentes syluas liquere Coastræ.
Ignotum uobis Arabes uenistis in orbem,
Vmbras mirati nemorum non ire sinistras.
Tum furor extremos mouit Romanus Orestas,
Carmanosq; duces, quorum deflexus in austrum
Aether, non totum mergi tamen aspicit Arcton,
Lucet & exigua uelox ibi nocte Bootes.
Aethiopumq; solum, quod non premeretur ab ulla
Signiferi regione poli, nisi poplite lapso
Vltima curuati procederet ungula Tauri.
Quaq; caput rapido tollit cum Tigride magnus
Euphrates, quos non diuersis fontibus edit
Persis, & incertum, tellus si misceat amnes,
Quod potius sit nomen aquis, sed sparsus in agros
Fertilis Euphrates phariæ uice fungitur undæ.
At Tigrim subito tellus absorbet hiatu,
Occultosq; tegit cursus, rursusq; renatum
Fonte nouo flumen pelagi non abnegat undis,
Inter Cæsareas acies, diuersaq; signa

P ugnaces dubium Parthi tenuere fauorem
C ontenti fecisse duos. tinxere sagittas
E rrantes Scythiæ populi, quos gurgite Bactros
I ncludit gelido, uastis'q; Hircania syluis.
H inc Lacedæmonij moto gens aspera freno
O eniochi, sæuis'q; affinis Sarmata Moschis,
C olchorum, qua rura secat ditissima Phasis,
Q ua Crœso fatalis Halys, qua uertice lapsus
R iphæo Tanais diuersi nomina mundi
I mposuit ripis Asiæq;, & terminus idem
E uropæ, mediæ dirimens confinia terræ.
N unc huc, nunc illuc, qua flectitur, ampliat orbem,
Q ua'q; fretum torrens Mæotidos egerit undas
P ontus, & herculeis aufertur gloria metis,
O ceanum'q; negat solas admittere Gades.
H inc & Sidoniæ gentes, auro'q; ligatas
S ubstringens Arimaspe comas, hinc fortis Arius,
L onga'q; Sarmatica soluens ieiunia belli,
M assagetes quò fugit equo, uolucres'q; Geloni.
N on cum memnonijs deducens agmina regnis
C yrus, & effusis numerato milite telis
D escendit Perses, fraterni'q; ultor amoris
A equora cum tantis percussit classibus, unum
T ot reges habuere ducem, coiere nec unquam
T am uariæ cultu gentes, tam dissona uulgi
O ra, tot immensæ comites missura ruinæ
E xcuit populos, & dignas funere magni
E xequias fortuna dedit, non corniger Hammon
M ittere marmaricas cessauit in arma cateruas.
Q uicquid ab occiduis Libyæ patet arida Mauris,

Vsq; Paretonias eoa ad littora syrtes,
Acciperet felix ne non semel omnia Cæsar,
Vincendum pariter Pharsalia præstitit orbem.
Ille ubi deseruit trepidantis mœnia Romæ,
Agmine nubiferam rapto superuolat alpem.
Cumq́; alij famæ populi terrore pauerent,
Phocais in dubijs ausa est seruare iuuentus
Non Graia leuitate fidem, signataq́; iura,
Et causas, non fata sequi. tamen ante furorem
Indomitum, duramq́; uiri deflectere mentem
Pacifico sermone parant, hostemq́; propinquum
Orant cecropiæ prælata fronde Mineruæ.
Semper in externis populo communia uestro
Massiliam bellis testatur fata tulisse.
Comprensa est latijs quæcunq; annalibus ætas,
Et nunc ignoto siquos petis orbe triumphos,
Accipe deuotas externa in prælia dextras.
At si funestas acies, si dira paratis
Prælia discordes, lachrymas ciuilibus armis,
Secretumq́; damus, tractentur uulnera nulla
Sacra manu. si cœlicolis furor arma dedisset,
Aut si terrigenæ tentarent astra gigantes,
Non tamen auderet pietas humana uel armis,
Vel uotis prodesse Ioui, sortisq́; deorum
Ignarum mortale genus, per fulmina tantum
Sciret adhuc cœlo solum regnare tonantem.
Adde quod innumeræ concurrunt undiq; gentes,
Nec sic horret iners scelerum contagia mundus,
Vt gladijs egeant ciuilia bella coactis.
Sit mens ista quidem cunctis, ut uestra recusent

Fata, nec hæc alius committat prælia miles,
Cui non conspecto languebit dextra parente?
Telaq́; diuersi prohibebunt spargere fratres?
Finis adest rerum, si non committitis illis
Arma, quibus fas est, nobis hæc summa precandi
Terribiles aquilas, infestaq́; signa relinquas
Vrbe procul, nostrisq́; uelis te credere muris,
Excludiq́; sinas admisso Cæsare bellum.
Sit locus exceptus sceleri, Magnoq́;, tibiq;
Tutus, ut inuictæ fatum si consulat urbi,
Fœdera si placeant, sit quò ueniatis inermes.
Vel cum tanta uocent discrimina martis iberi,
Quid rapidum deflectis iter? non pondera rerum,
Nec momenta sumus. nunquam felicibus armis
Vsa manus patriæ primis à sedibus exul,
Et post tralatas exustæ phocidos arces,
Mœnibus exiguis alieno in littore tuti
Illustrat quos sola fides. si claudere muros
Obsidione paras, & ui perfringere portas,
Excepisse faces tectis, & tela parati
Vndarum raptos auersis fontibus haustus
Quærere, & effossam sitientes lambere terram,
Et desit si larga Ceres, tunc horrida cerni,
Fœdaq́; contingi maculato attingere morsu,
Nec pauet hic populus pro libertate subire,
Obsessum pœno gessit quod Marte Saguntum.
Pectoribus rapti matrum, frustraq́; trahentes
Vbera sicca fame medios mittentur in ignes,
Vxor et à charo poscet sibi fata marito,
Vulnera miscebunt fratres, bellumq́; coacti

Hoc potius ciuile gerent. sic Graia iuuentus
Finierat, cum turbato iam prodita uultu
Ira ducis tandem testata est uoce dolorem.
Vana mouet Graios nostri fiducia cursus,
Quamuis hesperium mundi properemus in axem,
Massiliam delere uacat. gaudete cohortes,
Obuia præbentur fatorum munere bella.
Ventus ut amittit uires, nisi robore densæ
Occurrant syluæ, spatio diffusus inani,
Vtq; perit magnus nullis obstantibus ignis,
Sic hostes mihi deesse nocet, damnumq; putamus
Armorum, nisi qui uinci potuere, rebellent.
Sed si solus eam dimissis degener armis,
Tunc mihi tecta patent, iam non excludere tantum,
Inclusisse uolunt, at enim contagia belli
Dira fugant, dabitis pœnas pro pace petita,
Et nihil esse meo discetis tutius æuo,
Quam duce me bellum. sic postquam fatus ad urbem
Haud trepidam conuertit iter, tunc mœnia clausa
Conspicit, & densa iuuenum uallata corona.
Haud procul à muris tumulus surgentis in altum
Telluris, paruum diffuso uertice campum
Explicat, hæc patiens longo munimine cingi
Visa duci rupes, tutisq; aptissima castris,
Proxima pars urbis cælsam consurgit in arcem
Par tumulo, medijsq; sedent conuallibus arua.
Tunc res immenso placuit statura labore,
Aggere diuersos uasto committere colles.
Sed prius ut totam, qua terra cingitur, urbem
Clauderet, à summis perduxit ad æquora castris

L ongum Cæsar opus, fontes'q; , & pabula campi
A mplexus fossa densas tollentia pinnas
C espitibus, cruda'q; extruxit brachia terra.
I am satis hoc Graiæ memorandum contigit urbi,
A eternum'q; decus, quod non impulsa, nec ipso
S trata metu, tenuit flagrantis in omnia belli
P ræcipitem cursum, raptis'q; à Cæsare cunctis,
V incitur una mora. quantum est quod fata tenentur,
Q uod'q; uirum toti properans imponere mundo,
H os perdit fortuna dies. tunc omnia late
P rocumbunt nemora, & spoliantur robore syluæ,
V t cum terra leuis mediam, uirgulta'q; molem
S uspendant, structa laterum compage ligatam
A rctet humum, pressus ne cedat turribus agger.
L ucus erat longo nunquam uiolatus ab æuo
O bscurum cingens connexis aëra ramis,
E t gelidas alte summotis solibus umbras.
H unc non ruricolæ panes, nemorum'q; potentes
S yluani, nymphæ'q; tenent, sed barbara ritu
S acra deûm, structæ diris altaribus aræ,
O mnis'q; humanis lustrata cruoribus arbos,
S iqua fidem meruit superos mirata uetustas,
I llis, & uolucres metuunt insistere ramis,
E t lustris recubare feræ, nec uentus in illas
I ncubuit syluas, excussa'q; nubibus atris
F ulgura non ullis frondem præbentibus auris,
A rboribus suus horror inest, tum plurima nigris
F ontibus unda cadit, simulachra'q; mœsta deorum
A rte carent, cæsis'q; extant informia truncis.
I pse situs, putri'q; facit iam robore pallor

A ttonitos.

Attonitos, non uulgatis sacrata figuris
Numina sic metuunt, tantum terroribus addit
Quos timeant non nosse Deos. iam fama ferebat
Saepe cauas motu terrae mugire cauernas,
Et procumbentes iterum consurgere taxos,
Et non ardentis fulgere incendia syluae,
Roboráq; amplexos circunfluxisse dracones.
Non illum cultu populi propiore frequentant,
Sed cessere Deis, medio cum Phoebus in axe est,
Aut coelum nox atra tenet, pauet ipse sacerdos
Accessus, dominumq; timet deprendere luci.
Hanc iubet immisso syluam procumbere ferro,
Nam uicina operi, belloq; intacta priore
Inter nudatos stabat densissima montes,
Sed fortes tremuere manus, motiq; uerenda
Maiestate loci, si robora sacra ferirent,
In sua credebant rediturras membra secures.
Implicitas magno Caesar torpore cohortes
Vt uidit, primus raptam uibrare bipennem
Ausus, & aëriam ferro proscindere quercum,
Effatur merso uiolata in robora ferro,
Iam nequis uestrum dubitet subuertere syluam,
Credite me fecisse nefas. tunc paruit omnis
Imperijs non sublato secura pauore
Turba, sed expensa superorum, & Caesaris ira,
Procumbunt orni, nodosa impellitur ilex,
Syluáq; Dodones, & fluctibus aptior alnus,
Et non plebeios luctus testata cupressus,
Tunc primum posuere comas, & fronde carentes
Admisere diem, propulsáq; robore denso

S ustinuit se sylua cadens. gemuere uidentes
G allorum populi. muris sed clausa iuuentus
E xultat, quis enim læsos impune putaret
E sse Deos? seruat multos fortuna nocentes,
E t tantum miseris irasci numina possunt.
V tq; satis cæsi nemoris, quæsita per agros
P laustra ferunt, curuoq; soli cessantis aratro
A gricolæ raptis annum fleuere iuuencis.
D ux tamen impatiens hæsuri ad mœnia Martis
V ersus ad Hispanas acies, extremaq; mundi
I ussit bella geri. stellatis axibus agger
E rigitur, geminasq; æquantes mœnia turres
A ccipit, hæ nullo fixerunt robore terram,
S ed per iter longum causa repsere latenti.
C um tantum nutaret onus, telluris inanes
C oncussisse sinus quærentem erumpere uentum
C redidit, & muros mirata est stare iuuentus.
I llinc tela cadunt excelsas urbis in arces,
S ed maior graio Romana in corpora ferro
V is inerat, neq; enim solis excussa lacertis
L ancea, sed tenso balistæ turbine rapta
H aud unum contenta latus transire, quiescit,
S ed pandens perq; arma uiam, perq; ossa relicta
M orte fugit, superest telo post uulnera cursus.
A t saxum quoties ingenti uerberis ictu
E xcutitur. qualis rupes, quam uertice montis
A bscidit impulsu uentorum adiuta uetustas,
F rangit cuncta ruens, nec tantum corpora pressa
E xanimat, totos cum sanguine dissipat artus,
V t tamen hostiles densa testudine muros

T ecta subit uirtus, armis'q; innexa priores
A rma ferunt, galeam'q; extensus protegit umbo.
Q uæ prius ex longo nocuerunt missa recessu,
I am post terga cadunt, nec graius flectere iactum
A ut facilis labor est longinqua ad tela parati,
T ormenti mutare modum. sed pondere solo
C ontenti, nudis euoluunt saxa lacertis.
D um fuit armorum series, ut grandine tecta
I nnocua percussa sonant, sic omnia tela
R espuit. at postquam uirtus incensa uirorum
P erpetuam rupit defesso milite cratem,
S ingula continuis cesserunt ictibus arma.
T unc adoperta leui procedit uinea terra,
S ub cuius pluteis, & tecta fronte latentes,
M oliri nunc ima parant & uertere ferro
M œnia, nunc Aries suspenso fortior ictu
I ncussus densi compagem soluere muri
T entat, & impositis unum subducere saxis.
S ed super & flammis, & magnæ fragmine molis,
E t sudibus crebris, & adusti roboris ictu
P ercussæ cedunt crates, frustra'q; labore
E xhausto fessus repetit tentoria miles.
S umma fuit graiis starent ut mœnia uoti,
V ltro acies inferre parant, armis'q; coruscas
N octurni texere faces, audax'q; iuuentus
E rupit, non hasta uiris, non letifer arcus,
T elum flamma fuit, rapiens'q; incendia uentus
P er romana tulit celeri munimina cursu.
N ec quamuis uiridi luctetur robore, lentas
I gnis agit uires, teda sed raptus ab omni

C onsequitur nigri spatiosa uolumina fumi,
N ec solum syluas, sed saxa ingentia soluit,
E t crudæ putri fluxerunt puluere cautes.
P rocubuit, maiorq́; iacens apparuit agger.
S pes uictis telluris abit. placuitq́; profundo
F ortunam tentare mari, non robore picto
O rnatas decuit fulgens tutela carinas,
S ed rudis, & qualis procumbit montibus arbor,
C onseritur stabilis naualibus area bellis.
E t iam turrigeram Bruti comitata carinam
V enerat in fluctus Rhodani cum gurgite classis
S tœchados arua tenens, nec non & graia iuuentus
O mne suum fatis uoluit committere robur,
G randæuosq́; senes mistis armauit Ephœbis.
A ccepit non sola uiros, quæ stabat in undis,
C lassis, & emeritas repetunt naualibus alnos,
V t matutinos spargens super æquora Phœbus
F regit aquis radios, & liber nubibus æther,
E t posito borea, pacemq́; tenentibus austris
S eruatum bello iacuit mare, mouit ab omni
Q uisq; suam statione ratem, paribusq́; lacertis
C æsaris hinc puppes, hinc graio remige classis
T ollitur, impulsæ tonsis tremuere carinæ,
C rebraq́; sublimes conuellunt uerbera puppes.
C ornua romanæ classis, ualidæq́; triremes,
Q uasq́; quater surgens extructi remigis ordo
C ommodet, & plures quæ mergunt æquora pinus,
M ultiplices cinxere rates. hoc robur aperto
O ppositum pelago, lunata classe recedunt
O rdine contentæ gemino creuisse liburnæ.

C elsior at cunctis Bruti prætoria puppis
V erberibus senis agitur, molemq; profundo
I nuehit, & summis longe petit æquora remis.
V t tantum medij fuerat maris, utraq; classis
Quod semel excussis possit transcurrere tonsis,
I nnumeræ uasto miscentur in æthere uoces,
R emorumq; sonus premitur clamore, nec ullæ
A udiri potuere tubæ. tunc cærula uerrunt,
A tq; in transtra cadunt, & remis pectora pulsant.
V t primum rostris crepuerunt obuia rostra,
I n puppim rediere rates, emissaq; tela
A ëra texerunt, uacuumq; cadentia pontum,
E tiam diductis extendunt cornua proris,
D iuersæq; rates laxata classe receptæ.
V t quoties æstus Zephyris, eurisq; repugnat,
H uc abeunt fluctus, illuc mare, sic ubi puppes
S ulcato uarios duxerunt gurgite tractus,
Quod tulit illa ratis remis, hæc reppulit æquor.
S ed graijs habiles, pugnamq; capessere pinus,
E t tentare fugam, nec longo frangere gyro
C ursum, nec tarde flectenti cedere clauo.
A t romana ratis stabilem præbere carinam
C ertior, & terræ similem bellantibus usum.
T unc in signifera residenti puppe magistro
B rutus ait, paterisne acies errare profundo
A rtibus & certas pelagi? iam consere bellum,
P hocaicas medias rostris oppone carinas.
P aruit, obliquas & præbuit hostibus alnos.
T unc quæcunq; ratis tentauit robora Bruti,
I ctu uicta suo percussa, & capta cohæsit.

A st alias manicæq́; ligant, teretesq́; athenæ,
S eq́; tenent remis, tecto stetit æquore bellum.
I am non excussis torquentur tela lacertis,
N ec longinqua cadunt iaculato uulnera ferro,
M isceturq́; manus, nauali plurima bello
E nsis agit, stat quisq́; suæ de robore puppis
P ronus in aduersos ictus, multiq́; perempti
I n ratibus cecidere suis. cruor altus in undis
S pumat, & obducti concreto sanguine fluctus.
E t quas immissi traxerunt uincula ferri,
H as prohibent iungi conserta cadauera puppes,
S emianimes alij uastum subiere profundum,
H auseruntq́; suo permistum sanguine pontum,
H i luctantem animam lenta cum morte trahentes
F ractarum subita ratium periere ruina.
I rrita tela suas peragunt in gurgite cædes,
E t quodcunq́; cadit frustrato pondere ferrum,
E xceptum medijs inuenit uulnus in undis.
P hocaicis romana ratis uallata carinis,
R obore diducto dextrum, læuumq́; tuetur
A equo marte latus, cuius dum pugnat ab alta
P uppe Tagus, graiumq́; audax A plustre retentat,
T erga simul pariter missis & pectora telis
T ransfigitur, medio concurrit pectore ferrum,
E t stetit incertus flueret quo uulnere sanguis,
D onec utrasq́; simul largus cruor expulit hastas,
D iuisitq́; animam, sparsitq́; in uulnera letum.
D irigit huc puppim miseri quoq́; dextra Telonis
Q ua nullam melius pelago turbante carinæ
A udiuere manum, nec lux est notior ulli

C rastina, seu Phœbum uideat, seu cornua lunæ
S emper uenturis componere carbasa uentis.
H ic latiæ rostro compagem ruperat alni,
P ila sed in medium uenêre trementia pectus,
A uertit'q; ratem morientis dextra magistri.
D um cupit in sociam Gyareus erumpere puppim,
E xcipit immissum suspensa per ilia ferrum,
A ffixus'q; rati telo retinente pependit.
S tant gemini fratres fœcundæ gloria matris,
Q uos eadem uarijs genuerunt uiscera fatis,
D iscreuit mors sæua uiros, unum'q; relictum
A gnorunt miseri sublato errore parentes,
A eternus causam lachrymis tenet ille dolorem
S emper, & amissum fratrem lugentibus offert.
Q uorum alter mistis obliquo pectore remis
A usus romanæ graia de puppe carinæ
I niectare manum, sed eam grauis insuper ictus
A mputat, illa tamen nixu, quo prenderat, hæsit,
D iriguit'q; tenens strictis immortua neruis.
C reuit in aduersis uirtus, plus nobilis iræ
T runcus habet, forti'q; instaurat prælia læua,
R apturus'q; suam procumbit in æquora dextram,
H æc quoq; cum toto manus est abscissa lacerto.
I am clypeo, telis'q; carens, non conditur ima
P uppe, sed expositus, fraterna'q; pectore nudo
A rma tegens, crebra confixus cuspide perstat,
T ela'q; multorum leto casura suorum
E merita iam morte tenet. tum uulnere multo
E ffugientem animam lassos collegit in artus,
M embra'q; contendit toto quæcunq; manebat

S anguine, & hostilem defectis robore membris
I nsiluit solo nociturus pondere puppim.
S trage uirûm cumulata ratis, multoq́; cruore
P lena, per obliquum crebros latus accipit ictus.
A t postquam ruptis pelagus compagibus hausit,
A d summos repleta foros descendit in undas,
V icinum inuoluens contorto uertice pontum.
A equora discedunt mersa diducta carina,
I nq́; locum puppis cecidit mare, multaq́; ponto
P ræbuit illa dies uarij miracula fati.
F errea dum puppis rapidos manus inserit uncos,
A ffixit Lycidam mersus foret ille profundo,
S ed prohibent socij, suspensaq́; crura retentant,
S cinditur auulsus, nec sicut uulnere sanguis
E micuit lentus, ruptis cadit undiq; uenis,
D iscursusq́; animæ diuersa in membra meantis
I nterceptus aquis. nullius uita perempti
E st tanta dimissa uia. pars ultima trunci
T radidit in letum uacuos uitalibus artus.
A t tumidus qua pulmo iacet, qua uiscera feruent,
H æserunt ibi fata diu, luctataq́; multum
H ac cum parte uiri uix omnia membra tulerunt,
D um nimium pugnax unius turba carinæ
I ncumbit prono lateri, uacuamq́; relinquit,
Q ua caret hoste, ratem, congesto pondere puppis
V ersa caua texit pelagus, nautasq́; carina,
B rachia nec licuit uasto iactare profundo,
S ed clauso periere mari. tunc unica diri
C onspecta est leti facies. cum forte natantem
D iuersæ rostris iuuenem fixere carinæ,

D iscessit medium tam uastos pectus ad ictus,
N ec prohibere ualent obtritis ossibus artus,
Q uo minus æra sonent, eliso uentre per ora
E iectat saniem permistus uiscere sanguis.
P ostquam inhibent remis puppes, ac rostra recedunt,
D eiectum in pelagus perfosso pectore corpus
V ulneribus transmisit aquas. pars maxima turbæ
N aufragæ iactatis morti obluctata lacertis,
P uppis ad auxilium sociæ concurrit. at illi
R obora cum uetitis prensarent altius ulnis,
N utaret'q; ratis populo peritura recepto,
I mpia turba super medios ferit ense lacertos
B rachia linquentes graia pendentia puppe,
A' manibus cecidere suis, non amplius undæ
S ustinuere graues in summo gurgite truncos.
I am'q; omni fusis nudato milite telis,
I nuenit arma furor, remum contorsit in hostem
A lter, at hi totum ualidis aplustre lacertis,
A uulsas'q; rotant excusso remige sedes,
I n pugnam fregere rates. sidentia pessum
C orpora cæsa tenent, spoliant'q; cadauera ferro.
M ulti inopes teli, iaculum letale reuulsum
V ulneribus traxere suis, & uiscera læua
O ppressere manu, ualidos dum præbeat ictus
S anguis, & hostilem cum torserit excat, hastam.
N ulla tamen plures hoc edidit æquore clades,
Q uàm pelago diuersa lues, nam pinguibus ignis
A ffixus tedis, & tecto sulfure uiuax
S pargitur, ac faciles præbere alimenta carinæ
N unc pice, nunc liquida rapuere incendia cera

Nec flammas superant undæ, sparsis'q; per æquor
Iam ratibus, fragmenta ferus sibi uendicat ignis.
Hic recipit fluctus, extinguat ut æquore flammas,
Hi ne mergantur, tabulis ardentibus hærent.
Mille modos inter leti, mors una timori est,
Qua cœpere mori, nec cessat naufraga uirtus.
Tela legunt deiecta mari, ratibus'q; ministrant,
Incertas'q; manus ictu languente per undas
Exercent, nunc rara datur si copia ferri,
Vtuntur pelago, sæuus complectitur hostem
Hostis, & implicitis gaudent subsidere membris,
Mergentes'q; mori. pugna fuit unus in illa
Eximius Phoceus animam seruare sub undis,
Scrutari'q; fretum, siquid mersisset arenis,
Et nimis affixos unco conuellere morsus,
Adductum quoties non senserat anchora funem.
Hic ubi compressum penitus deduxerat hostem
Victor, & incolumis summas remeabat ad undas,
Sed, se per uacuos credit dum surgere fluctus,
Puppibus occurrit, tandem'q; sub æquore mansit.
Hi super hostiles iecerunt brachia remos,
Et ratium tenuere fugam, non perdere letum
Maxima cura fuit, multus sua uulnera puppi
Affixit moriens, & rostris abstulit ictus.
S.tantem sublimi Tyrrhenum culmine proræ
Lygdamus excussæ balearis tortor habenæ
Glande petens, solido fregit caua tempora plumbo.
Sedibus expulsi, postquam cruor omnia rupit
Vincula, procurrunt oculi, stat lumine rapto
Attonitus, mortis'q; illas putat esse tenebras.

At postquam membris sensit constare uigorem,
Vos (ait) o' socij sicut tormenta soletis,
Me quoq; mittendis rectum componite telis.
Egere quod superest animæ Tyrrhene per omnes
Bellorum casus, ingentem militis usum
Hoc habet ex magna defunctum parte cadauer,
Viuentis feriere loco. sic fatus in hostem
Cæca tela manu, sed non tamen irrita mittit.
Excipit hæc iuuenis generosi sanguinis Argus,
Qua iam non medius descendit in ilia uenter,
Adiuuit'q; suo procumbens pondere ferrum.
Stabat diuersa uictæ iam parte carinæ
Infelix Argi genitor, non ille iuuentæ
Tempore phocaicas ulli cessurus in armis,
Victum æuo robur cecidit, fessus'q; senecta
Exemplum, non miles erat, qui funere uiso
Sæpe cadens longæ senior per transtra carinæ,
Peruenit ad puppim, spirantes'q; inuenit artus.
Non lachrymæ cecidere genis, non pectora tundit,
Distentis toto riguit sed corpore palmis,
Nox subit, atq; oculos uastæ obduxere tenebræ,
Et miserum cernens agnoscere desinit Argon.
Ille caput labens, & iam languentia colla
Viso patre leuat, uox fauces nulla solutas
Prosequitur, tacito tantum petit oscula uultu,
Inuitat'q; patris claudenda ad lumina dextram.
Vt torpore senex caruit, uires'q; cruentus
Cœpit habere dolor, non perdam tempora dixit
A' sæuis permissa Deis, iugulum'q; senilem
Confodiam, ueniam misero concede parenti

Arge, quod amplexus, extrema quod oscula fugi,
Non dum destituit calidus tua uulnera sanguis,
Semianimisq; iaces, & adhuc potes esse superstes.
Sic fatus, quamuis capulum per uiscera missi
Polluerat gladij, tamen alta sub æquora tendit
Præcipiti saltu. letum præcedere nati
Festinantem animam morti non credidit uni.
Inclinant iam fata ducum. nec iam amplius anceps
Belli casus erat, graiæ pars maxima classis
Mergitur. ast aliæ mutato remige puppes
Victores uexere suos, naualia paucæ
Præcipiti tenuere fuga. quis in urbe parentum
Fletus erat, quantus matrum per littora planctus.
Coniux sæpe sui confusis uultibus unda
Credidit ora uiri romanum amplexa cadauer,
Accensisq; rogis miseri de corpore trunco
Certauere patres. At Brutus in æquore uictor
Primus cæsareis pelagi decus addidit armis.

M. ANNEI LVCANI CIVILIS BELLI LIBER QVARTVS.

a T procul extremis terrarum Cæsar in oris
Martem sæuus agit non multa cæde nocentem,
Maxima sed fati ducibus momenta daturum,
Iure pari rector castris Afranius illis,
Ac Petreius erat, concordia duxit in æquas
Imperium commune uices, tutelaq́; Valli
Peruigil alterno paret custodia signo.
His præter latias acies erat impiger Astur,
Vectonesq́; leues, profugiq́; à gente uetusta
Gallorum Celtæ miscentes nomen Iberis.
Colle tumet modico, leniq́; excreuit in altum
Pingue solum tumulo, super hunc fundata uetusta
Surgit Ilerda manu, placidis prælabitur undis
Hesperios inter Sicoris non ultimus amnes,
Saxeus ingenti quem pons amplectitur arcu
Hybernas passurus aquas. at proxima rupes
Signa tenet Magni, nec Cæsar colle minore
Castra leuat, medius dirimit tentoria gurges.
Explicat hinc tellus campos effusa patentes
Vix oculo prendente modum, camposq́; coërcet
Cinga rapax, uetitus fluctus, & littora cursu
Oceani pepulisse suo, nam gurgite misto,
Qui præstat terris aufert tibi nomen Iberus.
Prima dies belli cessauit Marte cruento,
Spectandasq́; ducum uires, numerosaq́; signa

Exposuit, piguit scæleris, pudor arma furentum
Continuit, patriæq;, & ruptis legibus unum
Donauere diem. prono tum Cæsar olympo
In noctem subita circundedit agmina fossa,
Dum primæ præstant acies, hostemq́; fefellit,
Et propè consertis obduxit castra maniplis.
Luce noua collem subito conscendere cursu
Qui medius tutam castris dirimebat Ilerdam,
Imperat, huc hostem pariter, terrorq́;, pudorq;
Impulit, & rapto tumulum prior agmine cæpit.
His uirtus, ferrumq́; locum promittit, at illis
Ipse locus miles rupes oneratus in altas
Nititur, aduersoq́; acies in monte supina
Hæret, & in tergum casura umbone sequentis
Erigitur, nulli telum uibrare uacabat.
Dum labat & fixo firmat uestigia pilo,
Dum scopulos, stirpesq́; tenent, atq; hoste relicto
Cædunt ense uiam, uidit lapsura ruina
Agmina dux, equitemq́; iubet succedere bello,
Munitumq́; latus læuo producere gyro.
Sic pedes ex facili, nulloq́; urgente receptus,
Irritus & uictor subducto Marte pependit.
Hactenus armorum discrimina, cætera bello
Fata dedit uarijs incertus motibus aër.
Pigro bruma gelu, siccisq́; aquilonibus hærens,
Aethere constricto pluuias in nube tenebat.
Vrebant montana niues, camposq́; iacentes
Non duraturæ conspecto sole pruinæ,
Atq; omnis propior mergenti sydera cœlo
Aruerat tellus hyberno dura sereno.

Sed postquam uernus calidum Titana recepit,
Sydera respiciens dilapsæ portitor Helles,
Atq; iterum æquatis ad iustæ pondera libræ
Temporibus uicere dies, tunc sole relicto
Cynthia quo primum cornu dubitanda refulsit,
Exclusit boream, flammasq; accepit ab euro
Ille suo nubes quascunq; inuenit in axe,
Torsit in occiduum nabatheis flatibus orbem,
Et quas sentit Arabs, & quas gangetica tellus
Exhalat nebulas, quicquid concrescere primus
Sol patitur, quicquid cœli fuscator eoi
Intulerat corus, quicquid defenderat Indos,
Incendere diem nubes oriente remotæ,
Nec medio potuere graues incumbere mundo,
Sed nimbos rapuere fuga, uacat imbribus arctos
Et notus in solam calpem fluit humidus aër.
Hic ubi iam Zephyri fines, & summus olympi
Cardo tenet tethyn, uetitæ transcurrere densos
Inuoluere globos, congestumq; aëris atri
Vix recipit spatium, quod separat æthere terram.
Iamq; polo pressæ largos densantur in imbres,
Spissatæq; fluunt, nec seruant fulmina flammas,
Quamuis crebra micent, moriũtur fulgura nimbis.
Hinc imperfecto complectitur aëra gyro
Arcus uix ulla uariatus luce colorem,
Oceanumq; bibit, raptosq; ad nubila fluctus
Pertulit, & cœlo diffusum reddidit æquor.
Iamq; Pyrenææ, quas nunquam soluere Titan
Eualuit, fluxere niues, fractoq; madescunt
Saxa gelu, tum, quæ solitis è fontibus exit,

Non habet unda uias, tam largas alueus omnis
A ripis accepit aquas. iam naufraga campo
Cæsaris arma natant, impulsáq; gurgite multo
Castra labant, alto restagnant flumina uallo.
Non pecorum raptus faciles, non pabula mersi
Vlla ferunt sulci, tectarum errore uiarum
Fallitur occultis sparsus populator in agris,
Iamq; comes semper magnorum prima malorum
Sæua fames aderat, nulloq; obsessus ab hoste
Miles eget, toto censu non prodigus emit
Exiguam cererem. pro lucri pallida tabes
Non deest prolato ieiunus uenditor auro.
Iam tumuli, collesq; latent, iam flumina cuncta
Condidit una palus, uastáq; uoragine mersit,
Absorpsit penitus rupes, ac tecta ferarum
Detulit, atq; ipsas hausit, subitisq; frementes
Vorticibus contorsit equos, & reppulit æstus
Fortior Oceani, nec Phœbum surgere sentit
Nox subiecta polo, rerum discrimina miscet
Deformis cœli facies, iunctæq; tenebræ.
Sic mundi pars ima iacet, quam Zona niualis,
Perpetuæq; premunt hyemes, non sydera cœlo
Vlla uidet, sterili non quicquam frigore gignit,
Sed glacie medios signorum temperat ignes.
Sic o summe parens mundi, sic sorte secunda
Aequorei rector facias Neptune tridentis.
Et tu perpetuis impendas aëra nimbis,
Tu remeare uetes quoscunq; emiseris æstus,
Non habeant amnes decliuem ad littora cursum,
Sed pelagi referantur aquis, concussáq; tellus

Laxet

Laxet iter fluuijs, hos campos Rhenus inundet,
Hos Rhodanus, uastos obliquent flumina fontes,
Rhiphæas huc solue niues, huc stagna, lacusq;,
Et pigras ubicunq; iacent, effunde paludes,
Et miseras bellis ciuilibus eripe terras.
Sed paruo fortuna uiri contenta pauore
Plena redit, solitóq; magis fauere secundi,
Et ueniam meruere Dei. iam rarior aër,
Et par Phœbus aquis densas in uellera nubes
Sparserat, & noctes uentura luce rubebant,
Seruatóq; loco rerum, discessit ab astris
Humor, & ima petit, quicquid pendebat aquarum.
Tollere sylua comas, stagnis emergere colles
Incipiunt, uisóq; die durescere ualles.
Vtq; habuit ripas Sicoris, camposq; reliquit,
Primum cana salix madefacto uimine paruam
Texitur in puppim, cæsóq; induta iuuenco
Vectoris patiens tumidum super emicat amnem.
Sic Venetus stagnante Pado, fusóq; Britannus
Nauigat Oceano, sic cum tenet omnia Nilus,
Conseritur bibula memphitis cymba papyro.
His ratibus traiecta manus festinat utrinq;
Succisum curuare nemus, fluuijq; ferocis
Incrementa timens, non primis robora ripis
Imposuit, medios pontem distendit in agros.
Ac nequid Sicoris repetitis audeat undis,
Spargitur in sulcos, & scisso gurgite riuis
Dat pœnas maioris aquæ. postquam omnia fatis
Cæsaris ire uidet, celsam Petreius Ilerdam
Deserit, & noti diffisus uiribus orbis

Indomitos quærit populos, & semper in arma
Martis amore feros, & tendit in ultima mundi.
Nudatos Cæsar colles, desertáq; castra
Conspiciens, capere arma iubet, nec quærere pontem,
Nec uada, sed duris fluuium superare lacertis.
Paretur, rapuitq; ruens in prælia miles,
Quod fugiens timuisset iter, mox uda receptis
Membra fouent armis, gelidosq; a gurgite cursu
Restituunt artus, donec decresceret umbra
In medium surgente die, iamq; agmina summa
Carpit eques, dubijq; fugæ, pugnæq; tenentur.
Attollunt campo geminæ iuga saxea rupes
Valle caua media, tellus hinc ardua celsos
Continuat colles, tutæ quos inter opaco
Anfractu latuere uiæ, quibus hoste potito
Faucibus, emitti terrarum in deuia martem,
Inq; feras gentes Cæsar uidet. ite sine ullo
Ordine ait, raptumq; fuga conuertite bellum,
Et faciem pugnæ, uultusq; inferte minaces,
Nec liceat pauidis ignaua occumbere morte,
Excipiant recto fugientes pectore ferrum.
Dixit, & ad montes tendentem præuenit hostem.
Illic exiguo paulum distantia uallo
Castra locant, postquam spatio languentia nullo
Mutua conspicuos habuerunt lumina uultus,
Et fratres, natosq; suos uidere, patresq;.
Deprensum est ciuile nefas, tenuere parumper
Ora metu, tantum nutu, motoq; salutant
Ense suos, mox ut stimulis maioribus ardens
Rupit amor leges, audet transcendere uallum,
Miles in amplexus effusas tendere palmas,

H ospitis ille ciet nomen, uocat ille propinquum,
A dmonet hunc studijs consors puerilibus ætas,
N ec romanus erat, qui non agnouerat hostem.
A rma rigant lachrymis singultibus oscula rũpunt,
E t quamuis nullo maculatur sanguine miles,
Quæ potuit fecisse timet. quid pectora pulsas,
Quid u esane gemis? fletus quid fundis inanes?
N ec te sponte tua sceleri parère fateris?
V sque adeó ne times, quem tu facis ipse timendum?
C lassica dent bellum, sæuos tu neglige cantus,
S igna ferant, cessa, iam iam ciuilis Erinnys
C oncidet, & Cæsar generum priuatus amabit.
N unc ades æterno complectens omnia nexu
O rerum, mistiq; salus concordia mundi,
E t sacer orbis amor, magnum nunc sæcula nostra
V enturi discrimen habent, periere latébræ
T ot scelerum, populo uenia est erepta nocenti,
A gnouere suos. prò numine fata sinistro
E xigua requie tantas augentia clades
P ax erat, & miles castris permistus utrisq;
E rrabat, duro concordes cæspite mensas
I nstituunt, & permisto libamina baccho,
G raminei luxere foci, iunctoq; cubili
E xtrahit insomnes bellorum fabula noctes,
Quo primum steterint campo, qua lancea dextra
E xierit. dum quæ gesserunt fortia iactant,
E t dum multa negant, quod solum fata petebant,
E st miseris renouata fides, atq; omne futurum
C reuit amore nefas, nam postq̃ fœdera pacis
C ognita Petreio, seq;, & sua tradita uenum

C astra uidet, famulas scelerata ad prælia dextras
E xcitat, atq; hostes turba stipatus inermes
P ræcipitat castris, iunctosq; amplexibus ense
S eparat, & multo disturbat sanguine pacem.
A ddit ira ferox moturas prælia uoces,
I mmemor o patriæ, signorum oblite tuorum
N on potes hoc causæ miles præstare senatus
A ssertor uicto redeas ut Cæsare, certe
V t uincare potes, dum ferrum, incertaq; fata,
Q uiq; fluat, multo non deerit uulnere sanguis,
I bitis ad dominum? damnataq; signa feretis?
V tq; habeat famulos nullo discrimine Cæsar,
E xorandus erit? ducibus quoq; uita petenda est?
N unquam nostra salus pretium, mercesq; nefandæ
P roditionis erit, non hoc ciuilia bella
V t uiuamus, agunt, trahimur sub nomine pacis.
N on chalybem gentes penitus fugiente metallo
E ruerent, nulli uallarent oppida muri,
N on sonipes in bella ferox, non iret in æquor
T urrigeras classis pelago sparsura carinas,
S i bene libertas unquam pro pace daretur.
H ostes nempe meos sceleri iurata nefando
S acramenta tenent, at uobis uilior hoc est
V estra fides, quod pro causa pugnantibus æqua
E t ueniam sperare licet. prò dira pudoris
F œdera, nunc toto fatorum ignarus in orbe
M agne paras acies, mundiq; extrema tenentes
S ollicitas reges, cum forsan fœdere nostro
I am tibi sit promissa salus, sic fatur, & omnes
C oncussit mentes, scelerumq; reduxit amorem.

S ic ubi desuetæ syluis in carcere clauso
M ansueuere feræ, & uultus posuere minaces,
A tq; hominem didicere pati, si torrida paruus
V enit in ora cruor, redeunt, rabiesq;, furorq;,
A dmonitæq; tument gustato sanguine fauces,
F eruet, & a trepido uix abstinet ora magistro.
I tur in omne nefas, & quæ fortuna Deorum
I nuidia cæca bellorum in nocte tulisset,
F ecit monstra fides, inter mensasq;, torosq;
Q uæ modo complexu fouerunt pectora, cædunt.
E t quamuis primo ferrum strinxere gementes,
V t dextræ iusti gladius dissuasor adhæsit,
D um feriunt, odere suos, animosq; labantes
C onfirmant ictu, feruent iam castra tumultu,
E t scelerum turba rapiuntur colla parentum,
A c uelut occultum pereat scelus, omnia monstra
I n faciem posuere ducum, iuuat esse nocentes.
T u Cæsar quamuis spoliatus milite multo
A gnoscis superos, neq; enim tibi maior in aruis
A emathijs fortuna fuit, ne phocados undis
M assiliæ, phario nec tantum est æquore gestum,
H oc siquidem solo ciuilis crimine belli
D ux causæ melioris eris. polluta nefanda
A gmina cæde duces, iunctis committere castris
N on audent, altæq; ad mœnia rursus Ilerdæ
I ntendere fugam, campos eques obuius omnes
A bstulit, & siccis inclusit collibus hostem.
T unc inopes undæ prærupta cingere fossa
C æsar auet, nec castra pati contingere ripas,
A ut circum largos curuari brachia fontes.

Vt leti uidere uiam, conuersus in iram
Præcipitem timor est, miles non utile clausis
Auxilium mactauit equos, tandemq́; coactus
Spe posita damnare fugam, casurus in hostes
Fertur. ut effuso Cæsar decurrere passu
Vidit, & ad certam deuotos tendere mortem,
Tela tene iam miles ait, ferrumq́; ruenti
Subtrahe, non ullo constet mihi sanguine bellum,
Vincitur haud gratis iugulo qui prouocat hostem.
En sibi uilis adest inuisa luce iuuentus
Iam damno peritura meo, non sentiet ictus.
Incumbet gladijs. gaudebit sanguine fuso.
Deserat hic feruor mentes. cadat impetus amens.
Perdant uelle mori. sic deflagrare minaces
Incassum, & uetito passus languescere bello,
Substituit merso dum nox sua lumina Phœbo.
Inde ubi nulla data est miscendi copia martis,
Paulatim cadit ira ferox, mentesq́; tepescunt.
Saucia maiores animos ut pectora gestant,
Dum dolor est, ictusq́; recens, & mobile neruis
Conamen calidus præbet cruor, ossaq́; non dum
Adduxere cutem, si conscius ensis adacti
Stat uictor, tenuitq́; manus, tum frigidus artus
Alligat, atq; animum subducto robore torpor,
Postquam sicca rigens astrinxit uulnera sanguis.
Iamq́; inopes undæ primum tellure refossa
Occultos latices, abstrusaq́; flumina quærunt,
Nec solum rastris, durisq́; ligonibus arua,
Sed gladijs fodere suis, puteusq́; cauati
Montis ad irrigui premitur fastigia campi.

N on se tam penitus, tam longe luce relicta
M erserit aßyrij scrutator pallidus auri.
N on tamen aut tectis sonuerunt cursibus amnes,
A ut micuere noui percusso pumice fontes,
A ntra nec exiguo stillant sudantia rore,
A ut impulsa leui turbatur glarea uena.
T unc exhausta super multo sudore iuuentus
E xtrahitur, duris silicum lassata metallis,
Q uo'q; minus possent siccos tolerare uapores
Q uæsitæ fecistis aquæ, nec languida fessi
C orpora sustentant epulis, mensas'q; perosi
A uxilium fecere famem, si mollius aruum
P rodidit humorem pingues manus utraq; glebas
E xprimit ora super, nigro si turbida limo
C olluuies immota iacet, cadit omnis in haustus
C ertatim obscœnos miles, moriens'q; recepit
Q uas nollet uicturus aquas, ritu'q; ferarum
D istentas siccant pecudes & lacte negato
S ordidus exhausto sorbetur ab ubere sanguis.
T unc herbas, frondes'q; terunt, & rore madentes
D istringunt ramos, & siquos palmite crudo
A rboris aut tenera sucos pressere medulla.
O fortunati fugiens quos barbarus hostis
F ontibus immisto strauit per rura ueneno.
H os licet in fluuios saniem, tabem'q; ferarum
P allida dictæus Cæsar nascentia saxis
I nfundas aconita palàm, romana iuuentus
N on decepta bibet, torrentur uiscera flamma,
O ra'q; sicca rigent squamosis aspera linguis,
I am marcent uenæ, nullo'q; humore rigatus

Aëris alternos angustat pulmo meatus,
Rescissóq; nocent suspiria dura palato.
Pandunt ora siti, nocturnum'q; aëra captant,
Expectant imbres, quorum modo cuncta natabant
Impulsu, & siccis uultus in nubibus hærent,
Quóq; magis miseros undæ ieiunia soluant,
Non super arentem Meroën, cancri'q; sub axe,
Qua nudi Garamantes arant, sedere sed inter
Stagnantem Sicorim, & rapidũ deprensus Iberũ
Spectat uicinos sitiens exercitus amnes.
Iam domiti cessere duces, pacis'q; petendæ
Author damnatis supplex Afranius armis,
Semianimes in castra trahens hostilia turmas
Victoris stetit ante pedes. seruata precanti
Maiestas non fracta malis, inter'q; priorem
Fortunam, casus'q; nouos gerit omnia uicti,
Sed ducis, & ueniam securo pectore poscit.
Si me degeneri strauissent fata sub hoste,
Non deerat fortis rapiendo dextera læto.
At nunc sola mihi est orandæ causa salutis,
Dignum donanda Cæsar te credere uita.
Non partis studijs agimur, nec sumpsimus arma
Consilijs inimica tuis, nos denuq; bellum
Inuênit ciuile duces, causæ'q; priori,
Dum potuit, seruata fides, nil fata moramur,
Tradimus hesperias gentes, aperimus eoas,
Securum'q; orbis patimur post terga relicti,
Nec cruor effusus campis tibi bella peregit,
Nec ferrum, lassæ'q; manus, hoc hostibus unum
Quod uincas, ignosce tuis, nec magna petuntur,

O tia des fessis, uitam patiaris inermes
D egere, quam tribuis, campis prostrata iacere
A gmina nostra putes, nec enim felicibus armis
M isceri damnata decet, partem'q; triumphi
C apto: ferre tui, turba hæc sua fata peregit,
H oc petimus, uictos ne tecum uincere cogas.
D ixerat. At Cæsar facilis, uultu'q; serenus
F lectitur, atq; usum belli, pœnam'q; remittit.
V t primum iustæ placuerunt fœdera pacis,
I ncustoditos decurrit miles ad amnes,
I ncumbit ripis, permissa'q; flumina turbat.
C ontinuus multis subitarum tractus aquarum
A ëra non passus uacuis discurrere uenis,
A rctauit, clausit'q; animam, nec feruida pestis
C edit adhuc, sed morbus egens iam gurgite plenis
V isceribus sibi poscit aquas, mox robora neruis,
E t uires rediere uiris. O prodiga rerum
L uxuries nunquam paruo contenta paratu,
E t quæsitorum terra, pelago'q; ciborum
A mbitiosa fames & lautæ gloria mensæ,
D iscite, quàm paruo liceat producere uitam,
E t quantum natura petat, non erigit ægros
N obilis ignoto diffusus consule Bacchus,
N on auro, murrha'q; bibunt, sed gurgite puro
V ita redit, satis est populis fluuius'q;, ceresq;.
H eu miseri qui bella gerunt, tunc arma relinquens
V ictori miles spoliato pectore tutus,
I nnocuus'q; suas curarum liber in urbes
S pargitur. o' quantum donata pace potitos
E xcussis nunquam ferrum uibrasse lacertis

P œnituit tolerasse sitim, frustráq; rogasse
P rospera bella Deos, nempe usis marte secundo
T ot dubiæ restant acies, tot in orbe labores,
V t nunquam fortuna labet successibus anceps
V incendum toties, terras fundendus in omnes
E st cruor, & Cæsar per tot sua fata sequendus.
F elix qui potuit mundi nutante ruina
Q uo iaceat iam scire loco, non prælia fessos
V lla uocant, certos non rumpunt classica somnos,
I am coniux, natiq; rudes, & sordida tecta,
E t non deductos recipit sua terra colonos.
H oc quoq; securis oneris fortuna remisit,
S ollicitus menti quod abest pauor, ille salutis
E st author, dux ille fuit. sic prælia soli
F elices nullo spectant ciuilia uoto.
N on eadem belli totum fortuna per orbem
C onstitit, in partes aliquid sed Cæsaris ausa est,
Q ua maris adriaci longas ferit unda Salonas,
E t tepidum in molles Zephyros excurrit Iader.
I llic bellaci confisus gente Curetum,
Q uos alit adriaco tellus circunflua ponto,
C lauditur extrema residens Antonius ora,
C autus ab incursu belli, si sola recedat,
E xpugnat quæ tuta, fames, non pabula tellus
P ascendis submittit equis, non proferit ullam
F laua ceres segetem, spoliabat gramine campum
M iles, & attonso miseris iam dentibus aruo
C astrorum siccas de cespite uulserat herbas.
V t primum aduersæ socios in littore terræ,
E t Basilum uidere ducem, noua furta per æquor

Exquisita fugæ, neq; enim de more carinas
Extendunt, puppesq; leuant, sed firma gerendis
Molibus insolito contexunt robora ductu.
Nanq; ratem uacuæ sustentant undiq; cuppæ,
Quarum porrectis series constricta cathenis,
Ordinibus geminis obliquas excipit alnos,
Nec gerit expositum telis in fronte patenti
Remigium, sed quod trabibus circundedit æquor,
Hoc ferit, & taciti præbet miracula cursus,
Quod nec uela ferat, nec apertas uerberet undas,
Tunc freta seruantur, dum se decliuibus undis
Aestus agat, refluoq; mari nudentur arenæ.
Iamq; relabenti crescebant littora ponto,
Missa ratis prono defertur lapsa profundo,
Et geminæ comites, cunctas super ardua turris
Eminet, & tremulis tabulata minantia pinnis.
Noluit illyricæ custos Octauius undæ
Confestim tentare ratem, celeresq; carinas
Continuit, cursu crescat dum præda secundo,
Et temere ingressos repetendum inuitat ad æquor
Pace maris, sic dum pauidos formidine ceruos
Claudat odoratæ metuentes aëra pennæ,
Aut dum dispositis attollat retia uaris
Venator, tenet ora leuis clamosa molossi,
Spartanos, cretasq; ligat, nec creditur ulli
Sylua cani, nisi qui presso uestigia rostro
Colligit, & præda nescit latrare reperta
Contentus tremulo monstrasse cubilia loro.
Nec mora complentur moles, auidæq; petitis
Insula deseritur ratibus, quo tempore primas

Impedit ad noctem iam lux extrema tenebras.
At Pompeianus fraudes innectere ponto
Antiqua parat arte Cilix, passusq; uacare
Summa freti medio suspendit uincula ponto,
Et laxas fluitare sinit, religatq; cathenas
Rupis ab illyricæ scopulis, nec prima, nec illa,
Quæ sequitur, tardata ratis, sed tertia moles
Hæsit, & ad cautes adducto fune secuta est.
Impendent caua saxa mari, ruituraq; semper
Stat mirum moles, & syluis æquor inumbrat,
Huc fractas Aquilone rates, submersaq; pontus
Corpora sæpe tulit, cæcisq; abscondit in antris
Restituit raptus; tectum mare, cumq; cauernæ
Euomuere fretum, contorti uorticis undæ
Tauromintanam uincunt feruore Charybdim.
Hic opiterginis moles onerata colonis
Constitit, hanc omni puppes statione solutæ
Circueunt, alij rupes, ac littora complent.
Vulteius tacitas sensit sub gurgite fraudes,
Dux erat ille ratis, frustra qui uincula ferro
Rumpere conatus, poscit spe prælia nulla
Incertus qua terga daret, qua pectora bello.
Hoc tamen in casu quantum deprensa ualebat
Effecit uirtus inter tot millia captæ
Circunfusa rati, & plenam uix inde cohortem
Pugna fuit non longa quidem, nam condidit atra
Nox lucem dubiam, pacemq; habuere tenebræ.
Tunc sic attonitam, uenturaq; fata pauentem
Rexit magnanima Vulteius uoce cohortem,
Libera non ultra parua quàm nocte iuuentus

C onsulite extremis angusto tempore rebus,
V ita breuis nulli superest, qui tempus in illa
Quærendæ sibi mortis habet, nec gloria leti
I nferior iuuenes admoto occurrere fato.
O mnibus incerto uenturæ tempore uitæ
P ar animi laus est, & quos speraueris annos
P erdere, & extremæ momentum abrumpere lucis.
A ccersas dum fata manu, non cogitur ullus
V elle mori, fuga nulla patet, stant undiq; nostris
I ntenti ciues iugulis, decernite letum,
E t metus omnis abest, cupias quodcunq; necesse est.
N on tamen in cæca bellorum nube cadendum est,
A ut cum permistis acies sua tela tenebris
I nuoluunt, conserta iacent cum corpora campo,
I n medium mors omnis abit, perit obruta uirtus,
N os in conspicua socijs, hostiq; carina
C onstituere Dei, præbebunt æquora testes,
P ræbebunt terræ, summis dabit insula saxis,
S pectabunt geminæ diuerso è littore partes.
N escio quod nostris magnum, & memorabile fatis
E xemplum fortuna paras, quæcunq; per æuum
E xhibuit monimenta fides, seruataq; ferro
M ilitiæ pietas transibit nostra iuuentus.
N anq; suis pro te gladijs incumbere Cæsar
E sse parum scimus, sed non maiora supersunt
O bsessis tanti quæ pignora demus amoris.
A bscidit nostræ multum sors inuida laudi,
Quod non cum senibus capti, natisq; tenemur.
I ndomitos sciat esse uiros, timeatq; furentes.
E t morti faciles animos, & gaudeat hostis

Non plures hæsisse rates, tentare parabunt
Fœderibus, turpiq́; uolent corrumpere uita.
O utinam quo plus habeat mors unica famæ,
Promittant ueniam, iubeant sperare salutem,
Ne nos, cum calido fodiemus uiscera ferro,
Desperasse putent, magna uirtute merendum est,
Cæsar ut amissis inter tot millia paucis
Hoc damnum, cladem'q; uocet, dent fata recessum,
Emittant'q; licet, uitare instantia nolim.
Proieci uitam comites, totus'q; futuræ
Mortis agor stimulis, furor est, agnoscere solis
Permissum est, quos iam tangit uicinia fati,
Victuros'q; Dei cælant ut uiuere durent,
Felix esse mori. sic cunctas sustulit ardor
Nobilium mentes iuuenum, cum sydera cœli
Ante ducis uoces oculis humentibus omnes
Aspicerent, flexo'q; Vrsæ temone pauerent,
Idem cum fortes animos præcepta subissent
Optauere diem, nec segnis mergere ponto
Tunc erat astra polus, nam sol Ledæa tenebat
Sydera uicino cum lux altissima cancro est,
Nox tum thessalicas urgebat parua sagittas.
Detegit orta dies stantes in rupibus istros,
Pugnaces'q; mari graia cum classe liburnos.
Tentauere prius suspenso uincere bello
Fœderibus, fieret captis si dulcior ipsa
Mortis uita mora, stabat deuota iuuentus
Damnata iam luce ferox, secura'q; pugnæ
Permisso sibi fine manu, nulli'q; tumultus
Excussere uiris mentes ad summa paratas,

Innumerasq; simul pauci, terra'q;, mariq;
Sstinuere manus, tanta est fiducia mortis.
Vt'q; satis bello uisum est fluxisse cruoris,
Versus ab hoste furor, primus duxi pse carinæ
Vulteius iugulo poscens iam fata retecto,
En quis ait iuuenum est, cuius sit dextra cruore
Digna meo, certa'q; fide per uulnera nostra
Testetur se uelle mori. nec plura locuto
Viscera non unus iandudum transigit ensis.
Collaudat cunctos, sed eum, cui uulnera prima
Debebat grato moriens interficit ictu.
Concurrunt alij, totum'q; in partibus unis
Bellorum fecere nefas sic semine Cadmi
Emicuit dircæa cohors, cecidit'q; suorum
Vulneribus, dirum thebanis fratribus omen,
Phasidos & campis insomni dente creati
Terrigenæ, missa magicis è cantibus ira
Cognato tantos implerunt sanguine sulcos,
Ipsa'q; inexpertis, quod primum fecerat, herbis
Expauit Medea nefas. sic mutua pacti
Fata cadunt iuuenes, nimium'q; in morte uirorum
Mors uirtutis habet, pariter sternunt'q;, caduntq;
Vulnere letali, nec quenquam dextra fefellit
Cum feriat moriente manu, nec uulnus adactis
Debetur gladijs, percussum est pectore ferrum,
Et iugulis pressere manum, cum sorte cruenta
Fratribus incurrunt fratres, natus'q; parenti.
Haud trepidante tamen toto cum pondere dextra
Exegere enses, pietas ferientibus una
Non repetisse fuit iam latis uiscera lapsa

S emianimes traxere foris, multumq́; cruoris
I nfudere mari, despectam cernere lucem,
V ictoresq́; suos uultu spectare superbo,
E t mortem sentire iuuat. iam strage cruenta
C onspicitur cumulata ratis, bustisq́; remittunt
C orpora uictores ducibus mirantibus ulli
E sse ducem tanti, nullam maiore locuta est
O re ratem totum discurrens fama per orbem.
N on tamen ignauæ post hæc exempla uirorum
P ercipient gentes, quàm sit non ardua uirtus
S eruitium fugisse manu, sed regna timentur
O b ferrum, & sæuis libertas uritur armis,
I gnoratq́; datos, ne quisquam seruiat, enses.
M ors utinam pauidos uitæ subducere nolles,
S ed uirtus te sola daret. non segnior illo
M arte fuit, qui tunc libycis axarsit in aruis.
N anq; rates audax lilybæo littore soluit
C urio, nec forti uelis Aquilone recepto
I nter semirutas magnæ Carthaginis arces,
E t Clupeam tenuit stationis littora notæ,
P rimaq́; castra locat cano procul æquore, qua se
B agrada lentus agit siccæ sulcator arenæ.
I nde petit tumulos, excesasq́; undiq; rupes,
A nthæi quæ regna uocat non uana uetustas.
N ominis antiqui cupientem noscere causas,
C ognita per multos docuit rudis incola patres.
N on dum post genitos tellus effœta gigantes,
T erribilem libycis partum concepit in antris,
N ec tam iusta fuit terrarum gloria Typhon,
A ut Tityos, Briareusq́; ferox, cœloq́; pepercit,

Quod

Quod non Phlegræis Antæum sustulit aruis.
H oc quoq; tam uastas cumulauit munere uires
T erra sui foetus, quod cum tetigere parentem
I am defecta uigent renouato robore membra.
H æc illi spelunca domus, latuisse sub alta
R upe ferunt, epulas raptos habuisse leones.
A d somnos non terga feræ præbere cubile
A ssuerunt, non sylua torum, uires'q; resumit
I n nuda tellure iacens, periere coloni
A ruorum Libyes, pereunt quos appulit æquor,
A uxilio'q; diu uirtus non usa cadendi
T erræ spernit opes, inuictus robore cunctis
Quamuis staret, erat, tandem uulgata cruenti
F ama mali terras monstris, æquor'q; leuantem
M agnanimum Alcaden libycas exciuit in oras.
I lle Cleonæi proiecit terga leonis,
A ntæus libyca, perfudit membra liquore
H ospes olympiacæ seruato more palæstræ,
I lle parum fidens pedibus contingere matrem,
A uxilium membris calidas infudit arenas.
C onseruere manus, & multo brachia nexu,
C olla diu grauibus frustra tentata lacertis,
I mmotum'q; caput fixa cum fronte tenetur,
M irantur'q; habuisse parem, nec uiribus uti
A lcides primo uoluit certamine totis,
E xhausit'q; uirum, quod creber anhelitus illi
P rodidit, & gelidus fesso de corpore sudor.
T unc ceruix lassata quati, tunc pectore pectus
V rgeri, tunc obliqua percussa labare
C rura manu, iam terga uiri cedentia uictor

A lligat, & medium compressis ilibus arctat,
I nguinaq; insertis pedibus distendit, & omnem
E xplicuit per membra uirum, rapit arida tellus
S udorem, calido complentur sanguine uenæ,
I ntumuere tori, totosq; indurvit artus,
H erculeosq; nouo laxauit corpore nodos.
C onstitit Alcides stupefactus robore tanto,
N ec sic inachijs, quamuis rudis esset, in undis,
D esectam timuit reparatis anguibus hydram.
C onflixere pares, telluris uiribus ille,
I lle suis. nunquam sææ sperare nouercæ
P lus licuit. uidet exhaustos sudoribus artus,
C eruicemq; uiri siccam, qua ferret olympum,
V tq; iterum fessis iniecit brachia membris,
N on expectatis Antæus uiribus hostis
S ponte cadit, maiorq; accepto robore surgit,
Q uisquis inest terris, in fessos spiritus artus
E geritur, tellusq; uiro luctante laborat.
V t tandem auxilium tactæ prodesse parentis
A lcides sensit, standum est tibi dixit, & ultra
N on credêre solo, sterniq; uetabere terra,
H ærebis pressis intra mea pectora membris,
H uc Antæe cades. sic fatus sustulit alte
N itentem in terras iuuenem, morientis in artus
N on potuit nati tellus summittere uires.
A lcides medium tenuit, iam pectora pigro
S tricta gelu, terrisq; diu non credidit hostem.
H inc æui ueteris custos famosa uetustas,
M iratrixq; sui signauit nomine terras.
S ed maiora dedit cognomina collibus istis,

P œnum qui latiis reuocauit ab arcibus hostem
S cipio, nam sedes libycæ tellure potito
H æc fuit, en ueteris cernis uestigia ualli,
R omana hos primum tenuit uictoria campos.
C urio lætatus tanquam fortuna locorum
B ella gerat, seruet'q; ducum sibi fata priorum,
F elici non fausta loco tentoria ponens
I ndulsit castris, & collibus abstulit omen,
S ollicitat'q; feros non æquis uiribus hostes.
O mnis romanis quæ cesserat Africa signis
T unc Vari sub iure fuit, qui robore quanquam
C onfisus latio, regis tamen undiq; uires
E xciuit libycæ gentis, extrema'q; mundi
S igna suum comitata Iubam. non fusior ulli
T erra fuit domino, qua sunt longissima regna,
C ardine ab occiduo uicinus gadibus Atlas
T erminat, à medio confinis syrtibus Hammon,
A t qua lata iacet uasti plaga feruida regni
D istinet Oceanum, Zonæ'q; exusta calentis
S ufficiunt spatio, populi tot castra sequuntur
A utololes, numidæ'q; uagi, semper'q; paratus
I nculto getûlus equo, tum concolor indo
M aurus, inops Nasamon, misti Garamante perusto
M armaridæ uolucres, æquaturus'q; sagittas
M edorum tremulum cum torsit missile Mazax,
E t gens, quæ nudo residens massilia dorso
O ra leui flectit frenorum nescia uirga,
E t solitus uacuis errare mapalibus Apher
V enator, ferri'q; simul fiducia non est
V estibus iratos laxis operire leones.

N ec solum studijs ciuilibus arma parabat,
P riuatæ sed bella dabat Iuba concitus iræ.
H unc quoq; , quo superos, humanaq; polluit anno,
L ege tribunitia solio depellere auorum
C urio tentarat, Libyamq; auferre tyranno,
D um regnum te Roma facit. memor ille doloris
H oc bellum sceptri fructum putat esse retenti.
H ac igitur regis trepidat iam Curio fama,
E t quod cæsareis nunquam deuota iuuentus
I lla nimis castris, nec Rheni miles in undis
E xploratus erat Corfini captus in arce,
I nfidusq; nouis ducibus, dubiusq; priori
F as utrunq; putat. sed postquam languida segni
C ernit cuncta metu, nocturnaq; munia ualli
D esolata fuga, trepida sic mente profatur.
A udendo magnus tegitur timor, arma capessam
I pse prior, campum miles descendat in æquum
D um meus est, uariam semper dant otia mentem.
E ripe consilium pugnæ, cum dira uoluntas
E nse subit presso galeæ texere pudorem.
Q uis conferre duces meminit? quis pendere causas,
Q ua stetit, inde fauet? ueluti fatalis arenæ
M uneribus non ira uetus concurrere cogit,
P roductos odere pares. sic fatus apertis
I nstruxit campis acies, quem blanda futuris
D eceptura malis belli fortuna recepit.
N am pepulit Varum campo, nudataq; fœda
T erga fugæ, donec uetuerunt castra, cecidit.
T ristia sed postquam superati prælia Vari
S unt audita Iubæ, lætus quod gloria belli

S it rebus seruata suis, rapit agmina furtim,
O bscuratq; suam per iussa silentia famam,
H oc solum metuens incautus ab hoste timeri.
M ittitur exigua qui prælia prima lacessat,
E liciatq; manu numidis a rege secundus
V t sibi commissi simulator Sabbura belli,
I pse caua regni uires in ualle retentat.
A spidas ut Pharias cauda solertior hostis
L udit, & iratas incerta prouocat umbra,
O bliquansq; caput uanas serpentis in auras
E ffusæ tuto comprendit guttura morsu
L etiferam citra saniem, tunc irrita pestis
E xprimitur, faucesq; fluunt pereunte ueneno,
F raudibus euentum dederat fortuna, feroxq;
N on exploratis occulti uiribus hostis,
C urio nocturnum castris erumpere cogit,
I gnotisq; equitem late decurrere campis.
I pse sub auroræ primos excedere motus
S igna iubet castris, multum, frustraq; rogatus
V t libycas metuat fraudes, infectaq; semper
P unica bella dolis. leti fortuna propinqui
T radiderat fatis iuuenem, bellumq; trahebat
A uthorem ciuile suum, super ardua ducit
S axa super cautes abrupto limite signa,
C um procul e summis conspecti collibus hostes
F raude sua cessere parum, dum colle relicto
E ffusam patulis aciem committeret aruis,
I lle fugam credens simulatæ nescius artis,
V t uictor medios aciem proiecit in agros,
T unc primum patuere doli, numidæq; fugaces

V ndiq; completis clauserunt montibus agmen,
O bstupuit dux ipse simul, perituráq; turba,
N on timidi petiere fugam, non prælia fortes,
Quippe ubi non sonipes motus clangore tubarum
S axa quatit pulsu, rigidos uexantia frenos
O ra terens, spargitq; iubas, & subrigit aures,
I ncertóq; pedum pugnat non stare tumultu.
F essa iacet ceruix, fumant sudoribus artus,
O ráq; proiecta squalent arentia lingua,
P ectora rauca gemunt, quæ creber anhelitus urget,
E t defecta grauis longe trahit ilia pulsus,
S iccáq; sanguineis durescit spuma lupatis,
I amq; gradum neq; uerberibus, stimulisq; coacti,
N ec quamuis crebris iussi calcaribus addunt,
V ulneribus coguntur equi, nec profuit ulli
C ornipedis rupisse moras, neq; enim impetus illis,
I ncursusq; fuit, tantum profertur ad hostes,
E t spatium iaculis oblato uulnere donat.
A t uagus Apher, equos ut primum emisit in agmen,
T unc campi tremuere sono, terráq; soluta
Quantus bistonio torquetur turbine puluis,
A ëra nube sua texit, traxitq; tenébras.
V t uero in pedites fatum miserabile belli
I ncubuit, nullo dubij discrimine martis
A ncipites steterunt casus, sed tempora pugnæ
M ors tenuit, neq; enim licuit procurrere contra,
E t miscere manus, sic undiq; septa iuuentus
C omminus obliquis, & rectis eminus hastis
O bruitur: non uulneribus, nec sanguine solum
T elorum nimbo peritura, at pondere ferri.

E rgo acies tantæ paruum spissantur in orbem,
A c siquis metuens medium correpsit in agmen
V ix impune suos inter conuertitur enses.
D ensaturq́; globus quantum pede prima relato
C onstrinxit gyros acies, non arma mouendi
I am locus est pressis, stipataq́; membra teruntur.
F rangitur armatum colliso pectore pectus,
N on tam læta tulit uictor spectacula Maurus,
Q uàm fortuna dabat, fluuios non ille cruoris,
M embrorumq́; uidet lapsum & ferientia terram
C orpora, compressum turba stetit omne cadauer.
E xcitet inuisas diræ Carthaginis umbras
I nferijs fortuna nouis, ferat ista cruentus
A nnibal, & pœni tam dira piacula manes,
R omanam superi libyca tellure ruinam
P ompeio prodesse nefas, uotisq́; Senatus
A frica nos potius uincat sibi. Curio fusas
V t uidit campis acies, & cernere tantas
P ermisit clades compressus sanguine puluis,
N on tulit afflictis animam producere rebus,
A ut sperare fugam, ceciditq́; in strage suorum
I mpiger ad letum, & fortis uirtute coacta.
Q uid nunc rostra tibi prosunt turbata, forumq́;,
V nde tribunitia plebeius signifer arte
A rma dabas populis? quid prodita iura Senatus,
E t gener, atq; socer bello concurrere iussi?
A nte iaces, quàm dira duces pharsalia confert,
S pectandumq́; tibi bellum ciuile negatum est.
H as urbi miseræ uestro de sanguine pœnas
F erre datis, luitis iugulo sic arma potentes.

Felix Roma quidem, ciuesq; habitura beatos,
Si libertatis superis tam cura placeret,
Quàm uindicta placet, libycas en nobile corpus
Pascit aues nullo contectus Curio busto.
At tibi nos, quando non proderit ista silere,
A' quibus omne æui senium sua fama repellit,
Digna damus iuuenis meritæ præconia uitæ.
Haud alium tanta ciuem tulit indole Roma,
Aut cui plus leges deberent recta sequenti.
Perdita tunc urbi nocuerunt sæcula, postquam
Ambitus, & luxus, & opum metuenda facultas
Transuerso mentem dubiam torrente tulerunt,
Momentumq; fuit mutatus Curio rerum,
Gallorum captus spolijs, & Cæsaris auro.
Ius licet in iugulos nostros sibi fecerit ense
Sylla potens, Mariusq; ferox, & Cinna cruentus,
Cæsareæq; domus series, cui tanta potestas
Concessa est? emère omnes. hic uendidit urbem.

M. ANNEI LVCANI CIVILIS BELLI LIBER QVINTVS.

Ic alterna duces bellorum uulnera passos
5 In macedum terras miscens aduersa secundis
Seruauit fortuna pares. iam sparserat hæmo
Bruma niues, gelidoq; cadens Atlantis olympo,
Instabatq; dies, qui dat noua nomina fastis,
Quiq; colit primus ducentem tempora Ianum.
Dum tamen emeriti remanet pars ultima iuris
Consul uterq; uagos belli permunia patres
Elicit epirum peregrina ac sordida sedes
Romanos cepit proceres, secretaq; rerum
Hospes in extremis audiuit curia tectis.
Nam quis castra uocet tot strictas iure secures?
Tot fasces? docuit populos uenerabilis ordo,
Non Magni partes, sed Magnum in partibus esse.
Vt primum mœstum tenuere silentia cœtum,
Lentulus è celsa sublimis sede profatur.
Indole si dignum latia, si sanguine prisco
Robur inest animis, non qua tellure coacti,
Quamq; procul tectis captæ sedeamus ab urbis,
Cernite, sed uestræ faciem cognoscite turbæ,
Cunctaq; iussuri primum hoc decernite patres,
Quod regnis, populisq; liquet nos esse senatum.
Nam uel hyperboreæ plaustrũ glaciale sub Vrsæ,
Vel plaga qua torrens, claususq; uaporibus axis,

Nec patitur noctes, nec iniquos crescere soles.
Si fortuna ferat, rerum nos summa sequetur,
Imperiumq́; comes tarpeia sede perusta
Gallorum facibus, Veiosq́; habitante Camillo
Illic Roma fuit, non unquam perdidit ordo
Mutato sua iura solo, mœrentia tecta
Cæsar habet, uacuasq́; domos, legesq́; silentes,
Clausaq́; iustitio tristi fora, curia solos
Illa uidet patres, plena quos urbe fugauit.
Ordine de tanto quisquis non exulat, hic est.
Ignaros scelerum, longaq́; in pace quietos
Bellorum primus sparsit furor, omnia rursus
Membra loco redeunt, en totis uiribus orbis
Hesperiam pensant superi, iacet hostis in undis
Obrutus illyricis, libyes squalentibus aruis.
Curio cæsarei cecidit pars magna Senatus.
Tollite signa duces, fatorum impellite cursum,
Spem uestram præstate Deis, fortunaq́; tantos
Det nobis animos, quantos fugientibus hostem
Causa dabat, nostrũ exhausto ius clauditur anno,
Vos quorum finem non est sensura potestas
Consulite in medium patres, magnumq́; iubete
Esse ducem, læto nomen clamore Senatus
Excipit, & magno fatum, patriæq́;, suumq;
Imposuit, tunc in reges, populosq́; merentes
Sparsus honos, pelagiq́; potens Phœbeïa donis
Exornata Rhodos, gelidiq́; inculta iuuentus
Taygeti. fama ueteres laudantur Athenæ.
Massiliæq́; suæ donatur libera phocis.
Tunc Sadalen, fortemq́; Cotyn, fidumq́; per arma

Deiotarum, & gelidæ dominum Rhaſipolin oræ
Collaudant, Libyamq́; iubent authore Senatu
Sceptifero parere Iubæ. prò triſtia fata.
En tibi non fidæ gentis digniſſime regno
Fortunæ Ptolemææ pudor, crimenq́; Deorum,
Cingere pellæo preſſos diademate crines
Permiſſum, ſæuum in populos puer accipis enſem
Atq; utinam in populos, donata eſt regia Lagi,
Acceſſit Magni iugulus, regnumq́; ſorori
Ereptum eſt, ſocerôq́; nefas, iam turba ſoluto
Arma petit cœtu, quæ cum populiq́;, ducesq;
Caſibus incertis, & cæca ſorte pararent,
Solus in ancipites metuit deſcendere martis
Appius euentus, finemq́; expromere rerum
Sollicitat ſuperos, multosq́; obducta per annos
Delphica fatidici reſerat penetralia Phœbi.
Heſperio tantum, quantum ſemotus eoo,
Cardine Parnaſus gemino petit æthera colle,
Mons Phœbo, Bromioq́; ſacer, cui numine miſto
Delphica Thebanæ referunt trieterica Bacchæ.
Hoc ſolum fluctu terras mergente cacumen
Eminuit, pontoq́; fuit diſcrimen, & aſtris.
Tu quoq; uix ſummam ſeductus ab æquore rupem
Extuleras, unoq́; iugo Parnaſe latebas.
Vltor ibi expulſæ premeret cum uiſcera partus
Matris adhuc rudibus Pæan Phythona ſagittis
Explicuit, cum regna Themis, tripodasq́; teneret.
Vt uidit Pæan uaſtos telluris hiatus
Diuinam ſpirare fidem, uentosq́; loquaces
Exhalare ſolum, ſacris ſe condidit antris,

Incubuitq; adyto, uates ibi factus Apollo.
Quis latet hic superũ, qđ numen ab æthere pressum
Dignatur cæcas inclusum habitare cauernas?
Quis terram cœli patitur Deus omnia cursus
Aeterni secreta tenens, mundiq; futuri
Conscius, ac populis sese proferre paratus,
Contactusq; ferens hominũ, magnusq;, potensq;
Siue canit fatum, seu quod iubet ille canendo
Fit fatum? forsan terris inserta regendis
Aëre libratum uacuo quæ sustinet orbem
Totius pars magna Iouis Cyrrhæa per antra
Exit, & ætherio trahitur connexa tonanti.
Hoc ubi uirgineo conceptum est pectore numen,
Humanam feriens animam sonat, oraq; uatis
Soluit, ceu siculus flammis urgentibus Aetnam
Vndat apex, campana fremens ceu saxa uaporat
Conditus Inarimes æterna mole Typhoëus.
Hoc tamen expositum cunctis, nulliq; negatum
Numen, ab humani solum se labe furoris
Vindicat, haud illic tacito mala uota susurro
Concipiunt, nam fixa canens, mutandaq; nulli,
Mortales optare uetat, iustisq; benignus
Sæpe dedit sedem totas mutantibus urbes,
Vt Tyriis dedit ille minas impellere belli,
Vt salaminiacum meminit mare, sustulit iras
Telluris sterilis monstrato fine, resoluit
Aëra tabificum, non ullo sæcula dono
Nostra carent maiore Deûm, quàm delphica sedes
Quod siluit, postquam reges timuere futura,
Et superos uetuere loqui, nec uoce negata

C yrrhææ mœrent uates, templiq; fruuntur
I ustitio, nam siqua Deus sub pectora uenit,
N uminis aut pœna est mors immatura recepti,
A ut pretium, quippe stimulo, fluctuq; furoris
C ompages humana labat, pulsusq; Deorum
C oncutiunt fragiles animas. sic tempore longo
I mmotos tripodas, uastæq; silentia rupis
A ppius hesperij scrutator ad ultima fati
S ollicitat, iussus sedes laxare uerendas
A ntistes, pauidamq; Deis immittere uatem,
C astalios circum latices, nemorumq; recessus
P hœmonoën errore uagam, curisq; uacantem
C orripuit, cogitq; fores irrumpere templi.
L imine terrifico metuens consistere Phœbas,
A bsterrere ducem noscendi ardore futura
C assa fraude parat. quid spes ait improba ueri
T e Romane trahit? muto parnasus hiatu
C onticuit, pressitq; Deum, seu spiritus istas
D estituit fauces, mundiq; in deuia uersum
D uxit iter, seu barbarica cum lampade Phython
A rsit, in immensas cineres abiere cauernas,
E t Phœbi tenuere uiam, seu sponte Deorum
C yrrha silet, fatiq; sat est arcana futuri
C armine longæuæ uobis commissa Sibyllæ,
S eu Pæan solitus templis arcere nocentes,
O ra quibus soluat nostro non inuenit æuo.
V irginei patuere doli, fecitq; negatis
N uminibus metus ipse fidem. tum torta priores
S tringit uitta comas, crinesq; in terga solutos
C andida phocaica complectitur infula lauro.

H ærentem, dubiam'q; premens in templa sacerdos
I mpulit illa, pauens adyti penetrale remoti
F atidicum, prima templorum in parte resistit,
A tq; Deum simulans sub pectore ficta quieto
V erba refert, nullo confusæ murmure uocis
I nstinctam sacro mentem testata furore,
H aud æque læsura ducem, cui falsa canebat,
Q uàm tripodas, Phœbi'q; fidem, non rupta trementi
V erba sono, nec uox antri complere capacis
S ufficiens spatium, nullo'q; horrore comarum
E xcussæ laurus, immota'q; culmina templi,
S ecurum'q; nemus ueritam se credere Phœbo
P rodiderant, sentit tripodas cessare, furensq;
A ppius, & nobis meritas dabis impia pœnas
E t superis, quos fingis, ait, nisi mergeris antris,
D e'q; orbis trepidi tanto consulta tumultu
D esinis ipsa loqui. tandem conterrita uirgo
C onfugit ad tripodas, uastis'q; adducta cauernis
H æsit, & insueto concepit pectore numen,
Q uod non exhuastæ per tot iam sæcula rupis
S piritus ingessit uati, tandem'q; potitus
P ectore cyrrhæo non unquam plenior artus
P hœbados irrupit Pæan, mentem'q; priorem
E xpulit, atq; hominem toto sibi cedere iussit
P ectore, bacchatur demens aliena per antrum
C olla ferens, uittas'q; Dei phœbea'q; serta
E rectis discussa comis, per inania templi
A ncipiti ceruice rotat, spargit'q; uaganti
O bstantes tripodas, magno'q; exæstuat igne
I ratum te Phœbe ferens, nec uerbere solo

V teris & stimulos, flammas'q; in uiscera mergis,
A ccipit & frenos, nec tantum prodere uati
Q uantum scire licet, uenit ætas omnis in unam
C ongeriem, miserum'q; premunt tot sæcula pectus,
T anta patet rerum series, atq; omne futurum
N ititur in lucem, uocem'q; petentia fata
L uctantur, non prima dies, non ultima mundi,
N on modus oceani, numerus non deerat arenæ.
T alis in euboico uates cumana recessu
I ndignata suum multis seruire furorem
G entibus, ex tanta fatorum strage superba
E xcerpsit romana manu, sic plena laborat
P hœmonoë Phœbo, dum te consultor operti
C astalia tellure Dei uix inuenit Appi
I nter fata diu quærens tam magna latentem.
S pumea tunc primum rabies uesana per ora.
E ffluit, & gemitus & anhelo clara meatu
M urmura, tunc mœstus uastis ululatus in antris,
E xtremæ'q; sonant domitæ iam uirgine uoces.
E ffugis ingentes tanti discriminis expers
B ellorum romane minas, solus'q; quietem
E uboici uasta lateris conualle tenebis.
C ætera suppressit, fauces'q; obstruxit Apollo.
C ustodes tripodes fatorum, arcana'q; mundi,
T u'q; potens ueri Pæan, nullum'q; futuri
A` superis celate diem, suprema ruentis
I mperij, cæsos'q; duces, & funera regum,
E t tot in hesperio collapsas sanguine gentes
C ur aperire times? an non dum numina tantum
D ecreuere nefas, & adhuc dubitantibus astris

Pompeij damnare caput tot fata tenentur,
Vindicis an gladij facinus, pœnas'q; furorum,
Regna'q; ad ultores iterum redeuntia Brutos,
Vt peragat fortuna, taces? tunc pectore uatis
Impactæ cessere fores, exclusa'q; templis
Prosiluit, perstat rabies, nec cuncta locuta est.
Quem non emisit, superest Deus, illa feroces
Torquet adhuc oculos, toto'q; uagantia cœlo
Lumina, nunc uultu pauido, nunc torua minaci,
Stat nunquam facies, robur igneus inficit ora,
Liuentes'q; genas, nec qui solet esse timenti
Terribilis, sed pallor inest, nec fessa quiescunt
Corda, sed ut timidus boreæ post flamina pontus
Rauca gemit, sic multa leuant suspiria uatem,
Dum'q; à luce sacra qua uidit fata refertur
Ad uulgare iubar, mediæ uenêre tenébræ,
Immisit stygiam Pæan in uiscera lethen,
Quæ raperet secreta Deûm. tum pectore uerum
Fugit, & ad Phœbi tripodas rediere futura,
Vix'q; refecta cadit, nec te uicinia leti
Territat ambiguis frustratum sortibus Appi,
Iure sed incerto mundi subsidere regnum,
Chalcidos euboicæ uana spe rapte parabas,
Heu demens nullum belli sentire fragorem,
Tot mundi caruisse malis præstare, Deorum
Excepta quis morte potest? secreta tenebis
Littoris euboici memorando condite busto,
Qua maris angustat fauces saxosa Carystos,
Et tumidis infesta colit qua numina Rhamnis,
Arctatus rapido feruet qua gurgite pontus,

Euripus'q;

E uripusq́; trahit cursum mutantibus undis
C halcidicas puppes ad iniquam classibus Aulim.
I nterea domitis Cæsar remeabat Iberis
V ictrices Aquilas alium laturus in orbem,
C um propè fatorum tantos per prospera cursus
A uertêre Dei, nullo nam marte subactus
I ntra castrorum timuit tentoria ductor
P erdere successus scelerum, cum penè fideles
P er tot bella manus satiatæ sanguine tandem
D estituere ducem, seu mœsto classica paulum
I ntermissa sono, claususq́; & frigidus ensis
E xpulerat belli furias, seu præmia miles
D um maiora petit, damnat causamq́; ducemq́;,
E t scelere imbutos etiam nunc uendicat enses.
H aud magis expertus discrimine Cæsar in ullo est,
Q uàm non è stabili, tremulo sed culmine cuncta
D espicere, staretq́; super titubantia fultus,
T ot raptis truncus manibus, gladioq́; relictus
P enè suo, qui tot gentes in bella trahebat,
S cit non esse duces, strictos sed militis enses.
N on pauidum iam murmur erat, nec pectore tecto
I ra latens, nam quæ dubias constringere mentes
C ausa solet, dum quisq; pauet, quibus ipse timori est,
S eq́; putat solum regnorum iniusta grauari,
H aud retinet, quippe ipsa metus exoluerat audax
T urba suos. Quicquid multis peccatur, inultum est.
E ffudere minas, liceat discedere Cæsar
A` rabie scelerum. quæris, terraq́; mariq;
H is ferrum iugulis, animasq́; effundere uiles
Q uolibet hoste paras, partem tibi gallia nostri

Eripuit, partem duris Hispania bellis,
Pars iacet hesperia, totóq; exercitus orbe
Te uincente perit. terris fudisse cruorem
Quid iuuat arctois Rhodano, Rhenóq; subactis?
Tot mihi pro bellis bellum ciuile dedisti.
Cepimus expulso patriæ cum tecta Senatu,
Quos hominum, uel quos licuit spoliare Deorum?
Imus in omne nefas manibus, ferróq; nocentes,
Paupertate pij, finis quis quæritur armis?
Quid satis est, si Roma parum? iam respice canos,
Inualidasq; manus, & inanes cerne lacertos.
Vsus abit uitæ. bellis consumpsimus æuum.
Ad mortem dimitte senes. en improba uota,
Non duro liceat morientia cespite membra
Ponere, non anima galeam fugiente ferire,
Atq; oculos morti clausuram quærere dextram.
Coniugis illabi lachrymis, uniq; paratum
Scire rogum, liceat morbis finire senectam.
Sit præter gladios aliquod sub Cæsare fatum.
Quid uelut ignaros ad quæ portenta paremur
Spe trahis? usqueadeo soli ciuilibus armis
Nescimus cuius sceleris sit maxima merces?
Nil actum est bellis, si non dum comperit istas
Omnia posse manus, nec fas nec uincula iuris
Hoc audere uetant. Rheni mihi Cæsar in undis
Dux erat, hic socius. Facinus quos inquinat, æquat.
Adde quod ingrato meritorum iudice uirtus
Nostra perit. quicquid gerimus, fortuna uocatur.
Nos fatum sciat esse suum, licet omne Deorum
Obsequium speres, irato milite Cæsar

P ax erit, hæc fatus totis discurrere castris
C œperat, infesto'q; ducem deposcere uultu.
S ic eat ó superi, quando pietas'q;, fidesq;
D estituunt, mores'q; malos sperare relictum est,
F inem ciuili faciat discordia bello.
Q uem non ille ducem potuit terrere tumultus?
F ata sed in præceps solitus dimittere Cæsar,
F ortunam'q; suam per summa pericula gaudens
E xercere uenit, nec, dum desæuiat ira,
E xpectat, medios properat tentare furores.
N on illis urbes, spolianda'q; templa negasset,
T arpeiam'q; Iouis sedem, matres'q; Senatus,
P assuras'q; infanda nurus, uult omnia Cæsar
A' se sæua peti. uult præmia martis amari,
M ilitis indomiti tantum mens sana timetur.
N on pudet heu Cæsar soli tibi bella placere
I am manibus damnata tuis. hos ante pigebit
S anguinis, his ferri graue ius erit, ipse per omne
F as'q;, nefas'q; rues? lassare, & disce sine armis
P osse pati, liceat scelerum tibi ponere finem.
S æue quid insequeris? quid iam nolentibus instas
B ellum te ciuile fugit. Stetit aggere fulti
C espitis intrepidus uultu, meruit'q; timeri
N on metuens, atq; hæc ira dictante profatur,
Q ui modo in absentem uultu, dextra'q; furebas
M iles, habes nudũ, promptum'q; ad uulnera pectus,
H inc fuge, si belli finis placet ense relicto.
D etegit imbelles animos nil fortiter ausa
S editio, tantum'q; fugam meditata iuuentus,
A c ducis inuicti rebus lassata secundis.

V adite, meq; meis ad bella relinquite fatis,
I nuenient hæc arma manus, uobisq; repulsis
T ot reddet fortuna uiros, quot tela uacabunt,
A n'ne fugam Magni tanta cum classe sequuntur
H esperiæ gentes, nobis uictoria turbam
N on dabit, impulsi tantum quæ præmia belli
A uferat, & uestri rapta mercede laboris
L auriferos nullo comitetur uulnere currus?
V os despecta senes, exhaustaq; sanguine turba
C ernetis nostros iam plebs Romana triumphos.
C æsaris an cursus uestræ sentire putatis
D amnum posse fugæ? ueluti si cuncta minentur
F lumina, quos miscent pelago, subducere fontes,
N on magis ablatis unquam descenderet æquor,
Q uàm nunc crescit aquis. an uos momenta putatis
V lla dedisse mihi? nunquam sic cura Deorum
S e premit, ut uestræ morti, uestræq; saluti
F ata uacent. Procerum motus hæc cuncta sequũtur.
H umanum paucis uiuit genus, orbis iberi
H orror, & arctoi nostro sub nomine miles
P ompeio certe fugeres duce. fortis in armis
C æsareis Labienus erat, nunc transfuga uilis
C um duce prælato terras, atq; æquora lustrat.
N ec melior mihi uestra fides, si bella nec hoste,
N ec duce me geritis, quisquis mea signa relinquit,
N ec Pompeianis tradit sua partibus arma,
H ic nunquam uult esse meus, sunt ista profecto
C uræ castra Deis, qui me committere tantis
N on nisi mutato uoluerunt milite bellis.
H eu quantum fortuna humeris iam pondere fessis

A molitur onus, ſperantes omnia dextras
E xarmare datur, quibus hic non ſufficit orbis.
I am certe mihi bella geram. diſcedite caſtris,
T radite noſtra uiris ignaui ſigna quirites.
A t paucos, quibus hæc rabies authoribus arſit,
N on Cæſar, ſed pœna tenet. procumbite terra,
I nfidumq́; caput, feriendaq́; tendite colla.
E t tu, quo ſolo ſtabunt iam robore caſtra
T iro rudis, ſpecta pœnas, & diſce ferire,
D iſce mori. tremuit ſæua ſub uoce minantis
V ulgus iners, unumq́; caput tam magna iuuentus
P riuatum factura timet, uelut enſibus ipſis
I mperet inuito moturus milite ferrum.
I pſe pauet ne tela ſibi, dextræq́; negentur
A d ſcelus hoc Cæſar, uicit patientia ſæui
S pem ducis, & iugulos, non tantum præſtitit enſes.
N il magis aſſuetas ſceleri quàm perdere mentes,
A tq; perire timet. tam diri fœderis ictu
P arta quies, pœnaq́; redit placata iuuentus.
B rundiſium decimis iubet hanc attingere caſtris,
E t cunctas reuocare rates, quas auius Hydrus,
A ntiquusq́; Taras, ſecretaq́; littora Leucæ,
Q uas recipit Salpina palus, & ſubdita Sipus
M ontibus, auſoniam qua torquens frugifer oram
D almatico boreæ, calabroq́; obnoxius auſtro
A ppulus adriacas exit Garganus in undas.
I pſe petit trepidam tutus ſine milite Romam
I am doctam ſeruire togæ, populoq́; precanti
S cilicet indulgens ſummum dictator honorem
C ontigit, & lætos fecit ſe conſule faſtos.

Nanque omnes uoces, per quas iam tempore tanto
Mentimur dominis, hæc primum repperit ætas,
Qua sibi ne ferri ius ullum Cæsar abesset,
Ausonias uoluit gladijs miscere secures,
Addidit & fasces aquilis, & nomen inane
Imperij rapiens signauit tempora digna
Mœsta nota. nam quo melius pharsalicus annus
Consule notus erit? fingit solennia campus,
Et non admißæ dirimit suffragia plebis,
Decantatq; tribus, & uana uersat in urna,
Nec cœlum seruare licet, tonat augure surdo,
Et lætæ iurantur aues bubone sinistro.
Inde perit primum quondam ueneranda potestas
Iuris inops, careat tantum ne nomine tempus,
Menstruus in fastos distinguit sæcula consul.
Nec non Iliacæ numen quod præsidet Albæ
Haud meritum Latio solennia sacra subacto
Vidit flammifera confectas nocte latinas.
Inde rapit cursus, & quæ piger appulus arua
Deseruit rastris, & inerti tradidit herbæ,
Ocyor & cœli flammis, & tigride fœta
Transcurrit, curuiq; tenens minoïa tecta
Brundusij, clausas uentis brumalibus undas
Inuenit, & pauidas hyberno sydere classes.
Turpe duci uisum est rapiendi tempora belli
In segnes hæsisse moras, portuq; teneri,
Dum pateat tutum uel non felicibus æquor.
Expertes animos pelagi sic robore complet,
Fortius hyberni flatus, cœlumq;, fretumq;
Cum cœpere, tenent, quàm quos incumbere certos

Perfida nubiferi uetat inconstantia ueris.
Nec maris anfractus, lustrandáq; littora nobis,
Sed recti fluctus, solóq; aquilone secandi.
Hic utinam summi curuet carchesia mali,
Incumbatq; furens, & graia ad mœnia perflet,
Ne Pompeiani phæacum è littore toto
Languida iactatis comprendant carbasa remis,
Rumpite, quæ retinent felices uincula proras.
Iandudum nubes, & sæuas perdimus undas.
Sydera prima poli Phœbo labente sub undas
Exierant, & luna suas iam fecerat umbras,
Cum pariter soluêre rates, totosq; rudentes
Laxauere sinus, & flexo nauita cornu
Obliquat læuo pede carbasa, summáq; pandens
Suppara uelorum perituras colligit auras.
Vt primum leuior propellere lintea uentus
Incipit, exiguumq; timent, mox reddita malo
In mediam cecidere ratem, terráq; relicta
Non ualet ipsa sequi puppes quæ uexerat aura.
Aequora lenta iacent alto torpore ligata,
Pigrius immotis hæsere paludibus undæ.
Sic stat iners scythicas astringens bosphorus undas,
Cum glacie retinente fretum non impulit Ister,
Immensumq; gelu tegitur mare, comprimit unda,
Deprendit quascunq; rates, nec peruia uelis
Aequora frangit eques, fluctuq; latente sonantem
Orbita migrantis scindit mæotica Bessi.
Sæua quies pelagi, mœstoq; ignaua profundo
Stagna iacentis aquæ, ueluti deserta rigente
Aequora natura cessant, pontusq; uetustas

O blitus seruare uices non commeat æstu,
N on horrore tremit, non solis imagine uibrat
C asibus innumeris, fixæ patuere carinæ.
I llinc infestæ classes, & inertia tonsis
A equora moturæ, grauis hinc langore profundi
O bsessis uentura fames, noua uota timori
S unt inuenta nouo, fluctus, nimiasq; precari
V entorum uires, dum se torpentibus unda
E xcutiat stagnis, & sit mare, nubila nusquam,
V ndarumq; minæ, cœlo languente, fretoq;
N aufragij spes omnis abit, sed nocte fugata
L æsum nube diem iubar extulit, imaq; sensim
C oncussit pelagi, mouitq; ceraunia nautis,
I nde rapi cœpere rates, atq; æquora classem
C urua sequi, quæ iam uento, fluctuq; secundo
L apsa palestinas uncis confixit arenas.
P rima duces uidit iunctis consistere castris
T ellus, quàm uolucer Genusus, quàm mollior Apsus
C ircueunt ripis, Apso gestare carinas
C ausa palus, leni quam fallens egerit unda.
A t Genusum nunc sole niues, nunc imbre solutæ
P ræcipitant, neuter longo se gurgite lassat,
S ed minimum terræ uicino littore nouit.
H oc fortuna loco tantæ duo nomina famæ
C omposuit, miseriq; fuit spes irrita mundi
P osse duces parua campi statione direptos
A dmotum damnare nefas. nam cernere uultus,
E t uoces audire datur, multosq; per annos
D ilectus tibi Magne socer, post pignora tanta
S anguinis infausti sobolem, mortemq; nepotis

T e nisi niliacæ propius non uidit arena.
C æsaris attonitam miscenda ad prælia mentem
F erre moras scelerum partes iussere relictæ.
D uctor erat cunctis audax Antonius armis
I am tunc ciuili meditatus Leucada bello,
I llum sæpe minis Cæsar, precibusq; morantem
E uocat. ó mundi tantorum causa malorum,
Q uid superos, & fata tenes? sunt cætera cursu
A cta meo, summam rapti per prospera belli
T e poscit fortuna manum, num rupta uadosis
S yrtibus incerto Libye nos diuidit æstu?
N unquid inexperto tua credimus arma profundo?
I nq; nouos traheris casus? ignaue uenire
T e Cæsar, non ire iubet. prior ipse per hostes
P ercussi medias alieni iuris arenas.
T u mea castra times, pereuntia tempora fati
C onqueror, in uentos impendo uota, fretumq;.
N e retine dubium cupientes ire per æquor,
S i bene nota mihi est, ad Cæsaris arma iuuentus
N aufragio uenisse uolet, iam uoce doloris
V tendum est, non ex æquo diuisimus orbem,
E pirum, Cæsarq; tenet, totusq; Senatus,
A usoniam tu solus habes, his terq;, quaterq;
V ocibus excitum postquam cessare uidebat,
D um se deesse Deis, at non sibi numina credit,
S ponte per incertas audet tentare tenébras.
Q uod iussi timuere fretum, temeraria prono
E xpertus cessisse Deo, fluctusq; uerendos
C lassibus, exigua sperat superare carina.
S oluerat armorum fessas nox languida curas

P arua quies miseris, in quorum pectora somno
D at uires fortuna minor. iam castra silebant,
T ertia iam uigiles commouerat hora secundos,
C æsar sollicito per uasta silentia gressu
V ix famulis audenda parat, cunctis'q; relictis
S ola placet fortuna comes, tentoria postquam
E gressus uigilum, somno cedentia membra
T ransiluit, questus tacite quod fallere posset.
L ittora curua legis, primus'q; inuenit in undis
R upibus exesis hærentem fune catinam.
R ectorem, dominum'q; ratis secura tenebat
H aud procul inde domus non ullo robore fulta,
S ed sterili iunco, canna'q; intexta palustri,
E t latus inuersa nudum munita fasello.
H æc Cæsar bis, ter'q; manu quassantia tectum
L imina commouit, molli consurgit Amyclas,
Q uē dabat alga, toro, quis nam mea naufragus inqt
T ecta petit? aut quem nostræ fortuna coëgit
A uxilium sperare casæ? sic fatus ab alto
A ggere iam tepidæ sublato fune fauillæ
S cintillam tenuem commotos pauit in ignes,
S ecurus belli prædam ciuilibus armis
S cit non esse casam. o' uitæ tuta facultas
P auperis, angusti'q; lares, ó munera non dum
I ntellecta Deûm. quibus hoc contingere templis,
A ut potuit muris, nullo trepidare tumultu
C æsarea pulsante manu? tum poste recluso
D ux ait, expecta uotis maiora modestis,
S pes'q; tuas laxa iuuenis, si iussa secutus,
M e uehis Hesperiam, non ultra cuncta catinæ

D ebebis, manibusq́; inopem duxisse senectam.
N e cessa præbere Deo tua fata uolenti
A ngustos opibus subitis implere penates.
S ic fatur, quanquam plebeio tectus amictu,
I ndociles priuata loqui. tum pauper Amyclas
M ulta quidem prohibent nocturno credere ponto,
N am sol non rutilas deduxit in æquora nubes,
C oncordesq́; tulit radios, noton altera Phœbi,
A ltera pars boream deducta luce uocabat,
O rbe quoq; exhaustus medio, languensq́; recessit,
S pectantes oculos infirmo lumine passus,
L unaq́; non gracili surrexit lucida cornu,
A ut orbis medij puros exesa recessus,
N ec duxit recto tenuata cacumina cornu,
V entorumq́; nota rubuit, tum lurida pallens
O ra tulit uultu sub nubem tristis ituro,
S ed mihi nec motus nemorum, nec littoris ictus,
N ec placet incertus qui prouocat æquora delphin,
A ut siccum quod mergus amat, quodq́; ausa uolare
A rdea sublimis pennæ confisa natanti,
Q uodq́; caput spargens undis uelut occupet imbrē,
I nstabili gressu metitur littora cornix.
S ed si magnarum poscunt discrimina rerum,
H aud dubitem præbere manus, uel littora tangam
I ussa, uel hoc potius pelagus, flatusq́; negabunt.
H æc fatus, soluensq́; ratem dat carbasa uentis,
A d quorum motus non solum lapsa per altum
A ëra dispersos traxere cadentia sulcos
S ydera, sed summis & iam quæ fixa tenentur
A stra polis sunt uisa quati, niger inficit horror

T erga maris, longo per multa uolumina tractu
A estuat unda minax, flatusq; incerta futuri
T urbida testantur conceptos æquora uentos.
T unc rector trepidæ fatur ratis, aspice sæuum
Quãta paret pelagus, Zephyrus'ne intendat, an eurus
I ncertum est, puppim dubius ferit undiq; pontus,
N ubibus, & cœlo notus est, si murmura ponti
C onsulimus, uenient Cori in mare, gurgite tanto
N ec ratis hesperias tanget, nec naufragus oras.
D esperare uiam, & uetitos conuertere cursus
S ola salus, liceat uexata littora puppe
P rendere, ne longe nimium sit proxima tellus.
F isus cuncta sibi cessura pericula Cæsar,
S perne minas inquit pelagi, uentoq; furenti
T rade sinum, Italiam si cœlo authore recusas,
M e pete, sola tibi causa hæc est iusta timoris,
V ectorem non nosse tuum, quem numina nunquã
D estituunt, de quo male tunc fortuna meretur,
C um post uota uenit, medias perrumpe procellas
T utela secure mea. cœli iste, fretiq;
N on puppis nostræ labor est, hanc Cæsare pressam
A` fluctu defendet onus, nec longa furori
V entorum sæuo dabitur mora, proderit undis
I sta ratis, nec flecte manus, fuge proxima uelis
L ittora tunc calabro portu te crede potitum,
C um iam non poterit puppi, nostræq; saluti
A ltera terra dari, quid tanta strage paretur
I gnoras, quærit pelagi, cœliq; tumultu
Quid præstet fortuna mihi. non plura locuto
A uulsit laceros percussa puppe rudentes

Turbo rapax, fragilemq; super uolitantia malum
Vela tulit. sonuit uictis compagibus alnus.
Inde ruunt toto concita pericula mundo.
Primus ab oceano caput exeris atlanteo
Core mouens æstus, iam te tollente furebat
Pontus, & in scopulos totas erexerat undas.
Occurrit gelidus boreas, pelagusq; retundit,
Et dubium pendet uento cui pareat æquor,
Sed scythici uicit rabies aquilonis, & undas
Torsit, & abstrusas penitus uada fecit arenas,
Nec perfert pontum boreas ad saxa, suumq;
In fluctus cori frangit mare, motaq; possunt
Aequora subductis etiam concurrere uentis,
Non euri cessasse minas, non imbribus atrum
Aeolij iacuisse notum sub carcere saxi
Crediderim cunctos solita de parte ruentes
Defendisse suas uiolento turbine terras,
Sic pelagus mansisse loco, nam parua procellis
Aequora rapta ferunt, ægæas transit in undas
Tyrrhenum, sonat ionio uagus Adria ponto.
Ah quoties frustra pulsatos æquore montes
Obruit illa dies, quàm celsa cacumina pessum
Tellus uicta dedit, non ullo littore surgunt
Tam ualidi fluctus, alioq; ex orbe uoluti
A' magno uenêre mari, mundumq; coërcens
Monstriferos agit unda sinus. sic rector olympi
Cuspide fraterna lassatum in sæcula fulmen
Adiuuit, regnoq; accessit terra secundo,
Cum mare conuoluit gentes, cum littora Tethys
Noluit ulla pati cœlo contenta teneri.

Tunc quoq; tanta maris moles creuisset in astra,
Ni superum rector pressisset nubibus undas.
Non cœli nox illa fuit, latet obsitus aër
Infernæ pallore domus, nimbisq́; grauatus
Deprimitur, fluctusq́; in nubibus accipit imbrem,
Lux etiam metuenda perit, nec fulgura currunt
Clara, sed obscurum nimbosus dissilit aër.
Tunc superum conuexa tremunt, atq; arduus axis
Insonuit, motaq́; poli compage laborant.
Extimuit natura chaos, rupisse uidentur
Concordes elementa moras, rursusq́; redire
Nox manes mistura Deis, spes una salutis
Quod tanta mundi non dum periere ruina.
Quantum Leucadio placidus de uertice pontus
Despicitur, tantum nautæ uidere trementes
Fluctibus è summis præceps mare, cumq́; tumentes
Rursus hiant undæ, uix eminet æquore malus,
Nubila tanguntur uelis, & terra carina,
Nam pelagus, qua parte sedet, non cælat arenam
Exhaustũ in cumulos, omnisq́; in fluctibus unda est.
Artis opem uicere metus, nescitq́; magister
Quam frangat, cui cedat aquæ, discordia ponti
Succurrit miseris, fluctusq́; euertere puppim
Non ualet in fluctus, uictum latus unda repellens
Erigit, atq; omni surgit ratis ardua uento.
Non humilem Sasona uadis, non littora curuæ
Thessaliæ saxosa pauent, oræq; malignos
Ambraciæ portus, scopulosa Ceraunia nautæ
Summa timent. credit iam digna pericula Cæsar
Fatis esse suis, tantusńe euertere dixit

Me superis labor est? parua quem puppe sedentem
Tam magno petiere mari? si gloria leti
Est pelago donata mei, bellis'q; negamur,
Intrepidus quancunq; datis mihi numina mortem
Accipiam, licet ingentes abruperit actus
Festinata dies fatis, sat magna peregi.
Arctoas domui gentes, inimica subegi
Arma metu, uidit Magnum mihi Roma secundum.
Iussa plebe tuli fasces per bella negatos,
Nulla meis aberit titulis romana potestas,
Nesciet hoc quisquam, nisi tu, quæ sola meorum
Conscia uotorum es, me quamuis plenus honorum
Et dictator eam stygias, & consul ad umbras,
Priuatum fortuna mori. mihi funere nullo
Est opus. o' superi lacerum retinete cadauer
Fluctibus in medijs, desint mihi busta, rogusq;
Dum metuar semper, terra'q; expecter ab omni,
Hæc fatum decimus dictu mirabile fluctus
Inualida cum puppe leuat, nec rursus ab alto
Aggere deiecit pelagi, sed pertulit unda,
Scruposis'q; angusta uacant ubi littora saxis
Imposuit terræ, pariter tot regna, tot urbes,
Fortunam'q; suam tacta tellure recepit.
Sed non tam remeans Cæsar iam luce propinqua,
Quàm tacita sua castra fuga, comites'q; fefellit.
Circunfusa duci fleuit, gemitus'q; suorum,
Et non ingratis incessit turba querelis,
Quò te dure tulit uirtus temeraria Cæsar?
Aut quæ nos uiles animas in fata relinquens
Inuitis spargenda dabas tua membra procellis?

C um tot in hac anima populorum uita, salusq;
P endeat, & tantus caput hoc sibi fecerit orbis,
S æuitia est uoluisse mori, nullus ne tuorum
E meruit comitum fatis non posse superstes
E sse tuis? cum te raperet mare, corpora segnis
N ostra sopor tenuit. pudet heu, tibi causa petendæ
H æc fuit hesperiæ, uisum est committere quenquam
T am sæuo crudele mari. sors ultima rerum
I n dubios casus, & prona pericula mortis
P ræcipitare solet, mundi iam summa tenentem
P ermisisse mari, tantum quid numina lassas?
S ufficit ad fatum belli fauor iste, laborq;
F ortunæ, quod te nostris impegit arenis.
H i ne usus placuere Deûm, non rector ut orbis
N ec dominus rerum, sed felix naufragus esses?
T alia iactantes discussa nocte, serenus
O ppressit cum sole dies, fessum'q; tumentes
C omposuit pelagus uentis patientibus undas.
N ec non hesperij lassatum fluctibus æquor
V t uidere duces, purum'q; insurgere cœlo
F racturum pelagus borean, soluêre carinas,
Q uas uentus, doctæq; pari moderamine dextræ
P ermistas habuere diu, latum'q; per æquor
V t terrestre coit consertis puppibus agmen,
S ed nox sæua modum uenti, ueli'q; tenorem
E ripuit nautis, excussit'q; ordine puppes.
S trymona sic gelidum bruma pellente relinquunt
P oturæ te Nile grues, primu'q; uolatu
E ffingunt uarias casu monstrante figuras,
M ox ubi percussit tensas notus altior alas,

Confusos

C onfusos temere immistæ glomerantur in orbes,
E t turbata perit dispersis littera pennis.
C um primum redeunte die uiolentior aër
P uppibus incubuit Phœbeo concitus ortu,
P rætereunt frustra tentati littora Lissi,
N ympheumq́; tenent, nudas aquilonibus undas
S uccedens Boreæ iam portum fecerat auster.
V ndiq; collatis in robur Cæsaris armis
S umma uidens duri Magnus discrimina martis
I am castris instare suis, seponere tutum
C oniugij decreuit onus, Lesboq́; remota
T e procul à sæui strepitu Cornelia belli
O cculere. heu quantum mentes dominatur in æquas
I usta Venus, dubiū, trepidumq́; ad prælia Magne
T e quoq; fecit amor, quod nolles stare sub ictu
F ortunæ, quo mundus erat, romanaq́; fata,
C oniux sola fuit. mentem iam uerba paratam
D estituunt, blandæq́; iuuat uentura trahentem
I ndulgere moræ, tempus subducere fatis.
N octe sub extrema pulso torpore quietis
D um fouet amplexu grauidum Cornelia curis
P ectus, & auersi petit oscula blanda mariti
H umentes mirata genas, percussaq́; cæco
V ulnere, non audet flentem deprendere Magnum.
I lle gemens non nunc uita mihi dulcior inquit,
C um tædet uitæ, læto sed tempore, coniux,
V enit mœsta dies, & quam, nimiumq́;, parumq;
D istulimus. iam totus adest in prælia Cæsar,
C edendum est bellis, quorum tibi tuta latebra
L esbos erit, desiste preces tentare, negaui

I am mihi, non longos à me patiere recessus.
P raecipites aderunt casus, properante ruina
S umma cadunt, satis est audisse pericula Magni,
M e'q; tuus decepit amor, ciuilia bella
S i spectare potes, nam me iam marte parato
S ecuros cepisse pudet cum coniuge somnos,
E 'q; tuo miserum quatiunt cum classica mundum
S urrexisse sinu, uereor ciuilibus armis
P ompeium nullo tristem committere damno.
T utior interea populis, & tutior omni
R ege late, positam'q; procul fortuna mariti
N on tota te mole premat, si numina nostras
I mpulerint acies, maneat pars optima Magni,
S it'q; mihi, si fata premant, uictor'q; cruentus,
Q uò fugisse uelim uix tantum infirma dolorem
C epit, & attonito cesserunt pectore sensus.
T andem ut uox moestas potuit proferre querelas,
N il mihi de fatis thalami, superis'q; relictum est
M agne queri, nostros non rumpit funus amores,
N ec diri fax summa rogi, sed sorte frequenti,
P lebeia'q; nimis careo dimissa marito.
H ostis ad aduentum rumpamus foedera tedae,
P lacemus socerum, sic est tibi cognita Magne
N ostra fides? credis'ne aliquid mihi tutius esse,
Q uàm tibi? non'ne olim casu pendemus ab uno?
F ulminibus me saeue iubes, tantae'q; ruinae
A bsentem praestare caput? secura uidetur
S ors tibi, cum facias etiam nunc uota perisse,
V t nolim seruire malis, sed morte parata
T e sequar ad manes, feriat dum moesta remotas

F ama procul terras, uiuam tibi nempe superstes.
A dde quod assuescis fatis, tantumq; dolorem
C rudelis me ferre doces, ignosce fatenti
P osse pati timeo, quod si sunt uota, deisq;
A udior, euentus rerum sciet ultima coniux.
S ollicitam rupes iam te uictore tenebunt,
E t puppim, quae fata ferat tam laeta, timebo,
N ec soluent audita metus mihi prospera belli,
C um uacuis proiecta locis à Caesare possim
V el fugiente capi. notescent littora clari
N ominis exilio, positaq; ibi coniuge Magni
Q uis mitylenaeas poterit nescire latébras?
H oc precor extremum, si nil tibi uicta relinquent
T utius arma fugae, cum te commiseris undis,
Q uolibet infaustam potius deflecte carinam,
L ittoribus quaerere meis. sic fata relictis
E xiluit stratis amens tormentaq; nulla
V ult differre mora, non moesti pectora Magnì
S ustinet amplexu dulci, non colla tenere,
E xtremusq; perit tam longi fructus amoris,
P raecipitantq; suos luctus, neuterq; recedens
S ustinuit dixisse uale, uitamq; per omnem
N ulla fuit tam moesta dies, nam caetera damna
D urata iam mente malis, firmaq; tulerunt.
L abitur infelix, manibusq; excepta suorum
F ertur ad aequoreas, ac se prosternit, arenas,
L ittoraq; ipsa tenet, tandemq; illata carinae est.
N on sic infelix patriam, portusq; reliquit
H esperios, saeui premerent cum Caesaris arma,
F ida comes Magni uadit duce sola relicto,

P ompeiumq́; fugit. quæ nox sibi proxima uenit
I nsomnis uiduo tum primum frigida lecto,
A tq; insueta quies uni, nudumq́; marito
N on hærente latus, somno quàm sæpe grauata
D eceptis uacuum manibus complexa cubile est,
A tq; oblita fugæ quæsiuit nocte maritum.
N am quamuis flamma tectas urgente medullas,
N on iuuat in toto corpus iactare cubili,
S eruatur pars illa tori, caruisse timebat
P ompeio, sed non superi tam læta parabant.
I nstabat, miseræ Magnum quæ redderet, hora.

M. ANNEI LVCANI CIVILIS BELLI LIBER SEXTVS.

P Ostquam castra duces pugnæ iam mente propinqui
Imposuere iugis, admotaq́; comminus arma,
Parq́; suum uidere Dei, capere omnia Cæsar
M œnia graiorum spernit, matremq́; secundum
I am nisi de genero fatis debere recusat.
F unestam mundo uotis petit omnibus horam,
I n casum quæ cuncta ferat, placet alea fati
A lterutrum mersura caput, ter collibus omnes
E xplicuit turmas, & signa minantia pugnam,
T estatus nunquam latiæ se deesse ruinæ.
V t uidet ad nullos exciri posse tumultus
I n pugnam generum, sed clauso fidere uallo,

Signa mouet, tectusq; uia dumosa per arua
Dyrrhachij præceps rapiendas tendit ad arces.
Hoc iter æquoreo præcepit limite Magnus,
Quemq; uocat collem Taulantius incola Petram,
Insedit castris, epireaq; mœnia seruat
Defendens tutam uel solis turribus urbem.
Non opus hanc ueterum, nec moles structa tuetur,
Humanusq; labor facilis, licet ardua tollat,
Cedere uel bellis, uel cuncta mouentibus annis,
Sed munimen habet nullo quassabile ferro,
Naturam, sedemq; loci. nam clausa profundo
Vndiq; præcipiti, scopulisq; uomentibus æquor
Exiguo debet, quod non est insula, colli.
Terribiles ratibus sustentant mœnia cautes,
Ioniumq; furens rabido cum tollitur austro
Templa, domosq; quatit, spumatq; in culmina pôtus.
Hic auidam belli rapuit spes improba mentem
Cæsaris, ut uastis diffusum collibus hostem
Cingeret ignarum ducto procul aggere ualli.
Metitur terras oculis, nec cespite tantum
Contentus fragili, subitos attollere muros,
Ingentes cautes, auulsaq; saxa metallis,
Graiorumq; domos, direptaq; mœnia transfert.
Extruitur, quod non aries impellere sæuus,
Quod non ulla queat uiolenti machina belli.
Franguntur montes, planumq; per ardua Cæsar
Ducit opus, pandit fossas, turritaq; summis
Disponit castella iugis, magnoq; recursu
Amplexus fines, saltus, nemorosaq; Tesqua,
Et syluas, uastaq; feras indagine claudit.

N on desunt campi, non desunt pabula Magno,
C astraq; cæsareo circundatus aggere mutat.
F lumina tot cursus illic exorta fatigant,
I llic mersa suos, operumq; ut summa reuisat,
D efessus Cæsar medijs intermanet agris.
N unc uetus iliacos attollat fabula muros,
A dscribatq; deis. fragili circundata testa
M œnia mirentur refugi Babylonia Parthi.
E n quantum Tigris, quantum celer ambit Orontes,
A ßyrijs quantum populis telluris eoæ
S ufficit in regnum, subitum, belliq; tumultu
R aptum clausit opus, tanti periere labores,
T ot potuere manus adiungere Seston Abydo,
I ngestoq; solo phryxeum elidere pontum,
A ut Pelopis latis Ephyren abrumpere regnis,
E t ratibus longæ flexus donare Malææ,
A ut aliquem mundi quamuis natura negasset
I n melius mutare locum. coit area belli,
H ic alitur sanguis terras fluxurus in omneis.
H ic & thessalicæ clades, libycæq; tenentur,
A estuat angusta rabies ciuilis arena.
P rima quidem surgens operum structura fefellit
P ompeium ueluti mediæ, qui tutus in aruis
S icaniæ rapidum nescit latrare Pelorum,
A ut uaga cum Tethys, rutupinaq; littora feruent
V nda caledonios fallit turbata Britanos.
V t primum terras septas uidet aggere uasto,
I pse quoq; à tuta deducens agmina petra
D iuersis spargit tumulis, ut Cæsaris arma
L axet, & effuso claudentem milite tendat,

At tantum septi uallo sibi uendicat agri,
Parua mycenææ quantum sacrata Dianæ
Distat ab excelsa nemoralis Aritia Roma,
Quoq; modo Romæ prælapsus mœnia Tybris
In mare descendit, si nusquam torqueat amnem.
Classica nulla sonant, iniussaq; tela uagantur,
Et fit sæpe nefas iaculum tentante lacerto.
Maior cura ducis miscendis abstrahit armis
Pompeium exhaustæ præbenda ad pabula terræ,
Quæ currens obtriuit eques, gradibusq; citatis
Vngula frondentem discussit cornea campum.
Belliger attonsis sonipes defessus in aruis,
Aduectos cum plena ferant præsepia culmos,
Ore nouas poscens moribundus labitur herbas,
Et tremulo medios abrumpit poplite gyros.
Corpora tum soluit tabes, & digerit artus,
Traxit iners cœlum fluuidæ contagia pestis
Obscuram in nubem, tali spiramine Nessus
Emittit stygium nebulosis aëra saxis,
Antraq; letiferi rabiem Typhonis anhelant.
Inde labant populi, cœloq; paratior unda
Omne pati uirus durauit uiscera cœno.
Iam riget atra cutis, distentaq; lumina rumpit,
Igneaq; in uultus, & sacro feruida morbo
Pestis abit, fessumq; caput se ferre recusat.
Iam magis, atq; magis præceps agit omnia fatum,
Nec medij dirimunt morbi, uitamq; necemq;,
Sed langor cum morte uenit, turbaq; cadentum
Aucta lues, dum mista iacent incondita uiuis
Corpora, nam miseros ultra tentoria ciues

S pargere funus erat, tamen hos minuere labores
A' tergo pelagus, pulsus'q; aquilonibus aër,
L ittora'q;, & plenæ peregrina messe carinæ.
A t liber terræ spatiosis collibus hostis
A ëre non pigro, nec inertibus angitur undis,
S ed patitur sæuam ueluti circundatus arcta
O bsidione famem, non dum surgentibus altam
I n segetem culmis, cernit miserabile uulgus
I n pecudum cecidisse cibos, & carpere dumos,
E t morsu spoliare nemus, letum'q; minantes
V ellere ab ignotis dubias radicibus herbas,
Quæ mollire queunt flamma, quæ frangere morsu,
Quæ'q; per abrasas utero dimittere fauces,
P lurima'q; humanis antehac incognita mensis
D iripiens miles, saturum tamen obsidet hostem.
V t primum libuit ruptis euadere claustris
P ompeio, cunctas'q; sibi permittere terras,
N on obscura petit latebrosæ tempora noctis,
E t raptum furto soceri cessantibus armis
D edignatur iter, latis exire ruinis
Quærit, & impulso turres confringere uallo,
P er'q; omnes gladios, et qua uia cæde paranda est.
O pportuna tamen ualli pars uisa propinqui,
Quam Minuci castella uocant, & confraga densis
A rboribus dumeta tegunt, huc puluere nullo
P roditus agmen agit, subitus'q; ad mœnia uenit.
T ot simul è campis latiæ fulsere uolucres,
T ot cecinere tubæ, nequid uictoria ferro
D eberet, pauor attonitos confecerat hostes,
Quod solum ualuit uirtus, iacuere perempti,

D ebuerant quo stare loco qui uulnera ferrent,
I am deerant, nimbus'q; ferens tot tela peribat,
T um piceos uoluunt immissæ lampadis ignes,
T um quassæ nutant turres, lapsum'q; minantur.
R oboris impacti crebros gemit agger ad ictus.
I am Pompeianæ celsi super ardua ualli
E xierant Aquilæ, iam mundi iura patebant.
Quem non mille simul turmis, nec Cæsare toto
A uferret fortuna locum, uictoribus unus
E ripuit, uetuit'q; capi, se'q; arma tenente,
A c non dum strato Magnum uicisse negauit.
S cæua uiro nomen, castrorum in plebe merebat
A nte feras Rhodani gentes. ibi sanguine multo
P romotus latiam longo gerit ordine uitem.
P ronus ad omne nefas, & qui nesciret in armis,
Quàm magnum uirtus crimen ciuilibus esset.
H ic ubi quærentes socios iam marte relicto
T uta fugæ cernit, quò uos pauor inquit abegit
I mpius, & cunctis ignotus Cæsaris armis
O famuli turpes, seruum pecus, absq; cruore
T erga datis morti? cumulo uos deesse uirorum
N on pudet? & bustis, inter'q; cadauera quæri?
N on ira saltem iuuenes pietate remota
S tabitis? è cunctis, per quos erumperet hostis,
N os sumus electi. non paruo sanguine Magni
I sta dies ierit. peterem felicior umbras
C æsaris in uultu. testem hunc fortuna negauit,
P ompeio laudante cadam, confringite tela
P ectoris incursu, iugulis'q; retundite ferrum.
I am longinqua petit puluis, sonitus'q; ruinæ.
S ecuras'q; fragor concussit Cæsaris aures.

Vicimus o' socij, ueniet qui uendicet arces,
Dum morimur. mouit tantum uox illa furorem,
Quantum non primo succendunt classica cantu,
Mirantesq́; uirum, atq; auidi spectare, sequuntur
Scaturi iuuenes, numero deprensa, locoq;
An plus quàm mortem uirtus daret, ille ruenti
Aggere consistit, primumq́; cadauera plenis
Turribus euoluit, subeuntesq́; obruit hostes
Corporibus, totæq́; uiro dant tela ruinæ,
Roboraq́;, & moles hosti, seq́; ipse minatur.
Nunc sude, nunc duro contraria pectora conto
Detrudit muris, & ualli summa tenentes
Amputat ense manus, caput obterit, ossaq́; saxo,
Ac male defensum fragili compage cerebrum
Dissipat, alterius flamma, crinesq́;, genasq;
Succendit, strident oculis ardentibus ignes.
Vt primum cumulo crescente cadauera murum
Aequauere solo, non segnior extulit illum
Saltus, & in medias iecit super arma cateruas,
Quàm per summa rapit celerem uenabula pardũ.
Tunc densos inter cuneos compressus, & omne
Vallatus bello uincit, quem respicit, hostem.
Iamq́; hebes, & crasso non asper sanguine mucro,
Percussum Scæuæ frangit, non uulnerat hostem,
Perdidit ensis opus, frangit sine uulnere membra.
Illum tota premit moles, illum omnia tela,
Nulla fuit non certa manus, non lancea felix,
Parq́; nouum fortuna uidet concurrere bellum,
Atq; uirum, fortis crebris sonat ictibus umbo,
Et galeæ fragmenta cauæ compressa perurunt

T empora, nec quicquam nudis uitalibus obstat
I am præter stantes in summis ossibus hastas.
Quid nunc uesani iaculis, leuibusq; sagittis
P erditis hæsuros nunquam uitalibus ictus?
H unc aut tortilibus uibrata phalarica neruis
O bruat, aut uasti muralia pondera saxi,
H unc aries ferro, balistaq; limine portæ
S ummoueat, stat non fragilis pro Cæsare murus,
P ompeiumq; tenet. iam pectore non tegit armis.
A c ueritus credi clypeo, læuaq; uacasse,
A ut culpa uixisse sua, tot uulnera belli
S olus obit, densamq; ferens in pectore syluam
I am gradibus fessis in quem cadat, eligit hostem.
P ar pelagi monstris, libycæ sic bellua terræ,
S ic libycus densis elephas oppressus ab armis
O mne repercussum squalenti missile tergo
F rangit, & hærentes mota cute discutit hastas.
V iscera tuta latent penitus, citraq; cruorem
C onfixæ stant tela feræ, tot facta sagittis,
T ot iaculis, unam non explent uulnera mortem.
D ictæa procul ecce manu Gortynis arundo
T enditur in Scæuam, quæ uoto certior omni,
I n caput, atq; oculi læuum descendit in orbem.
I lle moras ferri neruorum, & uincula rumpit,
A ffixam uellens oculo pendente sagittam
I ntrepidus, telumq; suo cum lumine calcat.
P annonis haud aliter post ictum sæuior ursa,
C um iaculum parua libys amentauit habena,
S e rotat in uulnus, telumq; irata receptum
I mpetit, & secum fugientem circuit hastam.

Perdiderat uultum rabies, stetit imbre cruento
Informis facies, lætus fragor æthera pulsat
Victorum, maiora uiris è sanguine paruo
Gaudia non faceret conspectum in Cæsare uulnus.
Ille tegens alta suppressum mente dolorem
Mitis, & à uultu penitus uirtute remota,
Parcite ait ciues, procul hinc auertite ferrum,
Collatura meæ nil sunt iam uulnera morti,
Non eget ingestis, sed uulsis pectore telis,
Tollite, & in Magni uiuentem ponite castris,
Hoc uestro præstate duci, sit Scæua relicti
Cæsaris exemplum potius, quàm mortis honestæ.
Credidit infelix simulatis uocibus Aulus,
Nec uidit recto gladium mucrone tenentem,
Membráq; captiui pariter laturus, & arma,
Fulmineum medijs excepit faucibus ensem.
Incaluit uirtus, atq; una cæde refectus
Soluat ait pœnas Scæuam quicunq; subactum
Sperauit, pacem gladio si quærit ab isto,
Magnus adorato submittat Cæsare signa.
An similem uestri, segnemq; ad fata putastis?
Pompei uobis minor est, causæq; senatus,
Quàm mihi mortis amor. simul hæc effatus, et altus
Cæsareas puluis testatur adesse cohortes.
Dedecus hic belli Magno, crimenq; remisit,
Ne solum totæ fugerent te Scæua cateruæ,
Subducto qui marte ruis. nam sanguine fuso
Vires pugna dabat, labentem turba suorum
Excipit, atq; humeris defectum imponere gaudet,
Ac ueluti inclusum perfosso in pectore numen,

Et uiuam magnæ speciem uirtutis adorant,
Telaq́; confixis certant euellere membris,
Exornantq́; Deos, ac nudum pectore Martem
Armis Scæua tuis felix hoc nomine famæ,
Si tibi durus Iber, aut si tibi terga dedisset
Cantaber exiguis, aut longis teutonus armis.
Non tu bellorum spolijs ornare tonantis
Templa potes, non tu lætis ululare triumphis,
Infelix quanta dominum uirtute parasti.
Nec magis hac Magnus castrorum parte repulsus
Intra claustra piger dilato marte quieuit,
Quàm mare lassatur cum se tollentibus euris
Frangentem fluctus scopulum ferit, aut latus alti
Montis adest, seramq́; sibi parat unda ruinam.
Hinc uicina petens placido castella profundo
Incursu gemini martis rapit, armaq́; late
Spargit, & effuso laxat tentoria campo,
Mutandæq́; iuuat permissa licentia terræ.
Sic pleno Padus ore tumens super aggere tutas
Excurrit ripas, & totos concutit agros,
Succubuit siqua tellus, cumulumq́; furentem
Undarum non passa ruit, tum flumine toto
Transit, & ignotos aperit sibi gurgite campos,
Illos terra fugit dominos, his rura colonis
Accedunt donante Pado. uix prælia Cæsar
Senserat, elatus specula quæ prodidit ignis,
Inuenit impulsos presso iam puluere muros,
Frigidaq́; ut ueteris deprendit signa ruinæ,
Accendit pax ipsa loci, mouitq́; furorem
Pompeiana quies, & uicto Cæsare somnus,

I re uel in clades properat, dum gaudia turbet.
T orquato ruit inde minax, qui Cæsaris arma
S egnius, aut uidit, quàm malo nauta tremente
O mnia circææ subducit uela procellæ,
A gminaq́; interius muro breuiore recepit,
D ensius ut parua disponeret arma corona.
T ransierat primi Cæsar munimina ualli,
C um super è totis emisit collibus agmen,
E ffuditq́; acies obseptum Magnus in hostem.
N on sic ætnæis habitans in uallibus horret
E ncelado spirante notum cum tota cauernas
E gerit, & torrens in campos defluit ætna,
C æsaris ut miles glomerato puluere uictus
A nte aciem, cæci trepidus sub nube timoris
H ostibus occurrit fugiens, inq́; ipsa pauendo
F ata ruit, totus mitti ciuilibus armis
V sq; uel in pacem potuit cruor, ipse furentes
D ux tenuit gladios. felix, ac libera legum
R oma fores, iurisq́; tui, uicisset in illo
S i tibi Sylla loco, dolet heu, semperq́; dolebit,
Q uod scelerum Cæsar prodest tibi summa tuorum
C um genero pugnasse pio. prò tristia fata,
N on Vticæ libyæ clades, Hispania Mundæ
F lesset, & infando pollutus sanguine Nilus
N obilius phario gestasset rege cadauer,
N ec Iuba marmaricas nudus pressisset arenas,
P œnorumq́; umbras placasset sanguine fuso
S cipio, nec sancto caruisset uita Catone.
V ltimus esse dies potuit tibi Roma malorum,
E xire è medijs potuit pharsalia fatis.

Deserit aduerso possessam numine sedem
Cæsar, & emathias lacero petit agmine terras.
Arma secuturum soceri quacunq; fugasset
Tentauere suo comites diuertere Magnum
Hortatu patrias sedes, atq; hoste carentem
Ausoniam peteret. nunquam me Cæsaris inquit
Exemplo reddam patriæ, nunquam'q; uidebit
Me nisi dimisso redeuntem milite Roma.
Hesperiam potui motu surgente tenere,
Si uellem patrijs aciem committere templis,
Ac medio pugnare foro. dum bella relegem,
Extremum scythiæ transcendam frigoris orbem,
Ardentes'q; plagas, uictor tibi Roma quietem
Eripiam? qui ne premerent te prælia, fugi.
Ac potius nequid bello patiaris in isto,
Te Cæsar putet esse suam. sic fatus in ortus
Phœbeos conuertit iter, terræ'q; secutus
Deuia, qua uastos aperit Candauia saltus
Contigit Emathiam, bello quam fata parabant.
Thessaliam qua parte diem brumalibus horis
Attollit Titan rupes ossæa coercet,
Cum per summa poli Phœbum trahit altior æstas,
Pelion opponit radijs nascentibus umbras,
At medios ignes cœli rabidi'q; leonis
Solstitiale caput nemorosus submouet Othrys.
Excipit aduersos Zephyros, & iapiga pindus,
Et maturato præcidit uespere lucem,
Nec metuens imi borean habitator olympi
Lucentem totis ignorat noctibus arcton,
Hos inter montes, media qui ualle premuntur,

Perpetuis quondam latuere paludibus agri,
Flumina dum campi retinent, nec peruia tempe
Dant aditus pelago, stagnumq́; implentibus unum
Crescere cursus erat, postquam discessit Olympo
Herculea grauis Ossa manu, subitæq́; ruinam
Sensit aquæ Nereus, melius mansura sub undis
Emathis æquorei regnum Pharsalos Achillis
Eminet, & prima rhetëia littora pinu,
Quæ tetigit Phylace, Teleosq́;, & Dorion ira
Flebile pieridum, Trachin, pretioq́; nefandæ
Lampados herculeis fortis Melibœa pharetris,
Atq; olim Larissa potens, Vbi nobile quondam
Nunc super Argos arant, ueteres ubi fabula Thebas
Monstrat echionias, ubi quondam Pentheos exul,
Colla, caputq; ferens supremo tradidit igni
Questa quod hoc solum nato rapuisset Agaue.
Ergo abrupta palus multos discessit in amnes,
Purus in occasus parui sed gurgitis Aeas
Ionio fluit inde mari, nec fortior undis
Labitur auectæ pater Isidis, & tuus Oeneu
Penè gener crassis oblimat echinadas undis,
Et Meleagream maculatus sanguine Nessi
Euenos Chalydona secat, ferit amne citato
Maliacas Sperchios aquas, & flumne puro
Irrigat Amphrisos famulantis pascua Phœbi,
Quiq́; nec humentes nebulas, nec rore madentem
Aëra, nec tenues uentos suspirat Anauros,
Et quisquis pelago per se non cognitus amnis
Peneo donauit aquas, & gurgite rapto
Apidanos, nunquamq́; celer, nisi mistus Enipheus.

Accipit Asôpos cursus, Penis'q;, Melasq;.
Solus in alterius nomen cum uenerit undæ,
Defendit Titaresus aquas, lapsus'q; superne
Gurgite Penei pro siccis utitur aruis.
Hunc fama est stygijs manare paludibus amnem,
Et capitis memorem, fluuij contagia uilis
Nolle pati, superum'q; sibi seruare timorem.
Vt primum emissis patuerunt amnibus arua,
Pinguis bœbicio discessit uomere sulcus,
Mox lelegum dextra pressum descendit aratrum.
Aeolidæ, Dolopes'q; solum fregere coloni,
Et magnêtes equis minuæ gens cognita remis,
Illic semiferos ixionidas centauros,
Fœta peletronijs nubes effudit in antris.
Aspera te Pholoës frangentem Monyche saxa,
Te'q; sub ætnæo torquentem uertice uulsas
Rœte ferox, quas uix boreas inuerteret, ornos,
Hospes, & Alcidæ magni Phole, te'q; per amnem
Improbe lernæas uector passure sagittas,
Te'q; senex Chiron, gelido qui sydere fulgens,
Impetis hæmonio maiorem Scorpion arcu.
Hac tellure feri micuerunt semina Martis.
Primus ab æquorea percussis cuspide saxis
Thessalicus sonipes bellis feralibus omen
Exiluit, primus chalybem, frenos'q; momordit,
Spumauit'q; nouis Lapithæ domitoris habenis.
Prima fretum scindens pagasæo littore pinus,
Terrenum ignotas hominem proiecit in undas.
Primus Thessalicæ rector telluris Ionos
In formam calidæ percussit pondera massæ.

F udit, & argentum flammis, aurumq; moneta
F regit, & immensis coxit fornacibus æra.
I llic quod populos scelerata impegit in arma
D iuitias numerare datum est. hinc maxima serpens
D escendit Python, cyrrhæaq; fluxit in antra,
V nde & thessalicæ ueniunt ad pythia laurus.
I mpius hinc prolem superis immisit Aloëus,
I nseruit celsis prope se cum Pelion astris,
S yderibusq; uias incumbens abstulit Ossa.
H ac ubi damnata fatis tellure locarunt
C astra duces, cunctos belli præsaga futuri
M ens agitat, summiq; grauem discriminis horam
A duentare palàm est. propius iam fata moueri
D egeneres trepidant animi, peioraq; uersant,
A d dubios pauci præsumpto robore casus,
S pemq;, metumq; ferunt. turbæ sed mistus inerti
S extus erat, magno proles indigna parente,
Qui mox scyllæis exul crassatus in undis,
P olluit æquoreos siculus pirata triumphos,
Qui stimulante metu fati prænoscere cursus,
I mpatiensq; moræ, uenturisq; omnibus æger,
N on tripodas Deli, non pythia consulit antra,
N ec quæsisse libet primis quid frugibus altrix
O re Iouis Dodona sonet, quis noscere fibra
F ata queat, quis prodat aues, quis fulgura cœli
S eruet, & aßyria scrutetur sydera cura,
A ut siquid tacitum, sed fas erat, ille supernis
D etestanda deis sæuorum arcana magorum
N ouerat, & tristes sacris feralibus aras,
V mbrarum, Ditisq; fidem, miseroq; liquebat

S cire parum superos, uanum, sæuumq; furorem
A diuuat ipse locus, uicinaq; mœnia castris
H æmonidum, ficti quas nulla licentia monstri
T ransierat, quarum, quicquid non creditur, ars est.
T hessala quin etiam tellus, herbasq; nocentes
R upibus ingenuit, sensuraq; saxa canentes
A rcanum ferale magos. ibi plurima surgunt
V im factura Deis, & terris hospita Colchis
L egit in hæmonijs, quas non aduexerat, herbas.
I mpia tot populis, tot surdas gentibus aures
C œlicolum, diræ conuertunt carmina gentis.
V na per ætherios exit uox illa recessus,
V erbaq; ad inuitum perfert cogentia numen,
Q uod non cura poli, cœliq; uolubilis unquam
A uocat, infandum tetigit cum sydera murmur.
T unc Babylon persêa licet, secretaq; Memphis
O mne uetustorum soluat penetrale magorum,
A bducat superos alienis Thessalis aris.
C armine Thessalidum dura in præcordia fluxit
N on fatis adductus amor, flammisq; seueri
I lliciti arsere senes, nec noxia tantum
P ocula proficiunt, aut cum turgentia succo
F rontis amaturæ subducunt pignora fœtæ,
M ens hausti nulla sanie polluta ueneni
E xcantata perit, quos non concordia misti
A lligat ulla tori, blandæq; potentia formæ,
T raxerunt torti magica uertigine fili.
C essauere uices rerum, dilataq; longa
H æsit nocte dies, legi non paruit æther,
T orpuit, & præceps audito carmine mundus,

A xibus, & rapidis impulsos Iuppiter urgens
M iratur non ire polos. nunc omnia complent
I mbribus, & calido producunt nubila Phœbo,
E t tonat ignaro cœlum Ioue, uocibus hisdem
H umentes late nebulas, nimbosq́; solutis
E xcussere comis, uentis cessantibus æquor
I ntumuit, rursus uetitum sentire procellas
C onticuit turbante noto, puppimq́; ferentes
I n uentum tumuere sinus, de rupe pependit
A bscissa fixus torrens, amnisq́; cucurrit
N on qua pronus erat, Nilum non extulit æstas,
M æander direxit aquas, Rhodanumq́; morantem
P ræcipitauit Arar, submisso uertice montes
E xplicuere iugum, nubes suspexit Olympus,
S olibus & nullis, scythicæ cum bruma rigeret,
D imaduere niues, impulsam sydere Tethyn
R eppulit hæmonidum defenso littore carmen.
T erra quoq; immoti concussit ponderis axem,
E t medium uergens titubauit nisus in orbem,
T antæ molis onus percussum uoce recessit,
P rospectumq́; dedit circumlabentis Olympi.
O mne potens animal leti, genitumq́; nocere,
E t pauet hæmonias, & mortibus instruit artes,
H as auidæ Tigres, & nobilis ira Leonum
O re fouent blando, gelidos his explicat orbes,
I nq́; pruinoso coluber distenditur aruo.
V iperei coëunt abrupto corpore nodi,
H umanoq́; cadit serpens afflata ueneno.
Quis labor hic superis cantus, herbasq́; sequendi,
S pernendiq́; timor? cuius commercia pacti

Obſtrictos habuere Deos? parere neceſſe eſt?
An iuuat? ignota tantum pietate merentur?
An tacitis ualuere minis? hoc iuris in omnes
Eſt illis ſuperos? an habent hæc carmina certum
Imperioſa Deum? qui mundum cogere, quicquid
Cogitur ipſe, poteſt. illis & ſydera primum
Præcipiti deducta polo, Phœbeq; ſerena
Non aliter diris uerborum obſeſſa uenenis
Palluit, & nigris, terreniſq; ignibus arſit,
Quàm ſi fraterna prohiberet imagine tellus,
Inſereretq; ſuas flammis cœleſtibus umbras,
Et patitur tantos cantu depreſſa labores,
Donec ſuppoſitas propior deſpumet in herbas.
Hos ſcelerum ritus, hæc diræ carmina gentis,
Effera damnarat nimiæ pietatis Erictho,
Inq; nouos ritus pollutam duxerat artem.
Illi nanq; nefas urbis ſubmittere tecto,
Aut laribus ferale caput, deſertaq; buſta
Incolit, & tumulos expulſis obtinet umbris,
Grata dies Erebi, cœtus audire ſilentum,
Noſſe domos ſtygias, arcanaq; Ditis operti
Non ſuperi, non uita uetat, tenet ora profanæ
Fœda ſitu macies, cœloq; ignota ſereno.
Terribilis ſtygio facies pallore grauatur
Impexis onerata comis. ſi nimbus, & atræ
Sydera ſubducunt nubes, tunc theſſala nudis
Egreditur buſtis, nocturnaq; fulgura captat.
Semina fœcundæ ſegetis calcata peruſſit,
Et non letiferas ſpirando perdidit auras,
Nec ſuperos orat, nec cantu ſupplice numen

À uxiliare uocat, nec fibras illa litantis
N ouit, funereas aris imponere flammas
G audet, & accenso rapuit quæ thura sepulchro.
O mne nefas superi prima iam uoce precantis
C oncedunt, carmenq; timent audire secundum,
V iuentes animas, & adhuc sua membra regentes,
I nfodit busto fatis debentibus annos
M ors inuita subit, peruersa funera pompa
R ettulit à tumulis fugère cadauera letum,
F umantes iuuenum cineres, ardentiáq; ossa
È medijs rapit illa rogis, ipsámq;, parentes
Q uam tenuere facem, nigróq; uolantia fumo
F eralis fragmenta tori, uestésq; fluentes
C olligit in cineres, & olentes membra fauillas.
A st ubi seruantur saxis, quibus intimus humor
D ucitur, & tracta durescunt tabe medullæ
C orpora, tunc omnes auide desæuit in artus,
I mmersítq; manus oculis, gaudétq; gelatos
E ffodisse orbes, & siccæ pallida rodit
E xcrementa manus, laqueum, nodósq; nocentes
O re suo rupit, pendentia corpora carpsit,
A brasítq; cruces, percussáq; uiscera nimbis
V ulsit, & incoctas admisso sole medullas.
I nsertum manibus chalybem, nigrámq; per artus,
S tillantis tabi saniem, uirúsq; coactum
S ustulit, & neruo morsus retinente pependit,
E t quodcunq; iacet nuda tellure cadauer,
A nte feras, uolucrésq; sedet, nec carpere membra
V ult ferro, manibúsq; suis morsúsq; Luporum
E xpectat siccis raptura à faucibus artus.

Nec cessant à cæde manus, si sanguine uiuo
Est opus, erumpat iugulo qui primus aperto,
Nec refugit cædes, uiuum si sacra cruorem,
Extaq; funereæ poscunt trepidantia mensæ,
Vulnere si uentris non qua natura uocabat,
Extrahitur partus, calidis ponendus in aris.
Et quoties sæuis opus est, ac fortibus umbris,
Ipsa facit manes, hominum mors omnis in usu est.
Illa genæ florem primæuo corpore uulsit,
Illa comam læua morienti abscidit ephebo.
Sæpe etiam charis cognato in funere dira
Thessalis incubuit membris, atq; oscula figens,
Truncauitq; caput, compressaq; dentibus ora
Laxauit, siccoq; hærentem gutture linguam
Præmordens gelidis infudit murmura labris,
Arcanumq; nefas stygias mandauit ad umbras.
Hanc ut fama loci Pompeio prodidit alta
Nocte poli, Titan medium quo tempore ducat
Sub nostra tellure diem. deserta per arua
Carpit iter, fidi scelrum, suetiq; ministri
Effractos circum tumulos, ac busta uagati
Conspexere procul prærupta in caute sedentem,
Qua iuga deuexus pharsaliæ porrigit Aemus.
Illa magis, magicisq; Deis incognita uerba
Tentabat, carmenq; nouos fingebat in usus,
Namq; timens ne Mars alium uagus iret in orbem,
Emathis & tellus tam multa cæde careret,
Pollutos cantu, dirisq; uenefica succis,
Conspersos uetuit transmittere bella Philippos
Tot mortes habitura suas, usuraq; mundi

Sanguine, cæsorum truncare cadauera regum
Sperat, & Hesperiæ cineres auertere gentis,
Ossaq; nobilium, tantosq; adquirere manes.
Hic ardor, solusq; labor, quid corpore Magni
Proiecto rapiat, quos Cæsaris inuolet artus,
Quam prior affatur Pompeij ignaua propago.
O decus Hæmonidum, populis quæ pandere fata,
Quæq; suo uentura potes diuertere cursu,
Te precor, ut certum liceat mihi noscere finem,
Quem belli fortuna paret, non ultima turbæ
Pars ego romanæ, Magni clarissima proles,
Vel dominus rerum, uel tanti funeris hæres.
Mens dubijs percussa pauet, rursusq; parata est
Certos ferre metus, hoc casibus eripe iuris,
Ne subiti, cæciq; ruant, uel numina torque,
Vel tu parce Deis, & manibus exprime uerum,
Elisias resera sedes, ipsamq; uocatam,
Quos petat è nobis mortem, tibi coge fateri.
Nō humilis labor est, dignū est, quod quærere cures,
Vel tibi quo tanti præponderet alea fati.
Impia lætatur uulgatæ nomine famæ
Thessalis, & contra, si fata minora moueres,
Pronum erat ó iuuenis, quos uelles inquit, in actus
Inuitos præbere Deos, conceditur arti
Vnam cum radijs presserunt sydera mortem
Inseruisse moras, & quamuis fecerit omnis
Stella senem, medios herbis abrumpimus annos,
At simul à prima descendit origine mundi,
Causarum series, atq; omnia fata laborant,
Si quicquam mutare uelis, unoq; sub ictu

S tat genus humanum, tunc thessala turba fatemur
P lus fortuna potest, sed si prænoscere casus
C ontentus, facilis'q; aditus, multiq; patebunt
A d uerum, tellus nobis, æther'q;, chaosq;,
A equora'q;, & campi, rhodopeia'q; saxa loquētur.
S ed pronum cum tanta nouæ sit copia mortis,
E mathijs unum campis attollere corpus.
V t modo defuncti, tepidi'q; cadaueris ora
P lena uoce sonent, ne membris sole perustis
A uribus incertum feralis strideat umbra.
D ixerat, & noctis geminatis arte tenebris,
M œstum tecta caput, squalenti nube pererrat,
C orpora cæsorum tumulis proiecta negatis,
C ontinuo fugêre lupi, fugere reuulsis
V nguibus impastæ uolucres, dum Thessala uatem
E ligit, & gelidas leto scrutata medullas.
P ulmonis rigidi stantes sine uulnere fibras
I nuenit, & uocem defuncto in corpore quærit.
F ata peremptorum pendent iam multa uirorum,
Q uem superis reuocasse uelit, si tollere totas
T entasset campis acies, & reddere bello,
C essissent leges Erebi, monstro'q; potenti
E xtractus stygio populus pugnasset auerno,
E lectum tandem traiecto gutture corpus
D ucit, & inserto laqueis feralibus unco
P er scopulos miserum trahitur, per saxa cadauer
V icturum, montis'q; caui, quem tristis Erichtho
D amnarat, sacris alta sub rupe locatur.
H aud procul à Ditis cæcis depressa cauernis
I n præceps subsedit humus, quam pallida pronis

Vrget ſylua comis, & nullo uertice cœlum
Suſpiciens, Phœbo non peruia taxus opacat.
Marcentes intus tenebræ, pallensq́; ſub antris
Longa nocte ſitus, nunquam niſi carmine factum,
Lumen habet, non tænareis ſic faucibus aër
Sedit iners mœſtum mundi confine latentis,
Ac noſtri, quò non metuunt emittere manes
Tartarei reges. nam quamuis Theſſala uates
Vim faciat fatis, dubium eſt, quod traxerit illuc,
Aſpiciat ſtygias, an quod deſcenderit umbras
Diſcolor, & uario furialis cultus amictu
Induitur, uultusq́; aperitur crine remoto,
Et coma uipereis ſubſtringitur horrida ſertis.
Vt pauidos iuuenis comites, ipſumq́; trementem
Conſpicit exanimi defixum lumina uultu,
Ponite ait trepida conceptos mente timores,
Iam noua iam uera reddetur uita figura,
Vt quamuis pauidi, poſſint audire loquentem.
Si uero, ſtygiosq́; lacus, ripamq́; ſonantem
Ignibus oſtendam, ſi me præſente uideri
Eumenides poſſent, uilloſaq́; colla colubris
Cerberus excutiens, & uincti terga gigantes.
Quis timor ignaui metuentes cernere manes?
Pectora tunc primum feruenti ſanguine ſupplet
Vulneribus laxata nouis, taboq́; medullas
Abluit, & uirus large lunare miniſtrat.
Huc quicquid fœtu genuit natura ſiniſtro
Miſcetur, non ſpuma canum, quibus unda timori eſt,
Viſcera non lyncis, non duræ nodus hyænæ
Defuit, & cerui paſti ſerpente medulla,

Non puppem retinens euro tendente rudentes
In medijs echeneis aquis, oculiq; draconum,
Quæq; sonant fœta tepefacta sub alite saxa.
Non Arabum uolucer serpens, innataq; rubris
Aequoribus custos pretiosæ uipera conchæ,
Aut uiuentis adhuc libycæ membrana cerastæ,
Aut cinis eoa positi phœnicis in ara.
Quò postquam uiles, & habentes nomina pestes
Contulit infando saturatas carmine frondes,
Et quibus os dirum nascentibus inspuit herbas
Addidit, & quicquid mundo dedit ipsa ueneni.
Tunc uox letæos cunctis pollentior herbis
Excantare deos, confudit murmura primum
Dissona, & humanæ multum discordia linguæ
Latratus habet illa canum, gemitusq; luporum,
Quod trepidus bubo, quod stryx nocturna querũtur,
Quod strident, ululantq; feræ, quod sibilat anguis,
Exprimit, & planctus illisæ cautibus undæ,
Syluarumq; sonum, fractæq; tonitrua nubis.
Tot rerum uox una fuit, mox cætera cantu
Explicat hæmonio, penetratq; in tartara lingua.
Eumenides, stygiumq; nefas, pœnæq; nocentum,
Et chaos innumeros auidum confundere mundos,
Et rector terræ, quem longa in sæcula torquet
Mors dilata Deûm, styx, & quos nulla meretur
Thessalis elisios, cœlum, matremq; perosa
Persephone, nostræq; Hecates pars ultima, per quã
Manibus, & mihi sunt tacitæ commercia linguæ,
Ianitor & sedis laxæ, qui uiscera sæuo
Spargis nostra cani, repetitaq; fila sorores

F racturæ, tuq́; ó flagrantis portitor undæ
I am lassate senex ad me redeuntibus umbris
E xaudite preces, si uos satis ore nefando,
P ollutoq́; uoco, si nunquam hæc carmina fibris
H umanis ieiuna cano, si pectora plena
S æpe dedi, & laui calido prosecta cérebro,
S iquis, qui uestris caput, extaq́; lancibus infans
I mposuit, uicturus erat, parete precanti.
N on in tartareo latitantem poscimus antro,
A ssuetamq́; diu tenebris, modo luce fugata
D escendentem animam, primo pallentis hiatu
H æret adhuc Orci, licet has exaudiat herbas
A d manes uentura semel, ducis omnia nato
P ompeiana canat nostri modo nulitis umbra,
S i bene de uobis ciuilia bella merentur.
H æc ubi fata, caput, spumantiaq́; ora leuauit,
A spicit astantem proiecti corporis umbram,
E xanimes artus, inuisaq́; claustra timentem
C arceris antiqui, pauet ire in pectus apertum,
V isceraq́; & ruptas letali uulnere fibras.
A h miser extremum, cui mortis munus iniquæ
E ripitur non posse mori, miratur Erichtho
H as fatis licuisse moras, irataq́; morti
V erberat in motum uiuo serpente cadauer,
P erq́; cauas terræ, quas egit carmine, rimas
M anibus illatrat, regniq́; silentia rupit.
T isiphone, uocisq́; meæ secura Megæra
N on agitis sæuis Erebi per inane flagellis
I nfelicem animam? iam uos ego nomine uero
E liciam, stygiasq́; canes in luce superna

Destituam, per busta sequar, per funera custos,
Expellam tumulis, abigam uos omnibus urnis,
Teq; Deis, ad quos alio procedere uultu
Ficta soles Hecate pallenti tabida forma,
Ostendam, faciemq; Erebi mutare uetabo,
Eloquar immenso terræ sub pondere, quæ te
Contineant Ennea dapes, quo fœdere mœstum
Regem noctis ames, quæ te contagia passam
Noluerit reuocare Ceres, tibi pessime mundi
Arbiter immittam ruptis Titana cauernis,
Et subito feriere die. Paretis? an ille
Compellendus erit, quo nunquam terra uocato
Non excussa tremit, qui Gorgona cernit apertam,
Verberibusq; suis trepidam castigat Erinnym,
Indespecta tenet uobis, qui tartara, cuius
Vos estis superi, stygias qui peierat undas.
Protinus astrictus caluit cruor, atraq; fouit
Vulnera, & in uenas, extremaq; membra cucurrit.
Percussæ gelido trepidant sub pectore fibræ,
Et noua desuetis subrepens uita medullis,
Miscetur morti. tunc omnis palpitat artus,
Tenduntur nerui, nec se tellure cadauer
Paulatim per membra leuat, terraq; repulsum est,
Erectumq; semel, distento lumina rictu
Nudantur, non dum facies uiuentis in illo,
Iam morientis erat, remanet pallorq;, rigorq;,
Et stupet illatus mundo, sed murmure nullo
Ora astricta sonant, uox illi, linguaq; tantum
Responsura datur. dic inquit, Thessala, magna
Quod iubeo, mercede mihi, nam uera locutum

Immunem toto mundi præstabimus æuo
Artibus hæmonijs, tali tua membra sepulchro,
Talibus exuram stygio cum carmine syluis,
Vt nullos cantata magos exaudiat umbra.
Sit tanti uixisse iterum, nec uerba, nec herbæ
Audebunt longæ somnum tibi soluere Lethes,
À me morte data tripodas, uatesq; deorum
Sors obscura tenet, certus discedat ab umbris
Quisquis uera petit, duræq; oracula mortis
Fortis adit, ne parce precor, da nomina rebus,
Da loca, da uocem, qua mecum fata loquantur,
Addidit, & carmen, quo, quicquid consulit umbrâ,
Scire dedit. Mœstum fletu manante cadauer,
Tristia non equidem parcarum stamina dixit,
Respexi, tacitæ reuocatus ab aggere ripæ,
Quod tamen è cunctis mihi noscere contigit umbris,
Effera Romanos agitat discordia manes,
Impiaq; infernam ruperunt arma quietem,
Elisias alij sedes, ac tartara mœsta
Diuersi liquere duces, quid fata pararent,
Hi fecere palàm, tristis feliabus umbris
Vultus erat, uidi Decios, natumq;, patremq;
Lustrales bellis animas, flentemq; Camillum,
Et Curios, Syllam de te fortuna querentem.
Deplorat libycas perituram Scipio terris
Infaustam sobolem maior Carthaginis hostis,
Non seruituri mœret Cato fata nepotis.
Solum te consul depulsis prime tyrannis
Brute pias inter gaudentem uidimus umbras.
Abruptis Catilina minax, fractisq; cathenis

E xultat, Marij'q; truces, nudi'q; Cethegi.
V idi ego lætantes popularia nomina Drusos.
L egibus immodicos, ausos'q; ingentia Gracchos.
A eternis chalybum nodis, & carcere ditis
C onstrictæ plausere manus, campos'q; piorum
P oscit turba nocens, regni possessor inertis
P allentes aperit sedes, abrupta'q; saxa
A sperat, & durum uinclis adamanta, paratq;
P œnam uictori, refer hæc solatia tecum
O iuuenis, placido manes, patrem'q;, domumq;
E xpectare sinu, regni'q; in parte serena
P ompeio seruare locum, nec gloria paruæ
S ollicitet uitæ, ueniet quæ misceat omneis
H ora duces, properate mori, magno'q; superbi
Q uamuis è paruis animo descendite bustis,
E t romanorum manes calcate deorum,
Q uem tumulum Nili, quem Tybridis abluat unda
Q uæritur, & ducibus tantum de funere pugna est.
T u fatum ne quære tuum cognoscere, parcæ
M e reticente dabunt, tibi certior omnia uates
I pse canet siculis genitor Pompeius in aruis.
I lle quoq; incertus quò te uocet, unde repellat,
Q uas iubeat uitare plagas, quæ sydera mundi.
E uropam miseri, Libyam'q;, Asiam'q; timete,
D istribuit tumulos uestris fortuna triumphis.
O miseranda domus, toto nil orbe uidebis
T utius emathia. Si postquam fata peregit,
S tat uultu mœstus tacito, mortem'q; reposcit.
C arminibus magicis opus est, herbis'q;, cadauer
V t cadat, & nequeunt animam sibi reddere fata

Consumpto iam iure semel. tum robore multo
Extruit illa rogum, uadit defunctus ad ignes.
Accensa iuuenem positum strue linquit Erictho
Tandem passa mori, Sextoq; ad castra parentis
It comes, & coelo lucis ducente colorem,
Dum ferrent tutos intra tentoria gressus,
Iussa tenere diem densas nox praestitit umbras,

M. ANNEI LVCANI CIVILIS BELLI LIBER SEPTIMVS.

Egnior Oceano, quàm lex aeterna uocabat,
s Luctificus Titan nunquam magis aethera contra
Egit equos, currumq; polo rapiente retorsit,
Defectusq; pati uoluit, raptaeq; labores
Lucis, & attraxit nubes non pabula flammis,
Sed ne thessalico purus luceret in orbe.
At nox felicis Magni pars ultima uitae
Sollicitos uana decepit imagine somnos.
Nam Pompeiani uisus sibi sede theatri
Innumeram effigiem romanae cernere plebis,
Attolliq; suum laetis ad sydera nomen
Vocibus, & plausu cuneos certare sonantes.
Qualis erat populi facies, clamorq; fauentis,
Olim cum iuuenis, primiq; aetate triumphi,
Post domitas gentes, quas torrens ambit Iberus,
Et quaecunq; fugax Sertorius impulit arma,

V espere pacato, pura uenerabilis æque
Quam currus ornante toga plaudente senatu,
S edit adhuc romanus eques. seu fine bonorum
A nxia uenturis ad tempora læta refugit,
S iue per ambages solitas contraria uisis
V aticinata quies magni tulit omina planctus,
S eu uetito patrias ultra tibi cernere sedes
S ic Romam fortuna dedit. Ne rumpite somnos
C astrorum uigiles, nullas tuba uerberet aures,
C rastina dira quies, & imagine mœsta diurna,
V ndiq; funestas acies feret, undiq; bellum.
V nde pares somnos populi, noctemq; beatam?
O felix, si te uel sic tua Roma uideret.
D onassent utinam superi, patriæq;, tibiq;
V num Magne diem, quo fati certus uterq;
E xtremum tanti fructum caperetis amoris,
T u uelut Ausonia uadis moriturus in urbe,
I lla rati semper de te sibi conscia uoti,
H oc scelus haud unquam fatis hærere putauit,
S ic se dilecti tumulum quoq; perdere Magni.
T e misto flesset luctu, iuuenisq;, senexq;,
I niussusq; puer, lacerasset crine soluto
P ectora fœmineum ceu Bruti funere uulgus.
N unc quoq; tela licet paueant uictoris iniqui,
N untiet ipse licet Cæsar, tua funera flebunt.
S ed dum thura ferunt, dum laurea serta tonanti,
O miseri, quorum gemitus edere dolorem,
Qui te non pleno pariter planxere theatro.
V icerat astra iubar cum misto murmure turba,
C astrorum fremuit, fatisq; trahentibus orbem

Signa petit pugnæ, miseri pars maxima uulgi
Non totum uisura diem tentoria circum
Ipsa ducis queritur, magnoq; accensa tumultu
Mortis uicinæ properantes admouet horas.
Dira subit rabies, sua quisq; ac publica fata
Præcipitare cupit. segnis, pauidusq; uocatur,
Ac nimium patiens soceri Pompeius, & orbis
Indulgens regno, qui tot simul undiq; gentes
Iuris habere sui uellet, pacemq; timeret.
Necnon & reges, populiq; queruntur eoi
Bella trahi, patriaq; procul tellure teneri.
Hoc placet ó superi, cum uobis uertere cuncta
Propositum, nostris erroribus addere crimen.
Cladibus irruimus, nocituraq; poscimus arma,
In Pompeianis uotum est Pharsalia castris.
Cunctorum uoces Romani maximus author
Tullius eloquij, cuius sub iure, togaq;
Pacificas sæuus tremuit Catilina secures,
Pertulit, iratus bellis, cum rostra, forumq;
Optaret, passus tam longa silentia miles.
Addidit inualidæ robur facundia causæ.
Hoc pro tot meritis solum te Magne precatur,
Vti se fortuna uelis, proceresq; tuorum
Castrorum, regesq; tui cum supplice mundo
Affusi, uinci socerum patiare rogamus.
Humano generi tam longo tempore bellum
Cæsar erit? merito Pompeium uincere lente
Gentibus indignum est à transcurrente subactis.
Quò tibi feruor abit? aut quò fiducia fati?
De superis ingrate times? causamq; Senatus

C redere dis dubitas? ipsæ tua signa reuellent,
P rosilient'q; acies. pudeat uicisse coactum.
S i duce te iusso, si nobis bella geruntur,
S it iuris quocunq; uelint concurrere campo.
Quid mundi gladios à sanguine Cæsaris arces?
V ibrant tela manus, uix signa morantia quisquã
E xpectat, propera, ne te tua classica linquant.
S cire Senatus auet, miles te Magne sequatur,
A n comes. Ingemuit rector, sensit'q; Deorum
E sse dolos, & fata suæ contraria menti.
S i placet hoc inquit, cunctis, si milite Magno,
N on duce tempus eget, nil ultra fata morabor.
I nuoluat populos una fortuna ruina,
S it'q; hominum magnæ lux ista nouissima parti.
T estor Roma tamen Magnum, quo cuncta perirẽt,
A ccepisse diem, potuit tibi uulnere nullo
S tare labor belli, potui sine cæde subactum,
C aptiuum'q; ducem uiolatæ tradere paci.
Quis furor ó cæci scelerum? ciuilia bella
G esturi, metuunt ne non cum sanguine uincant.
A bstulimus terras, exclusimus æquore toto,
A d præmaturas segetum ieiuna rapinas
A gmina compulimus, uotum'q; effecimus hosti,
V t mallet sterni gladijs, mortes'q; suorum
P ermiscere meis, belli pars magna peracta est
I is, quibus effectum est, ne pugnã tiro paueret.
S i modo uirtutis stimulis, iræ'q; calore
S igna petunt, multos in summa pericula misit
V enturi timor ipse mali. fortissimus ille est,
Qui promptus metuenda pati, si comminus instent,

Et differre potest. placet hæc tam prospera rerum
Tradere fortunæ? gladio permittere mundi
Discrimen? pugnare ducem, quàm uincere malunt.
Res mihi romanas dederas fortuna regendas,
Accipe maiores, & cæco in marte tuere.
Pompeij nec crimen erit, nec gloria bellum.
Vincis apud superos uotis me Cæsar iniquis.
Pugnatur, quantum scelerum, quantumq; malorũ
In populos lux ista feret, quot regna iacebunt,
Sanguine Romano quàm turbidus ibit Enipheus.
Prima uelim caput hoc funesti lancea belli,
Si sine momento rerum, partisq; ruina
Casurum est, feriat, neq; enim uictoria Magno
Lætior, aut populis inuisum hac clade peracta,
Aut hodie Pompeius erit miserabile nomen,
Omne malum uicti, quod sors feret ultima rerum,
Omne nefas uictoris erit. sic fatur, & arma
Permittit populis, frenosq; furentibus ira
Laxat, & ut uictus uiolento nauita coro
Dat regimen uentis, ignauumq; arte relicta
Puppis onus trahitur, trepido confusa tumultu
Castra fremunt, animiq; truces sua pectora pulsant
Ictibus incertis, multorum pallor in ore
Mortis uenturæ est, faciesq; simillima fato.
Aduenisse diem, qui fatum rebus in æuum
Conderet humanis, & quæri Roma quid esset,
Illo marte palàm est, sua quisq; pericula nescit
Attonitus maiore metu quis littora ponto
Obruta, quis summis cernens in montibus æquor,
Aetheraq; in terras deiecto sole cadentem,

Tot rerum finem timeat sibi? non uacat ullos
Pro se ferre metus, urbi, Magnoq́; timetur.
Nec gladijs habuere fidem, nisi cautibus asper
Exarsit mucro, tunc omnis lancea saxo
Erigitur, tendunt neruis melioribus arcus,
Cura fuit lectis pharetras implere sagittis,
Auget eques stimulos, frenorumq́; aptat habenas.
Si liceat superis hominum conferre labores,
Non aliter Phlegra rapidos tollente gigantes
Martius incaluit siculis incudibus ensis,
Et rubuit flammis iterum neptunia cuspis,
Spiculaq́; extenso Pæan Pythone recoxit,
Pallas gorgoneos diffudit in ægida crines.
Pallenæa Ioui mutauit fulmina Cyclops.
Non tamen abstinuit uenturos prodere casus
Per uarias fortuna notas, nam Thessala rura
Cum peterent, totus uenientibus obstitit æther,
Inq; oculis hominum fregerunt fulmina nubes,
Aduersasq́; faces, immensoq́; igne columnas,
Et trabibus mistis auidos Pythonas aquarum
Detulit, atq; oculos ingesto fulgure clausit,
Excussit cristas galeis, capulosq́; solutis
Perfudit gladijs, ereptaq́; pila liquauit,
Aetherioq́; nocens fumauit sulfure ferrum.
Nec non innumero cooperta examine signa,
Vixq́; reuulsa solo, maiori pondere pressum
Signiferi mersere caput, rorantia fletu
Vsq; ad Thessaliam Romana, & publica signa,
Admotus superis discussa fugit ab ara
Taurus, & emathios, præceps se iecat in agros,

N ullaq́; funestis inuenta est uictima sacris.
A t tu quos scelerum superos? quas rite uocasti
E umenidas Cæsar? stygii quæ numina regni,
I nfernumq́; nefas? & mersos nocte furores?
I mpia tam sæue gesturus bella litasti?
I am dubium, monstris ne Deûm nimio'ue pauorē
C rediderint, multis concurrere uisus Olympo
P indus, & abruptis mergi conuallibus Aemus,
E dere nocturnas belli Pharsalia uoces,
I re per ossæam rapidus Bebœida sanguis,
I nq́; uicem uultus tenebris mirantur opertos,
E t pallere diem, galeisq́; incumbere noctem,
D efunctosq́; patres, & cunctas sanguinis umbras
A nte oculos uolitare suos, sed mentibus unum
H oc solamen erat, quod uoti turba nefandi
C onscia, quæ patrum iugulos, quæ pectora fratrum
S perabat, gaudet monstris, mentisq́; tumultu,
A tq; omen scelerum, subitos putat esse furores.
Q uid mirum populos, quos lux extrema manebat
L ymphato trepidasse metu? præsaga malorum
S i data mens homini est, tyriis qui gadibus hospes
A diacet, Armeniumq́; bibit Romanus Araxem,
S ub quocunq; die, quocunq; est sydere mundi,
M æret, & ignorat causas, animumq́; dolentem
C orripit, Emathiis quid perdat nescit in aruis.
E uganeo, si uera fides memorantibus, augur
C olle sedens Aponus terris ubi fumifer exit,
A tq; Antenorei dispergitur unda Timaui,
V enit summa dies, geritur res maxima dixit,
I mpia concurrunt Pompeii, & Cæsaris arma,

S eu tonitrus, ac tela Iouis præsaga notauit,
A era seu totum discordi obsistere cœlo,
P rospexitq; polos, seu lumen in æthere mœstum
S olis in obscuro pugnam pallore notauit.
D issimilem certe cunctis, quos explicat, egit
T hessalicum natura diem, si cuncta perito
A ugure mens hominum cœli noua signa notasset,
S pectari è toto potuit Pharsalia mundo.
O summos hominum, quorum fortuna per orbem
S igna dedit, quorum fatis cœlum omne uacauit.
H æc & apud seras gentes, populosq; nepotum,
S iue sua tantum uenient in sæcula fama,
S iue aliquid magnis nostri quoq; cura laboris
N ominibus prodesse potest, cum bella legentur,
S pesq;, metusq; simul, perituraq; uota mouebunt,
A ttonitiq; omnes ueluti uenientia fata
N on trāsmissa legent, et adhuc tibi Magne fauebūt.
M iles ut aduerso Phœbi radiantis ab ictu
D escendens totos perfudit lumine colles,
N on temere immissus campis, stetit ordine certo
I nfelix acies, cornus tibi cura sinistri
L entule, cum prima, quæ tum fuit optima bello,
E t quarta legione datur, tibi numine pugnax
A duerso Domiti dextri frons tradita martis,
A t medij robur belli fortissima densant
A gmina, quæ Cilicum terris deducta tenebat
S cipio, miles in hoc libyco dux primus in orbe.
A t iuxta fluuios, & stagna undantis Enipei,
C appadocum montana cohors, & largus habenis
P onticus ibat eques, sicci sed plurima campi

T etrarchæ, regeſq; tenent magniq; tyranni,
A tq; omnis latio quæ ſeruit purpura ferro.
I lluc, & Libyæ numidas, & Cretæ cydonas
M iſit, ithyreis curſus fuit inde ſagittis,
I nde truces galli ſolitum prodiſtis in hoſtem,
I llic pugnaces commouit Iberia cætras.
E ripe uictori gentes, & ſanguine mundi
F uſo, Magne ſemel totos conſume triumphos.
I llo forte die Cæſar ſtatione relicta,
A d ſegetum raptus moturus ſigna, repente
C onſpicit in planos hoſtem deſcendere campos,
O blatumq; uidet uotis ſibi mille petitum
T empus, in extremos quo mitteret omnia caſus,
A eger quippe moræ, flagranſq; cupidine regni,
C œperat exiguo tractu ciuilia bella
V t lentum damnare nefas, diſcrimina poſtquam
A duentare ducum, ſupremaq; prælia uidit,
C aſuram fatis ſenſit mutare ruinam.
I lla quoq; in ferrum rabies promptiſſima, paulum
L anguit, & caſus audax ſpondere ſecundos
M ens ſtetit in dubio, quam nec ſua fata timere,
N ec Magni ſperare ſinunt, formidine merſa
P roſilit hortando melior fiducia uulgo.
O domitor mundi rerum fortuna mearum
M iles, adeſt toties optatæ copia pugnæ,
N il opus eſt uotis, iam fatum accerſite ferro,
I n manibus ueſtris, quantus ſit Cæſar, habetis.
H æc eſt illa dies, mihi quam Rubiconis ad undas
P romiſſam memini, cuius ſpe mouimus arma,
I n quam diſtulimus uetitos remeare triumphos.

H
R
H
S
S
N
N
N
T
I
P
C
I
S
C
E
E
C

Haec eadem est hodie, quae pignora, quae'q; penates
Reddat, & emeritos faciat uos marte colonos.
Haec fato quae teste probet, quis iustius arma
Sumpserit, haec acies uictum factura nocentem est.
Si pro me patriam ferro, flammis'q; petistis,
Nunc pugnate truces, gladios'q; exoluite culpa,
Nulla manus belli mutato iudice pura est.
Non mihi res agitur, sed uos ut libera sitis
Turba precor, gentes ut ius habeatis in omnes,
Ipse ego priuatae cupidus me reddere uitae,
Plebeia'q; toga modicum componere ciuem,
Omnia dum uobis liceant, nihil esse recuso.
Inuidia regnate mea, nec sanguine multo
Spem mundi petitis, graijs delecta iuuentus
Gymnasijs aderit, studio'q; ignaua palaestrae,
Et uix arma ferens, & mistae dissona turbae
Barbaries, non illa tubas, non agmine moto
Clamorem latura suum, ciuilia paucae
Bella manus facient. pugnae pars magna leuabit
His orbem populis, Romanum'q; obteret hostem.
Ite per ignauas gentes, famosa'q; regna,
Et primo ferri motu prosternite mundum,
Sit'q; palàm, quas tot duxit Pompeius in urbem
Curribus, unius gentes non esse triumphi.
Armenios'ne mouet, Romana potentia cuius
Sit ducis? aut emptum nimio uult sanguine quisquã
Barbarus hesperijs Magnum praeponere rebus?
Romanos odere omnes, dominos'q; grauantur,
Quos nouere magis. sed me fortuna meorum
Commisit manibus, quorum me Gallia testem

T ot fecit bellis, cuius non militis ensem
A gnoscam? cœlumq́; tremens cum lancea transit
D icere non fallar, quo sit uibrata lacerto.
Q uod si signa ducem nunquam fallentia uestrum,
C onspicio, faciesq́; truces, oculosq́; minaces,
V iastis, uideor fluuios spectare cruoris,
C alcatosq́; simul reges, sparsumq́; Senatus
C orpus, & immensa populos in cæde natantes.
S ed mea fata moror, qui uos in tela ruentes
V ocibus his teneo, ueniam date bella trahenti
S pe trepido, haud unquam uidi tā magna daturos,
T am propè me superos, camporum limite paruo
A bsumus à uotis, ego sum, cui marte peracto
Q uæ populi, regesq́; tenent, donare licebit.
Q uo'ne poli motu? quo cœli sydre uerso
T hessalicæ tantum superi permittitis oræ?
A ut merces hodie bellorum, aut pœna paratur.
C æsareas spectate cruces, spectate cathenas,
E t caput hoc positum rostris, effusaq́;, membra,
S eptorumq́; nefas, & clausi prælia campi,
C um duce syllano gerimus ciuilia bella.
V estri cura mouet, nam me secura manebit
S ors quæsita manu. fodientem uiscera cernet
M e mea, qui non dum uictum respexerit hostem.
D ij, quorum curas abduxit ab æthere tellus,
R omanusq́; labor, uincat, quicunq; necesse
N on putat in uictos sæuum distringere ferrum,
Q uiq́; suos ciues, quod signa aduersa tulerunt,
N on credit fecisse nefas. Pompeius in arcto
A gmina uestra loco uetita uirtute moueri

Cum tenuit, quanto satiauit sanguine ferrum.
Vos tamen hoc oro iuuenes, ne cædere quisquam
Hostis terga uelit, ciuis qui fugerit, esto.
Sed dum tela micant, non uos pietatis imago
Vlla, nec aduersa conspecti fronte parentes
Commoueant. uultus gladio turbate uerendos.
Siue quis infesto cognata in pectora ferro
Ibit, seu nullum uiolabit uulnere pignus,
Ignoti iugulum tanquam scælus imputet hostis.
Sternite iam uallum, fossasq; implete ruina,
Exeat ut plenis acies non sparsa maniplis,
Parcite ne castris, uallo tendetis in illo,
Vnde acies peritura uenit. uix cuncta locuto
Cæsare, quemq; suum munus trahit, armaq; raptim
Sumpta uiris celeris capiunt præsagia belli,
Calcatisq; ruunt castris, stant ordine nullo,
Arte ducis nulla, permittunt omnia fatis.
Si totidem Magni soceros, totidemq; petentes
Vrbis regna suæ funesto in marte locasset,
Non tam præcipti ruerent in prælia cursu.
Vidit ut hostiles in rectum exire cateruas
Pompeius, nullasq; moras permittere bello,
Sed superis placuisse diem, stat corde gelato
Attonitus, tantoq; duci sic arma timere
Omen erat, premit inde metus, totumq; per agmen
Sublimi prouectus equo, quem flagitat inquit,
Vestra diem uirtus, finis ciuilibus armis,
Quem quæsistis, adest, totas effundite uires,
Extremum ferri superest opus, unaq; gentis
Hora trahit, quisquis patriam, charosq; penates,

Qui sobolē, ac thalamos, desertaq́; pignora quærit,
Ense petat, medio posuit Deus omnia campo.
Causa iubet melior superos sperare secundos,
Ipsi tela regent per uiscera Cæsaris, ipsi
Romanas sancire uolent hoc sanguine leges.
Si socero dare regna meo, mundumq́; pararent,
Præcipitare meam fatis potuere senectam,
Non iratorum populis, urbiq́; Deorum est
Pompeium seruare ducem. quæ uincere possent
Omnia contulimus, subiere pericula clari
Sponte uiri, sacraq́; antiquus imagine miles.
Si Curios his fata darent, reducesq́; Camillos
Temporibus, Deciosq́; caput fatale uouentes,
Hinc starent, primo gentes oriente coactæ,
Innumeræq́; urbes, quantas in prælia nunquam
Exciuere manus, toto simul utimur orbe.
Quicquid signiferi comprensum limite cycli
Sub noton, et boreā hominū sumus, arma mouemus.
Non ne superfusis collectum cornibus hostem
In medium dabimus? paucas uictoria dextras
Exigit, at plures tantum clamore cateruæ
Bella gerent, Cæsar nostris non sufficit armis.
Credite pendentes è summis mœnibus urbis
Crinibus effusis hortari in prælia matres.
Credite grandæuum, uetitumq́; ætate Senatum
Arma sequi, sacros pedibus prosternere canos,
Atq; ipsam domini metuentem occurrere Romam.
Credite qui nunc est, populum, populumq́; futurū
Permistas afferre preces. hæc libera nasci,
Hæc uult turba mori. siquis post pignora tanta

P ompeio locus est, cum prole, & coniuge supplex,
I mperij salua si maiestate liceret,
V oluerer ante pedes, Magnus, nisi uincatis, exul
L udibrium soceri, uester pudor, ultima fata
D eprecor, ac turpes extremi cardinis annos,
N e discam seruire senex. tam mœsta locuti
V oce ducis flagrant animi, Romanaq; uirtus
E rigitur, placuitq; mori, si uera timeret.
E rgo utrinq; pari concurrunt agmina motu,
I rarum metus hos, regni spes excitat illos.
H æ facient dextræ quicquid non expleat ætas
V lla, nec humanum reparet genus omnibus annis,
V t uacet à ferro, gentes mars iste futuras
O bruet, & populos æui uenientis in orbem
E recto natale feret. tunc omne latinum
F abula nomen erit, Gabios, Veiosq;, Coramq;
P uluere uix tectæ poterunt monstrare ruinæ,
A lbanosq; lares, laurentinosq; penates,
R us uacuum, quod non habitet nisi nocte coacta
I nuitus, questusq; Numam iussisse Senator,
N on ætas hæc carpsit edax, monimentaq; rerum
P utria, destituit crimen ciuile, uidemus
T ot uacuas urbes. generis quo turba redacta est
H umani toto populi qui nascimur orbe,
N ec muros implere uiris, nec possumus agros,
V rbs nos una capit, uincto fossore coluntur
H esperiæ segetes, stat tectis putris auitis
I n nullos ruitura domus, nulloq; frequentem
C iue suo Romam, sed mundi fece repletam,
C ladis eò dedimus, ne tanto in tempore bellum

I am posset ciuile geri, Pharsalia tanti
C ausa mali. cedent feralia nomina Cannæ,
E t damnata diu Romanis Allia fastis
T empora signauit leuiorum Roma malorum,
H unc uoluit nescire diem. prò tristia fata
A era pestiferum tractu, morbosq; fluentes,
I nsanamq; famem, permissasq; ignibus urbes
M œniaq; in præceps laturos plena tremores
H i possent explere uiri, quos undiq; traxit
I n miseram fortuna necem, dum munera longi
E xplicat eripiens æui, populosq;, ducesq;
C onstituit campis, per quos tibi Roma ruenti
O stendat quàm magna cadas, quæ latius orbem
P ossedit, citius per prospera fata cucurrit.
O mne tibi bellum gentes dedit omnibus annis,
T e geminum Titan procedere uidit in axem.
H aud multum terræ spatium restabat eoæ,
V t tibi nox, tibi tota dies, tibi curreret æther,
O mniaq; errantes stellæ Romana uiderent.
S ed retro tua fata tulit par omnibus annis
E mathiæ funesta dies, hac luce cruenta
E ffectum, ut latios non horreat India fasces,
N ec uetitos errare Dacas in mœnia ducat,
S armaticumq; premat succinctus consul aratrum,
Q uod semper sæuas debet tibi Parthia pœnas,
Q uod fugiens ciuile nefas, redituraq; nunquam
L ibertas ultra Tigrim, Rhenumq; recessit,
A c toties nobis iugulo quæsita, uagatur,
G ermanum, Scythicumq; bonum, nec respicit ultra
A usoniam, uellem populis incognita nostris,

Vulturis ut primum læuo fundata uolatu
Romulus infami compleuit mœnia luco,
Vsq; ad Thessalicas seruisses Roma ruinas.
De Brutis fortuna queror. quid tempora legum
Egimus, aut annos à consule nomen habentes?
Felices Arabes, Medijq́;, eoáq; tellus,
Quam sub perpetuis tenuerunt fata Tyrannis,
Ex populis, qui regna ferũt, sors ultima nostra est,
Quos seruire pudet. sunt nobis nulla profecto
Numina, cum cæco rapiantur sæcula casu,
Mentimur regnare Iouem. spectabit ab alto
Aethere Thessalicas teneat cum fulmina cædes?
Scilicet ipse petet Pholoën? petet ignibus Oethen?
Immeritæq; nemus Rhodopes? pinusq́; minantes?
Cassius hoc potius feriet caput? astra Thyestæ
Impulit, & subitis damnauit noctibus Argos,
Tot similes fratrum gladios, patrumq́; gerenti
Thessaliæ dabit ille diem? mortalia nulli
Sunt curata Deo. cladis tamen huius habemus
Vindictam, quantam terris dare numina fas est.
Bella pares superis facient ciuilia diuos.
Fulminibus manes, radijsq́; ornabit, & astris,
Inq; Deûm templis iurabit Roma per umbras.
Vt rapido cursu fati suprema morantem
Consumpsere locum, parua tellure dirempti.
Quò sua pila cadant, aut quàm sibi fata minentur
Inde manum spectant, tempus, quo noscere possent,
Facturi quæ monstra forent. uidere parentes
Frontibus aduersis, fraternáq; comminus arma,
Nec libuit mutare locum, tamen omnia torpor

Pectora constrinxit, gelidus'q; in uiscera sanguis
Perculsa pietate coit, tota'q; cohortes
Pila parata diu tensis tenuere lacertis.
Dij tibi non mortem, quæ cunctis pœna paratur,
Sed sensum post fata tuæ dent Crastine morti,
Cuius torta manu commisit lancea bellum,
Prima'q; Thessaliam Romano sanguine tinxit.
O præceps rabies, cum Cæsar tela teneret,
Inuenta est prior ulla manus, tunc stridulus aër
Elisus lituus, concepta'q; classica cornu,
Tunc ausæ dare signa tubæ, tunc æthera tendit,
Extremu'q; fragor conuexa irrupit Olympi,
Vnde procul nubes, quo nulla tonitrua durant.
Excepit resonis clamorem uallibus Aemus,
Peliacis'q; dedit rursus geminare cauernis,
Pindus agit gemitus, pangæa'q; saxa resultant,
Oethææ'q; gemunt rupes, uoces'q; furoris
Expauere sui tota tellure relatas.
Spargitur in numerum diuersis missile uotis.
Vulnera pars optat, pars terræ figere tela,
Ac puras seruare manus. rapit omnia casus,
Atq; incerta facit, quos uult fortuna nocentes.
Sed quota pars cladis iaculis, ferro'q; uolanti
Exacta est, odijs solus ciuilibus ensis
Sufficit, & dextras Romana in uiscera ducit.
Pompeij densis acies stipata cateruis,
Iunxerat in seriem nexis umbonibus arma,
Vix'q; habitura locum dextras, ac tela mouendi
Constiterat, gladios'q; suos compressa timebat.
Præcipiti cursu uesanum Cæsaris agmen

In densos agitur cuneos, per'q; arma, per hostem
Quærit iter, qua torta graues loricæ cathenas
Opponit, tutó'q; latet sub tegmine pectus,
Hac quoq; peruentum est ad uiscera, tot'q; per arma
Extremum est, quod quisq; ferit, ciuilia bella
Vna acies patitur, gerit altera, frigidus inde
Stat gladius, calet omne nocens à Cæsare ferrum,
Nec fortuna diu rerum tot pondera uertens,
Abstulit ingentes fato torrente ruinas.
Vt primum toto diduxit cornua campo
Pompeianus eques, belli'q; per ultima fudit,
Sparsa per extremos leuis armatura maniplos
Insequitur, sæuas'q; manus immittit in hostem.
Illic quæq; suo miscet gens prælia telo,
Romanus cunctis petitur cruor, inde sagittæ,
Inde faces, & saxa uolant, spatio'q; solutæ
Aeris, & calido liquefactæ pondere glandes.
Tunc & Ithyræi, Medi'q;, Arabes'q; soluto
Arcu turba minax, nusquam rexere sagittas,
Sed petitur solus, qui campis imminet aër,
Inde cadunt mortes, sceleris sed crimine nullo
Externum maculant Chalybem, stetit omne coactũ
Circa pila nefas, ferro subtexitur æther,
Nox'q; super campos telis conserta pependit.
Tum Cæsar metuens ne frons sibi prima labaret
In cursu, tenet obliquas post signa cohortes,
In'q; latus belli, qua se uagus hostis agebat,
Immittit subitum non motis cornibus agmen.
Immemores pugnæ, nullo'q; pudore timendi
Præcipites fecere palàm, ciuilia bella

Non bene barbaricis unquam commissa cateruis.
Vt primum sonipes transfixus pectora ferro
In caput effusi calcauit membra regentis,
Omnis eques cessit campis, glomerataq; pubes
In sua conuersis præceps ruit agmine frenis,
Perdidit inde modum cædes, ac nulla secuta est
Pugna, sed hinc iugulis, hinc ferro bella geruntur.
Nec ualet hæc acies tantum prosternere, quantum
Inde perire potest. utinam Pharsalia campis
Sufficiat cruor iste tuis, quem barbara fundunt
Pectora, non alio mutentur sanguine fontes,
Hic numerus totos tibi uestiat ossibus agros,
Aut si romano compleri sanguine mauis,
Istis parce precor, uiuant, Galatæq; Syriq;.
Cappadoces, Galliq;, extremiq; orbis Iberi,
Armenij, Cilices, nam post ciuilia bella
Hic populus Romanus erit. Semel ortus in omnes
It timor, & fatis datus est pro Cæsare cursus.
Ventum erat ad robur Magni, mediasq; cateruas.
Quod totos errore uago perfuderat agros,
Constitit hic bellum, fortunaq; Cæsaris hæsit,
Illic non regum auxilijs collecta iuuentus
Bella gerit, ferrumq; manus mouere rogatæ,
Ille locus fratres habuit, locus ille parentes.
Hic furor, hic rabies, hic sunt tua crimina Cæsar.
Hanc fuge mens partem belli, tenebrisq; relinque,
Nullaq; tantorum discat me uate malorum,
Quàm multum bellis liceat ciuilibus, ætas.
Ah potius pereant lachrymæ, pereantq; querelæ,
Quicquid in hac acie gessisti Roma, tacebo.

Hic Cæsar, rabies populi, stimulus'q; furorum
Nequa parte sui pereat scelus, agmina circùm
It uagus, atq; ignes animis flagrantibus addit,
Conspicit, & gladios, qui toti sanguine manent,
Qui niteant, primo tantum mucrone cruenti,
Quæ presso tremat ense manus, quis languida tela,
Quis contenta ferat, quis præstet bella iubenti,
Quem pugnare iuuet, quis multum cive perempto
Mutet, obit latis proiecta cadauera campis,
Vulnera multorum totum fusura cruorem
Opposita premit ipse manu, quacunq; uagatur,
Sanguineum ueluti quatiens Bellona flagellum,
Bistonas aut Mauors agitans, si uerbere sæuo
Palladia stimulet turbatos ægide currus.
Nox ingens scelerum, & cædes oriuntur, & instar
Immensæ uocis gemitus, & pondere lapsi
Pectoris arma sonant, confracti'q; ensibus enses.
Ipse manus subijcit gladios, ac tela ministrat,
Aduersos'q; iubet ferro contundere uultus,
Promouet ipse acies, impellit terga suorum,
Verbere conuersæ cessantes excitat hastæ,
In plebem uetat ire manus, monstrat'q; Senatum.
Scit cruor imperij quis sit, quæ uiscera regum,
Vnde petat Romam, libertas ultima mundi
Quò steterit ferienda loco, permista secundo
Ordine nobilitas, ueneranda'q; corpora ferro
Vrgentur, cædunt Lepidos, cædunt'q; Metellos,
Coruinos'q; simul, Torquata'q; nomina regum,
Sæpe duces, summos'q; hominum te Magne remoto.
Illic plebeia contectus casside uultus,

Ignotus'q; hosti, quod ferrum Brute tenebas?
O decus imperij, o' spes suprema Senatus,
Extremum tanti generis per sæcula nomen,
Ne rue per medios nimium temerarius hostes,
Nec tibi fatales admoueris ante Philippos,
Thessalia periture tua, nil proficis istic
Cæsaris intentus iugulo non dum attigit arcem
Iuris, et humanum culmen, quo cuncta premũtur,
Egressus meruit fatis tam nobile letum,
Viuat, &, ut Bruti procumbat uictima, regnet.
Hic patriæ perit omne decus, iacet aggere magno
Patricium campis commista plebe cadauer.
Mors tamen eminuit clarorum in strage uirorum
Pugnacis Domiti, quem clades fata per omnes
Ducebant. nusquam Magni fortuna sine illo
Succubuit, uictus toties a` Cæsare salua
Libertate perit, tunc mille in uulnera lætus
Labitur, ac uenia gaudet caruisse secunda.
Viderat in crasso uoluentem sanguine membra
Cæsar, & increpitans iam Magni deseris arma
Successor Domiti, sine te iam bella geruntur.
Dixerat, ast illi suffecit pectora pulsans
Spiritus in uocem, morientia'q; ora resoluit.
Non te funesta scelerum mercede potitum,
Sed dubium fati Cæsar, genero'q; minorem
Aspiciens, stygias Magno duce liber ad umbras,
Et securus eo, te sæuo marte subactum,
Pompeio'q; graues pœnas, nobis'q; daturum
Cum morior sperare licet non plura locutum
Vita fugit, densæ'q; oculos pressere tenebræ.

Impendisse pudet lachrymas in funere mundi
Mortibus innumeris, ac singula fata sequentem
Quærere letiferum per cuius uiscera uulnus
Exierit, quis fusa solo uitalia calcet,
Ore quis aduerso demisso faucibus ense
Expulerit moriens animam, quis corruat ictu,
Quis steterit, dum membra cadunt, quis pectore tela
Transmittat, uel quos campis affixerit hasta,
Quis cruor emissus perruperit aëra uenis,
Inq; hostis cadat arma sui, quis pectora fratris
Cædat, & ut notum possit spoliare cadauer,
Abscissum longe mittat caput, ora parentis
Quis laceret, nimiaq; probet spectantibus ira,
Quem iugulat non esse patrem, mors nulla querela
Digna sua est, nullosq; hominum lugere uacamus,
Non istas habuit pugnæ Pharsalia partes,
Quas aliæ clades, illic per fata uirorum,
Per populos hic Roma perit, quod militis illic,
Mors hic gentis erat, sanguis ibi fluxit Achæus,
Ponticus, Assyrius, cunctos hærere cruores
Romanus campisq; uetat consistere torrens,
Maius ab hac acie, quàm quod sua sæcula ferrent,
Vulnus habent populi, plus est, quàm uita, salusq;
Quod perit, in totum mundi prosternimur æuum,
Vincitur his gladijs omnis quæ seruiet ætas,
Proxima quid soboles, aut quid meruere nepotes
In regnum nasci? pauidi num gessimus arma?
Teximus aut iugulos? alieni pœna timoris
In nostra ceruice sedet, post prælia natis
Si dominum fortuna dabas, & bella dedisses.

Iam Magnus transisse Deos, Romanaq́; fata
Senserat infelix, tota uix clade coactus
Fortunam damnare suam, stetit aggere campi
Eminus, unde omnes sparsas per Thessala rura
Aspiceret clades, quæ bello obstante latebant.
Tot telis sua fata peti, tot corpora fusa,
Ac se tam multo pereuntem sanguine uidit.
Nec (sicut mos est miseris) trahere omnia secum
Mersa iuuat, gentesq́; suæ miscere ruinæ,
Vt Latiæ post se uiuat pars maxima turbæ,
Sustinuit dignos etiam nunc credere uotis
Cælicolas, uoluitq́; sui solatia casus.
Parcite ait superi cunctas prosternere gentes,
Stante potest mundo, Romaq́; superstite Magnus
Esse miser. si plura iuuant mea uulnera, coniux
Est mihi, sunt nati, dedimus tot pignora fatis,
Ciuiline parum est bello, si meq́;, meosq́;
Obruet? exiguæ clades sumus orbe remoto?
Omnia quid laceras? quid perdere cuncta laboras?
Iam nihil est fortuna meum. sic fatur, & arma
Signaq́;, & afflictas omni iam parte cateruas
Circuit, & reuocat matura in fata ruentes,
Seq́; negat tanti, nec deerat robur in enses
Ire duci, iuguloq́; pati, uel pectore letum.
Sed timuit strato miles ne corpore Magni
Non fugeret, supraq́; ducem procumberet orbis,
Cæsaris aut oculis uoluit subducere mortem
Nequicquam infelix, socero spectare uolenti
Præstandum est ubicunq; caput, sed tu quoq; cõiux
Causa fugæ, uultusq́; tui, fatisq́; negatum

Te præsente mori. tum Magnum concitus aufert
A bello sonipes non tergo tela pauentem,
Ingentesq́; animos extrema in fata ferentem.
Non gemitus, non fletus erat, saluaq́; uerendus
Maiestate dolor, qualem te Magne decebat
Romanis præstare malis, non impare uultu
Aspicis Emathiam, nec te uidere superbum
Prospera bellorum, nec fractum aduersa uidebunt.
Quamq́; fuit læto per treis infida triumphos,
Tam misero fortuna minor. iam pondere fati
Deposito securus abis, nunc tempora læta
Respexisse uacat, spes nunquam implenda recessit,
Quid fueris nunc scire licet, fuge prælia dira,
Ac testare Deos, nullum qui perstet in armis
Iam tibi Magne mori, ceu flebilis Africa damnis
Et ceu Munda nocens, phariòq; à gurgite clades,
Sic & Thessalicæ post te pars maxima pugnæ,
Non iam Pompeij nomen populare per orbem,
Nec studium belli, sed par quod semper habemus,
Libertas & Cæsar erunt, teq́; inde fugato,
Ostendet moriens sibi se pugnasse Senatus.
Nonne iuuat pulsum bellis cessisse, nec istud
Prospectare nefas spumantes cæde cateruas?
Respice turbatos in cursu sanguinis amnes,
Et soceri miserere tui. quo pectore Romam
Intrabit factus campis felicior istis?
Quicquid in ignotis solus regionibus exul,
Quicquid sub phario positus patiare tyranno,
Crede Deis, longo fatorum crede fauori.
Vincere peius erat, prohibe lamenta sonare,

Flere ueta populos, lachrymas, luctus'q; remitte.
Tam mala Pompeij, quàm prospera mũdus adoret.
Aspice securus uultu non supplice reges,
Aspice possessas urbes, donata'q; regna,
Aegyptum, Libyam'q;, & terras elige morti.
Vidit prima tuæ testis Larissa ruinæ
Nobile nec uictum fatis caput, omnibus illa
Ciuibus effudit totas per mœnia uires
Obuia ceu læto, promittunt munera flentes,
Pandunt templa, domos, socios se cladibus optant.
Scilicet immenso superest ex nomine multum,
Te'q; minor solo cunctas impellere gentes
Rursus in arma potes, rursus'q; in fata redire.
Sed quid opus uicto populis, aut urbibus inquit?
Victori præstate fidem. Tu Cæsar in alto
Cædis adhuc cumulo, patriæ per uiscera uadis,
At tibi iam populos donat gener. auehit inde
Pompeiũ sonipes, gemitus, lachrymæ'q; sequuntur,
Plurima'q; in sæuos populi conuitia diuos.
Nunc tibi uera fides quæsiti Magne fauoris
Contigit, ac fructus felix se nescit amari.
Cæsar, ut Hesperio uidit satis arua natare
Sanguine, parcendum ferro, manibus'q; suorum
Iam ratus, ut uiles animas, peritura'q; frustra
Agmina permisit uitæ, sed castra fugatos
Ne reuocent, pellat'q; quies nocturna pauorem,
Protinus hostili statuit succedere uallo,
Dum fortuna calet, dum conficit omnia terror,
Non ueritus graue ne fessis, ac marte subactis
Hoc foret imperium, non magno hortamine miles

In prædam ducendus erat uictoria nobis
Plena uiri dixit, superest pro sanguine merces,
Quam monstrare meũ est, nec enim donare uocabo,
Quod sibi quisq; dabit cunctis en plena metallis
Castra patent raptum hesperijs e gentibus aurum
Hic iacet, eoasq; premunt tentoria gazas.
Tot regum fortuna simul, Magniq; coacta
Expectat dominos, propera præcedere miles,
Quos sequeris, quascunq; tuas Pharsalia fecit,
A uictis rapiantur opes. nec plura locutus
Impulit amentes, auriq; cupidine cæcos
Ire super gladios, supraq; cadauera patrum,
Et cæsos calcare duces. quæ fossa, quis agger
Sustineat pretium belli, scelerumq; petentes?
Scire uolunt quanta fuerint mercede nocentes.
Inuenere quidem spoliato plurima mundo,
Bellorum in sumptus congestæ pondera massæ,
Sed non impleuit cupientes omnia mentes.
Quicquid fodit Iber, quicquid Tagus extulit auri,
Quod legit diues summis Amarispus arenis,
Ut rapiant, paruo scelus hoc uenisse putabant,
Cum sibi tarpeias uictor desponderit arces,
Cum spe Romanæ promiserit omnia prædæ,
Decipitur, quod castra rapit, capit improba plebes
Cespite patricio somnos, uacuumq; cubile
Regibus infandus miles premit, inq; parentum,
Inq; toris fratrum posuerunt membra nocentes.
Quos agitat uesana quies, somniq; furentes,
Thessalicam miseri uersant in pectore pugnam,
Inuigilat cunctis sæuum scelus, armaq; tota

Mente agitant, capuloq́; manus absente mouentur.
Ingemuisse putes campos, terramq́; nocentem
Inspirasse animas, infectumq́; aëra totum
Manibus, & superam stygia formidine noctem
Exigit à meritis tristes uictoria pœnas,
Sibilaq́;, & flammas infert sopor, umbra perēpti
Ciuis adest, sua quenq; premit terroris imago.
Ille senum uultus, iuuenum uidet ille figuras,
Hunc agitant totis fraterna cadauera somnis,
Pectore in hoc pater est, omnes in Cæsare manes,
Haud alios non dum scythica purgatus in ara
Eumenidum uidit uultus Pelopeius Orestes,
Nec magis attonitos animi sensere tumultus,
Cum fureret Pentheus, aut cum desisset Agaue.
Hunc omnes gladij, quos aut Pharsalia uidit,
Aut ultrix uisura dies stringente senatu
Illa nocte premunt, hunc infera monstra flagellāt.
Heu quantum pœnæ misero mens conscia donat,
Quod styga, quod manes, infestaq́; tartara somnis
Pompeio uiuente uidet, tamen omnia passo
Postquam clara dies Pharsalica damna retexit,
Nulla loci facies reuocat feralibus aruis
Hærentes oculos, cernit propulsa cruore
Flumina, & excelsos cumulis æquantia colles
Corpora, sidentes in tabem spectat aceruos,
Et Magni numerat populos, epulisq́; paratur
Ille locus, uultus ex quo, faciesq́; iacentum
Agnoscat. iuuat emathiam non cernere terram,
Et lustrare oculis campos sub clade latentes,
Fortunam, superosq́; suos in sanguine cernit,

Ac ne læta furens scelerum spectacula perdat,
Inuidet igne rogi miseris, cœloq; nocenti
Ingerit Emathiam. non illum pœnus humator
Consulis, & libycæ succensæ lampade Cannæ
Compellunt, hominum ritus ut seruet in hostes,
Sed meminit non dum satiata cædibus ira
Ciues esse suos, petimus non singula busta,
Discretosq; rogos, unum da gentibus ignem.
Non interpositis urantur corpora flammis,
Aut generi si pœna iuuat, nemus extrue Pindi,
Erige congestas œthæo robore syluas,
Thessalicam uideat Pompeius ab æquore flãmam.
Nil agis hac ira. tabesne cadauera soluat,
An rogus, haud refert, placido natura receptat
Cuncta sinu, finemq; sui sibi corpora debent,
Hos Cæsar populos, si nunc non usserit, ignis
Vret cum terris, uret cum gurgite ponti,
Communis mondo superest rogus, ossibus astra
Misturus, quocunq; tuam, fortuna uocabit,
Hæ quoq; eunt animæ, non altius ibis in auras,
Non meliore loco stygia sub nocte iacebis.
Libera fortuna mors est, capit omnia tellus,
Quæ genuit, cœlo tegitur qui non habet urnam.
Tu, cui dant pœnas inhumato funere gentes,
Quid fugis hanc cladem? quid olentes deseris agros?
Has trahe Cæsar aquas, hoc, si potes, utere cœlo,
Sed tibi tabentes populi Pharsalica rura
Eripiunt, camposq; tenent uictore fugato.
Non solum hæmonii funesta ad pabula belli
Bistonii uenêre lupi, tabemq; cruentæ

Cædis odorati Pholoën liquere Leones,
Tunc ursi látebras, obscœni tecta, domosq;
Deseruere canes, & quicquid nare sagaci
Aëra non sanum, motumq; cadauere sensit.
Iamq; diu uolucres ciuilia castra secutæ
Conueniunt, uos quæ Nilo mutare soletis
Threicias hyemes, ad mollem serius austrum
Istis aues, nunquam se tanto uulture cœlum
Induit, aut plures presserunt aëra pennæ
Omne nemus misit uolucres, omnisq; cruenta
Alite sanguineis stillauit roribus arbor.
Sæpe super uultus uictoris, & impia signa
Aut cruor, aut alto defluxit ab æthere tabes,
Membraq; deiecit iam lassis unguibus ales.
Sic quoq; non omnis populus peruenit ad ossa,
Inq; feras discerptus abit, non intima curant
Viscera, nec totas auidæ sorbere medullas,
Degustant artus. latiæ pars maxima turbæ
Fastidita iacet, quam sol, nimbiq;, diesq;
Longior Emathijs resolutam miscuit aruis.
Thessalica infelix quo tanto crimine tellus
Læsisti superos, ut te tot mortibus unam,
Tot scelerum fatis premerent? quod sufficiat æuum,
Immemor ut donet belli tibi damna uetustas?
Quæ seges infecta surget non decolor herba?
Quo non Romanos uiolabis uomere manes?
Ante nouæ uenient acies, scelerique secundo
Præstabis non dum siccos hoc sanguine campos.
Omnia maiorum uertamus busta licebit,
Et stantes tumulos, & qui radice uetusta

Effudere suas uictis compagibus urnas,
Plus cinerum hæmoniæ sulcis telluris aratur,
Pluraq́; ruricolis feriuntur dentibus ossa.
Nullus ab Emathio religasset littore funem
Nauita, nec terram quisquam mouisset arator,
Romani bustum populi, fugerentq́; coloni
Vmbrarum campos, gregibus dumeta carerent,
Nullusq́; auderet pecori permittere pastor
Vellere surgentem de nostris ossibus herbam,
Ac uelut impatiens hominum, uel solis iniqui
Limite, uel glacie nuda, atq; ignota iaceres,
Si non prima nefas belli, sed sola tulisses.
O superi liceat terras odisse nocentes,
Quid totum premitis, quid totum absoluitis orbem?
Hesperiæ clades, & flebilis unda Pachyni,
Et Mutina, & Leucas puros fecere Philippos.

M. ANNEI LVCANI CIVILIS BELLI LIBER OCTAVVS.

Iam super Herculeas fauces, nemorosaq́; tempe
Hæmoniæ deserta petens dispendia syluæ,
Cornipedem exhaustum cursu, stimulisq́; negantem
Magnus agens, incerta fugæ uestigia turbat,
Implicatasq́; errore uias, pauet ille fragorem
Motorum uentis nemorum, comitumq́; suorum,
Qui post terga redit trepidum, lateriq; timentem

Exanimat, quamuis summo de culmine lapsus
Non dum uile sui pretium scit sanguinis esse,
Séq; memor fati tantæ mercedis habere
Credit adhuc iugulum, quantum pro Cæsaris ipse
Auulsa ceruice daret, deserta sequentem
Non patitur tutis fatum cælare latebris
Clara uiri facies. multi Pharsalia castra
Cum peterent, non dum fama prodente ruinas,
Occursu stupuere ducis, uertigine rerum
Attoniti, cladis'q; suæ uix ipse fidelis
Author erat, grauis est, Magno quicunq; malorum
Testis adest, cunctis ignotus gentibus esse
Mallet, & obscuro tutus transire per orbem
Nomine, sed longi pœnas fortuna fauoris
Exigit à misero, quæ tanto pondere famæ
Res premit aduersas, fatis'q; prioribus urget.
Nunc festinatos nimium sibi sentit honores,
Actáq; lauriferæ damnat Syllana iuuentæ,
Nunc, & Corycias classes, & pontica signa
Deiectum meminisse piget. Sic longius æuum
Destruit ingentes animos, & uita superstes
Imperio, nisi summa dies cum fine bonorum
Affuit, & celeri præuertit tristia leto.
Dedecori est fortuna prior. quisquam'ne secundis
Tradere se fatis audet, nisi morte parata?
Littora contigerat, per quæ Peneïus amnis
Emathia iam clade rubens exibat in æquor.
Inde ratis trepidum uentis, & fluctibus impar,
Flumineis uix tuta uadis euexit in altum,
Cuius adhuc remis quatitur Corcyra, sinusq;

Leucadij. Cilicum dominus, terræq; liburnæ.
Exiguam uector pauidus correpsit in alnum.
Conscia curarum secreta in littora Lesbi,
Flectere uela iubes, quatum tellure latebas
Mœstior, in medijs quàm si Cornelia campis
Emathiæ stares, tristes præsagia curas
Exagitant, trepida quatitur formidine somnus,
Thessaliam nox omnis habet, tenebris'q; remotis
Rupis in abruptæ scopulos, extremaq; currens
Littora prospiciens fluctus nutantia longe
Semper prima uidens uenientis uela carinæ,
Quærere nec quicquam de fato coniugis audes.
En ratis, ad uestros quæ tendit carbasa portus,
Quid ferat ignoras, sed nunc tibi summa pauoris
Nuntius armorum tristis, rumor'q; sinister
Victus adest coniux, quid perdis tempora luctus,
Cum possis iam flere, times? tunc puppe propinqua
Prosiluit, crimen'q; Deûm crudele notauit
Deformem pallore ducem, uultus'q; prementem
Caniciem, atq; atro squalentes puluere uestes,
Obuia nox miseræ cœlum, lucem'q; tenebris
Abstulit, atq; animam clausit dolor, omnia neruis
Membra relicta labant, riguerunt corda, diuq;
Spe mortis depressa iacet. iam fune ligato
Littoribus, lustrat uacuas Pompeius arenas,
Quem postquam propius famulæ uidere fideles,
Non ultra gemitus tacitos incessere fata
Permisere sibi, frustra'q; attollere terra
Semianimē conantur heram, quam pectore Magnus
Ambit, & adstrictos refouet complexibus artus.

C œperat in summum reuocato sanguine corpus
P ompeij sentire manus, mœstamq; mariti
P osse pati faciem, prohibet succumbere fatis
M agnus, & in modicos castigat uoce dolores.
N obile cur robur fortunæ uulnere primo
F œmina tantorum titulis insignis auorum
F rangis? habes aditum mansuræ in sæcula famæ,
L audis in hoc sexu non legum iura, nec arma,
V nica materia est coniux miser, erige mentem,
E t tua cum fatis pietas decertet, & ipsum,
Q uod sum uictus ama, nunc sum tibi gloria maior,
A' me quod fasces, & quod pia turba Senatus,
T antaq; discessit regum manus, incipe Magnum
S ola sequi, deformis adhuc uiuente marito,
S ummus, & augeri uetitus dolor, ultima debet
E sse fides lugere uirum. tu nulla tulisti
B ello damna meo, uiuit post prælia Magnus.
S ed fortuna perit, quod defles, illud amasti.
V ocibus his correpta uiri uix ægra leuauit
M embra solo, tales gemitu rumpente querelas.
O utinam in thalamos inuisi Cæsaris issem
I nfelix coniux, & nulli læta marito.
B is nocui mundo, me pronuba ducit Erynnis,
C rassorumq; umbræ, deuotaq; manibus illis
A ssyrios in castra tuli ciuilia casus,
P ræcipitesq; dedi populos, cunctosq; fugaui
A' causa meliore Deos. ó maxime coniux,
O thalamis indigne meis, hoc iuris habebat
I n tantum fortuna caput. cur impia nupsi,
S i miserum factura fui? nunc accipe pœnas,

Sed quas sponte luam, quo sit tibi mollius æquor,
Certa fides regum, totus'q; paratior orbis,
Sparge mari comitem, mallem felicibus armis
Dependisse caput, nunc clades denuq; lustra
Magne tuas ubicunq; iace. ciuilibus armis.
Nostros ulta toros ades huc, atq; exige pœnas
Iulia crudeleis, placata'q; pellice cæsa,
Magno parce tuo. sic fata, iterum'q; refusa
Coniugis in gremium, cunctorum lumina soluit
In lachrymas, duri flectuntur pectora Magni,
Sicca'q; Thessaliæ confundit lumina Lesbos.
Tunc Mitylenæum pleno iam littore uulgus
Affatur magnum, si maxima gloria nobis
Semper erit tanti pignus seruasse mariti,
Tu quoq; deuotos sacro tibi fœdere muros
Oramus, socios'q; lares dignare uel una
Nocte tua, fac Magne locum, quem cuncta reuisent
Sæcula, quem ueniens hospes Romanus adoret,
Nulla tibi subeunda magis sunt mœnia uicto,
Omnia uictoris possunt sperare fauorem,
Hæc iam crimen habent. qd quod iacet insula pōto?
Cæsar eget ratibus, procerum pars magna coibit
Certa loci, noto reparandum est littore fatum.
Accipe templorum cultus, aurum'q; Deorum
Accipe, si terris, si puppibus ista iuuentus
Aptior est, tota quantum ualet, utere Lesbo.
Accipe, ne Cæsar rapiat, tu uictus habeto.
Hoc solum crimen meritæ bene detrahe terræ,
Ne nostram uideare fidem, felix'q; secutus,
Et damnasse miser. tali pietate uirorum

L ætus in aduersis, & mundi nomine gaudens
E sse fidem, nullum toto mihi dixit in orbe
G ratius esse solum non paruo pignore uobis
O stendi, tenuit nostros hac obside Lesbos
A ffectus, hic sacra domus, clariq; penates,
H ic mihi Roma fuit, non ullo in littore puppim
A nte dedi fugiens, sæui cum Cæsaris iram
I am scirem meritam seruata coniuge Lesbon,
N on ueritus tantam ueniæ committere uobis
M ateriam, sed iam satis est fecisse nocentes,
F ata mihi totum mea sunt agitanda per orbem.
H eu nimium felix æterno nomine Lesbos,
S iue doces populos, regesq; admittere Magnum,
S eu præstas mihi sola fidẽ, nam quærere certũ est
F as quibus in terris, ubi sit scelus, accipe numen,
S iquod adhuc mecum es uotorum extrema meorũ,
D a similes Lesbo populos, qui marte subactum
N on intrare suos infesto Cæsare portus,
N on exire uetent, dixit, mœstamq; carinæ
I mposuit comitem, cunctos mutare putares
T ellurem, patriæq; solum, sic littore toto
P langitur, infestæ tenduntur in æthera dextræ.
P ompeiumq; minus, cuius fortuna dolorem
M ouerat, ast illam, quam toto tempore belli
V t ciuem uidere suam discedere cernens
I ngemuit populus, quam uix, si castra mariti
V ictoris peteret, siccis dimittere matres
I am poterant oculis, tanto deuinxit amore
H os pudor, hos probitas, castiq; modestia uultus.
Q uod submissa nimis nulli grauis hospita turbæ,

Stantis adhuc fati uixit quasi coniuge uicto.
Iam pelago medios titan demissus ad ignes,
Nec quibus abscondit, nec si quibus exerit orbem
Totus erat, uigiles Pompeij in pectore curæ
Nunc socias adeunt Romani fœderis urbes,
Et uarias regum mentes, nunc inuia mundi
Arua super nimios soles, austrumq; iacentes,
Sæpe labor mœstus curarum, odiumq; futuri
Proiecit fessos incerti pectoris æstus,
Rectoremq; ratis de cunctis consulit astris,
Vnde notet terras, quæ sit mensura secandi
Aequoris in cœlo, Syriam quo sydere seruet,
Aut quotus in plaustro Libyam bene dirigat ignis.
Doctus ad hæc fatur taciti seruator Olympi.
Signifero quæcunq; fluunt labentia cœlo
Nunquam stante polo miseros fallentia nautas
Sydera non sequimur, sed qui non mergitur undis
Axis inoccidus gemina clarissimus arcto.
Ille regit puppes, hic cum mihi semper in altum
Surget, & instabit summis minor Vrsa cheruchis,
Bosphoron, & Scythiæ curuantem littora pontum
Spectamus, quicquid descendit ab arbore summa,
Arctophylax, propiorq; mari Cynosura feretur,
In Syriæ portus tendit ratis, inde Canopos
Excipit australi cœlo contenta uagari
Stella timens borean, illa quoq; perge sinistra
Trans Pharon, in medio tanget ratis æquore Syrtes,
Sed quo uela dari, quo nunc pede carbasa tendi
Nostra iubes? dubio contra cui pectore Magnus,
Hoc solum toto respondit in æquore serua,

Vt sit ab emathijs semper tua longius oris
Puppis, & hesperiam pelago, cœloq; relinquas,
Cætera da uentis, comitem, pignusq; recepi
Depositum, tunc certus eram quæ littora uellem.
Nunc portum fortuna dabit. Sic fatur, at ille
Iusto uela modo pendentia cornibus æquis
Torsit, & in læuum puppim dedit, utq; secaret,
Quas Asine cautes, & quas Chios asperat undas,
Hos dedit in proram, tenet hos in puppe rudentes.
Aequora senserunt motus, aliterq; secante
Iam pelagus rostro, nec idem spectante carina,
Mutauere sonum. non sic moderator equorum
Dexteriore rota, læuum cum circuit axem,
Cogit inoffensæ currus accedere metæ.
Ostendit terras titan, & sydera texit.
Sparsus eb emathia fugit quicunq; procella,
Assequitur Magnum, primusq; à littore Lesbi
Occurrit natus, procerum mox turba fidelis.
Nam neq; deiecto fatis, acieq; fugato
Abstulerat Magno reges fortuna ministros,
Terrarum dominos, & sceptra eoa tenentes
Exul habet comites. iubet ire in deuia mundi
Deiotarum, qui sparsa ducis uestigia legit.
Quando ait emathijs amissus cladibus orbis
Qua Romanus erat, superest fidissime regum
Eoam tentare fidem, populosq; bibentes
Euphraten, & adhuc securum à Cæsare Tigrim,
Nec pigeat Magno quærentem fata remotas
Medorum penetrare domos, Scythicosq; recessus,
Et totum mutare diem, uocesq; superbo

Arsacidæ perferre meas, si fœdera uobis
Prisca manent, mihi per Latium iurata tonantem,
Per uestros astricta magos, implete pharetras,
Armeniosq; arcus gethias intendite neruis.
Si uos ó Parthi peterem cum caspia claustra,
Et sequerer duros æterni martis Alanos,
Passus achemenijs late decurrere campis
In tutam trepidos nunquam Babylona coëgi,
Arua super Cyri, Chaldæiq; ultima regni,
Qua rapidus Ganges, & qua Nysæus Hydaspes
Accedunt pelago Phœbi surgentis ab igne
Iam propior, quàm Persis eram, tamen oia uincens
Sustinui nostris uos tantum deesse triumphis,
Solusq; è numero regum telluris eoæ
Ex æquo me Parthus adit, nec munere Magni
Stant semel Arsacidæ. qs enim post uulnera cladis
Assyriæ, iustas Latij compescuit iras?
Tot meritis obstricta meis, nunc Parthia ruptis
Excedat claustris uetitam per sæcula ripam,
Zeumaq; Pellæum, Pompeio uincite Parthi,
Vinci Roma uolet. Regem parêre iubenti
Ardua non piguit, positisq; insignibus aulæ
Egreditur, famuli ruptos indutus amictus.
In dubijs tutum est inopem simulare tyranno.
Quanto igitur mundi dominis securius æuum
Verus pauper agit? dimisso in littore rege
Ipse per Icariæ scopulos, Ephesumq; relinquens,
Et placidi Colophona maris, spumantia paruæ
Radit saxa Sami, spirat de littore eoo
Aura fluens, Gnidon inde fugit, claramq; relinqt

Sole Rhodon, magnosq; sinus Telmesidos undæ
Compensat, medio pelago Pamphylia puppi
Occurrit tellus, nec se committere muris
Ausus adhuc ullis, te primum parua phaselis
Magnus adit. nam te metui uetat incola rarus,
Exhaustæq; domus populis, maiorq; carinæ,
Quàm tua turba fuit, tendens hinc carbasa rursus
Iam Taurum, Taurosq; uidet Dipsonta cadentem.
Crederet hoc Magnus pacem cum præstitit undis,
Et sibi consultum? Cilicum per littora tutus
Parua puppe fugit, sequitur pars magna Senatus.
Ad profugum collecta ducem, paruisq; Synædris,
Quo portu, mittitq; rates, recipitq; Selinus.
In procerum cœtu tandem mœsta ora resoluit
Vocibus his Magnus, comites belliq;, fugæq;,
Atq; instar patriæ, quamuis in littore nudo
In Cilicum terra nullis circundatus armis
Consultem, rebusq; nouis exordia quæram,
Ingentes præstate animos, non omnis in aruis
Emathijs cecidi, nec sic mea fata premuntur,
Vt nequeam releuare caput, cladesq; receptas
Excutere, an Libycæ Marium potuere ruinæ
Erigere in fasces, plenis & reddere fastis?
Me pressum leuiore manu fortuna tenebit?
Mille meæ Graio uoluuntur in æquore puppes,
Mille duces, sparsit potius Pharsalia nostras,
Quàm subuertit, opes, sed me uel sola tueri
Fama potest rerum, toto quas gessimus orbe,
Et nomen, quod mundus amat, uos pendite regna
Viribus, atq; fide, Libyen, Parthosq;, Pharonq;,

Quæ nam Romanis deceat succurrere rebus.
A st ego curarum proceres arcana mearum
E xpromam, mentis'q; meæ quò pondera uergant,
A etas Niliaca nobis suspecta tyranni est.
A rdua quippe fides robustos exigit annos,
H inc anceps dubij terret solertia mauri,
N anq; memor generis Carthaginis impia proles
I mminet hesperiæ, multus'q; in pectore uano est
H annibal, obliquo maculat qui sanguine regnum,
E t numidas contingit auos, iam supplice Varro
I ntumuit, uidit'q; loco romana secundo.
Q uare agite eoum comites properemus in orbem,
D iuidit Euphrates ingentem gurgite mundum,
C aspia'q; immensos seducunt claustra recessus,
E t polus Assyrias alter noctes'q;, diesq;
V ertit, & abruptum est nostro mare discolor unda,
O ceanus'q; suus, regnandi sola uoluptas,
C elsior in campis sonipes, & fortior arcus,
N ec puer, aut senior letales tendere neruos
S egnis, & à nulla mors est incerta sagitta.
P rimi Pellæas arcu fregere sarissas,
B actra'q; Medorum sedem, muris'q; superbam
A ssyrias Babylona domos, nec pila timentur
N ostra nimis Parthis, audent'q; in bella uenire,
E xperti Scythicas Crasso pereunte sagittas
S picula nec solo spargunt fidentia ferro
S tridula, sed multo saturantur tela ueneno,
V ulnera parua nocēt, fatū'q; in sanguine summo est.
O utinam non tanta mihi fiducia sæuis
E sset in Arsacidis, fatis nimis æmula nostris

Fata mouent Medos, multumq; in gente deorum est.
Effundam populos alia tellure reuulsos,
Excitosq; suis immittam sedibus ortus.
Quod si nos eoa fides, & barbara fallunt
Foedera, uulgati supra commercia mundi
Naufragium fortuna ferat, non regna precabor,
Quæ feci, sed magna feram solatia mortis
Orbe iacens alio, nihil hæc in membra cruente,
Nil socerum fecisse pie, sed cuncta reuoluens
Vitæ fata meæ, semper uenerabilis illa
Orbis parte fui, quantus Mæotida supra,
Quantus apud Tanaim, toto conspectus in ortu.
Quas magis in terras nostrum felicibus actis
Nomen abit, aut unde redit maiore triumpho?
Roma faue cœptis, quid enim tibi lætius unquam
Præstiterint superi, quàm si ciuilia Partho
Milite bella geras? tantam consumere gentem,
Et nostris miscere malis, cum Cæsaris arma
Concurrent Medis, aut me fortuna necesse est
Vindicet, aut Crassum. sic fatus murmure sensit
Consilium damnasse uiros, quos Lentulus omnes
Virtutis stimulis, & nobilitate dolendi
Præcessit, dignasq; tulit modo consule uoces,
Siccine Thessalicæ mentem fregere ruinæ?
Vna dies mundi damnauit fata? secundum
Emathiam lis tanta datur? iacet omne cruenti
Vulneris auxilium? solos tibi Magne reliquit
Parthorum fortuna pedes? quid transfuga mundi
Terrarum totos tractus, cœlumq; perosus,
Aduersosq; polos, alienaq; sydera quæris,

C haldæos culture Deos, & barbara sacra
P arthorum famulus? quid causæ obtenditur armis?
L ibertatis amor miserum quid decipis orbem,
S i seruire potes? te quem romana regentem
H orruit auditu, quem captos ducere reges
V idit ab hyrcanis, Indoq; à littore syluis,
D eiectum fatis humilem, fractumq; uidebit,
E xtolletq; animos latium uesanus in orbem,
S e simul, & Romam Pompeio supplice mensus.
N il animus, fatisq; tuis effabere dignum.
E xiget ignorans latiæ commertia linguæ,
V t lachrymis se Magne roges. patimur'ne pudoris
H oc uulnus, clades ut parthia uindicet ante
H esperias, quàm Roma suas? ciuilibus armis
E legit te nempe ducem. quid uulnera nostra
I n Scythicos spargis populos, cladesq; latentes?
Q uid Parthos transire doces? solatia tanti
P erdit Roma mali, nullos admittere reges,
S ed ciui seruire suo. iuuat ire per orbem
D ucentem sæuas romana in mœnia gentes?
S ignaq; ab Euphrate cum Crassis capta sequentē?
Q ui solus regum fato cælante fauorem
D efuit Emathiæ, nunc tantas ille lacesset
A uditi uictoris opes? aut iungere fata
T ecum Magne uolet? non hæc fiducia genti est.
O mnis in arctois populus quicunq; pruinis
N ascitur, indomitus bellis, & mortis amator.
Q uicquid ad eoos tractus, mundiq; teporem
L abitur, emollit gentes clementia cœli.
I llic & laxas uestes, & fluxa uirorum

Velamenta uides. Parthus per medica rura
Sarmaticos inter campos, effusáq; plano
Tigridis arua solo nulli superabilis hosti est
Libertate fugæ, sed non ubi terra tumebit
Aspera conscendet montis iuga, nec per opacas
Bella geret tenebras incerto debilis arcu,
Nec franget nando uiolenti uortices amnem,
Nec tota in pugna perfusus sanguine membra,
Exiget æstiuum calido sub puluere solem.
Non aries illis, non ulla est machina belli,
Aut fossas implere ualent, parthóq; sequente
Murus erit, quodcunq; potest obstare sagittæ.
Pugna leuis, bellumq; fugax, turmæq; uagantes,
Et melior cessisse loco, quàm pellere miles.
Illita tela dolis nec martem comminus unquam
Ausa pati uirtus, sed longe tendere neruos.
Et quò ferre uelint permittere uulnera uentis.
Ensis habet uires, & gens quæcunq; uirorum est,
Bella gerit gladijs, nam Medos prælia prima
Exarmant, uacuæq; iubent remeare pharetræ.
Nulla manus illis fiducia, tota ueneni est.
Credis Magne uiros, quos in discrimina belli
Cum ferro uenisse parum est? tentare pudendum
Auxilium tanti est, toto diuisus ut orbe
À terra moriare tua? tibi barbara tellus
Incumbat, te parua tegant, ac uilia busta?
Inuidiosa tamen Crasso quærente sepulchrum.
Sed tua sors melior, quoniam mors ultima pœna est,
Non metuenda uiris, at non Cornelia letum
Infando sub rege timet. num barbara nobis

Est ignota Venus? quæ ritu cæca ferarum
Polluit innumeris leges, & fœdera tedæ
Coniugibus, thalamiq; patent secreta nefandi.
Inter mille nurus epulis uesana, meroq;
Regia, non ullis exceptos legibus audet
Concubitus, tot fœmineis complexibus unum
Non laxat nox tota marem, iacuere sorores
In fratrum thalamis, sacrataq; pignora matrum.
Damnat apud gentes sceleris non sponte peracti
Oedipodionias infelix fabula Thebas.
Parthorum dominus quoties sic sanguine misto
Nascitur Arsacides, cui fas implere parentem,
Quid rear esse nefas? proles tam clara Metelli
Stabit Barbarico coniux Millesima lecto?
Quanquam non ulli plus regia Magne uacabit
Sæuitia stimulante Venus, titulisq; uirorum.
Nam quo plura iuuent Parthum portenta, fuisse
Hanc sciet & Crassi, ceu pridem debita fatis
Assyrijs, trahitur cladis captiua uetustæ.
Hæreat eoæ uulnus miserabile sortis,
Non solum auxilium funesto à Rege petisse,
Sed gessisse prius bellum ciuile pudebit.
Nam quod apud populos crimen, socerique, tuumq;,
Maius erit? quàm quod uobis miscentibus arma
Crassorum uindicta perit, incurrere cuncti
Debuerant in Bactra duces, & nequa uacarent
Arma, uel arctoum dacis, Rheniq; cateruis
Imperij nudare latus, dum perfida Susis
In tumulos prolapsa ducum, Babylonq; iaceret.
Assyriæ paci finem fortuna precamur,

Et si Thessaliæ bellum ciuile peractum est,
Ad Parthos, qui uicit eat. gens unica mundi est,
De qua Cæsareis possim gaudere triumphis.
Num tibi, cum primum gelidum transibis Araxẽ,
Vmbra senis mœsti Scythicis confixa sagittis
Ingerat has uoces? tu quem post funera nostra
Vltorem cinerum nudæ sperauimus umbræ,
Ad fœdus, pacemq; uenis? tunc plurima cladis
Occurrent monimenta tibi, quæ mœnia trunci,
Lustrarunt ceruice duces, ubi nomina tanta
Obruit Euphrates, & nostra cadauera Tigris
Detulit in terras, ac reddidit, ire per ista
Si potes, in media socerum quoq; Magne sedentem
Thessalia placare potes. quin respicis orbem
Romanum, si regna times proiecta sub austro,
Infidumq; Iubam? petimus Pharon, aruaq; Lagi.
Syrtibus hinc libycis tuta est Aegyptus, at inde
Gurgite septeno rapidus mare submouet amnis,
Terra suis contenta bonis non indiga mercis,
Aut Iouis, in solo tanta est fiducia Nilo.
Sceptra puer Ptolemæus habet tibi debita Magne,
Tutelæ commissa tuæ. Quis nominis umbram
Horreat? innocua est ætas, nec iura, fidemq;,
Respectumq; Deûm ueteris speraueris aulæ,
Nil pudet assuetos sceptris, mitissima sors est
Regnorum sub rege nouo. non plura locutus
Impulit huc animos. Quantum spes ultima rerum
Libertatis habet, uicta est sententia Magni.
Tunc Ciliicum liquere solum, Cyproq; citatas
Immisere rates, nullas cui prætulit aras

Vndæ diua memor Paphiæ. si numina nasci
Credimus, aut quenquã fas est cœpisse Deorum.
Hæc ubi deseruit Pompeius littora, totos
Emensus Cypri scopulos, quibus exit in austrum,
Inde maris uasti transuerso uertitur æstu,
Nec tenuit Casium nocturno lumine montem,
Infimaq; Aegypti pugnaci littora uelo
Vix tetigit, qua diuidui pars maxima Nili
In uada decurrit Pelusia septimus amnis.
Tempus erat, quo Libra pares examinat horas
Non uno plus æqua die, noctiq; rependit
Lux minor hybernæ uerni solatia damni.
Comperit ut regem Casio se monte tenere,
Flectit iter, nec Phœbus adhuc, nec carbasa lãguēt.
Iam rapido speculator eques per littora cursu
Hospitis aduentu pauidam compleuerat aulam.
Consilij uix tempus erat, tamen omnia monstra
Pellææ coïere domus, quos inter Achoreus
Iam placidus senio, fractisq; modestior annis,
Hunc genuit custos Nili crescentis in arua
Memphis uana sacris, illo cultore Deorum
Lustra suæ Phœbes non unus uixerat Apis,
Consilij uox prima fuit, meritumq;, fidemq;,
Sacraq; defuncti iactauit pignora patris.
Sed melior suadere malis, & nosse tyrannos
Ausus Pompeium leto damnasse Photinus.
Ius, & fas multos faciunt Ptolemæe nocentes,
Dat pœnas laudata fides, cum sustinet inquit,
Quos fortuna premit, fatis accede, deisq;,
Et cole felices, miseros fuge, sydera terra,

Vt distant, & flamma mari, sic utile recto,
Sceptrorum uis tota perit, si prendere iusta
Incipit, euertitq́; arces respectus honesti.
Libertas scelerum est, quae regna inuisa tuetur,
Sublatusq́; modus gladijs, facere omnia saeue
Non impune licet, nisi cum facis, exeat aula
Qui uult esse pius, uirtus & summa potestas
Non coëunt, semper metuet, quem saeua pudebunt.
Non impune tuos Magnus contempserit annos,
Qui te nec uictos arcere à littore nostro
Posse putat, neu te sceptris priuauerit hospes,
Pignora sunt propiora tibi, Nilonq́;, Pharonq́;,
Si regnare piget, damnatae redde sorori.
Aegyptum certe latijs tueamur ab armis,
Quicquid non fuerit Magni, dum bella geruntur,
Nec uictoris erit. toto iam pulsus ab orbe,
Postquam nulla manet rerum fiducia, quaerit
Cum qua gente cadat, rapitur ciuilibus armis,
Nec soceri tantum arma fugit, fugit ora Senatus,
Cuius Thessalicas saturat pars magna uolucres,
Et metuit gentes, quas uno in sanguine mistas
Deseruit, regesq́; timet, quorum omnia mersit,
Thessaliaeq́; reus nulla tellure receptus,
Sollicitat nostrum, quem non dum perdidit, orbem.
Iustior in Magnum nobis Ptolemaee querelae
Causa data est. quid sepositam, semperq́; quietam
Crimine bellorum maculas Pharon, aruaq́; nostra
Victori suspecta facis? cur sola cadenti
Haec placuit tellus, in quam Pharsalica fata
Conferres, poenasq́; tuas? iam crimen habemus

Purgandum gladio, quod nobis sceptra Senatus
Te suadente dedit, uotis tua fouimus arma,
Hoc ferrum, quod fata iubent, proferre paraui,
Non tibi, sed uicto, feriam tua uiscera Magne,
Malueram soceri. rapimur quo cuncta feruntur.
Téne mihi dubitas an sit uiolare necesse,
Cum liceat? quae te nostri fiducia regni
Huc agit infelix? populum non cernis inermem,
Aruáq; uix refugo fodientem mollia Nilo?
Metiri sua regna decet, uiresq; fateri.
Tu Ptolemaee potes Magni fulcire ruinam,
Sub qua Roma iacet? bustum, cineresq; mouere
Thessalicos audes? bellumq; in regna uocare?
Ante aciem Emathiam nullis accessimus armis,
Pompeij nunc castra placent, quae deserit orbis?
Nunc uictoris opes, & cognita fata lacessis?
Aduersis non deesse decet, sed laeta secutos,
Nulla fides unquam miseros elegit amicos.
Assensere omnes sceleri, laetatur honore
Rex puer insueto, quod iam sibi tanta licere,
Permittant famuli, sceleri delectus Achillas.
Perfida qua tellus casiis excurrit arenis,
Et uada testantur iunctas Aegyptia Syrtes,
Exiguam socijs monstri, gladijsq; carinam
Instruit, ó superi Nilusne, & barbara Memphis,
Et Pelusiaci tam mollis turba Canopi
Hos animos? sic fata premunt ciuilia mundum?
Sic romana iacent? ullusne in cladibus istis
Est locus Aegypto? Phariusq; admittitur ensis?
Hanc certe seruate fidem ciuilia bella,

Cognatas præstate manus, externaq́; monstra
Pellite. si meruit tam claro nomine Magnus
Cæsaris esse nefas, tanti Ptolemææ ruina
Nominis haud metuis, cœloq́; tonante profanas
Inseruïsse manus impure, ac semiuir audes?
Non domitor mundi, nec ter capitolia curru
Inuectus, regumq́; potens, uindexq́; Senatus,
Victorisq́; gener, phario satis esse tyranno
Quod poterat, romanus erat. quid uiscera nostra
Scrutaris gladio? nescis puer improbe, nescis
Quo tua sit fortuna loco, iam iure sine ullo
Nili sceptra tenes, cecidit ciuilibus armis,
Qui tibi regna dedit. Iam uento uela negarat
Magnus, & auxilio remorum infanda petebat
Littora, quem contra non longa uecta biremi
Appulerat scelerata manus, Magnoq́; patere
Fingens regna Phari, celsa de puppe carinæ
In paruam iubet ire ratem, litusq́; malignum
Incusat bimaremq́; uadis frangentibus æstum,
Qui uetat externas terris aduertere classes.
Quod nisi fatorum leges, intentaq́; iussu
Ordinis æterni miseræ uicinia mortis,
Damnatum leto traherent ad littora Magnum,
Non ulli comitum sceleris præsagia deerant,
Quippe fides si pura foret, si regia Magno
Sceptrorum authori uera pietate pateret,
Venturum tota pharium cum classe tyrannum,
Sed cessit fatis, classemq́; relinquere iussus
Obsequitur, letumq́; iuuat præferre timori.
Ibat in hostilem præceps Cornelia puppim,

Hoc magis

Hoc magis impatiens egresso deesse marito,
Quod metuit clades. remane temeraria coniux,
Et tu nate precor, longéq; è littore casus
Expectate meos, sed in hac ceruice tyranni
Explorate fidem, dixit, sed surda uetanti
Tendebat geminas amens Cornelia palmas.
Quò sine me crudelis abis? iterum'ne relinquor
Thessalicis submota malis? nunquam omine læto
Distrahimur miseri, poteras non flectere puppim,
Cum fugeres aliò, latebrisq; relinquere Lesbi,
Omnibus à terris si nos arcere parabas.
An tantum in fluctus placeo comes? hæc ubi frustra
Effudit, prima pendet tamen anxia puppe,
Attonitosq; metu nec quoquam auertere uisus,
Nec Magnum spectare potest, stetit anxia classis
Ad ducis euentum metuens non arma, nefasq;,
Sed ne submissis precibus Pompeius adoret
Sceptra sua donata manu. transire parantem
Romanus pharia miles de puppe salutat
Septimius, qui prò superum pudor arma satelles
Regia gestabat posito deformia pilo,
Immanis, uiolentus, atrox, nullaq; ferarum
Mitior in cædes. quis non fortuna putasset
Parcere te populis, quod bello hæc dextra uacasset,
Thessaliaq; procul tam noxia tela fugasses?
Disponis gladios, ne quo non fiat in orbe
Heu facinus ciuile tibi, uictoribus ipsis
Dedecus, & nunquam superum caritura pudore est
Fabula, Romanus Regi sic paruit ensis,
Pellæusq; puer gladio tibi colla recidit

Magne tuo. qua posteritas in sæcula mittet
Septimium fama? scelus hoc quo nomine dicent,
Qui Bruti dixere nefas? iam uenerat horæ
Terminus extremæ, phariamq́; ablatus in alnum
Perdiderat iam iura sui, tunc stringere ferrum
Regia monstra parant. ut uidit comminus enses,
Inuoluit uultus, atq; indignatus apertum
Fortunæ præbere caput, tunc lumina pressit,
Continuitq́; animam, ne quas effundere uoces,
Posset, & æternam fletu corrumpere famam.
At postquam mucrone latus funestus Achillas
Perfodit, nullo gemitu consensit ad ictum,
Despexitq́; nefas, seruatq́; immobile corpus,
Seq́; probat moriens, atq; hæc in pectore uoluit.
Sæcula Romanos nunquam tacitura labores
Attendunt, æuumq́; sequens speculatur ab omni
Orbe ratem, phariamq́; fidem, nunc consule famæ.
Fata tibi longæ fluxerunt prospera uitæ,
Ignorant populi, si non in morte probaris,
An scieris aduersa pati, ne cede pudori,
Authoremq́; dole fati, quacunq; feriris,
Crede manum soceri, spargant, lacerentq́; licebit,
Sum tamen ó superi felix, nulliq́; potestas
Hoc auferre Deo, mutantur prospera uitæ.
Non sum morte miser, uidet hanc Cornelia cædē,
Pompeiusq́; meus, tanto patientius oro
Claude dolor gemitus, natus, coniuxq́; peremptum
Si mirantur, amant. talis custodia Magno
Mentis erat. ius hoc animi morientis habebat.
At non tam patiens Cornelia cernere sæuum,

Quàm perferre nefas, miserandis æthera complet
Vocibus. ó coniux ego te scelerata peremi,
Letiferæ tibi causa moræ fuit auia Lesbos,
Et prior in Nili peruenit littora Cæsar.
Nam cui ius alij sceleris? sed quisquis in istud
A' superis immisse caput, uel Cæsaris ire,
Vel tibi prospiciens nescis crudelis, ubi ipsa
Viscera sint Magni, properas, atq; ingeris ictus
Qua uotum est uicto, pœnas non morte minores
Pendat, & ante meũ uideat caput, haud ego culpa
Libera bellorum, quæ matrum sola per undas,
Et per castra comes, nullis absterrita fatis
Victum, quod reges etiam timuere, recepi.
Hoc merui coniux in tuta puppe relinqui?
Perfide parcebas, te fata extrema petente
Vita digna fui? moriar nec munere regis.
Aut mihi præcipitem nautæ permittite saltum.
Aut laqueum collo, tortosq; aptate rudentes,
Aut aliquis Magno dignus comes exigat ensem,
Pompeio præstare potest, quod Cæsaris armis
Imputet. ó sæui properantem in fata tenetis?
Viuis adhuc coniux, & iam Cornelia non est
Iuris Magne sui? prohibent accersere mortem,
Seruor uictori. sic fata, interq; suorum
Lapsa manus, rapitur trepida fugiente carina.
At Magni cum terga sonent, & pectora ferro,
Permansisse decus sacræ uenerabile formæ,
Iratamq; Deis faciem, nil ultima mortis
Ex habitu, uultuq; uiri mutasse fatentur,
Qui lacerum uidere caput, nam sæuus in ipso

S eptimius sceleris maius scelus inuenit actu,
A c retegit sacros scisso uelamine uultus
S emianimis Magni, spirantiaq; occupat ora,
C ollaq; in obliquo ponit languentia transtro,
T unc neruos, uenasq; secat, nodosaq; frangit
O ssa, diu non dum artis erat caput ense rotare.
A t postquam trunco ceruix abscissa recessit,
V endicat hoc pharius dextra gestare satelles,
D egener, atq; operae miles Romane secundae,
P ompeij diro sacrum caput ense recidis,
V t non ipse feras? ó summi fata pudoris,
I mpius ut Magnum nosset puer, illa uerenda
R egibus hirta coma, & generosa fronte decora
C aesaries compressa manu est, pharioq; ueruto
D um uiuunt uultus, atq; os in murmura pulsant
S ingultus animae, dum lumina nuda rigescunt
S uffixum caput est, quo nunquam bella iubente
P ax fuit, hoc leges, campumq;, & rostra mouebat,
H ac facie fortuna tibi Romana placebas.
N ec satis infando fuit hoc uidisse tyranno,
V ult sceleri superesse fidem, tunc arte nefanda
S ubmota est capiti tabes, raptoq; cerebro
A dsiccata cutis, putrisq; effluxit ab alto
H umor, & infuso facies solidata ueneno est.
V ltima lageae stirpis, perituraq; proles
D egener, incestae sceptris cessure sororis,
C um tibi sacrato Macedon seruetur in antro,
E t regum cineres extructo monte quiescant,
C um Ptolemaeorum, manes, seriemq; pudendam
P yramides claudant, indignaq; Mausolaea,

Littora Pompeium feriunt, truncusq; uadosis
Huc illuc iactatur aquis, adeo'ne molesta
Totum cura fuit socero seruare cadauer?
Hac fortuna fide Magni tam prospera fata
Pertulit, hac illum summo de culmine rerum
Morte petit, cladesq; omnes exegit in uno
Saeua die, quibus immunes tot praestitit annos,
Pompeiusq; fuit, qui nunquam mista uideret
Laeta malis, felix nullo turbante Deorum,
Et nullo parcente miser. semel impulit illum
Dilata fortuna manu, pulsatur arenis,
Carpitur in scopulis, hausto per uulnera fluctu
Ludibrium pelagi, nullaq; manente figura,
Vna nota est Magno capitis iactura reuulsi,
Ante tamen pharias uictor quàm tangat arenas,
Pompeio raptim tumulum fortuna parauit.
Ne iaceat nullo, uel ne meliore sepulchro,
È latebris pauidus decurrit ad aequora Codrus,
Quaestor ab Icario Cinyreae littore Cypri,
Infaustus Magni fuerat comes, ille per umbras
Ausus ferre gradum uictum pietate timorem
Compulit, ut medijs quaesitum corpus in undis
Duceret ad terram, traheretq; ad littora Magnum
Lucis moesta parum per densas Cynthia nubes
Praebebat. cano sed discolor aequore truncus
Conspicatur, tenet ille ducem complexibus arctis
Eripiente mari, nunc uictus pondere tanto
Expectat fluctus, pelagoq; iuuante cadauer
Impellit. postquam sicco iam littore sedit,
Incubuit Magno, lachrymasq; effudit in omne

Vulnus, & ad superos, obscuráq; sydera fatur.
Non pretiosa petit cumulato thure sepulchra
Pompeius fortuna tuus, non pinguis ad astra
Vt ferat è membris eoos fumus odores,
Vt romana suum gestent pia colla parentem,
Præferat ut ueteres feralis pompa triumphos,
Vt resonent cantu tristi fora, totus ut ignem
Proiectis mœrens exercitus ambiat armis,
Da uilem Magno plebeij funeris arcam,
Quæ lacerum corpus siccos effundat in ignes,
Robora non desint misero, nec sordidus ustor.
Sit satis ó superi, quod non Cornelia fuso
Crine iacet, subicíq; facem complexa maritum
Imperat, extremo sed abest à funere busti
Infelix coniux, nec adhuc à littore longe est.
Sic fatus paruos iuuenis procul aspicit ignes,
Corpus uile suis nullo custode cremantes
Inde rapit flammas, semustáq; robora membris
Subducit, quæcunq; es ait neglecta, nec ulli
Chara tuo, sed Pompeio felicior umbra,
Quod iam compositum uiolat manus ultima bustum,
Da ueniam, siquid sensus post fata relictum est.
Cædis & ipsa rogo, paterisq; hæc damna sepulchri
Téq; pudet sparsis Pompeij manibus uri?
Sic fatur. plenusq; sinus ardente fauilla
Peruolat ad truncum, qui fluctu penè relatus
Littore pendebat, summas dimouit arenas,
Et collecta procul laceræ fragmenta carinæ
Exigua trepidus posuit scrobe. nobile corpus
Robora nulla premunt, nulla strue membra recũbũt,

Admotus Magnum non subditus accipit ignis.
Ille sedens iuxta flammas ó maxime dixit
Ductor, & hesperij maiestas nominis una,
Si tibi iactatu pelagi, si funere nullo
Tristior iste rogus manes, animam'q; potentem
Officijs auerte meis, iniuria fati
Hoc fas esse iubet, ne ponti bellua quicquam,
Ne fera, ne uolucres, ne saeui Caesaris ira
Audeat, exiguam, quantum potes, accipe flammam
Romana succense manu. fortuna recursus
Si det in hesperiam, non hac in sede quiescent
Tam sacri cineres, sed te Cornelia Magne
Accipiet, nostra'q; manu transfundet in urnam.
Interea paruo signemus littora saxo,
Vt nota sit busto, siquis placare peremptum
Forte uolet, plenos & reddere mortis honores,
Inueniet trunci cineres, & norit arenas,
Ad quas Magne tuum referat caput. haec ubi fatus
Excitat inualidas admoto fomite flammas.
Carpitur, & lentum Magnus distillat in ignem
Tabe fouens bustum, sed iam percusserat astra
Aurorae praemissa dies, ille ordine rupto
Funeris attonitus latebras in littore quaerit.
Quam metuis demens isto pro crimine poenam,
Quo te fama loquax omnes accepit in annos?
Condita laudabit Magni socer impius ossa.
I modo securus ueniae, fassus'q; sepulchrum
Posce caput. cogit pietas imponere finem
Officio, semusta rapit, resoluta'q; non dum
Ossa satis neruis, & inustis plena medullis

Aequorea restringit aqua, congestáq; in unum
Parua clausit humo, tunc ne leuis aura retectos
Auferret cineres, saxo compressit arenam,
Nautáq; ne bustum religato fune moueret,
Inscripsit sacrum semusto stipite nomen.
Hic situs est Magnus. placet hoc fortuna sepulchrũ
Dicere Pompeij, quo condi maluit illum,
Quàm terra caruisse socer, temeraria dextra
Cur obicis Magno tumulum, manesq; uagantes
Includis? situs est qua terra extrema refuso
Pendet in Oceano Romanum nomen, & omne
Imperium Magno est tumuli modus, obrue saxa
Crimine plena Deûm. si tota est Herculis Oethe,
Et iuga tota uacant Bromio Nysæïa, quare
Vnus in Aegypto Magno lapis? omnia Lagi
Rura tenere potest, si nullo cæspite nomen
Hæserit, erremus populi, cinerumq; tuorum
Magne metu, nullas Nili calcemus arenas.
Quod si tam sacro dignaris nomine Saxum,
Adde actus tantos, monimentáq; maxima rerum,
Adde truces Lepidi motus, Alpináq; bella,
Armáq; Sertorij reuocato Consule uicta,
Et currus, quos egit eques, commertia tuta
Gentibus, et pauidos Cilicas maris, adde subactam
Barbariem, gentesq; uagas, & quicquid in euro
Regnorum, boreáq; iacet. dic semper ab armis
Ciuilem repetisse togam, ter curribus actis
Contentum patriæ multos donasse triumphos,
Quis capit hæc tumulus? surgit miserabile bustum
Non ullis plenum titulis, non ordine tanto

F astorum, solitumq́; legi super alta deorum
C ulmina, & extructos spolijs hostilibus arcus.
H aud procul est ima Pompeij nomen arena
D epressum tumulo, quod non legat aduena rectus.
Q uod nisi monstratum Romanus transeat hospes.
N oxia ciuili tellus Aegyptia fato,
H aud equidem immerito cumanæ carmine uatis
C autum, ne Nili Pelusia tangeret ora
H esperius miles, ripasq́; æstate tumentes.
Q uid tibi sæua precer pro tanto crimine tellus?
V ertat aquas Nilus, quo nascitur orbe, retentus,
E t steriles egeant hybernis imbribus agri,
T otaq́; in Aethiopum putres soluaris arenas.
N os in templa tuam romana accepimus Isin,
S emideosq́; canes, & sistra iubentia luctus,
E t quem tu plangens hominem testaris Osirim,
T u nostros Aegypte tenes in puluere manes.
T u quoq; cum sæuo dederis iam templa tyranno,
N ondum Pompeij cineres ó Roma petisti,
E xul adhuc iacet umbra ducis, si sæcula prima
V ictoris timuere minas, nunc excipe saltem
O ssa tui Magni, si nondum subruta fluctu
I nuisa tellure sedent, quis busta timebit?
Q uis sacris dignam mouisse uerebitur umbram?
I mperet hoc nobis utinam scelus, & uelit uti
N ostro Roma sinu, satis ó, nimiumq́; beatus,
S i mihi contingat manes transferre reuulsos
A usoniam, si tale ducis uiolare sepulchrum.
F orsitan aut sulco sterili cum poscere finem
A` superis, aut Roma uolet feralibus austris,

I gnibus aut nimiis, aut terræ tecta mouenti,
C onsilio, iussúq; Deûm transibis in urbem
M agne tuam, summusq; feret tua busta sacerdos.
N am quis ad exustam cancro torrente Syenen
I bit? & imbrifera siccas sub Pleiade Thebas
S pectator Nili? quis rubri stagna profundi,
A ut Arabum portus, merces, mutator eoæ
M agne petet, quem non tumuli uenerabile saxum,
E t cinis in summis forsan turbatus arenis
A uertat? manesq; tuos placare licebit,
E t Casio præferre Ioui. nil ista nocebunt
F amæ busta tuæ. templis, auróq; sepultus
V ilior umbra fores. nunc es pro numine summo,
H oc tumulo fortuna iacens, augustius aris
V ictoris libyco pulsatur in æquore saxum.
T arpeiis qui sæpe Deis sua thura negarant,
I nclusum thusco uenerantur cæspite fulmen.
P roderit hoc olim, quod non mansura sepulchri
A rdua marmoreo surrexit pondere moles.
P ulueris exigui sparget non longa uetustas
C ongeriem, bustúmq; cadet, mortisq; peribunt
A rgumenta tuæ, ueniet felicior ætas,
Q ua sit nulla fides saxum monstrantibus illud,
A tq; erit Aegyptus populis fortasse nepotum
T am mendax Magni tumulo, quàm Creta Tonantis.

ANNEI LVCANI CIVILIS BELLI LIBER NONVS.

T non in pharia manes iacuere fauilla,
Nec cinis exiguus tantam compescuit umbram,
Prosiluit busto, semustaq; mēbra relinquens,
Degeneremq; rogum, sequitur conuexa tonantis
Qua niger astriferis connectitur axibus aër,
Quodq; patet terras inter, lunæq; meatus
Semidei manes habitant, quos ignea uirtus
Innocuos uita patientes ætheris imi
Fecit, & æternos animam collegit in orbes.
Non illuc auro positi, nec thure sepulti
Perueniunt, illic postquam se lumine uero
Impleuit, stellasq; uagas miratur, & astra
Fixa polis, uidit quanta sub nocte iaceret
Nostra dies, risitq; sui ludibria trunci.
Hinc super Emathiæ campos, & signa cruenti
Cæsaris, ac sparsas uolitauit in æquore classes,
Et scelerum uindex in sancto pectore Bruti
Sedit, & inuicti posuit se mente Catonis.
Ille ubi pendebant casus, dubiumq; manebat,
Quem mundi dominum facerent ciuilia bella,
Oderat & Magnum, quamuis comes isset in arma
Auspicijs raptus patriæ, ductuq; Senatus,
At post Thessalicas clades iam pectore toto
Pompeianus erat, patriam tutore carentem

Excipit, & populi trepidantia membra refouit.
Ignauis manibus proiectos reddidit enses,
Nec regnum cupiens gessit ciuilia bella,
Nec seruire timens, nil causa fecit in armis
Ipse sua, totæ post Magni funera partes
Libertatis erant, quas ne per littora fusas
Colligeret rapido uictoria Cæsaris actu,
Corcyræ secreta petit, ac mille carinis
Abstulit Emathiæ secum fragmenta ruinæ.
Quis ratibus tantis fugientia crederet ire
Agmina? quis pelagus uictas arctasse carinas?
Dorida tunc Malean, & apertam Tænaron umbris,
Inde Cythera petit, boreáq; urgente carinas,
Creta fugit, Dictæa legit cedentibus undis
Littora, tunc ausum classi præcludere portus
Impulit, ac sæuas meritum Phycunta rapinas
Sparsit, & hinc placidis alto delabitur auris
In littus Palinure tuum, neq; enim æquore tantum
Ausonio monimenta tenes, portusq; quietos
Testatur Libyæ Phrygio placuisse magistro.
Cum procul ex alto tendentes uela carinæ
Ancipites tenuere animos, sociosne malorum
Anueherent hostes, præceps facit omne timendum
Victor, & in nulla non creditur esse carina.
Ast illæ puppes luctus, planctusq; ferebant,
Et mala uel duri lachrymas motura Catonis,
Nam postquam frustra precibus Cornelia nautas,
Priuigniq; fugam tenuit, ne forte repulsus
Littoribus pharijs remearet in æquora truncus,
Ostenditq; rogum non iusti flamma sepulchri,

Ergo indigna fui dixit fortuna marito
Accendisse rogum, gelidosq; effusa per artus
Incubuisse uiro? laceros exurere crines?
Membraq; dispersi pelago componere Magni?
Vulneribus cunctis largos infundere fletus
Ossibus? & tepida uestes implere fauilla
Quicquid ab extincto licuisset tollere busto
In templis sparsura Deûm? sine funeris ullo
Ardet honore rogus, manus hoc Aegyptia forsan
Obtulit officium graue manibus ó bene nudi
Crassorum cineres, Pompeio contigit ignis
Inuidia maiore Deûm. similisne malorum
Sors mihi semper erit? nunquam dare busta licebit
Coniugibus? nunquam plenas plangemus ad urnas?
Quid porrò tumulis opus est? aut ulla requiris
Instrumenta dolor? non toto pectore portas
Impia Pompeium? non imis hæret imago
Visceribus? quærat cineres uictura superstes.
Nunc tamen hic, longe qui fulget luce maligna
Ignis, adhuc aliquid phario de littore surgens
Ostendit mihi Magne tui, iam flamma resedit,
Pompeiumq; ferens uanescit solis ad ortus
Fumus, & inuisi tendunt mihi carbasa uenti.
Non mihi nunc tellus Pompeio siqua triumphos
Victa dedit, non alta terens capitolia currus
Gratior, elapsus felix de pectore Magnus,
Hunc uolumus, quem Nilus habet, terræq; nocenti
Non hærere queror, crimen commendat arenas.
Linquere siqua fides Pelusia littora nolo.
Tu pete bellorum casus, & signa per orbem

S exte paterna moue, nanq; hæc mandata reliquit
P ompeius uobis in nostra condita cura.
M e cum fatalis leto damnauerit hora,
E xcipite ó nati bellum ciuile, nec unquam
D um terris aliquis nostra de stirpe manebit
C æsaribus regnare uacet, uel sceptra, uel urbes
L ibertate sua ualidas impellite fama
N ominis, has uobis partes, hæc arma relinquo,
I nueniet classes quisquis Pompeius, in undas
V enerit, & noster nullis non gentibus hæres
B ella dabit, tantum indomitos, memoresq; paterni
I uris habete animos, uni parêre decebit,
S i faciet partes pro libertate, Catoni.
E xolui tibi Magne fidem, mandata peregi.
I nsidiæ ualuere tuæ, deceptaq; uixi,
N e mihi commissas auferrem perfida uoces
I am nunc te per inane chaos, per tartara coniux,
S i sunt ulla, sequar, quam longo tradita leto
I ncertum est, pœnas animæ uiuacis ab ipsa
A nte feram, potui cernens tua uulnera Magne
N on fugere in mortem. planctu concussa peribit,
E ffluet in lachrymas, nunquam ueniemus ad enses,
A ut laqueos, aut præcipites per inania iactus,
T urpe mori post te solo non posse dolore.
S ic ubi fata caput ferali obduxit amictu,
D ecreuitq; pati tenebras, puppisq; cauernis
D elituit, sæuumq; arcte compressa dolorem
P erfruitur lachrymis, et amat pro coniuge luctum.
I llam non fluctus, stridensq; rudentibus eurus
M ouit, & exurgens ad summa pericula clamor,

V otaq́; sollicitis faciens contraria nautis,
C omposita in mortem iacuit, fauitq́; procellis
P rima ratem Cypros spumantibus accipit undis
I nde tenens Pelagus, sed iam moderatior eurus,
I n libycas egit sedes, & castra Catonis,
T ristis ut in multo mens est præsaga timore,
A spexit patrios comites à littore Magnus,
E t fratrem, medias præceps tunc fertur in undas,
D ic ubi sit germane parens, stat summa, caputq;
O rbis, an occidimus? romanaq́; Magnus ad umbras
A bstulit? hæc fatur, quem contra talia frater.
O' felix, quem sors alias dispersit in oras,
Q uiq; nefas audis, oculos germane nocentes
S pectato genitore fero, non Cæsaris armis
O ccubuit, dignoq́; perit authore ruinæ,
R ege sub impuro nilotica rura tenente
H ospitijs fretus superis, & munere tanto
I n proauos, cecidit donati uictima regni.
V idi ego magnanimi lacerantes pectora patris,
N ec credens Pharium tantum potuisse tyrannum,
L ittore Niliaco socerum iam stare putaui,
S ed me nec sanguis, nec tantum uulnera nostri
A ffecere senis, quantum gestata per urbem
O ra ducis, quæ transfixo sublimia pilo
V idimus, hæc fama est oculis uictoris iniqui
S eruari, sceleris'q; fidem quæsisse tyrannum.
N am corpus Phariæ ne canes, auidæq; uolucres
D istulerint, an furtiuus, quem uidimus, ignis
S oluerit, ignoro, quæcunq; iniuria fati
A bstulit hos artus, superis hæc crimina dono

S eruata de parte queror. cum talia Magnus
A udiſſet, non in gemitus, lachrymasq; dolorem
E ffudit, iuſtaq; furens pietate profatur.
P ræcipitate rates è ſicco littore nautæ,
C laſſis in aduerſos erumpat remige uentos,
I te duces mecum, nunquam ciuilibus armis
T anta fuit merces, inhumatos condere manes,
S anguine ſemiuiri Magnum ſatiare tyranni,
N on ego Pellæas arces, adytisq; retectum
C orpus Alexandri pigra Mareotide mergam?
N on mihi Pyramidum tumulis euulſus Amaſis,
A tq; alij reges Nilo torrente natabunt?
O mnia dent pœnas, nudo tibi Magne ſepulchra
E uoluam, buſto iam numen gentibus Iſin,
E t tectum lino ſpargam per uulgus Oſirim,
E t ſacer in magni cineres mactabitur Apis,
S uppoſitisq; Deis uram caput, has mihi pœnas
T erra dabit, linquam uacuos cultoribus agros,
N ec Nilus cui creſcat, erit, ſolusq; tenebis
A egyptum populis genitor, ſuperisq; fugatis.
D ixerat, & claſſem ſæuas rapiebat in undas.
S ed Cato laudatam iuuenis compeſcuit iram.
I nterea totis audito funere Magni
L ittoribus ſonuit percuſſus planctibus Aether,
E xemploq; carens, & nulli cognitus æuo
L uctus erat, mortem populos deflere potentis.
S ed magis, ut uiſa eſt, lachrymis exhauſta, ſolutas
I n uultus effuſa comas Cornelia puppe
E grediens, rurſus geminato uerbere plangunt.
V t primum in ſociæ peruenit littora terræ,

Collegit

Collegit uestes, miseriq; insignia Magni,
Armaq; & impressas auro, quas gesserat olim,
Exuuias, pictasq; togas uelamina summo
Ter conspecta Ioui, funestoq; intulit igni,
Ille fuit miseræ Magni cinis, accipit omnis
Exemplum pietas, & toto littore busta
Surgunt Thessalicis reddentia manibus ignem.
Sicubi depastis submittere gramina campis,
Et renouare parans hybernas appulus herbas,
Igne fouet terras, simul & Garganus, & arua
Vulturis, & calidi lucent buxeta Matini.
Non tamen ad Magni peruenit gratius umbram
Omne, quod in superos audet conuitia uulgus,
Pompeiumq; Deis obijcit, quàm pauca Catonis
Verba, sed à pleno uenientia pectore ueri.
Ciuis obijt inquit, multo maioribus impar
Nosse modum iuris, sed in hoc tamen utilis æuo,
Cui non ulla fiuit iusti reuerentia, salua
Libertate potens, & solus plebe parata
Priuatus seruire sibi, rectorq; Senatus,
Sed regnantis erat, nil belli iure poposcit,
Quæq; dari uoluit, uoluit sibi posse negari.
Immodicas possedit opes, sed plura retentis
Intulit, inuasit ferrum, sed ponere norat,
Prætulit arma togæ, sed pacem armatus amauit
Iuuit sumpta ducem, iuuit dimissa potestas.
Casta domus, luxuq; carens, corruptaq; nunquam
Fortuna domini, clarum, & uenerabile nomen
Gentibus, & multum nostræ quod proderat urbi.
Olim uera fides Sylla, Marioq; receptis

L ibertatis obit, Pompeio rebus adempto
N unc & ficta perit, non iam regnare pudebit,
N ec color imperij, nec frons erit ulla Senatus.
O' felix, cui summa dies fuit obuia uicto,
E t cui quærendos pharium scelus obtulit enses,
F orsitan in soceri potuisset uiuere regno.
S cire mori sors prima uiris, sed proxima cogi.
E t mihi si fatis aliena in iura uenimus,
D a talem fortuna Iubam, non deprecor hosti
S eruari, dum me seruet ceruice recisa.
V ocibus his maior, quàm si romana sonarent
R ostra ducis laudes. generosam uenit ad umbram
M ortis honos. fremit interea discordia uulgi,
C astrorum, belliq; piget post funera Magni.
C um Tarchon motus linquendi signa Catonis
S ustulit, hunc rapta fugientem classe secutus
L ittus in extremum tali Cato uoce notauit,
O' nunquam pacate Cilix, iterum'ne rapinas
T endis in æquoreas? Magnum fortuna remouit,
I am pelago, pirata redis, tum respicit omnes
I n cœtu, motuq; uiros, quorum unus aperta
M ente fugæ tali compellat uoce regentem.
N os Cato, da ueniam, Pompeij duxit in arma
N on belli ciuilis amor, partesq; fauore
F ecimus, ille iacet, quem paci prætulit orbis,
C ausaq; nostra perit, patrios permitte penates,
D esertamq; domum, dulcesq; reuisere natos.
N am quis erit finis, si nec Pharsalia pugnæ,
N ec Pompeius erit? perierunt tempora uitæ,
M ors eat in tutum, iustas sibi nostra senectus

Prospiciat flammas, bellum ciuile sepulchra
Vix ducibus præstare potest. non barbara uictos
Regna manent, non armenium mihi sæua minatur,
Aut Scythicum fortuna iugum, sub iura togati
Ciuis eo, quisquis Magno uiuente secundus
Hic mihi primus erit, sacris præstabitur umbris
Summus honor, dominũ, quẽ clades cogit, habebo.
Nullum Magne ducem te solum in bella secutus,
Post te fata sequar, neq; enim sperare secunda
Fas mihi nec liceat, fortuna cuncta tenentur
Cæsaris, Emathium sparsit uictoria ferrum,
Clausa fides miseris, & toto solus in orbe est,
Qui uelit, ac possit uictis præstare salutem.
Pompeio scelus est bellum ciuile perempto,
Quo fuerat uiuente fides, si publica iura
Si semper patriam sequeris Cato, signa petamus,
Romanus quæ consul habet. sic ille profatus
Insiluit puppi iuuenum comitante tumultu,
Actum romanis fuerat de rebus, & omnis
Indiga seruitij feruebat littore plebes.
Erupere ducis sacro de pectore uoces.
Ergo pari uoto gessisti bella iuuentus
Tu quoq; pro dominis, & Pompeiana fuisti,
Non romana manus? quod non in regna laboras,
Quod tibi non ducibus uiuis, moriensq; quod orbem
Acquiris nulli, quod iam tibi uincere tutum est,
Bella fugis, quærisq; iugum ceruice uacante,
Et nescis sine rege pati, nunc causa pericli
Digna uiris, uestro potuit Pompeius abuti
Sanguine, nunc patriæ iugulos, ensesq; negatis?

C um propè libertas unum fortuna reliquit
I am tribus è dominis, pudeat plus regia Nili
C ontulit in leges, & parthi militis arcus.
I te ó degeneres Ptolemæi munus, & arma
S pernite, quis uestras ulla putat esse nocentes
C æde manus? credet faciles sibi terga dedisse,
C redet ab Emathijs primos fugisse Philippis.
V adite securi, meruistis iudice uitam
C æsare, non armis non obsidione subacti.
O´ famuli turpes domini post fata prioris
I tis ad hæredem, cur non maiora mereri,
Q uã uitam, ueniamq; libet? rapiatur in undas
I nfelix Magni coniux, prolesq; Metelli,
D ucite Pompeios, Ptolemæi uincite munus,
N ostra quoq; inuiso quisquis feret ora tyranno,
N on parua mercede dabit, sciet ista iuuentus
C eruicas pretio bene se mea signa secutam.
Q uin agite, & magna meritum cum cæde parate,
I gnauum scelus est tantum fuga. dixit, & omnes
H aud aliter medio reuocauit ab æquore puppes,
Q uàm simul effœtas linquunt examina ceras,
A tq; oblita faui non miscent nexibus alas,
S ed sibi quæq; uolat, nec iam degustat amarum
D esidiosa thymum Phrygij sonus increpat æris,
A ttonitæ posuere fugam, studiumq; laboris
F lorigeri repetunt, & sacri mellis amorem,
G audet in hyblæo securus gramine pastor
D iuitias seruasse casæ, sic uoce Catonis
I nculcata uiris iusti patientia Martis.
I amq; actu belli non doctas ferre quietem

C onstituit mentes, serieq; agitare laborum,
P rimum littoreis miles lassatur arenis,
P roximus in muros, & mœnia cyrenarum
E st labor, exclusus nulla se uindicat ira,
P œnaq; de uictis sola est uicisse Catonem,
I nde peti placuit Libyci contermina mauris
R egna Iubæ, sed iter medijs natura uetabat
S yrtibus, has audax sperat sibi cedere uirtus,
S yrtes uel primam mundo natura figuram
C um daret, in dubio pelagi, terræq; reliquit,
N am neq; subsedit penitus quo stagna profundi
A ciperet, nec se defendit ab æquore tellus,
A mbigua sed lege loci iacet inuia sedes,
A equora fracta uadis, abruptaq; terra profundo.
E t post multa sonant proiecti littora fluctus,
S ic male deseruit, nullosq; exegit in usus
H anc partem natura sui, uel plenior alto
O lim syrtis erat pelago, penitusq; natabat,
S ed rapidus titan ponto sua lumina pascens
A equora subduxit Zonæ uicina perustæ.
E t nunc pontus adhuc Phœbo siccante repugnat,
M ox ubi damnosum radios admouerit æuum,
T ellus Syrtis erit, nam iam breuis unda superne
I nnatat, & late periturum deficit æquor.
V t primum remis actum mare protulit omne
C lassis onus, densis fremuit niger imbribus auster
I n sua regna furens tentatum classibus æquor
T urbine defendit, longeq; a` Syrtibus undas
E git, & illato confregit littore pontum.
T um quarum recto deprendit carbasa malo

E ripuit nautis, frustráq; rudentibus ausis
V ela negare noto spatium uicere carinæ,
A tq; ultra proram tumuit sinus, omnia siquis
P rouidus antemnæ suffixit lintea summæ
V incitur, & nudis auertitur armamentis.
S ors melior classi, quæ fluctibus incidit altis,
E t certo iactata mari, quæcunq; leuatæ
A rboribus cæsis flatum effudere frementem.
A bstulit has uentis liber contraria uoluens
A estus, & obnixum uictor detrusit in austrum.
H as uada destituunt, atq; interrupta profundo
T erra ferit puppes, dubióq; obnoxia fato
P ars sedet una ratis, pars altera pendet in undis.
T unc magis impactis breuius mare, terráq; sæpe
O buia consurges, quamuis elisus ab austro
S æpe tamen cumulos fluctus non uicit arenæ.
E minet in tergo pelagi, procul omnibus aruis
I nuiolatus aqua sicci iam pulueris agger.
S tant miseri nautæ, terræq; hærente carina
L ittora nulla uident, sic partem intercipit æquor,
P ars ratium maior regimen, clauumq; secuta est
T uta fuga, nautasq; loci sortita peritos,
T orpentem tritonos adit illæsa paludem.
H anc ut fama Deus, quem toto littore pontus
A udit uentosa perflantem murmura concha,
H anc & Pallas amat, patrióq; è uertice nata
T errarum primam Libyen, nam proxima cœlo est,
V t probat ipse calor, tetigit, stagníq; quieta
V ultus uidit aqua, posuítq; in margine plantas,
E t se dilecta Tritonida dixit ab unda,

Quam iuxta Lethes tacitus prælabitur amnis.
I nfernis, ut fama, trahens obliuia uenis,
A tq; insopiti quondam tutela draconis
H esperidum pauper spoliatis frondibus hortus.
I nuidus annoso qui famam derogat æuo,
Qui uates ad uera uocat fuit aurea sylua,
D iuitijsq; grauis, & fuluo germine rami,
V irgineusq; chorus nitidi custodia luci,
E t nunquam somno damnatus lumina serpens,
R obora complexus rutilo curuata metallo.
A bstulit arboribus pretium, nemoriq; laborem
A lcides, passusq; inopes sine pondere ramos,
R ettulit Argolico fulgentia poma tyranno.
H is igitur depulsa locis, eiectaq; classis
S yrtibus, haud ultra Garamantidas attigit undas,
S ed duce Pompeio Libyes melioris in oris
M ansit, at impatiens uirtus hærere Catonis
A udet in ignotas agmen committere gentes
A rmorum fidens, & terra cingere Syrtim,
H æc eadem suadebat hyems, quæ clauserat æquor,
E t spes imber erat, nimios metuentibus ignes,
V t neq; sole uiam, nec duro frigore sæuam,
I nde polo Libyes, hinc bruma temperat annus,
A tq; ingressurus steriles sic fatur arenas.
O quibus una salus placuit mea castra secutis
I ndomita ceruice mori, componite mentes
A d magnum uirtutis opus, summosq; labores,
V adimus in campos steriles, exustaq; mundi,
Qua nimius Titan, & raræ in fontibus undæ,
S iccaq; letiferis squalent serpentibus arua.

Durum iter ad leges, patriæq; ruentis amorem.
Per mediam Libyen ueniant, atq; inuia tentent,
Si quibus in nullo positum est euadere uoto,
Si quibus ire sat est, neq; enim mihi fallere quenquã
Est animus, tectóq; metu perducere uulgus,
Ii mihi sint comites, quos ipsa pericula ducent,
Qui me teste pati uel quæ tristissima pulchrum,
Romanumq; putant, at qui sponsore salutis
Miles eget, capiturq; animæ dulcedine, uadat
Ad dominum meliore uia, dum primus arenas
Ingrediar, primusq; gradus in puluere ponam.
Me calor ætherius feriat, mihi plena ueneno
Occurrat serpens, fatóq; pericula uestra
Prætentate meo, sitiat quicunq; bibentem
Viderit aut umbras nemorum quicunq; petentem
Aestuet, aut equitem peditum præcedere turmas
Deficiat, si quo fuerit discrimine notum
Dux, an miles eam, Serpens, sitis, ardor, arenæ.
Dulcia uirtuti, gaudet patientia duris.
Lætius est quoties magno sibi constat honestum,
Sola potest Libye turbam præstare malorum,
Vt deceat fugisse uiros. sic ille pauentes
Incendit uirtute animos, & amore laborum,
Irreducemq; uiam deserto limite carpit,
Et sacrum paruo nomen clausura sepulchro,
Inuasit Libye securi fata Catonis.
Tertia pars rerum Libye, si credere famæ
Cuncta uelis, at si uentos, cœlumq; sequaris,
Pars erit Europæ, nec enim plus littora Nili,
Quàm Scythicus Tanais primis à Gadibus absunt,

Vnde Europa fugit Libyen, & littora flexu
Oceano fecere locum, sed maior in unam
Orbis abit Asiam, nam cum communiter istæ
Effundant Zephyrum, boreæ latus illa sinistrum
Contingens, dextrumq; noti descendit in ortus
Eurum sola tenens, Libye quod fertile terræ est,
Vergit in occasus, sed & hæc non fontibus ullis
Soluitur, arctoos raris Aquilonibus imbres
Accipit, & nostris reficit sua rura serenis.
In nullas uitiatur opes, non ære, nec auro
Excoquitur, nullo glebarum crimine pura,
Sed penitus terra est, tantum Maurusia genti
Robora diuitiæ, quarum non nouerat usum,
Sed Citri contenta comis uiuebat, & umbra.
In nemus ignotum nostræ uenêre secures,
Extremoq; epulas, mensasq; petiuimus orbe.
At quæcunq; uagam Syrtim complectitur ora,
Sub nimio porrecta die uicina perusti
Aetheris, exurit messes, & puluere bacchum
Enecat, & nulla putris radice tenetur,
Temperies uitalis abest, & nulla sub illa
Cura Iouis terra est, natura deside torpet
Orbis, & immotis annum non sentit arenis.
Hoc tam segne solum rarus tamen exerit herbas,
Quas Nasamon gens dura legit, qui proxima Ponto
Nudus rura tenet, quem mundi barbara damnis
Syrtis alit. nam littoreis populator arenis
Imminet, & nulla portus tangente carina
Nouit opes, sic cum toto commercia mundo
Naufragijs Nasamones habent. hac ire Catonem

D ura iubet uirtus, illic secura iuuentus
V entorum, nullasq; timens tellure procellas,
A equoreos est passa metus, nam littore sicco
Q uàm pelago Syrtis uiolentius accipit austrum,
E t terræ magis ille nocens, non montibus ortum
A duersis frangit Libye, scopulisq; repulsum
D issipat, & liquidas se turbine soluit in auras
N ec ruit in syluas, annosáq; robora torquens
L assatur, patet omne solum, liberq; meatu
A eoliam rabiem totis exercet arenis,
E t non imbriferam contorto puluere nubem
I nflexum uiolentus agit, pars plurima terræ
T ollitur, & nunquam resoluto uertice pendet.
R egna uidet pauper Nasamon errantia uento,
D iscussásq; domos, uolitantq; à culmine raptæ
D etecto Garamante casæ. non altius ignis
R apta uehit, quantumq; licet consurgere fumo,
E t uiolare diem, tantum tenet aëra puluis.
T um quoq; romanum solito uiolentius agmen
A ggreditur, nullusq; potest consistere miles,
I nstabilis raptis etiam quas calcat arenis
C oncuteret terras, orbemq; à sede moueret.
S i solida Libye compage, & pondere duro
C lauderet exesis austrum scopulosa cauernis,
S ed quia mobilibus facilis turbatur arenis,
N usquam luctando stabilis manet, imáq; tellus
S tat, quia summa fugit. galeas, & scuta uirorum,
P iláq; contorsit uiolento spiritus actu,
I ntentusq; tulit magni per inania cœli.
I llud in externa forsan, longéq; remota

P rodigium tellure fuit, delapsáq; cœlo
A rma timent gentes, hominumq; erepta lacertis
A` superis demissa putant, sic illa profecto
S acrifico cecidere Numæ, quæ lecta iuuentus
P atricia ceruice mouet, spoliauerat Auster,
A ut boreas populos Ancylia nostra ferentes.
S ic orbem torquente noto Romana iuuentus
P rocubuit, timuitq; rapi, constrinxit amictus,
I nseruitq; manus terræ, nec pondere solo
S ed nixu iacuit, uix sic immobilis Austro,
Q ui super ingentes cumulos inuoluit arenæ,
A tq; operit tellure uiros, uix tollere miles
M embra ualet, multo congestu pulueris hærens,
A lligat & stantes affusæ magnus arenæ
A gger, & immoti terra surgente tenentur.
S axa tulit penitus discussis proruta muris,
E ffuditq; procul miranda sorte malorum,
Q ui nullas uidere domos, uidere ruinas.
I amq; iter omne latet, nec sunt discrimina terræ
V lla, nisi ætheriæ medio uelut æquore flammæ
S yderibus nouere uias, nec sydera tota
O stendit Libycæ finitor circulus oræ,
M ultaq; deuexo terrarum margine cælat,
V tq; calor soluit, quem torserat aëra uentus,
I ncensusq; dies, iam mundi spissior ignis,
I am plaga, quam nullam superi mortalibus ultra
A` medio fecere die, calcatur & humor
I n notum omnis abit, manant sudoribus artus,
A rent ora siti, conspecta est parua maligna
V nda procul uena, quam uix è puluere miles

Sustulit, & galeæ conuexum infudit in orbem,
Porrexitq; duci, squalebant puluere fauces
Cunctorum, minimumq; tenens dux ipse liquoris
Inuidiosus erat, me'ne inquit, degener unum
Miles in hac turba uacuum uirtute putasti?
Vsque adeo mollis, primisq; caloribus impar
Sum uisus? quanto pœna tu dignior ista,
Qui populo sitiente bibas, sic concitus ira
Excussit galeam, suffecitq; omnibus unda.
Ventum erat ad templum Libycis qđ gentibus unū
Inculti Garamantes habent, stat corniger illic
Iuppiter, ut memorant, sed nō aut fulmina uibrās,
Aut similis nostro, sed tortis cornibus Hammon.
Non illic Libycæ posuerunt ditia gentes
Templa, nec eois splendent donaria gemmis,
Quamuis Aethiopum populis, Arabumq; beatis
Gentibus, ac Indis unus sit Iuppiter Hammon,
Pauper adhuc Deus est, nullis uiolata per æuum
Diuitijs delubra tenens, morumq; priorum
Numen romano templum defendit ab auro.
Esse locis superos testatur sylua per omnem
Sola uirens Libyen, nam quicquid puluere sicco
Separat ardentem tepida Berenicida Lepti
Ignorat frondes, solus nemus abstulit Hammom,
Syluarum fons causa loco, qui putria terræ
Alligat, & domitas unda connectit arenas.
Hic quoq; nil obstat Phœbo cum cardine summo
Stat librata dies, truncum uix protegit arbor,
Tam breuis in medium radijs compellitur umbra.
Deprensum est hunc esse locum, qua circulus alti

Solstitij medium signorum percutit orbem.
Non obliqua meant, nec tauro scorpius exit
Rectior, aut Aries donat sua tempora Libræ,
Aut Astræa iubet lentos descendere pisces,
Par geminis Chiron, & idem quod carcinus ardēs
Humidus ægoceros, nec plus Leo tollitur urna.
At tibi quæcunq; es Libyco gens igne dirempta,
In noton umbra cadit, quæ nobis exit in Arcton,
Te segnis Cynosura subit, tu sicca profundo
Mergi plaustra putas, nullumq; in uertice summo
Sydus habes immune maris, procul axis uterq; est,
Et fuga signorum medio rapit omnia cœlo.
Stabant ante fores populi, quos miserat Eos,
Cornigeriq; Iouis monitu noua fata petebant,
Sed latio cessere duci, comitesq; Catonem
Orant, exploret Libycum memorata per orbem
Numina, de fama tam longi iudicet æui.
Maximus hortator scrutandi uoce Deorum
Euentus Labienus erat, sors obtulit inquit,
Et fortuna uiæ tam magni numinis ora,
Consiliumq; Dei tanto duce possumus uti
Per Syrtes, belliq; datos cognoscere casus.
Nam cui crediderim superos arcana daturos,
Dicturosq; magis, quàm sancto uera Catoni?
Certe uita tibi semper directa supernas
Ad leges, sequerisq; Deum, datur ecce loquendi
Cum Ioue libertas, inquire in fata nefandi
Cæsaris, & patriæ uenturos excute mores,
Iure suo populis uti, legumq; licebit,
An bellum ciuile perit, tua pectora sacra

V oce reple, duræ semper uirtutis amator
Quære quid est uirtus, & posce exemplar honesti.
I lle Deo plenus tacita quem mente gerebat,
E ffudit dignas adytis è pectore uoces.
Quid quæri Labiene iubes? an liber in armis
O ccubuisse uelim potius, quàm regna uidere?
A n sit uita nihil, sed longa? an differat ætas?
A n noceat uis ulla bono? fortunáq; perdat
O pposita uirtute minas? laudandáq; uelle
S it satis, & nunquam successu crescat honestum?
S cimus, & hoc nobis non altius inseret Hammon.
H æremus cuncti superis, temploq; tacente
N il agimus non sponte Dei, non uocibus ullis
N umen eget, dixitq; semel nascentibus author
Quicquid scire licet, steriles nec legit arenas,
V t caneret paucis, mersitq; hoc puluere uerum,
E stq; Dei sedes nisi terra, & pontus, & aër,
E t cœlum, et uirtus, superos quid quærimus ultra?
I uppiter est, quodcunq; uides, quodcunq; moueris,
S ortilegis egeant dubij, semperq; futuris
C asibus ancipites, me non oracula certum,
S ed mors certa facit, pauido, fortiq; cadendum est.
H oc satis est dixisse Iouem. sic ille profatur,
S eruatáq; fide templi discedit ab aris,
N on exploratum populis Hammona relinquens.
I pse manu sua pila gerens præcedit anheli
M ilitis ora pedes, monstrat tolerare labores,
N on iubet, & nulla uehitur ceruice supinus,
C arpentóq; sedens, somni parcissimus ipse est,
V ltimus haustor aquæ. cum tandem fonte reperto

I ndiga cogatur latices potare iuuentus,
S tat dum lixa bibat. si ueris magna paratur
F ama bonis, & si successu nuda remoto
I nspicitur uirtus, quicquid laudamus in illo
M aiorum fortuna fuit. quis marte secundo,
Q uis tantum meruit populorum sanguine nomen?
H unc ego per Syrtes, Libyesq; extrema triumphũ
D ucere maluerim, quàm ter capitolia curru
S candere Pompeij, quàm frangere colla Iugurthæ.
E cce parens uerus patriæ, dignissimus aris
R oma tuis, per quem nunquam iurare pudebit,
E t quem, si steteris unquam ceruice soluta
N unc olim factura Deum, iam spissior ignis,
E t plaga, quam nullam superi mortalibus ultra
A medio fecere die, calcatur & unda
R arior, inuentus medijs fons unus arenis
L argus aquæ, sed quem serpentum turba tenebat
V ix capiente loco. stabant in margine siccæ
A spides, in medijs sitiebant dipsades undis.
D uctor ut aspexit perituros fonte relicto
A lloquitur. uana specie conterrite leti
N e dubita miles tutos haurire liquores,
N oxia serpentum est admisto sanguine pestis,
M orsu uirus habent, & fatum in dente minantur,
P ocula morte carent, dixit, dubiumq; uenenum
H ausit, & in tota Libyes fons unus arena
I lle fuit, de quo primus sibi posceret undam.
C ur Libycus tantis exudet pestibus aër
F ertilis in mortes, aut quid secreta nocenti
M iscuerit natura solo, non cura, laborq;

Noster scire ualet, nisi quod uulgata per orbem
Fabula pro uera decepit sæcula causa.
Finibus extremis Libyes, ubi feruida tellus
Accipit Oceanum demisso sole calentem.
Squalebant late Phorcynidos arua Medusæ,
Non nemorum protecta coma, non mollia sulco,
Sed dominæ uultu conspectis aspera saxis.
Hoc primum natura nocens in corpore sæuas
Eduxit pestes, illis è faucibus angues
Stridula fuderunt uibratis sibila linguis,
Fœmineæ qui more comæ per terga soluti,
Ipsa flagellabant gaudentis colla Medusæ.
Surgunt aduersa subrectæ fronte colubræ,
Vipereum'q; fluit depexo crine uenenum.
Hoc habet infelix cunctis impune Medusa,
Quod spectare licet. nam rictus, ora'q; monstri
Quis timuit? quem qui recto se lumine uidit
Passa Medusa mori est? rapuit dubitantia fata,
Præuenit'q; metus, anima periere retenta
Membra, nec emissæ riguere sub ossibus umbræ,
Eumenidum crines solos mouere furores,
Cerberus Orpheo leniuit sibila cantu,
Amphitryoniades uidit cum uinceret Hydram
Hoc monstrum timuit genitor, numen'q; secundum
Phorcus aquis, Ceto'q; parens, ipsæ'q; sorores
Gorgones, hoc potuit cœlo, pelago'q; minari
Torporem insolitum, mundo'q; abducere terram.
È cœlo uolucres subito cum pondere lapsæ,
In scopulis hæsere feræ, uicina colentes
Aethiopum totæ riguerunt marmore gentes.

Nullum

N ullum animal uisus patiens, ipsiq; retrorsum
E ffusi faciem uitabant Gorgonis angues.
I lla sub hesperijs stantem titana columnis
I n cautes Atlanta dedit, cœloq; timente
O lim phlegræos stantes serpente gigantes
E rexit montes, bellumq; immane Deorum
P allados in medio confecit pectore Gorgon.
Q uo postquam partu Danaës, & diuite nimbo
O rtum Parrhasiæ uexerunt Persea pennæ,
A rcados authoris Citharæ, liquidæq; palæstræ,
E t subitus præpes Cyllenida sustulit Harpen,
H arpen alterius monstri iam cæde rubentem,
A` Ioue dilectæ fuso custode iuuencæ.
A uxilium uolucri Pallas tulit innuba fratri
P acta caput monstri, terræq; in fine Libyssæ
P ersea Phœbeos conuerti iussit ad ortus,
G orgonis auerso sulcantem regna uolatu,
E t clypeum læuæ fuluo dedit ære nitentem,
I n quo saxificam iussit spectare Medusam,
Q uam sopor æternam tracturus morte quietem
O bruit haud totam, uigilat pars magna comarum,
D efenduntq; caput protenti crinibus Hydri,
P ars iacet in medios uultus, oculiq; tenebras.
I psa regit trepidum Pallas, dextraq; tremente
P erseos aduersi Cyllenida dirigit Harpen,
L ata colubriferi rumpens confinia colli,
Q uos habuit uultus hamati uulnere ferri
C æsa caput Gorgon, quanto spirasse ueneno
O ra rear, quantumq; oculos effundere mortis,
N ec Pallas spectare potest, uultusq; gelassent

Perseos aduersi, si non Tritonia densos
Sparsisset crines, texissetq; ora colubris.
Aliger in cœlum sic rapta Gorgone fugit,
Ille quidem pensabat iter, propiusq; secabat
Aethera si medias Europæ ascenderet urbes,
Pallas frugiferas iussit non lædere terras,
Et parci populis, quis enim non præpete tanto
Aethera respiceret? Zephyro conuertitur ales,
Itq; super Libyen, quæ nullo consita cultu
Syderibus, Phœboq; uacat, premit orbita solis
Exuritq; solum, nec terra celsior ulla
Nox cadit in cœlum, Lunæq; meatibus obstat,
Si flexus oblita uagi per recta cucurrit
Signa, nec in borean, aut in noton effugit umbram.
Illa tamen sterilis tellus, fœcundaq; nulli
Arua bono, uirus stillantis tabe Medusæ
Concipiunt, dirosq; fero de sanguine rores,
Quos calor adiuuit, putriq; incoxit arenæ.
Hic quæ prima caput mouit de puluere tabes,
Aspida somniferam tumida ceruice leuauit,
Plenior huic sanguis, & crassi gutta ueneni
Decidit, in nulla plus est serpente coactum,
Ipsa caloris egens gelidum non transit in orbem
Sponte sua, Niloq; tenus metitur arenas.
Sed quis erit nobis lucri pudor? inde petuntur
Huc Libycæ mortes, & fecimus aspida merces.
At non stare suum miseris passura cruorem,
Squamiferos ingens hæmorrhois explicat orbes,
Natus & ambiguæ coleret qui Syrtidos arua
Chersydros, tractiq; uia fumante Chelydri,

Et semper recto lapsurus limite Cenchris,
Pluribus ille notis uariatam tingitur aluum,
Quàm paruis tinctus maculis Thebanus Ophites,
Concolor exustis, atq; indiscretus arenis
Hammodites, spináq; uagi torquente cerastes.
Et Scytale sparsis etiam nunc sola pruinis
Exuuias positura suas, & torrida Dipsas,
Et grauis in geminum uergens caput Amphisibena,
Et Natrix uiolator aquæ, iaculíq; uolucres,
Et contentus iter cauda sulcare Phareas,
Oráq; distendens auidus spumantia Præster,
Ossáq; dissoluens cum corpore tabificus Seps,
Sibiláq; effundens cunctas terrentia pestes
Ante uenena nocens, late sibi submouet omne
Vulgus, & in uacua regnat Basiliscus arena.
Vos quoq;, qui cunctis innoxia numina terris
Serpitis, aurato nitidi fulgore Dracones
Pestiferos ardens facit Africa, ducitis altum
Aëra cum pennis, armentáq; tota secuti
Rumpitis ingentes amplexi uerbere tauros,
Nec tutus spatio est Elephas, datis omnia leto,
Nec uobis opus est ad noxia fata ueneno.
Has inter pestes duro Cato milite siccum
Emetitur iter, tot tristia fata suorum,
Insolitasq; uidet paruo cum uulnere mortes.
Signiferum iuuenem Tyrrheni sanguinis Aulum
Torta caput retro Dipsas calcata momordit,
Vix dolor, aut sensus dentis fuit, ipsáq; leti
Frons caret inuidia, nec quicquam plaga minatur.
Ecce subit uirus tacitum, carpítq; medullas

I gnis edax, calidáq; incendit uiscera tabe.
E bibit humorem circum` uitalia fusum
P estis, & in sicco linguam torrere palato
C œpit, defessos iret qui sudor in artus,
N on fuit, atq; oculos lachrymarum uena refugit.
N on decus imperij, non mœsti iura Catonis
A rdentem tenuere uirum, quin spargere signa
A uderet, totisq; furens exquireret agris,
Q uas poscebat aquas sitiens in corde uenenum.
I lle uel in Tanain missus, Rhodanumq;, Padumq;
A rderet, Nilumq; bibens per rura uagantem.
A ccessit morti Libye, fatiq; minorem
F amam Dipsas habet terris adiuta perustis.
S crutator uenas penitus squalentis arenæ,
N unc redit ad Syrtes, & fluctus accipit ore,
A equoreusq; placet, sed non sibi sufficit humor,
N ec sentit, fatiq; genus, mortemq; ueneni,
S ed putat esse sitim, ferroq; aperire tumentes
S ustinuit uenas, atq; os implere cruore.
I ussit signa rapi propere Cato, discere nulli
P ermissum est hoc posse sitim, sed tristior illa
M ors erat ante oculos, miseriq; in crure Sabelli
S eps stetit exiguus, quem flexo dente tenacem
A uulsitq; manu, piloq; affixit arenis,
P arua modo serpens, sed qua non ulla cruentæ
T ãtum mortis habet, nam plagæ proxima circum`
F ugit rapta cutis, pallentiaq; ossa retexit,
I amq; sinu laxo nudum est sine corpore uulnus,
M embra natant sanie, suræ fluxere, sine ullo
T egmine poples erat, femorũ quoq; musculus omnis

L iquitur, & nigra distillant inguina tabe,
D issiluit stringens uterum membrana, fluuntq;
V iscera, nec quantum toto de corpore debet,
E ffluit in terras sæuum sed membra uenenum
D ecoquit, in minimum mors contrahit omnia uirus.
V incula neruorum, & laterum textura, cauumq;
P ectus, & abstrusum fibris uitalibus omne
Q uicquid homo est, aperit pestis, natura profana
M orte patet, manant humeri, fortesq; lacerti,
C olla, caputq; fluunt, calido non ocyus austro
N ix resoluta cadit, nec solem cera sequetur,
P arua loquor corpus sanie stillasse perustum,
H oc & flamma potest, sed quis rogus abstulit ossa?
H æc quoq; discedunt, putresq; secuta medullas
N ulla manere sinunt rapidi uestigia fati,
C ynipheas inter pestes tibi palma nocendi est,
E ripiunt omnes animam, tu sola cadauer.
E cce subit facies leto diuersa fluenti
N asidium Marsi cultorem torridus agri
P ercussit præster, illi rubor igneus ora
S uccendit, tenditq; cutem pereunte figura,
M iscens cuncta tumor toto iam corpore maior,
H umanumq; egressa modum super omnia membra
E fflatur sanies late tollente ueneno,
I pse latet penitus congesto corpore mersus,
N ec lorica tenet distenti corporis auctum.
S pumeus accenso non sic exundat aheno
V ndarum cumulus, nec tanto carbasa coro
C uruauere sinus, tumidos iam non capit artus
I nformis globus, & confuso pondere truncus.

Intactum uolucrum rostris, epulasq; daturum
Haud impune feris non ausi tradere busto,
Non dum stante modo crescens fugêre cadauer.
Sed maiora parant Libycæ spectacula pestes.
Impressit dentes Hæmorrhois aspera Tullo
Magnanimo iuueni, miratoriq; Catonis,
Vtq; solet pariter totis effundere signis
Corycii pressura croci. sic omnia membra
Emisere simul rutilum pro sanguine uirus.
Sanguis erant lachrymæ. quæcunq; foramina nouit
Humor, ab ijs largus manat cruor, ora redundant,
Et patulæ nares, sudor rubet omnia plenis
Membra fluunt uenis, totum est pro uulnere corpus.
At tibi leue miser fixus præcordia pressit
Niliaca serpente cruor, nulloq; dolore
Testatus morsus subita caligine mortem
Accipis, & stygias somno descendis ad umbras.
Non tam ueloci corrumpunt pocula leto,
Stipite quæ diro uirgas mentita sabæas
Toxica fatilegi carpunt matura Sabæi.
Ecce procul sæuus sterilis de robore trunci
Torsit, & immisit iaculum, uocat Africa serpens,
Perq; caput Pauli, transactaq; tempora fugit,
Nil ibi uirus agit. rapuit cum uulnere fatum,
Deprensum est quæ funda rotat quàm lẽta uolarent,
Quàm segnis Scythicæ strideret arundinis aër.
Quid prodest miseri Basiliscus cuspide Murri
Transactus? uelox currit per tela uenenum,
Inuaditq; manum, quam protinus ille retecto
Ense ferit, totoq; simul demittit ab armo,

Exemplar'q; sui spectans miserabile leti
Stat tutus pereunte manu. quis fata putaret
Scorpion, aut uires maturæ mortis habere?
Ille minax nodis, & recto uerbere sæuus,
Teste tulit cœlo uicti decus Orionis.
Quis calcare tuas metuat salpinga latebras?
Et tibi dant stygiæ ius in sua fila sorores.
Sic nec clara dies, nec nox dabat atra quietem,
Suspecta est miseris in qua tellure iacebant.
Nam neq; congestæ struxere cubilia frondes,
Nec culmis creuere tori, sed corpora fatis
Expositi uoluuntur humo, calido'q; uapore
Alliciunt gelidas nocturno frigore pestes,
Innocuos'q; diu rictus torpente ueneno
Inter membra fouent, nec quæ mensura uiarum,
Quis'ue modus norunt cœlo duce, sæpe querentes
Reddite dij clamant miseris quæ fugimus arma,
Reddite Thessaliam, patimur cur segnia fata?
In gladios iurata manus pro Cæsare pugnant
Dipsades, & peragunt ciuilia bella cerastæ.
Ire libet qua Zona rubens, atq; axis inustus
Solis equis, iuuat ætherijs adscribere causis,
Quod peream, cœlo'q; mori, nil Africa de te
Nec de te natura queror, tot monstra ferentem
Gentibus ablatum dederas serpentibus orbem,
Impatiens'q; solum cereris cultore negato
Damnasti, atq; homines uoluisti deesse uenenis,
In loca serpentum nos uenimus, accipe pœnas
Tu quisquis superum commercia nostra perosus.
Hinc torrente plaga, dubijs hinc Syrtibus orbem

A brumpens medio posuisti limite mortes,
P er secreta tui bellum ciuile recessus
V adit, & arcani miles tibi conscius orbis
C laustra petit mundi, forsan maiora supersunt
I ngressus coëunt ignes stridentibus undis,
E t premitur natura poli, sed longius ista
N ulla iacet tellus, quàm fama cognita nobis
T ristia regna Iubæ, quæremus forsitan istas
S erpentum terras, habet hoc solatia cœlum
V iuit adhuc aliquid patriæ non arua requiro,
E uropamq; alios soles, Asiamq; uidentem,
Q ua te parte poli, qua te tellure reliqui
A frica? Cyrenis etiam nunc bruma rigebat.
E xigua'ne uia legem conuertimus anni?
I mus in aduersos axes. euoluimur orbe.
T erga damus ferienda noto, nunc forsitan ipsa
S ub pedibus iam Roma meis, solatia fati
H æc petimus, ueniant hostes, Cæsarq; sequatur
Q ua fugimus. sic dura suos patientia questus
E xonerat, cogit tantos tolerare labores
S umma ducis uirtus, qui nuda fusus arena
E xcubat, atq; omni fortunam prouocat hora,
O mnibus unus adest fatis quocunq; uocatus
A duolat, atq; ingens meritum, maiusq; salute
C ontulit in letum uires, puduitq; gementem
I llo teste mori, quod ius habuisset in ipsum
V lla lues? casus alieno pectore uincit,
S pectatorq; docet magnos nil posse dolores.
V ix miseris serum tanto lassata periclo
A uxilium fortuna dedit, gens unica terras

I ncolit à sæuo serpentum innoxia morsu
M armaride psylli, par lingua potentibus herbis,
I pse cruor tutus, nullumq; admittere uirus,
V el cantu cessante potest, natura locorum
I ussit ut immunes mistis serpentibus essent,
P rofuit in medijs sedem posuisse uenenis,
P ax illis cum morte data est, fiducia tanta est
S anguinis, in terram paruus cum decidit infans,
N equa sit externæ Veneris mistura timentes,
L etifica dubios explorant aspide partus,
V tq; Iouis uolucer calido cum protulit ouo
I mplumes natos solis conuertit in ortus,
Q ui potuere pati radios, & lumine recto
S ustinuere diem cœli seruantur in usus,
Q ui Phœbo cessere, iacent. sic pignora gentis
P syllus habet, siquis tactos non horruit angues
S iquis donatis lusit serpentibus infans.
N ec solum gens illa sua contenta salute,
E xcubat hospitibus, contraq; nocentia monstra
P syllus adest populis, qui tunc romana secutus
S igna, simul iussit statui tentoria ductor.
P rimum quas ualli spatium comprendit arenas
E xpurgat cantu, uerbisq; fugantibus angues,
V ltima castrorum medicatus circuit ignis,
H ic ebulum stridet, peregrinaq; Galbana sudant,
E t thamarix non læta comis, eoaq; costos,
E t Panacea potens, & thessala centaurea,
P eucedanumq; sonat flammis, erycinaq; tapsos,
E t Larices, fumoq; grauem serpentibus urunt
A brotonum, & longe nascentis cornua cerui,

Sic nox tuta uiris. at siquis peste diurna
Fata trahit, tunc sunt magicæ miracula gentis.
Psyllorumq́; ingens, & rapti pugna ueneni.
Nam primum tacta designat membra saliua,
Quæ cohibet uirus, retinetq́; in uulnere pestem,
Plurima tunc uoluit spumanti carmina lingua
Murmure continuo, nec dant suspiria cursus
Vulneris, aut minimum patiuntur fata tacere.
Sæpe quidem pestis nigris inserta medullis
Excantata perit, sed siquod tardius exit
Virus, & elicitum, iussumq́, exire repugnat,
Tunc super incumbens pallentia uulnera lambit
Ore uenena trahens, & siccat dentibus artus,
Extractamq́; tenens gelido de corpore mortem
Expuit, & cuius morsus superauerit anguis,
Iam promptum Psyllis uel gustu nosse uenenum,
Hoc igitur melior tandem romana iuuentus
Auxilio, late squalentibus hæret in aruis.
Bis positis Phœbe flammis, bis luce recepta,
Vidit Areniuagum surgens, fugiensq́; Catonem.
Iamq́; illis magis, atq; magis durescere puluis
Cœpit, & in terram Libyes spissata redire.
Iamq́; procul nemorum raræ se attollere frondes,
Surgere congesto non culta mapalia culmo,
Quanta dedit miseris melioris gaudia terræ,
Cum primum sæuos contra uidere Leones.
Proxima Leptis erat, cuius statione quieta
Exegere hyemem nimbis, flammisq́; carentem.
Cæsar ut Emathia satiatus clade recessit,
Cætera curarum proiecit pondera, soli

Intentus genero, cuius uestigia frustra
Terris sparsa legens, fama duce tendit in undas,
Threiciasq; legit fauces, & amore notatum
Aequor? & Eroas lachrymoso littore turres,
Qua pelago nomen Nepheleïas abstulit Helle,
Non Asiam breuioris aquæ disterminat usquam
Fluctus ab Europa, quamuis Bizantion arcto
Pontus, & Ostriferam dirimat chalcedona cursu,
Euxinumq; ferens paruo ruat ore propontis,
Sigeasq; petit famæ mirator arenas,
Et Simoëntis aquas, & Graio nobile busto
Rhœtion, & multum debentes uatibus umbras.
Circuit exustæ nomen memorabile Troiæ,
Magnaq; Phœbei quærit uestigia muri.
Iam syluæ steriles, & putres robore trunci
Assaraci pressere domos, & templa Deorum
Iam lassa radice tenent, ac tota teguntur
Pergama dumetis, etiam periere ruinæ.
Aspicit Hesiones scopulos, syluasq; patentes
Anchisæ thalamos, quo iudex sederit antro,
Vnde puer raptus cœlo, quo uertice Nais
Luserit Oenone, nullum est sine nomine saxum
Inscius in sicco serpentem puluere riuum
Transierat, qui Xanthus erat, securus in alto
Gramine ponebat gressus, Phryx incola manes
Hectoreos calcare uetat, discussa iacebant
Saxa, nec ullius faciem seruantia sacri.
Hectoreas monstrator ait non respicis aras?
O sacer, & magnus uatum labor, omnia fato
Eripis, & populis donas mortalibus æuum.

I nuidia sacræ Cæsar ne tangere famæ,
N am siquid Latijs fas est promittere musis,
Q uantum Smyrnæi durabunt uatis honores,
V enturi me, teq; legent, Pharsalia nostra
V iuet, & à nullo tenebris damnab mur æuo.
V t ducis impleuit uisus ueneranda uetustas,
E rexit subitas congestu cæspitis aras,
V otaq; thuricremos non irrita fudit in ignes.
Dij cinerum Phrygias colitis quicunq; ruinas,
A eneæq; mei, quos nunc Lauinia sedes
S eruat, & Alba lares, & quorum lucet in aris
I gnis adhuc phrygius, nullíq; aspecta uirorum
P allas in abstruso pignus memorabile templo,
G entis Iuleæ uestris clarissimus aris
D at pia thura nepos, & uos in sede priori
R ite uocat, date felices in cætera cursus,
R estituam populos, grata uice mœnia reddent
A usonidæ Phrygibus, romanaq; pergama surgent.
S ic fatus repetit classes, & tota secundis
V ela dedit coris, auidusq; urgente procella
I liacas pensare moras, Asiamq; potentem
P ræuehitur, pelagoq; Rhodon spumante reliquit,
S eptima nox Zephyro nunquam lassante rudentes
O stendit pharijs Aegyptia littora flammis.
S ed prius orta dies nocturnam lampada texit,
Q uàm tutas intraret aquas, ibi plena tumultu
L ittora, & incerto turbatas murmure uoces
A ccipit, ac dubijs ueritus se credere regnis
A bstinuit tellure rates sed dira satelles
R egis dona ferens medium prouectus in æquor

Colla gerit Magni phario uelamine tecta,
Ac prius infanda commendat crimina uoce.
Terrarum ó domitor romanæ maxime gentis,
Et quod adhuc nescis genero secure perempto,
Rex tibi Pellæus terræ, pelagiq; labores
Donat, & Emathijs quod solum defuit aruis
Exhibet, absenti bellum ciuile peractum est.
Thessalicas Magnus quærens reparare ruinas
Ense iacet nostro, tanto te pignore Cæsar
Emimus, hoc tecum percussum est sanguine fœdus,
Accipe regna Phari nullo quæsita cruore,
Accipe Niliaci ius gurgitis, accipe quicquid
Pro Magni ceruice dares, dignumq; clientem
Castris crede tuis, cui tantum fata licere
In generum uoluere tuum, nec uile putaris
Hoc meritum nobis facili quod cæde peractum est.
Hospes auitus erat, depulso sceptra parenti
Reddiderat, quid plura feram? tu nomina tanto
Inuenies operi, uel famam consule mundi,
Si scelus est, plus te nobis debere fateris,
Quod scelus hoc non ipse facis. sic fatus opertum
Detexit, tenuitq; caput, iam lãguida morte
Effigies habitum noti mutauerat oris.
Non primo Cæsar damnauit munera uisu,
Auertitq; oculos, uultus dum crederet, hæsit,
Vtq; fidem uidit sceleris, tutumq; putauit
Iam bonus esse socer, lachrymas non sponte cadentes
Effudit, gemitusq; expressit pectore læto,
Non aliter manifesta putans abscondere mentis
Gaudia, quàm lachrymis, meritumq; imane tyrãni

Destruit, & generi mauult lugere reuulsum,
Quàm debere caput, qui duro membra Senatus
Calcarat uultu, qui sicco lumine campos
Viderat Emathios, uni tibi Magne negare
Non audet gemitus. ó sors durissima fati
Huncine tu Cæsar scelerato marte petisti,
Qui tibi flendus erat? non mixti fœdera tangunt,
Te generis, nec nata iubet mœrere, nepos'q;?
Credis apud populos Pompeij nomen amantes
Hoc castris prodesse tuis, fortasse tyranni
Tangeris inuidia. captiq; in uiscera Magni
Hoc alijs licuisse doles, quereris'q; perisse
Vindictam belli, raptum'q; è iure superbi
Victoris generum, quisquis te flere coëgit
Impetus, à uera longe pietate recessit.
Scilicet hoc animo terras, atq; æquora lustras,
Necubi suppressus pereat gener, ó bene rapta
Arbitrio mors ista tuo, quàm magna remisit
Crimina romano tristis fortuna pudori,
Quod te non passa est misereri perfide Magni
Viuentis, nec non his fallere uocibus audes,
Acquiris'q; fidem simulati fronte doloris.
Aufer ab aspectu nostro funesta satelles
Regis dona tui, peius de Cæsare uestrum,
Quàm de Pompeio meruit scelus, unica belli
Præmia ciuilis uictis donare salutem
Perdidimus, quod si phario germana tyranno
Non inuisa foret, potuissem reddere regi,
Quod meruit, fratri'q; tuum pro munere tali
Misissem Cleopatra caput, secreta quid arma

Mouit, & inseruit nostro sua tela labori?
Ergo in Thessalicas Pellæo fecimus aruis
Ius gladio? uestris quæsita licentia regnis?
Non tuleram Magnum mecum romana regentem,
Te Ptolemæe feram? frustra ciuilibus armis
Miscuimus gentes, siqua est hoc orbe potestas
Altera, quàm Cæsar, si tellus ulla duorum est,
Vertissem latias à uestro littore proras,
Famæ cura uetat ne non damnasse cruentam,
Sed uidear timuisse Pharon, nec fallere uos me
Credite uictorem, nobis quoq; tale paratum
Littoris hospitium, ne sic mea colla gerantur,
Thessaliæ fortuna facit, maiore profecto,
Quàm metui poterat, discrimine gessimus arma,
Exilium, generíq; minas, Romamq; timebam,
Pœna fugæ Ptolemæus erat, sed parcimus annis,
Donamusq; nefas, sciat hac pro cæde tyrannus
Nil uenia plus posse dari. uos condite busto
Tanti colla ducis, sed non, ut crimina tantum
Vestra tegat tellus, iusto date thura sepulchro,
Et placate caput, cineresq; in littore fusos
Colligite, atq; unam sparsis date manibus urnam.
Sentiat aduentum soceri, uocesq; querentis
Audiat umbra pias, dum nobis omnia præfert,
Dum uitam phario mauult debere clienti.
Læta dies rapta est populis, concordia mundo
Nostra perit, caruere Deis mea uota secundis,
Vt te complexus positis felicibus armis
Affectus abs te ueteres, uitamq; rogarem
Magne tuam, dignaq; satis mercede laborum

Contentus par esse tibi, tunc pace fideli
Fecissem, ut uictus posses ignoscere diuis,
Fecisses ut Roma mihi, nec talia fatus
Inuenit fletus comitum, nec turba querenti
Credidit, abscondunt gemitus, & pectora læta
Fronte tegunt, hilaresq; nefas spectare cruentum
O bona libertas cum Cæsar lugeat, audent.

M. ANNEI LVCANI CIVILIS BELLI LIBER DECIMVS.

Vt primum terras Pompeij colla secutus
Attigit, & diras calcauit Cæsar arenas,
Pugnauit fortuna ducis, fatumq; nocentis
Aegypti, regnum Lagi romana sub arma
Iret, an eriperet mundo Memphiticus ensis
Victoris, uictiq; caput, tua profuit umbra
Magne, tui socerum rapuere à sanguine manes.
Inde Paretoniam fertur securus in urbem
Pignore tam sæui sceleris sua signa secutus.
Sed fremitu uulgi fasces, & iura querentis
Inferri romana suis discordia sensit
Pectora, & ancipites animos, Magnumq; perisse
Non sibi, tum uultu semper cælante timorem,
Intrepidus superum sedes, & templa uetusti
Numinis antiquas Macedum testantia uires
Circuit, & nulla captus dulcedine rerum

N on auro, cultúq; Deûm, non mœnibus urbis,
E ffossum tumulis cupide descendit in antrum.
I llic Pellæi proles uesana Philippi
F elix prædo iacet terrarum, uindice fato
R aptus, sacratis totum spargenda per orbem
M embra uiri posuere adytis, fortuna pepercit
M anibus, & regni durauit ad ultima fatum.
N am sibi libertas unquam si redderet orbem,
L udibrio seruatus erat, non utile mundo
E ditus exemplum, terras tot posse sub uno
E sse uiro. Macedum fines, latebrásq; suorum
D eseruit, uictásq; patri despexit Athenas,
P erq; Asiæ populos fatis urgentibus actus
H umana cum strage ruit, gladiúmq; per omnes
E xegit gentes, ignotos miscuit amnes
P ersarum Euphraten, Indorum sanguine Gangen.
T errarum fatale malum, fulménq; quod omnes
P ercuteret populos pariter, & sydus iniquum
G entibus, Oceano classes inferre parabat
E xteriore mari. non illi flamma, nec undæ,
N ec sterilis Libye, nec Syrticus obstitit Hammon.
I sset in occasus mundi deuexa secutus,
A mbissétq; polos, Nilúmq; à fonte bibisset.
O ccurrit suprema dies, naturáq; solum
H unc potuit finem uesano ponere regi,
Q ui secum inuidia, qua totum ceperat orbem,
A bstulit imperium, nullóq; hærede relicto
T otius fati lacerandas præbuit urbes,
S ed cecidit Babylone sua, parthóq; uerendus.
P rò pudor eoi propius timuere Sarissas,

Quám nunc pila timent populi, licet usq; sub arcton
R egnemus, Zephyriq; domos, terrasq; premamus
F lagrantis post terga noti, cedamus in ortus
A rsacidum domino, non felix Parthia Crassis
E xiguæ secura fuit prouincia Pellæ.
I am pelusiaco ueniens à gurgite Nili
R ex puer, imbellis populi sedauerat iras,
O bside quo pacis Pellæa tutus in aula
C æsar erat, cum se parua Cleopatra biremi
C orrupto custode phari laxare cathenas
I ntulit Emathijs ignaro Cæsare tectis,
D edecus Aegypti Latio feralis Erinnys.
R omano non casta malo, quantum impulit Argos,
I liacasq; domos facie sparthana nocenti,
H esperios auxit tantum Cleopatra furores.
T erruit illa suo, si fas, capitolia sistro,
E t romana petit imbelli signa Canopo,
C æsare captiuo pharios ductura triumphos,
L eucadioq; fuit dubius sub gurgite casus.
A n mundum ne nostra quidem matrona teneret.
H oc animi nox illa dedit, quæ prima cubili
M iscuit incestam ducibus Ptolemaida nostris.
Q uis tibi uesani ueniam non donet amoris
A ntoni? durum cum Cæsaris hauserit ignes
P ectus, & in media rabie, medioq; furore,
E t Pompeianis habitata manibus aula?
S anguine Thessalicæ cladis perfusus adulter
A dmisit Venerem curis, & miscuit armis,
I llicitosq; toros, & non ex coniuge partus.
P rò pudor oblitus Magni, tibi Iulia fratre

O bſcœna de matre dedit, parteſ'q; fugatas
P aſſus in extremis Libyes coaleſcere regnis,
T empora Niliaco turpis dependit amori.
D um donare Pharon, dum non ſibi uincere mauult,
Q uem formæ confiſa ſuæ Cleopatra ſine ullis
T riſtis adit lachrymis ſimulatum compta dolorem,
Q uam decuit ueluti laceros diſperſa capillos,
E t ſic orſa loqui. ſiqua eſt o' maxime Cæſar
N obilitas, Pharij proles clariſſima Lagi,
E xul in æternum ſceptris depulſa paternis
S i tua reſtituat ueteri me dextera fato,
C omplector Regina pedes, tu gentibus æquum
S ydus ades noſtris, non urbes prima tenebo
F œmina Niliacas, nullo diſcrimine ſexus
R eginam ſit ferre Pharos, lege ſumma perempti
V erba patris, qui iura mihi communia regni,
E t Thalami cum fratre dedit. puer ipſe ſororem,
S it modo liber, amat, ſed habet ſub iure Photini
A ffectus, enſeſ'q; ſuos, nil ipſa paterni
I uris habere peto, culpa, tanto'q; pudore
S olue domum, remoue funeſta ſatellitis arma,
E t Regem regnare iube. quantos'ne tumores
M ente gerit famulus Magni ceruice reuulſa?
I am tibi, ſed procul hoc auertant fata, minatur.
S at fuit indignum Cæſar, mundo'q;, tibiq;
P ompeium facinus, meritum'q; fuiſſe Photini,
N equicquam duras tentaſſet Cæſaris aures,
V ultus adeſt precibus, facieſ'q; inceſta perorat.
E xigit infandam corrupto iudice noctem.
P ax ubi parta duci, donis ingentibus empta eſt,

Excepere epulæ tantarum gaudia rerum,
Explicuitq; suos magno Cleopatra tumultu
Nondum translatos romana in sæcula luxus,
Ipse locus templi quod uix corruptior ætas
Extruat, instar erat, laqueataq; tecta ferebant
Diuitias, Crassumq; trabes absconderat aurum,
Nec summis crustata domus, sectisq; nitebat
Marmoribus, stabatq; sibi non segnis Achates,
Purpureusq; lapis, totaq; effusus in aula
Calcabatur Onyx, hebenus Mareotica uastos
Non operit postes, sed stat pro robore Nili
Auxilium, non forma domus, ebur atria uestit,
Et suffixa manu foribus testudinis indæ
Terga sedent crebo maculas distincta Smaragdo,
Fulget gemma toris, & iaspide fulua supellex,
Strata micant Tyrio, quorum pars maxima succo,
Cocta diu, uirus non uno duxit aheno,
Pars auro plumata nitet, pars ignea cocco,
Vt mos est Pharijs miscendi litia telis,
Tunc famulæ numerus turbæ, populusq; minister
Discolor hos sanguis, alios distinxerat ætas,
Hæc libycos pars, tam flauos gerit altera crines,
Vt nullas Cæsar Rheni se dicat in aruis
Tam rutilas uidisse comas, pars sanguinis usti
Torta caput, refugosq; gerens à fronte capillos.
Nec non infelix ferro mollita iuuentus,
Atq; execta uirûm, stat contra fortior ætas,
Vix ulla fuscante tamen lanugine malas.
Discubuere toris reges, maiorq; potestas
Cæsar, & immodicæ formam fucata nocentem,

N ec sceptris contenta suis, nec fratre marito,
P lena maris rubri spolijs, colloq́;, comisq;
D iuitias Cleopatra gerit, cultuq́; laborat,
C andida sidonio perlucent pectora filo,
Q uod Nilotis acus compressum pectine serum
S oluit, & extenso laxauit stamina uelo.
D entibus hic niueis, sectosq́; Atlantide sylua
I mposuere orbes, quales ad Cæsaris ora
N ec capto uenêre Iuba. prò cæcus, & amens
A mbitione furor, ciuilia bella gerenti
D iuitias aperire suas, incendere mentem
H ospitis armati, non sit licet ille nefando
M arte, paratus opes mundi quæsisse ruina,
P one duces priscos, & nomina pauperis æui
F abricios, Curiosq́; graues, hic ille recumbat
S ordidus hetruscis abductus consul aratris,
O ptabit patriæ talem duxisse triumphum.
I nfudere epulas auro, quod terra, quod aër,
Q uod pelagus, Nilusq́; dedit, quod luxusq́; inani
A mbitione furens toto quæsiuit in orbe
N on mandante fame, multas uolucresq́;, ferasq;
A egypti posuere, Deos, manibusq́; ministrat
N iliacas crystallus aquas, gemmæq́; capaces
E xcepere merum, sed non Mareotidos uuæ,
N obile sed paucis senium cui contulit annis
I ndomitum Meroë cogens spumare falernum.
A ccipiunt sertas nardo florente coronas,
E t nunquam fugiente rosa, multumq́; madenti
I nfudere comæ, quod non dum euanuit aura
C innamon, externa nec perdidit aëra terra,

Aduectumq; recens uicinæ messis amomum,
Discit opes Cæsar spoliati perdere mundi,
Et gessisse pudet genero cum paupere bellum,
Et causas Martis pharijs cum gentibus optat
Postquam epulis, bacchoq; modum lassata uoluptas
Imposuit, longis Cæsar producere noctem
Inchoat alloquijs, summaq; in sede iacentem
Linigerum placidis compellat Achorea dictis.
O sacris deuote senex, quodq; arguit ætas
Non neglecte Deis, phariæ primordia gentis,
Terrarumq; situs, uulgiq; edissere mores,
Et ritus, formasq; Deûm, quodcunq; uetustis
Insculptum est adytis profer, nosciq; uolentes
Prode Deos, si cecropium sua sacra Platonem
Maiores docuere tui, quis dignior unquam
Hoc fuit auditu, mundiq; capacior hospes?
Fama quidem generi Pharias me duxit ad urbes,
Sed tamen & uestri, media inter prælia semper
Stellarum, cœliq; plagis, superisq; uacaui,
Nec meus Eudoxi uincetur fastibus annus,
Sed cum tanta meo uiuat sub pectore uirtus
Tantus amor ueri, nihil est, quod noscere malum,
Quàm fluuij causas per sæcula tanta latentis,
Ignotumq; caput, spes sit mihi certa uidendi
Niliacos fontes, bellum ciuile relinquam.
Finierat, contraq; sacer sic orsus Achoreus.
Fas mihi magnorum Cæsar secreta parentum
Prodere, ad hoc æui populis ignota profanis,
Sit pietas alijs miracula tanta silere,
Ast ego cœlicolas gratum reor ire per omnes.

Hoc opus, & sacras populis notescere leges
Syderibus quae sola fugam moderantur Olimpi,
Occurruntq; polo, diuersa potentia prima
Mundi lege data est, sol tempora diuidit aeui,
Mutat nocte diem, radijsq; potentibus astra
Ire uetat, cursusq; uagos statione moratur,
Luna suis uicibus Tethyn, terrenaq; miscet,
Frigida Saturno glacies, & zona niualis
Cessit, habet uentos, incertaq; fulmina Mauors.
Sub Ioue temperies, & nunquam turbidus aër,
At foecunda Venus cunctarum semina rerum
Possidet. immensae Cyllenius arbiter undae est.
Hunc ubi pars coeli tenuit, qua mista Leonis
Sydera sunt Cancro, rabidos qua Sirius ignes
Exerit, & uarij mutator circulus anni
Aegoceron, Cancrumq; tenet, cui subdita Nili
Ora latent, quae cum dominus percussit aquarum
Igne superiecto, tunc Nilus fonte soluto
Exit, ut Oceanus lunaribus incrementis
Iussus adest, auctusq; suos. non ante coarctat,
Quàm nox aestiuas à sole receperit horas.
Vana fides ueterum Nilo quod crescat in arua
Aethiopum prodesse niues. non arctos in illis
Montibus, aut boreas, testis tibi sole perusti
Ipse color populi, calidiq; uaporibus austri.
Adde quod omne caput fluuij, quodcunq; soluta
Praecipitat glacies, ingresso uere tumescit
Prima labe niuis. Nilus neq; suscitat undas
Ante canis radios, nec ripis alligat amnem
Ante parem nocti Libra sub iudice Phoebum.

I nde etiam leges aliarum nescit aquarum,
N ec tumet Hybernus cum longe sole remoto
O fficijs caret unda suis, dare iussus iniquo
T emperiem cœlo medijs æstatibus exit
S ub torrente plaga, ne terras dissipet ignis,
N ilus adest mundo, contraq́; incensa Leonis,
O ra tumet, cancroq́; suam torrente Syenen
I mploratus adest, nec campos liberat undis,
D onec in autumnum declinet Phœbus, & umbras
E xtendat Meroë, quis causas reddere possit?
S ic iussit natura parens discurrere Nilum,
S ic opus est mundo, Zephyros quoq; uana uetustas
H is ascripsit aquis, quorum stata tempora flatus,
C ontinuiq́; dies, & in aëre longa potestas,
V el quod ab occiduo depellunt nubila cœlo
T rans noton, & fluuio cogunt incumbere nimbos,
V el quod aquas toties rumpenteis littora Nili
A ssidue feriunt, coguntq́; resistere fluctus.
I lle mora cursus, aduersiq́; obijce ponti
A estuat in campos. sunt qui spiramina terris,
E sse putent, magnosq́; cauæ compagis hiatus,
C ommeat hac penitus tacitis discursibus unda
F rigore ab arctoo medium reuocata sub Axem,
C um Phœbus pressit Meroën, tellusq́; perusta
I lluc duxit aquas trahitur Gangesq́;, Padusq;
P er tacitum mundi, tunc omnia flumina Nilus
V no fonte uomens, non uno gurgite perfert.
R umor ab Oceano, qui terras alligat omnes,
E xundante procul uiolentum erumpere Nilum,
A equoreosq́; sales longo mitescere tractu.

Necnon Oceano pasci, Phœbumq́;, polumq́;
Credimus, hunc calidi tetigit cum brachia cancri
Sol rapit, atq; undæ plus, quàm quod digerat aër,
Tollitur, hoc noctes referunt, Niloq́; refundunt.
Ast ego, si tantam fas est mihi soluere litem,
Quasdam Cæsar aquas post mundi sera peracti
Sæcula, concussis terrarum erumpere uenis
Non id agente Deo, quasdam compage sub ipsa
Cum toto cœpisse reor, quas ille creator,
Atq; opifex rerum certo sub iure coërcet.
Quæ tibi noscendi Nilum Romane cupido est,
Hæc Pharijs, Persisq́; fuit, Macedumq́; tyrannis,
Nullaq́; non ætas uoluit conferre futuris
Notitiam, sed uincit adhuc natura latendi.
Summus Alexander Regum, quē Memphis adorat
Inuidit Nilo, misitq́; per ultima terræ
Aethiopum lectos, illos rubicunda perusti
Zona poli tenuit, Nilum uidere calentem.
Venit ad occasum, mundiq́; extrema Sesostris,
Et Pharios currus regum ceruibus egit.
Ante tamen uestros amnes, Rhodanumq́;, Padumq́;,
Quàm Nilum de fonte bibit. uesanus in ortus
Cambyses longi populos peruenit ad æui,
Defectusq́; epulis, & pastus cæde suorum
Ignoto te Nile redit, non fabula mendax
Ausa loqui de fonte tuo est, ubicunq; uideris,
Quæreris, & nulli contingit gloria genti,
Vt Nilo sit læta suo, tua flumina prodam,
Qua Deus undarum cælator Nile tuarum
Te mihi nosse dedit, medio consurgis ab Axe

A usus in ardentem ripas adtollere Cancrum,
I n borean is rectus aquis, mediumq; Booten
C ursus in occasum flexus torquetur, & ortus,
N unc Arabum populis Libycis, nūc æquus arenis,
T eq; uident primi, quærunt tamen hi quoq; Seres,
A ethiopumq; feris alieno gurgite campos,
E t te terrarum nescit cui debeat orbis.
A rcanum natura caput non prodidit ulli,
N ec licuit populis paruum te Nile uidere,
A mouitq; sinus, & gentes maluit ortus,
M irari, quàm nosse tuos, consurgere in ipsis
I us tibi solstitijs, aliena crescere bruma,
A tq; hyemes adferre tuas, soliq; uagari
C oncessum per utrosq; polos hic quæritur ortus,
I llic finis aquæ, late tibi gurgite rupto
A mbitur nigris Meroë fœcunda colonis,
L æta comis Hebeni, quæ quamuis arbore multa
F rondeat, æstatem nulla sibi mitigat umbra,
L inea tam rectum mundi ferit illa Leonem,
I nde plagas Phœbi damnum non passus aquarum
P roueheris, steriles'q; diu metiris arenas.
N unc omnes unum uires collectus in amnem,
N unc uagus, & spargens facilem tibi cedere ripam,
R ursus multifidas reuocat piger alueus undas,
Q ua dirimunt Arabum populis Aegyptia rura
R egni claustra Philæ, mox te deserta secantem,
Q ua dirimunt nostrum rubro commercia pontum
M ollis lapsus agit. quis te tam lene fluentem
M oturum totas uiolenti gurgitis iras
N ile putet? sed cum lapsus abrupta uiarum

Excepere tuos, & præcipites cataractæ,
Ac nusquam uetitis ullas obsistere cautes
Indignaris aquis, spuma tunc astra lacessis,
Cuncta tremunt undis, ac multo murmure montis
Spumeus inuictis canescit fluctibus amnis.
Hinc, Abaton quam nostra uocat ueneranda uetustas,
Terra potens, primos sentit percussa tumultus,
Et scopuli, placuit fluuij quos dicere uenas,
Quod manifesta noui primum dant signa tumoris,
Hinc montes natura uagis circundedit undis,
Qui Libyæ te Nile negent, quos inter in alta
It conualle iacens iam molibus unda receptis.
Prima tibi campos permittit, apertaq; Memphis
Rura, modumq; uetat crescendi ponere ripas.
Sic uelut in tuta securi pace trahebant
Noctis iter mediæ, sed non uesana Photini
Mens imbuta semel tam sacra cæde uacabat
A' scelerum motu, Magno nihil ille perempto
Iam putat esse nefas. habitant sub pectore manes,
Vltricesq; Deæ dant in noua monstra furorem,
Dignatur uiles isto quoq; sanguine dextras,
Quò fortuna uocat uictos perfundere patres,
Pœnaq; ciuilis belli uindicta Senatus
Pene' data est famulo. procul hoc auertite fata
Crimen, ut hæc Bruto ceruix absente secetur.
In scelus it Pharium romani pœna tyranni,
Exemplumq; perit, struit audax irrita fatis,
Nec parat occulte cædem committere fraudi,
Inuictumq; ducem detecto marte lacessit.
Tantum animi delicta dabant, ut colla ferire

Cæsaris, & socerum iungi tibi Magne iuberet,
Atq; hæc dicta mouet famulos perferre fideles
Ad Pompeianæ socium sibi cædis Achillam,
Quem puer imbellis cunctis præfecerat armis,
Et dederat ferrum nullo sibi iure retento
In cunctos, in seq; simul. tu mollibus inquit,
Nunc incumbe toris, & pingues exige somnos.
Inuasit Cleopatra domum, nec prodita tantum est,
Sed donata Pharos, cessas accurrere solus
Ad dominæ thalamos, nupsit soror impia fratri,
Nam Latio iam nupta duci est, interq; maritos
Discurrens Aegypton habet, Romamq; meretur,
Expugnare senem potuit Cleopatra uenenis,
Crede miser puero, quem nox si iunxerit una,
Et semel amplexus incesto pectore passus
Hauserit obscœnum titulo pietatis amorem,
Meq; tuumq; caput, per singula forsitan illi
Oscula donabit, crucibus, flammisq; luemus.
Si fuerit formosa soror, nil undiq; restat
Auxilij, rex hinc coniux, hinc Cæsar adulter,
Et sumus, ut fatear, tam sæua iudice sontes,
Quem non ex nobis credit Cleopatra nocentem?
A quo casta fuit? per te quod fecimus una,
Perdidimusq; nefas, perq; ictum sanguine Magni
Fœdus ades, subito bellum mollire tumultu,
Irrue, nocturnas rumpamus funere tedas,
Crudelemq; toris dominam mactemus in ipsis
Cum quocunq; uiro, nec nos deterreat ausis
Hesperij fortuna ducis, quæ sustulit illum,
Imposuitq; orbi communis gloria nobis,

Nos quoq; sublimes Magnus facit, aspice littus
Spem nostri sceleris pollutos Consule fluctus
Quid liceat nobis, tumulum'q; è puluere paruo
Aspice Pompeij non omnia membra tegentem,
Quem metuis par huius erat. non sanguine clari,
Quid refert? nec opes populorũ, ac regna mouemus.
Ad scelus ingentes facti sumus, adtrahit illos
In nostras fortuna manus, en altera uenit
Victima nobilior, placemus cæde secunda
Hesperias gentes, iugulus mihi Cæsaris haustus
Hoc præstare potest, Pompeij cæde nocentes
Vt populus romanus amet, quid nomina tanta
Horremus, uires'q; ducis? quibus ille relictis
Miles erit, nox hæc peraget ciuilia bella.
Inferias'q; dabit populis, & mittet ad umbras
Quod debetur adhuc mundo caput. ite feroces
Cæsaris in iugulum, præstet Lagea iuuentus
Hoc Regi romana sibi. tu parce morari
Plenum epulis, madidum'q; mero, ueneri'q; paratũ
Inuenies, aude, superi tot uota Catonum,
Brutorum'q; tibi tribuent. non lentus Achillas
Suadenti parêre nefas, haud clara mouendis
Vt mos, signa dedit castris, nec prodidit arma
Vllius clangore tubæ, temere omnia sæui
Instrumenta rapit belli, pars maxima turbæ
Plebis erat Latiæ, sed tanta obliuio mentes
Cepit in externos corrupto milite mores,
Vt duce sub famulo, iussu'q; satellitis irent,
Quos erat indignum Phario parêre tyranno.
Nulla fides, pietas'q; uiris, qui castra sequuntur,

V enalesq; manus, ibi fas, ubi maxima merces
A ere merent paruo, iugulumq; in Cæsaris ire
N on sibi dant, pro fas ubi non ciuilia bella
I nuenit imperij fatum miserabile nostri?
T hessaliæ subducta acies in littore Nili
M ore furit patrio. quid plus te Magne recepto
A usa foret Lagea domus? dat scilicet omnis
D extera quod debet superis, nulliq; uacare
F as est romano. Latium sic scindere corpus
D ijs placatum, non in generi, soceriq; fauorem
D iscedunt populi. ciuilia bella satelles
M ouit, & in partem romani uenit Achillas.
E t nisi fata manus à sanguine Cæsaris arcent,
H æ uincent partes, aderat maturus uterq;,
E t districta epulis ad cunctas aula patebat
I nsidias, poteratq; cruor per regia fundi
P ocula Cæsareus, mensæq; incumbere ceruix,
S ed metuunt belli trepidos in nocte tumultus,
N ec cædes confusa manu, permissaq; fatis
T e Ptolemææ trahat, tanta est fiducia ferri.
N on rapuere nefas, summi contenta facultas
E st operis, uisum famulis reparabile damnum,
I llam mactandi dimittere Cæsaris horam.
S eruatur poenas in aperta luce daturus,
D onata est nox una duci, uixitq; Photini
M unere Phoebeos Cæsar dilatus in ortus.
L ucifer à casia prospexit rupe, diemq;
M isit in Aegyptum primo quoq; sole calentem,
C um procul à muris acies non sparsa maniplis,
N ec uaga conspicitur, sed iustos qualis ad hostes

Recta fronte uenit, passuri comminus arma,
Laturi'q; ruunt. at Cæsar mœnibus urbis
Diffisus, foribus clausæ se protegit aulæ
Degeneres passus latebras, nec tota uacabat
Regia compresso, minima collegerat arma
Parte domus, tangunt animos, iræ'q;, metusq;,
Et timet incursus, indignatur'q; timere.
Sic fremit in paruis fera nobilis abdita claustris,
Et frangit rabidos præmorso carcere dentes.
Non secus in siculis fureret tua flamma cauernis
Obstrueret summam siquis tibi Mulciber Aetnam.
Audax Thessalia, qui nuper rupe sub Aemi,
Hesperiæ cunctos proceres, aciem'q; Senatus,
Pompeium'q; ducem causa sperare uetante
Non timuit, fatum'q; sibi promisit iniquum,
Expauit seruile nefas, intra'q; penates
Obruitur telis, quem non uiolasset Alanus,
Non Scyta, non fixo, qui ludit in hospite Maurus,
Hic, cui romani spatium non sufficit orbis,
Parua regna putat tyrijs cum gadibus Indos,
Ceu puer imbellis, ceu captis fœmina muris
Quærit tuta domus, spem uitæ in limine clauso
Ponit, & incerto lustrat uagus atria cursu
Non sine Rege tamen, quem ducit in omnia secum
Sumpturus pœnas, & grata piacula morti,
Missurus'q; tuum, si non sint tela, nec ignes
In famulos Ptolemæe caput. sic barbara Colchis
Creditur ultorem metuens, regni'q;, fugæq;
Ense suo, fratris'q; simul ceruice parata
Expectasse patrem, cogunt tamen ultima rerum

Spem pacis tentare ducem, missus'q; satelles
Regius, ut sæuos absentis uoce tyranni
Corriperet famulos, quo bellum authore mouerent.
Sed neq; ius mundi ualuit, neq; fœdera sancta
Gentibus, orator Regis, pacis'q; sequester
Aestimat in numero scelerum ponenda tuorum
Tot monstris Aegypte nocens. non Thessala tellus,
Vasta'q; regna Iubæ, non pontus, & impia signa
Pharnacis, & gelido circunfluus orbis Ibero
Tantum ausus scelerum, non Syrtis barbara, quãtũ
Delitiæ fecere tuæ, premit undiq; bellum,
In'q; domum iam tela cadunt, quassant'q; penates,
Non Aries uno moturus limina pulsu,
Fracturus'q; domum, non ulla est machina belli,
Nec flammis mandatur opus, sed cæca iuuentus
Consilij uastos ambit diuisa penates,
Et nusquam totis incursat uiribus agmen,
Fata uetant, muri'q; uicem fortuna tuetur.
Necnon & ratibus tentatur regia, qua se
Protulit in medios audaci margine fluctus
Luxuriosa domus, sed adest defensor ubiq;
Cæsar, & hos aditus gladijs, hos ignibus arcet,
Obsessus'q; gerit, tanta est constantia mentis
Expugnantis opus piceo iubet unguine tinctas
Lampadas immitti iunctis in uela carinis,
Nec piger ignis erat per stuppea uincula, per'q;
Manantes cera tabulas, & tempore eodem
Transtra'q; nautarum, summi'q; arsere ceruchi,
Iam propè semustæ merguntur in æquora classes,
Iam'q; hostes, & tela natant, nec puppibus ignis

Incubuit

Incubuit solis, sed quæ uicina fuere
Tecta mari longis rapuere uaporibus ignem,
Et cladem fouere noti, percussáq; flamma
Turbine non alio motu per tecta cucurrit,
Quàm solet ætherio lampas decurrere sulco,
Materiáq; carens, atque ardens aëre solo.
Illa lues clausa paulum reuocauit ab aula
Vrbis in auxilium populos, nec tempora cladu
Perdidit in somnus, sed cæca nocte carinis
Insiluit Cæsar semper feliciter usus
Præcipiti cursu bellorum, & tempore rapto.
Tunc claustrum pelagi cepit Pharon insula quondã
In medio stetit illa mari sub tempore uatis
Proteos, at nunc est Pellæis proxima muris.
Illa duci geminos bellorum præstitit usus,
Abstulit & cursus, & fauces æquoris hosti.
Cæsar & auxilijs ut uidit libera ponti
Hostia, non fatum meriti, pœnasq; Photini
Distulit ulterius, sed qua non debuit ira,
Non cruce, non flammis rabido non dente ferarum,
Heu facinus ceruix gladio male cæsa pependit.
Magni morte perit. nec non subrepta paratis
À famulo Ganymede dolis peruenit ad hostes
Cæsaris Arsinoë, quæ castra carentia rege
Vt proles Lagea tenet, famulumq;, tyranni
Terribilem iusto transegit Achillea ferro.
Altera Magne tuis iam uictima mittitur umbris,
Nec satis hoc fortuna putat, procul absit, ut ista
Vindictæ sit summa tuæ. non ipse tyrannus
Sufficit in pœnas, non omnis regia Lagi,

D umpatrij ueniant in uiscera Cæsaris enses,
Magnus inultus erit. sed non authore furoris
S ublato cecidit rabies. nam rursus in arma
A uspicijs Ganymedis eunt, ac multa secundo
P rælia marte gerunt, potuit discrimine, summo
C æsaris una dies in famam, & sæcula mitti.
M olis in exiguæ spatio stipantibus armis
D um parat in uacuas martem transferre carinas
D ux latius, tota subito formidine belli
C ingitur, hinc densæ prætexunt littora classes,
H inc tergo insultant pedites, uia nulla salutis,
N on fuga, non uirtus, uix spes quoq; mortis honestæ,
N on acie fusa, nec magnæ stragis aceruo
V incendus tunc Cæsar erat, sed sanguine nullo
C aptus sorte loci pendet, dubius'ne timeret,
O ptaret'ue mori, respexit in agmine denso
S cæuam perpetuæ meritum iam nomina famæ,
A d campos Epidamne tuos, ubi solus apertis
O bsedit muris calcantem mœnia Magnum.

Pharsaliæ Lucani Finis.

SVLPITII CARMINA VELVT SVPERIORIBVS ANNECTENDA.

E rexit mentem trepidi tam fortis imago,
E t facturus erat memorandi nobile leti
E xemplum, sed fata uetant, & fida salutis
O stendit fortuna uiam. nam læuus amicas
P rospexit puppes, nando quas ausus adire

E cquid stamus ait? uel iam per tela, fretumq;
E ripiar, iuguli uel non erit ulla potestas
E unucho concessa mei. tunc puppe relicta
P rosilit in pontum. siccos fert læua libellos,
D extra secat fluctus, tandemq; illæsus amico
E xcipitur plausu clamantis ad æthera turbæ.

M. ANNEI LVCANI VITA EX CLARISSMIS AVTHORIBVS.

a Nneus Seneca è Corduba Bethicæ Hispaniæ interioris prouinciæ ciuitate Romam uenit, statimq; eques factus est, cuius declamationes etsi celebratæ, negligentia temporum ad nepotes non peruenere. Suscepit in patria ex Elbia uxore liberos treis. L. Anneum Senecam, Iulium Anneum Gallionem, et Anneum Melam, quem, ut minorem, domũ reliquit. Seneca, & Gallio Romæ profecere sub Marullo grammatico, & Cestio Smyrnæo, atq;, Asinio Pollione. Mela, cum adoleuisset, iubente patre, rem domesticam gubernauit, donatus, ut cæteri fratres, Amicitia Cæsarum equestri ordine. C. Aciliam duxit uxorem Acilij Lucani oratoris filiã, operæ apud prouinciæ proconsules frequentis, & apud clarissimos uiros nonnullius igenij. Ex ea Melas. IIII. non. Nouembris. C. Cæsare Augusto Germanico iterum, & L. Cesiano primo Consulibus. M. Anneum Lucanum imposito soceri nomine genuit. Deinde curæ familiaris fastidio, uitæq; quietiori apud fratres uacaturus, cum Octimestri infante Romam uenit, sperás

per procurationes acquirendæ pecuniæ breuius sibi iter fore, quo Cõsulibus æquaretur. Cunas infantis, quibus ferebatur, ut de Hesiodo legitur, apes circum=uolarunt, os'q; insederunt, dulcem, & facundũ, qualem nunc uidemus, futurum significantes. Studuit Lucanus Romæ sub Rhemmio Palæmone, & Cornuto. Ex condiscipulis Saleium Bassum, & A. Persiũ præcipue dilexit, Neroni, cuius ætas patruo Senecæ commissa erat, diu gratus. Quæstor ante ætatem, gladiatorium munus edidit. Sequẽti anno populi fauore in auguratus sacerdotiũ assciitus est (ut Papi. Sta. refert)

Romani colitur chori sacerdos.

Vxorem duxit Pollam Argentariam Pollij Argentarij filiam, De qua Calliope Papinij canit.

Nec solum dabo carminum nitorem,
Sed tedis genialibus dicabo
Doctam, atq; ingenio tuo decoram,
Qualem blanda Venus, daretq; Iuno,
Forma, simplicitate, comitate,
Censu, sanguine, gratia, decore

Quippe & certamine pentaterico acto in Põpeij theatro, cum per Clinium Rufum Nero Nioben se pronuntiaturum polliceretur, Lucanus Orphea ex tempore recitauit, corona'q; donatus est. Quare Imperatoris inuidiam sibi concitauit. Interdictum est igitur poëtæ foro, theatro, & poëtica. De quo Papinius,

Ingratus Nero dulcibus theatris
Et noster tibi præferetur Orpheus.

Sperans itaq; ultionem, Pisonianæ in Neronem coniurationi, sed parũ fauste hæsit, quod ipse fatetur, cũ ait.

Consilio, iussúq; Deûm transibis in urbem
Magne tuam, summusq; feret tua busta sacerdos.
Corpus enim Pompeij nisi extincta Cæsarum familia Romam transferri non poterat. Verũ detecta coniuratione nequaquam animi constantiam præstitit, facile enim confessus, et ad humillimas deuolutus preces, matrem quoq; innoxiam iter socios ream nominauit, sperans impietatem sibi apud impium pricipem pro futuram. Acceptóq; mortis arbitrio codicillos ad patrem uersibus quibusdam exarauit, largitérq; epulatus brachia ad secandas uenas præbuit. Cumq; frigescere pedes, manusq;, & spiritum cedere intellexisset, uersus pronuntiauit, quos per huiusmodi imaginem de milite fecerat.

Sanguis erãt lachrymæ, quæcunq; foramina nouit
Humor ab his largus manat cruor, ora redundant,
Et patulæ nares, sudor rubet, omnia plenis
Membra fluunt uenis, totum est pro uulnere corpus.

Pridie calendas Maias decessit Attico Vestino, et Nerua Silio consulibus, quo consul designatus cum Plautio Laterano erat. XXVII. ætatis annũ agens. Sepultus in hortis suis, ubi tale potuit inscribi epigramma.

Bethis habet natale solum, est Annea propago,
De genitore Mela dat mater Acilia terris.
Vix Luna octonos cœlo confecerat orbes.
Cum me Roma sui respersit tybridis unda,
Seruatumq; foro traxit, Phœbóq; dicauit,
Hinc syluæ geminæq; faces, reus inde sagitta
Orpheus ingrati stimulus, liuórq; tyranni,
Dum ciuile nefas aperit Pharsalia, nostræ

I nuidit famæ Nero, pro musæq; canentis
I nterrupit opus gladio, uenisq; resectis
A ssertore sacros maculauit sanguine uultus.

Saturnalia scripsit, Syluarũ libros. X. Medeam. Orpheum. incendium urbis. incendium troianum. Oratione sua Octauiũ Sagittam, qui Pontiã confoderat, damnauit. Pharsaliam non finiuit, cuius tres primos libros cum uxore correxit, reliqui septem nostro tempore diligentissime emendati, impressiq; sunt. Est. n. uarius, copiosus, sublimis, concitatus, et, ut Qũtilianus ait, oratoribus non minus, quàm poëtis imitandus, & ipse in præfatione quadam ætatem, et initia sua cum Virgilio comparans ausus est dicere, & quãtum mihi restat ad Culicem?

Apud Cornelium Tacitum legitur.

Consulibus Silio Nerua, et Attico Vestino coniurationem in Neronem cœptam, & in primis Lucanum Anneum coniurasse, quod famam carminum eius premebat Nero, prohibuerat'q; ostentare uanus assimulatione. tum detecta coniuratione Lucanus Aciliã matrem suam inter conscios nominauit, promissa impunitate. Sed Nero post mortem multorum Lucani cædẽ imperauit. is profluẽte sanguine, ubi frigescere pedes, manusq;, et paulatim ab extremis discedere spiritum feruidus adhuc, & compos mentis intelligit, recordatus à se carmen compositum, quo uulneratum militẽ per eiusmodi mortis imaginem obijsse tradiderat, uersus ipsos retulit, atq; illi suprema uox fuit.

Laus Deo honor, & gloria.

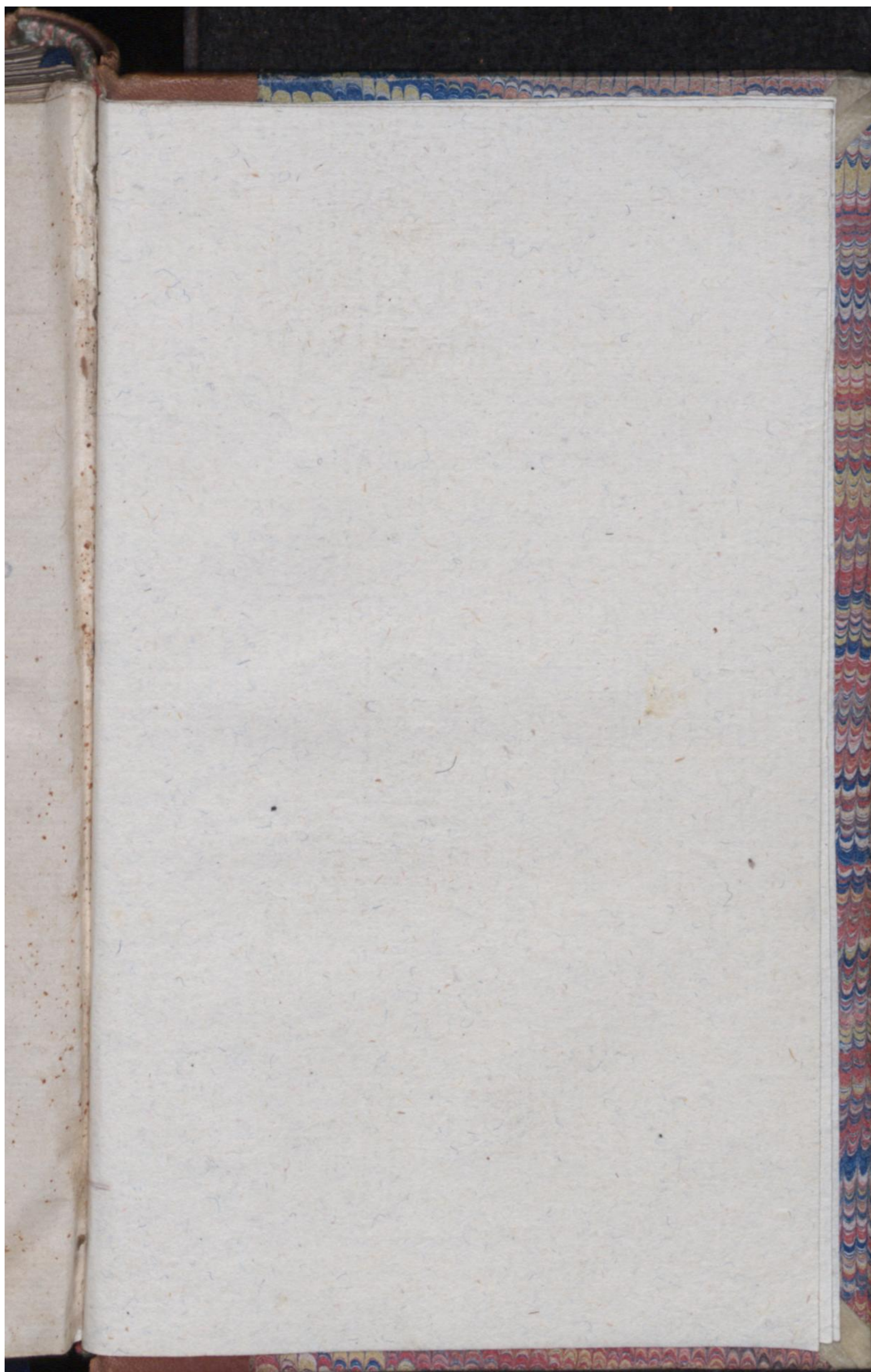
a b c d e f g h i K l m n o p q r s

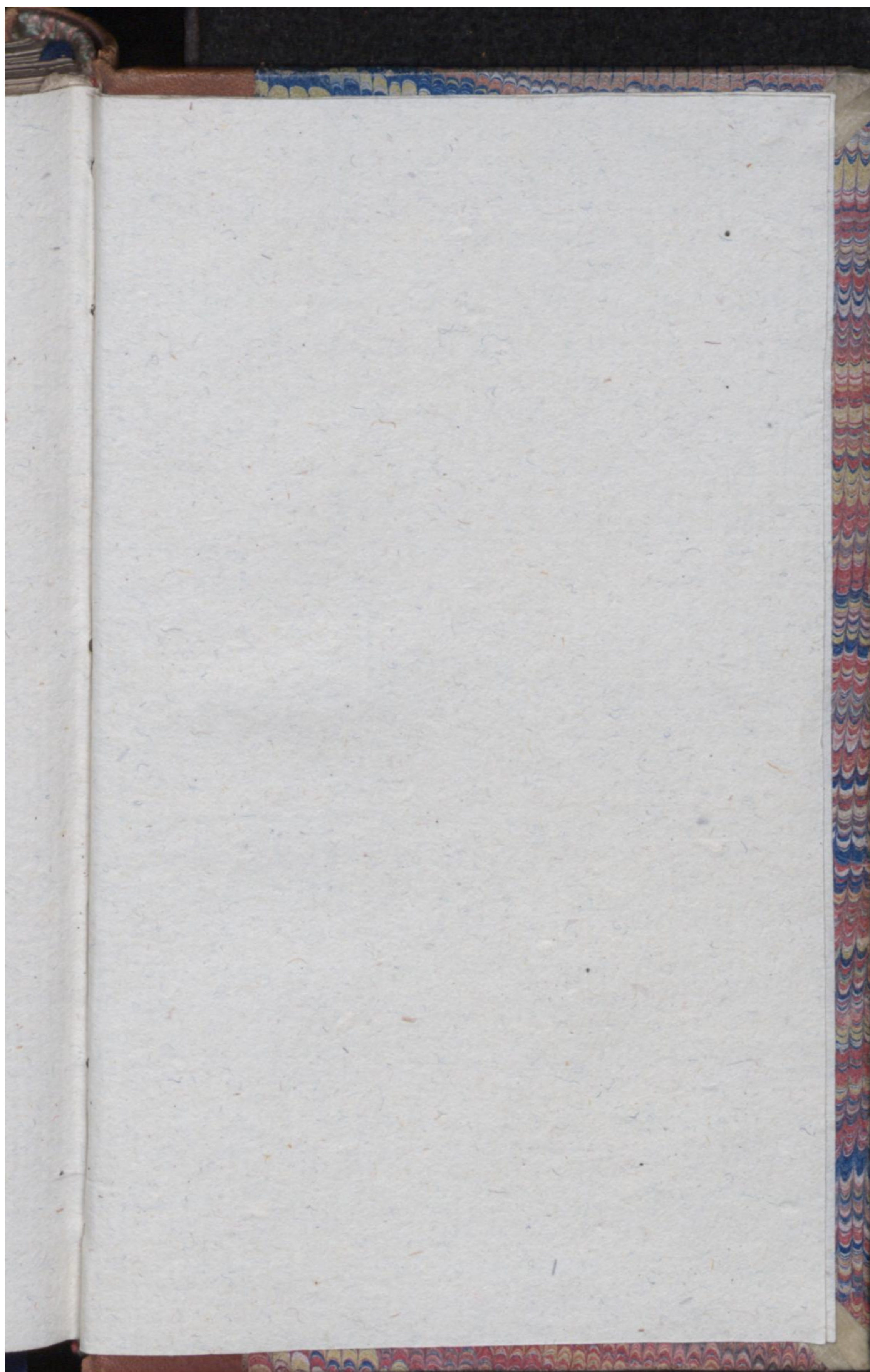
Omnes sunt quaterniones, præter s duernionem.

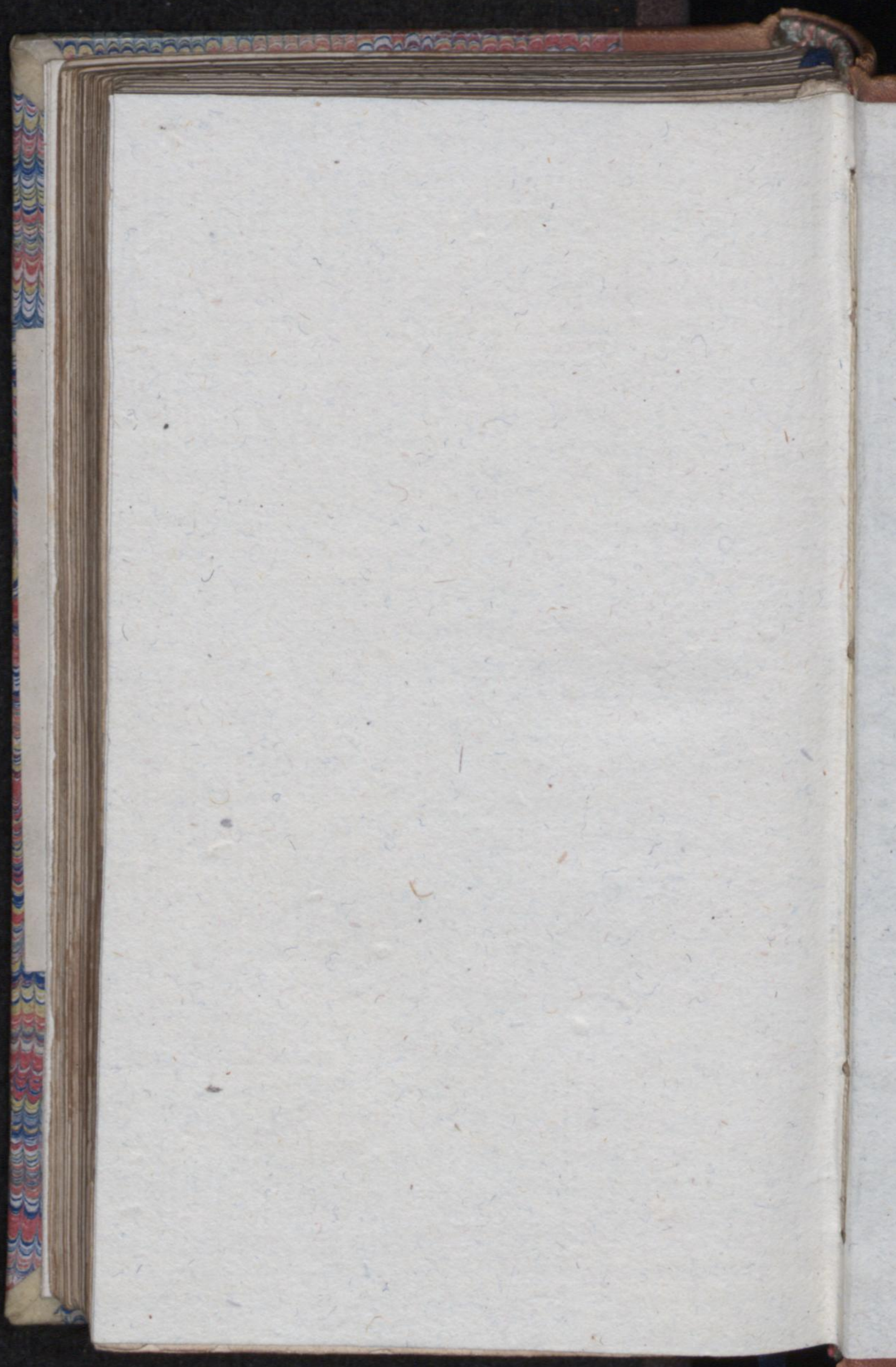
VENETIIS IN AEDIBVS ALDI,
ET ANDREAE SOCERI MEN-
SE IVLIO. M. D. XV.

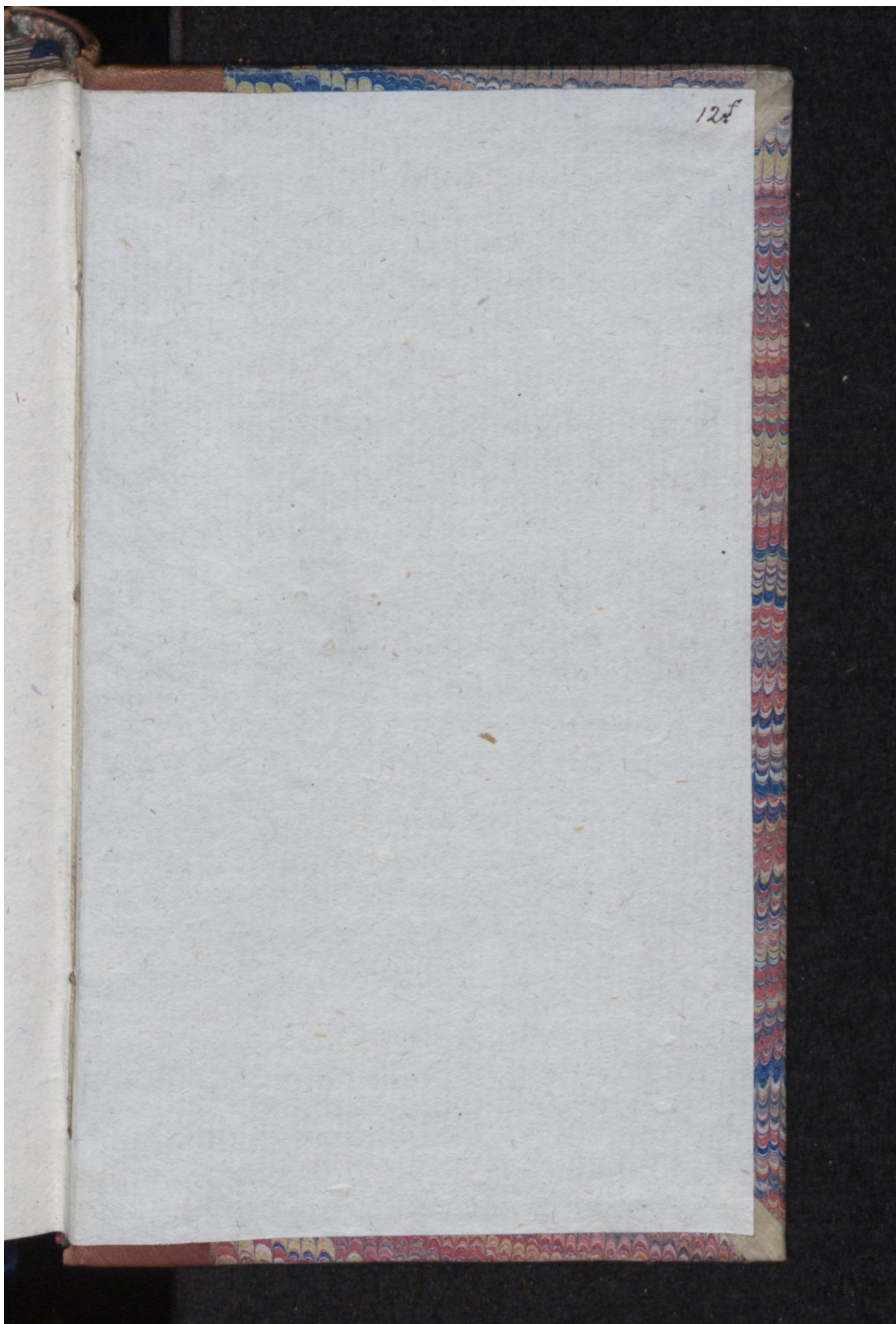

AL
DVS

BIBLIOTECA NAZIONALE CENTRALE
FIRENZE

12.f